

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Житомир 2023

УДК 37.091.33:373.2:001.895

I-66

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 10 від 26 травня 2023 р.)

Рецензенти:

Ірина Сахневич – кандидат педагогічних наук, доцент, методист Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти в Житомирській області;

Ольга Орлова – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР;

Тамара Бабійчук – кандидат педагогічних наук, викладач Бердичівського педагогічного фахового коледжу Житомирської обласної ради.

Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць. / за заг. ред.: О.А. Сорочинської, О.С. Олійник. Житомир: ФОП Левковець, 2023. 243 с.

У збірнику представлені результати наукового пошуку науковців, педагогів-практиків та здобувачів вищої освіти. Наукові праці висвітлюють дослідження різних напрямів удосконалення вітчизняної системи дошкільної освіти та підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти, використання інноваційних технологій, форм, методів в управлінській діяльності та в роботі вихователів. Тематика наукових матеріалів представлена 6 напрямками наукових досліджень, які охоплюють різноманітні аспекти дошкільної освіти, а саме: методологія і практика реалізації сучасних концепції, стандарту та програм розвитку дітей раннього й дошкільного віку; інновації в управлінні та методичному забезпеченні якості освітнього процесу в ЗДО; інноваційні моделі та практики інклюзивної освіти дітей дошкільного віку; технології реалізації середовищного підходу в освітньому процесі ЗДО; формування в дітей старшого дошкільного віку готовності до навчання в Новій українській школі; підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до інноваційної діяльності.

Збірник наукових праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім вихователям ЗДО, завідувачам, методистам та всім шанувальникам дошкільної освіти.

© Колектив авторів, 2023

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ, СТАНДАРТУ ТА ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО Й ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Васількова Іванка. Діагностика рівня розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку.	3
Гавриш Наталія, Косенчук Ольга, Піроженко Тамара. Парціальна програма з національно-патріотичного виховання дошкільнят «Моя країна – Україна».	11
Гужанова Тетяна. Педагогічний потенціал дозвілєвої діяльності у ЗДО.	15
Литовченко Наталія. Екологічне виховання дошкільників як педагогічна проблема.	18
Савчук Аліна. Потенціал STREAM-освіти у формуванні культури інженерного мислення у дітей середнього дошкільного віку.	22
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ТА МЕТОДИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО	
Бутрик Віра. Формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор і вправ.	27
Васильєва Крістіна. Дизайн-проектування ігрового та навчально-дидактичного обладнання для груп дітей у закладах дошкільної освіти.	30
Дубель Тетяна. Квест – гра як форма роботи з дошкільниками.	34
Журавська Галина. Створення внутрішньої системи якості освіти в закладі дошкільної освіти.	39
Заньковець Аліна. Дидактичні ігри як метод розвитку словника в дітей дошкільного віку.	43
Іванова Катерина. Формування орфоепічної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.	46
Іщенко Ольга. Сучасний підхід до ефективного забезпечення організації корекційно-розвивального процесу з дітьми, які мають порушення мовлення.	50
Ковальчук Наталія. Проектна діяльність як засіб екологічного виховання дітей.	55
Котвіцька Анастасія. Формування в дітей середнього дошкільного віку природно-екологічної компетентності засобами казки.	58
Підлужна Лариса. Виховання почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства.	62

Семенюк Наталія, Смулько Анна. Онлайн-садочок для дошкільнят як форма організації освітнього процесу в умовах воєнного стану.	66
Словінська Ірина. Формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку засобами моделювання.	73
Степанюк Лілія. Особливості оволодіння морфологічною системою мови у середньому дошкільному віці.	76
Халімончук Наталія. Авторська казка як засіб духовно-морального виховання дітей дошкільного віку.	80
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Borawska Iwona, Sharlovych Zoia. dziecko ze spektrum autyzmu w przedszkolu (na przykładzie polskich przedszkoli).	85
Вишнівська Марія. Казка як важливий засіб мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку.	91
Лаговська Ольга. Ефективне використання інтерактивних, багатофункціональних альбомів як засобу мовленнєвого розвитку дошкільників із особливими освітніми потребами.	94
Максименко Світлана. Корекційне дерево «Бонсай». Нетрадиційні підходи в корекційно-розвитковій роботі з особливими дітьми.	100
Наумчук Тетяна. Якісна дошкільна освіта: кроки забезпечення інклюзивного навчання.	104
Олійник Дарина, Сорочинська Оксана. Ресурсна кімната як засіб створення безбар'єрного освітнього середовища.	110
Чувасова Юлія. Використання арт-терапії для емоційного розвитку дошкільників.	112
РОЗДІЛ 4. ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО	
Бігун Леся. Формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор.	119
Венгловська Анна. Арт-технології у процесі формування звукової культури мовлення у дітей середнього дошкільного віку.	122
Вербельчук Катерина. Формування уявлень про число та лічбу в дітей середнього дошкільного віку засобами рухливих ігор та вправ.	128
Воробей Софія. Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій.	132
Данюк Вікторія, Колотова Олена. Профілактично-оздоровча робота закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану.	135

Дейнеко Валентина, Кучер Лариса. Мнемотехніка для корекції звуковимови дошкільників: нетрадиційно, творчо, дієво.	138
Домалевська Ганна. Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами проєктної діяльності	141
Жабровець Лілія. Формування особистісної компетентності в дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомленні з суспільним довкіллям.	145
Зінчук Людмила, Сорочинська Оксана, Олійник Дарина. Розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами нетрадиційних технік зображувальної діяльності.	149
Кирилюк Дарина. Формування технологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку засобами дидактичних ігор.	153
Клосовська Вікторія. Формування предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами організованої трудової діяльності.	156
Колосовська Валентина. Формування комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.	159
Лукиша Аліна Формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про величину та народні міри вимірювання.	163
Ляшик Софія. Розвиток мовленнєвої творчості старших дошкільників в ігровій діяльності.	167
Мацук Людмила. Сучасні інноваційні методики навчання дітей дошкільного віку елементів грамоти.	171
Мошківська Олена. Особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку.	175
Петрук Анастасія. Вплив народних ігор на розвиток словника дітей старшого дошкільного віку.	178
Салюк Ірина. Потенціал дидактичних ігор у формуванні сенсорних еталонів у дітей молодшого дошкільного віку.	182
Ставська Валентина. Розвиток діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами інтерактивних технологій.	186
Стоцька Світлана. Організаційно-педагогічні умови формування навичок соціальної поведінки в дітей.	190
Ткаченко Людмила. Формування екологічної свідомості дітей старшого дошкільного віку.	194
Тушинська Оксана. Краєзнавство як ефективний засіб формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку.	199

Федорова Марія, Нужда Анна. Змістова структура ціннісного ставлення до батьківщини у дітей старшого дошкільного віку.	203
Філоненко Аня. Використання наочності у процесі формування монологічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку.	207
Шелігацька Юлія. Розвиток умінь переказувати текст у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з художньою літературою.	211
РОЗДІЛ 5. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Грамотун Наталія, Сорочинська Оксана. Розвиток екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку в процесі пошуково-дослідницької діяльності.	216
Журахівська Іванна. Формування екологічної компетентності учнів початкових класів у процесі вивчення природничої освітньої галузі.	219
Корнілова Євгенія. Теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.	222
Павлюківська Вікторія. Формування емоційно-ціннісного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до занять з фізичної культури.	225
Умінська Ольга. Педагогічна майстерність вчителя як головний чинник реалізації неперервної освіти (на досвіді Павлиської середньої школи).	228
Фещук Софія. Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з суспільним довкіллям.	231
РОЗДІЛ 6. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН У СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Денисюк Ірина. Підготовка майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей старшого дошкільного віку.	236
Омелянченко Алла. Професійна готовність вихователів до формування художньо-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку.	239

**РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ
КОНЦЕПЦІЙ, СТАНДАРТУ ТА ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО Й
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

*Іванка Васількова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Дитина передшкільного віку, згідно Держстандарту, повинна мати розвинені фізичні якості, достатній руховий досвід, який би дозволяв використовувати власні фізичні зусилля відповідно із ситуацією, витримувати згідно віку фізичне навантаження, виявляти вольові зусилля у руховій діяльності, координувати рухи у повсякденні.

Як відомо, розвиток у дітей фізичних якостей є довготривалим та безперервним процесом, який охоплює не тільки весь дошкільний період, а й подальший розвиток майбутнього школяра. Діагностика їх рівня розвитку дозволяє вчасно скоординувувати роботу вихователя та інструктора з фізичного виховання у правильному руслі та здійснювати індивідуальний підхід до кожної дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури показав, що означену проблему досліджували багато авторів, зокрема Е. Вільчковський, Л. Глазиріна, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, І. Донець, В. Кошель, Т. Круцевич, М. Курок, О. Максимова, О. Онопрієнко, Б. Шиян, однак проблема розвитку фізичних якостей дітей дошкільного віку потребує подальших досліджень і вдосконалення.

Створюючи систему моніторингу фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку, необхідно взяти до уваги освітню лінію «Особистість дитини» (Базовий компонент дошкільної освіти), яка дасть змогу розробити алгоритм його проведення.

Метою нашої статті є висвітлення результатів проведеної нами діагностики розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку та опис використаних методів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилося нами на базі Бородянського ЗДО «Казка» методом спостереження за дітьми під час рухливих самостійних та спеціально організованих ігор, а також під час виконання запропонованих нами вправ. Вибірка становила 41 дитину старшої групи.

Розглянемо більш детально методи, за допомогою яких ми промоніторили розвиток фізичних якостей у дітей.

Виявити рівень розвитку швидкісних якостей у дітей допомогла вправа «Швидко добіжи». Ми пропонували дітям пробігти якомога швидше 30-метрову дистанцію, біг здійснювався з високого старту. Діти двійками ставали на лінію старту, приймали вихідне положення за командою «На старт», за командою «Увага» нахилились вперед, за командою «Марш» починали бігти. Вимір часу, витраченого на біг, здійснювався за допомогою секундоміру, який вмикали на команді «Марш» і зупиняли, коли дитина перетинала лінію фінішу (дитина отримувала команду бігти до прапорців, які ми ставили за 2-3 метри після лінії фінішу, щоб наприкінці швидкість дитини не знижувалась). Норма на початку року, коли проводився констатувальний експеримент, становила 8-9 секунд. Діти з оптимальним рівнем розвитку швидкості вклались у час, з середнім рівнем вклались за нижньою межею або спізнились на долі секунди, а діти з недостатнім рівнем не вклались у норму.

Для виявлення рівня розвитку координації рухів ми використали завдання «Веселий м'яч». Засобом був м'яч діаметром 20 см. Дітям давалось завдання підкидати його, не сходячи з місця. Норма підкидань становила 7-10 разів. Рівні ми розподіляли наступним чином: оптимальний рівень – дитина самостійно досягає найбільшої амплітуди рухів, перевиковує норму чи вкладається у неї, середній рівень – може досягти найбільшої амплітуди рухів при незначній допомозі вихователя або за умови контролю з його боку, в норму ледь вкладається, недостатній – зазнає труднощів навіть при підтримці вихователя, норму не виконує.

Рівень розвитку рівноваги ми визначали за допомогою ігрового завдання «Хто довше протримається». Вихованцям пропонувалось прийняти позу «Чапля» (стояти на одній нозі, друга зігнута в коліні, приставлена ступнею до коліна та відведена під кутом 90 градусів, руки вздовж тулуба). Діти виконували вправу підгрупами по 5 дітей, отримуючи попередження, що хто зійде з місця, той вибуває з гри. Враховувався час, який діти могли простояти, не падаючи і не сходячи з місця. Норма становила 5-6 секунд. До оптимального рівня були зараховані діти, які самостійно зберігали рівновагу, вкладались у час або й перевищували його. Діти середнього рівня здатні були зберігати рівновагу при невеличкій підтримці вихователя, в норму вкладались. Діти з недостатнім рівнем зазнавали труднощів навіть при підтримці вихователя. Ледь почавши, вони втрачали рівновагу і припиняли виконання вправи.

Щоб визначити рівень розвитку спритності, ми використали завдання «човниковий біг». Діти мали пробігти дистанцію 10 метрів тричі, повертаючись та починаючи рух у протилежному напрямку, коли пробігали чергові 10 м. Оптимальний рівень демонстрували діти, які справлялись з завданням за 12,5

секунд і швидше. Середній рівень мали діти з показниками 12,5 -14 секунд. І недостатній рівень – повільніше, ніж за 14 секунд.

Працюючи над визначенням рівня розвитку витривалості, ми діагностували статичну витривалість і динамічну витривалість. Статична перевірялась за допомогою виконання дитиною вису на перекладині. Для цього перед початком тестування вихованець ставав на підставку, тримаючись за перекладину хватом зверху. Опускався з підставки і приймав положення вису. Коли вже триматись більше не міг, то зістрибував на гімнастичний мат. Час утримання в положенні вису ми фіксували в секундах. Дитині давалось 2 спроби. Оптимальний рівень продемонстрували діти, які змогли протриматись 36 і більше секунд, середній – 35-24 секунди, недостатній 23 і менше секунд. А динамічна витривалість перевірялась за допомогою бігу на майданчику. Швидкість бігу становила приблизно 60% від максимальної швидкості дитини, фіксувалась відстань, яку долала дитина без зупинки. Оптимальний рівень демонстрували діти, які пробігали 685 і більше метрів, середній – 684-640 метрів, недостатній – менше 639 метрів.

Показником гнучкості, як відомо, є максимальна амплітуда рухів, яку визначають у лінійних і кутових одиницях. Тож для її визначення ми просили дитину виконати нахил тулуба вперед із зімкнутої стійки, стоячи на лаві заввишки 20 сантиметрів. Інструкція давалась наступна: не згинаючи ніг у колінах, нахилатись максимально вперед, торкаючись пальцями обох рук лінійки. Лінійка ставилась так, щоб позначка «0» була на рівні площини лави. Дітей, звісно, страхували. Оптимальний рівень характеризувався показником 10 і більше см, середній – 9-5 см, недостатній 4 і менше.

Силу рук ми визначали за допомогою спеціального дитячого динамометра, який дитина почергово стискала правою і лівою рукою по 3 рази, ми змогли визначити рівень розвитку сили. Під час тестування ми стежили, щоб дитина не робила різких рухів, а динамометр та кисть руки не торкались тіла, щоб показники були не спотвореними. До оптимального рівня були віднесені діти з показником правої руки 12 і більше, до середнього – від 8 до 11,9, до недостатнього –7,9 і менше. Ліва рука зазвичай слабша, тому оптимальний рівень відносно лівої руки характеризувався показником 10,5 і вище, середній – від 7 до 10,4, недостатній – 6,9 і менше.

Щоб перевірити окомір, ми запропонували дітям гру «Людина-лінійка». Для її проведення ми підготували стрічки довжиною 30 см і шириною 1-2 см, а також предмети, які за своєю довжиною не перевищували 30 см (книжка, ручка, пенал, коробочка, гаманець, телефон). Дитині давалось завдання уважно подивитись на розмір і запам'ятати один з цих предметів, потім відвернутися, взяти паперові стрічки і на око відірвати чи відрізати шматочок, який відповідає довжині зазначеного предмета. І так 3 спроби. Якщо розмір довжини стрічки відрізнявся

від розміру предмета в межах 1 см, то ми зараховували вихованця до оптимального рівня, якщо 2-3 см – до середнього, якщо більше 3 см – до недостатнього рівня.

Кількісні показники отриманих результатів щодо розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку ми представили в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні розвитку фізичних якостей у дітей старшої групи

Фізична якість	Рівні розвитку (дані у %)					
	оптимальний		середній		недостатній	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Швидкість	41	37	32	37	27	26
Координація	27	26	45	48	28	26
Рівновага	27	26	50	53	23	21
Спритність	36	32	41	47	23	21
Сила	18	16	41	42	41	42
Окомір	23	26	45	42	32	32
Витривалість	23	21	41	42	36	37
Гнучкість	45	47	36	37	19	16

Звівши отримані показники до середнього арифметичного, ми отримали такі результати: на оптимальному рівні фізичні якості розвинені у 30% дітей КГ і 29% ЕГ, на середньому рівні у 41 % КГ і 43% ЕГ, на недостатньому рівні у 29% КГ і 28% ЕГ.

Висновки. Отже, як бачимо, найкраще у дітей розвинута гнучкість, що й природно у зв'язку з особливостями будови скелету в дошкільному віці та еластичності зв'язок. Також досить непогані результати діти продемонстрували щодо розвитку швидкості. Природня потреба у руховій активності дає поштовх для тренування цієї фізичної якості. Найгірше у дітей розвинена сила, оскільки м'язи ще слабкі, це ж явище є причиною і недостатнього рівня розвитку витривалості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція // <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/nakaz-33-bazovyy-komponent-doshk-osv.pdf>
2. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 428 с.

**ПАРЦІАЛЬНА ПРОГРАМА З НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ «МОЯ КРАЇНА – УКРАЇНА»**

*Наталія Гавриш, доктор педагогічних наук, професор,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі*

*Ольга Косенчук, кандидат педагогічних наук, доцент, начальник відділу
дошкільної освіти ДУ «Український інститут розвитку освіти»*

*Тамара Піроженко, доктор психологічних наук, професор, завідувач
лабораторії психології дошкільника
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

Постановка проблеми. Парціальна програма з національно – патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку «Моя країна – Україна», що у 2022 році набула статус МОН «Схвалено для використання у закладах дошкільної освіти» є орієнтиром для педагогів і батьків у їх спрямуванні на формування у дітей позитивного образу рідної країни передусім шляхом пробудження в них відчуття приналежності до свого народу, активної щоденної практики добродіяння.

Актуальність розробки парціальної програми зумовлена потребою в забезпеченні педагогів дошкільної освіти і батьків вихованців дидактико-методичним інструментарієм реалізації завдань Державного стандарту дошкільної освіти в напрямі національно-патріотичного виховання дітей. Про нагальну потребу в наданні педагогам і батькам такого відповідного програмно– методичного комплексу свідчить наявність в освітньому просторі українського дошкілля трьох таких програм і методичних розробок до них [4; 5; 7].

Формування у громадян країни, національної свідомості розглядається як пріоритетне завдання освітньої політики, а патріотичне виховання - одним з ключових напрямів освітньо-виховної роботи в системі дошкільного виховання наймолодших громадян України. Ця думка знаходить відображення у низці державних документів [3]. Адже зростання у дітей патріотичних почуттів любові до Батьківщини, громадянської позиції, національної ідентичності зміцнюватиме наше українське суспільство.

У Державному стандарті дошкільної освіти (2021) завдання патріотичного виховання подано в освітньому напрямі «Дитина в соціумі» як один з ключових елементів формування соціально-громадянської компетентності [1].

Названі парціальні програми мають спільне коріння, близькі за ціннісними пріоритетами та принципами реалізації програмних завдань. Втім кожна з трьох чинних парціальних програм з національно– патріотичного виховання дошкільнят визначає власний шлях вирішення поставлених освітньо – виховних

завдань.

Мета статті –коротко презентувати основні структурно-змістову складники парціальної програми «Моя країна – Україна».

Виклад основного матеріалу. Мета парціальної програми з національно-патріотичного виховання полягає в об'єднанні зусиль педагогів і батьків, спрямованих на укріплення національної ідентичності дітей як основи, на якій проростатиме справжній патріотизм; сприяння формуванню у дітей позитивного образу своєї країни, утвердження активної позиції громадянина своєї країни, виховання ціннісного ставлення до своєї родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури [5].

Автори програми переконані, що шляхи національно-патріотичного виховання дошкільників у сучасних умовах мають проходити через збагачення світогляду дітей уявленнями про суспільні явища і події, накопичення соціального досвіду життя у найближчому оточенні через залучення до його культури, родинних традицій, через виховання любові до батьківщини і рідного дому. Програмою передбачено реалізацію змісту патріотичного виховання, що об'єднує такі освітні завдання:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- формування знань про історію держави, її місце історії і сучасному житті людства, про державні і національні символи;
- ознайомлення з явищами суспільного життя своєї країни; краєзнавство і народознавство;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- виховання гордості за належність до українського народу, національної гідності, ціннісного ставлення до національних святинь України;
- виховання любові й турботливого ставлення до своєї родини, інтересу до її історії і традицій, бажання підтримувати їх;
- практикування активного щоденного добродіяння, участі у спільних з дорослими справах, важливих для забезпечення благополуччя своєї родини, міста/села, країни.

Завдання освітньо-виховної роботи та показники результативності роботи в напрямі національно-патріотичного виховання подано за трьома рівнями: мікро-рівні найближчого соціального простору (сім'я, рідня); мезо-рівні розширеного соціального простору (дошкільний заклад, вулиця, місто/селище) та на макро-рівні великого соціуму (Україна як країна серед інших країн світу). Такий розподіл змісту дає змогу більш системно підійти до реалізації освітньо-виховних завдань.

Зміст сучасного патріотичного виховання старших дошкільників має бути збагачено категоріями особистісної та національної гідності, реальності сприйняття соціального сучасного життя – входження в яке є неодмінною

умовою соціалізації дитини, життєвого досвіду, що стає надбанням особистості та актуалізує стан постійної готовності до самоактуалізації у відповідних ситуаціях, безпеки, милосердя та практики підтримки життя, що, в цілому характеризує гуманістично орієнтовану поведінку та картину світу особистості

Серед принципів патріотичного виховання, дотримання яких є необхідним для успішної реалізації програмних завдань, є такі:

- гуманістичний характер виховання на засадах загальнолюдських, європейських і національних цінностей;
- відкритості світу, для становлення чого вкрай важливим є діалоговий формат взаємодії в якому діти навчаються розмірковувати, висловлювати та обстоювати свою позицію в обговоренні проблем;
- активної практики добродіяння, результатом чого мають стати не лише сформовані первинні уявлення і знання, а засвоєні практичні вміння і навички, і головне – бажання діяти згідно норм соціальної моралі, прийняті твоїм народом, намір слідувати традиції, відповідати позитивному образу українця;
- принцип олюдненості знання як такого, що наповнене особистісним смислом, набутим через особистий досвід та емоційне проживання ситуації;
- принцип партнерства як модель взаємин, що характеризується взаєморозумінням, проникненням в духовний світ один одного, колективним аналізом ходу та результату цієї діяльності;
- принцип емоційної зарядженості спілкування з дитиною, в якому дорослий демонструє особисте ціннісне ставлення, емоційне відношення, особистісну позицію до змісту різних подій.

Програма структурована за п'ятьма складниками: завдання і зміст освітньо-виховної роботи зі стршими дошкільниками, показники і рівні сформованості соціально-громадянської компетентності в напрямі патріотичного виховання, орієнтовний тематичний план, умови, форми і методи реалізації завдань патріотичного виховання, завдання щодо взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками вихованців. Програма містить додатки з рекомендованими дидактико-методичними матеріалами для використання в процесі національно-патріотичного виховання дітей.

Особливості реалізації програми. Завдання і зміст програми природно й органічно інтегруються в освітньо-виховний процес. Їх доцільно реалізувати у різних формах освітньо-виховної роботи та в розмаїтті способів організації дітей (індивідуально, в парах, трійках, командах, підгрупою тощо) з використанням широкої палітри дидактичних засобів.

У програмі зазначається, що національно-патріотичне виховання в контексті реалізації завдань формування соціально-громадянської

компетентності має відбуватися повсякчасно, системно, пронизуючи всі моменти життя дітей. Проте є такі елементи освітньо-виховного процесу, що є більш ефективними за способами організації дітей для здійснення виховних впливів на формування відповідних уявлень і вправляння навичок.

У процесі національно-патріотичного виховання дітей найбільш ефективними є комбіновані методи, що одночасно сприяють візуалізації соціальних явищ і процесів й одночасному обговоренню у ході комунікації та осмисленню важливих понять, явищ, подій з подальшою організацією проживання отриманого знання. Тож радимо спиратися на принцип інтеграції і використовувати методи інтегрованої освіти. Для забезпечення активної позиції дітей у різних формах освітньо-виховної роботи мають використовуватися інтерактивні методи, зокрема метод полілогу, дослідницький метод, методи підгрупової (парної, командної) роботи, ігрового навчання тощо.

На допомогу вихователям і батькам у реалізації завдань національно-патріотичного виховання до парціальної програми додано слоник понять з національно – патріотичного виховання, рекомендовано різноманітні дидактичні засоби, зокрема художні (листівки, фотокартки, репродукції картин, добірка музичних аудіо, відео творів тощо, предмети народно-декоративного мистецтва), розроблено хрестоматії літературних творів, комплекти сюжетних картин і плакатів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (2021). https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu
2. Білан О.І. (2022). Українське дошкільля: програма розвитку дитини дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець.
3. Воронов, В.А., Гавриш, Н.В., Канішевська, Л.В., Піроженко, Т.О., Рейпольська, О.Д., Сисоєва, С.О. (2020). Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. НАПН України. Київ. <https://bit.ly/2E3xuLJ>.
4. Васильєва С.А., Стьошка М.М. (2016). Україна - наша Батьківщина : парціальна програма з національно-патріотичного виховання. Тернопіль: Мандрівець.
5. Гавриш Н., Косенчук О., Піроженко Т.(2022) Моя країна – Україна: парціальна програма з національно– патріотичного виховання для дітей старшого дошкільного віку. Харків: Ранок.
6. Гавриш Н., Бадер С., Стаєнна О. (2022). Сонечко мандрує Україною: навчально-методичний комплект для дітей старшого дошкільного віку. Київ: Генеза.
7. Каплуновська О. (2016). «Україна – моя Батьківщина»: парціальна програма національно-патріотичного виховання для дітей дошкільного віку/ О.Каплуновська, І.Кичата, Ю.Палець; за наук. ред. О.Рейпольської. – Тернопіль: Мандрівець.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗДО

***Тетяна Гужанова**, кандидат філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Культурно-дозвіллева діяльність дітей і дорослих – це діяльність, яка створює культурно-дозвіллеве середовище, в якому гармонійно інтегрується творчість, відпочинок, свято, відбувається самореалізація особистості, яка сприяє вільному творчому засвоєнню культурних цінностей, розвитку особистості, і, завдяки цьому – розвитку суспільства взагалі [2, с. 3].

Дозвіллева діяльність дітей має подвійну природу: з одного боку — це цілеспрямована, вільна творча діяльність, невимушена, спонтанна, з іншого — діяльність, яка при педагогічному керівництві формує культуру, розвиває і виховує.

Актуальність теми пов'язана з тим, що розвиваючий потенціал дитячого дозвілля мало вивчений у теорії та практиці дошкільної педагогіки. Разом з тим, очевидно, змістовне дозвілля – потужний інструмент розвитку ключових компетентностей дитині, рівня її загальної культури. Саме тому педагогам важливо вміти організувати у ЗДО таке середовище для дозвілля, яке дозволить дитині максимально реалізувати себе і свої інтереси.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав що, дозвіллева діяльність – цілеспрямований процес створення умов для мотивованого вибору дитиною предметної діяльності, що визначається її потребами та інтересами, сприяє засвоєнню, збереженню, виробництву та поширенню духовних та матеріальних цінностей. Взагалі з дітьми мають працювати артистичні люди, яким притаманна особлива емпатія, обдаровані у багатьох напрямках мистецтва – малюванні, музиці, танцях – які люблять дітей та усі свої таланти спрямовують на розуміння дитини та забезпечення умов для її становлення та розвитку [2,с.8].

Якщо розглянути саму проблему організації дозвіллевої діяльності, то слід зазначити що дана тема розглядалася як закордонними фахівцями, так і вітчизняними серед них В. Бочелюк, А. Жарков, Т. Ковальчук, О. Понукаліна, велике значення дозвілля в соціалізації дитини підкреслюють М. Аріарський, Б. Титов, Ю. Клейберг, сутність і специфіку дитячого дозвілля вивчали І. Бойчев, Н. Кочубей, А. Первушина, О. Хахлова, Т. Черніговець та ін. [1].

Мета статті - проаналізувати педагогічний потенціал дозвіллевої діяльності в ЗДО при формуванні ключових компетентностей дітей дошкільного віку.

Під час організації дозвілєвої діяльності дітей дошкільного віку прищеплюються морально-естетичні цінності, любов до традицій українського народу та прагнення культурного відпочинку. Це особлива сфера освітнього процесу у ЗДО, в якій враховуються потреби та інтереси дітей. Використовуючи різні форми та методи організації, враховуючи індивідуальні особливості дітей, педагоги насичують культурно-дозвілєву діяльність моральним змістом за дотримання принципів:

- позитивності: створення дружньої атмосфери, позитивних емоцій, відчуття радості від спілкування та колективної діяльності;
- самостійності: створення умов для саморозвитку та розкриття творчого потенціалу кожної дитини;
- комплексності: врахування всіх компонентів здорового способу життя;
- цілісності: розвиток самосвідомості дітей.

У дозвілєвій діяльності можна виділити певні напрямки: спортивний: змагання, веселі старты, турніри. Музичний: знайомство з музичними творами та композиторами, оволодіння грою на інструментах, хорове розучування пісень. Літературний: прослуховування оповідань та віршів, творів усної народної творчості, розгляд ілюстрацій у книгах, організація бесід за прослуханими текстами, навчання виразного читання віршів. Театральний: проведення ігор-драматизацій за допомогою лялькового театру, постановка сценок, розучування діалогів, навчання основ акторської майстерності (міміка, жести, виразність мови). Естетично-художній: розвиток художнього сприйняття, розгляд репродукцій та слайдів, організація бесід, продуктивна образотворча діяльність (ліплення, малювання, аплікація). Інтелектуальний: проведення вікторин, конкурсів, ігор на кмітливість та дидактичних ігор (брейн-ринг, КВК, «Хочу все знати», «Поле чудес»). Екологічний: формування екологічної свідомості у дітей, виховання любові до природи та рідного краю, проведення екскурсій у парк, на річку, участь у екологічних акціях.

Як і кожне заняття дозвілєва діяльність в ЗДО виконує три завдання: освітнє, розвивальне та виховне. Освітнє завдання реалізується через залучення до різних видів мистецтва: музики, танцю, театру, живопису та ін., створення позитивної мотивації до активного пізнання навколишньої дійсності. Розвивальне через залучення дітей до підготовки заходів, участі в іграх-драматизаціях, спортивних та інтелектуальних змаганнях, формування потреби до творчості (співу, танцю, образотворчої діяльності). Виховні завдання вирішуються за допомогою створення сприятливої емоційної атмосфери в групі, почуття захищеності кожної дитини, формування вмінь колективної роботи, уважного ставлення один до одного, взаємодопомоги, виховання патріотичних почуттів.

Культурно-дозвіллева діяльність у ЗДО проводиться щодня. Вихователь займається організацією самостійно, із залученням музичного керівника, налагоджує взаємодію з батьками. Вільний час не повинен бути заповнений виключно репетиціями до дитячих ранків, існують різноманітні види дозвілля для дітей дошкільного віку. Серед них можна виділити розваги. Цей вид культурно-дозвільної діяльності компенсує моменти повсякденності. Розваги збуджують радісні почуття й розвивають емоції, підіймають настрій і життєвий тонус. Водночас з'являється стимул до отримання нової інформації, а якщо дитина є учасником розважальної дії — удосконалюються та закріплюються практичні вміння та навички, набуті під час занять. За тематикою розрізняються розваги: театралізовані (вистави), пізнавальні (вікторини, КВК), спортивні, музичні, літературні розваги, забави (різдвяні гуляння, вечори загадок та сюрпризів).

Окремо треба виділити свята. Проведення заходів, присвячених державним святам та важливим подіям у житті закладу дошкільної освіти: свято Осені, ранки на честь Дня матері, Свято Миколая, Дня захисника Вітчизни, Дня незалежності, святкові концерти, випускний. У цій культурно-дозвільній діяльності дошкільники є активними учасниками, демонструють свої таланти, а також посилено допомагають у підготовці та оформленні приміщення.

Педагогу слід пам'ятати, що дозвілля — це компенсаційний вид діяльності дітей, розваги та культурний відпочинок протиставляються щоденним, звичайним заняттям. Тому заходи у вільний час повинні бути яскравими, емоційно спрямованими, у дітей має бути гарний настрій.

Заняття з культурно-дозвільної діяльності містять обов'язковий структурний компонент - мотиваційний початок. Для пробудження інтересу дітей до майбутнього заходу, активізації їх допитливості використовуються різні прийоми мотивації:

- вивчення наочного матеріалу: розгляд тематичних плакатів, картинок, репродукцій, ілюстрацій у книгах, макетів, мінівиставок;
- проведення пізнавальних та евристичних бесід;
- створення сюрпризних моментів;
- проведення дидактичних та рухливих ігор, включення до ігрової ситуації: відвідування групи казковим персонажем, уявна подорож у фантастичну країну, перенесення у казку (для організації гри-драматизації);
- декламування віршів, читання оповідань, малих фольклорних форм (промовки, загадки, прислів'я та приказки);
- перегляд презентацій з фото- та відеоматеріалами, музичним супроводом.

Культурно-дозвільній діяльності відводиться вільний час в освітньому процесі ЗДО в ранковий та вечірній часи. Проведення дозвілля має бути систематичним та продуманим, здійснюватися за календарно-тематичним

плануванням. У заняттях дотримується принцип частої зміни видів активності дітей (спостереження, бесіда, фізкультхвилинка, творча, мовленнєва, рухова діяльність).

Частота проведення культурно-дозвіллевих заходів визначається віковими та індивідуальними особливостями вихованців, кількістю поставлених завдань та масштабністю свята чи забави. Спортивні та творчі дозвіллеві заходи проводяться 1–2 рази на місяць, музично-літературні, театралізовані свята та концерти – 2–3 рази на рік.

Перспективне планування передбачає проведення заходів спільно з музичним керівником, викладачем фізичної культури, педагогами додаткової освіти (керівниками гуртків театральної та образотворчої діяльності, танцювальної студії, спортивних секцій). Протягом навчального року проводяться консультації для батьків, на яких розкриваються завдання організації дозвілля та розваг у ЗДО, представляється план майбутніх культурних подій, заохочується ініціатива батьків у підготовці та участі у заходах, надається список рекомендацій для організації домашнього дозвілля (читання, малювання, експериментування, пізнавальних прогулянок).

Дозвіллева діяльність є не тільки пріоритетним напрямком організації діяльності дитини, що сприяє розвитку його особистості, але важливою сферою його соціалізації. Раціональна організація культурно-дозвілевої діяльності в ЗДО сприятиме ефективному формуванню ключових компетентностей дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Дозвіллезнавство: навч. посібник. К. : Центр навч. л-ри, 2006. 208 с.
2. Кочубей Н. В. Культурно-дозвіллева діяльність дітей у просторі сучасного «дорослого» суспільства. Режим доступу: <https://ird.npu.edu.ua/files/kochybey.pdf>

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Наталія Литовченко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Науковий керівник: Тетяна Степанова, доктор педагогічних наук, професор

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Постановка проблеми. Наше сьогодення диктує нові зміни в екологічній освіті, які націлені на покращення природного довкілля в майбутньому, на гармонійний розвиток людини і природи в цілому. Екологічне виховання людини на даний час є найактуальнішою проблемою. Це підтверджують чисельні екологічні катастрофи по всьому світу, що створюють загрозу для

життя всьому живому. Щоб покращити сьогодення та мати краще майбутнє, у різних країнах світу створюють міжнародні організації, які борються з екологічною несвідомістю людства та намагаються боротись із екологічними катастрофами. Сучасна екологічна освіта спрямована на формування моральних норм поведінки в природньому довкіллі, ціннісне відношення до природи, самоконтроль людини в природі.

Як зазначив К. Левківський на колегії МОН України від 20.12.2001, глибоким опануванням екологічними знаннями, формуванням екологічного мислення, свідомості і культури мають бути охоплені громадяни всіх категорій, вікових груп і сфер діяльності [1]. У свою чергу це зобов'язує всіх учасників навчально-виховної роботи проводити науково-методичну роботу, спрямовану на дослідження новітніх технологій, методів та заходів у сфері екологічного виховання, формуванню екологічних компетенцій не лише в дітей, а й у працівників закладів дошкільної освіти та батьків.

Мета статті – аналіз наукових джерел та узагальнення сутності поняття “екологічне виховання дітей в закладі дошкільної освіти”.

Аналіз наукових досліджень таких відомих науковців, як Н. Лисенко, Г. Марочко, С. Ніколаєва, Н. Пермякова, З. Плохій, Н. Рижова, Н. Яришева та ін. показав, що зазначена проблема розглядалася в різних аспектах, однак потребує подальшого узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Екологічне виховання бере свій початок із природознавчих знань та формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку, що потім переросте в морально-етичні норми і правила, які будуть регулювати їхню поведінку в природі та сприятимуть формуванню природничо-екологічної компетентності (Н. Горобаха, Н. Лисенко, Н. Кот та ін.) [2; 3].

Так, за тлумачним словником М. Мусієнко «Екологія» поняття «екологічне виховання» - це свідоме сприйняття довкілля, де кожен сам несе відповідальність за свої дії, розумне поводження з природою [4]. Н. Лисенко під екологічним вихованням розуміє оволодіння науково обґрунтованими основами взаємодії людини (суспільства) з природою, цілеспрямований процес формування відповідального ставлення до неї, що конкретизує і поглиблює всі складники всебічного розвитку особистості [2].

У свою чергу Т. Перепьолкіна тлумачить екологічне виховання як формування системи поглядів, переконань, що базуються на загальнолюдських нормах і законах розвитку природи, як сприяння тісному взаємозв'язку майбутніх громадян із вирішенням конкретних екологічних проблем, як цілеспрямоване систематичне засвоєння дошкільниками знань про взаємодію людини та природи [6].

Таким чином, під **екологічним вихованням дітей в закладі дошкільної освіти** ми розуміємо цілеспрямований, послідовний, безперервний процес

педагогічного впливу на дітей, який передбачає формування в них екологічного мислення щодо їхньої поведінки в природі та вміння гармонійно взаємодіяти з природою.

За О. Каплуновською та О. Самсоною, основними завданнями екологічної освіти дошкільників є :

1. Розвиток естетичного відчуття світу природи;
2. Суб'єктивізація відносин зі світом природи;
3. Засвоєння дітьми елементів екологічної культури (історія, державна народність, народна медицина рідного краю, тощо.).
4. Формування постійної потреби зміцнювати власне здоров'я.
5. Засвоєння дітьми перлин народної мудрості про дбайливе ставлення до довкілля.
6. Виховання справжньої любові до природи, бажання піклуватися про рослини і тварин, формування негативного ставлення до їхнього знищення.
7. Формування навичок культурної поведінки в довкіллі.
8. Стимулювання допитливості та зацікавленості в пізнанні природи [7, с. 10].

На нашу думку, такі завдання передбачають активну діяльність дітей у природі, що має переважне значення в екологічному вихованні дошкільників. За З. Плохій, саме поведінковий компонент дає визначення рівню активності особистості, він спрямований на зміну її середовища, що відповідає власному ставленню до природи [5, с. 2-3].

Основні аспекти екологічного виховання сприяють: формуванню екологічних компетенцій у дітей дошкільного віку, розвитку та поглибленню знань, умінь та навичок щодо підтримки та позитивних змін у довкіллі. У результаті усвідомленої, цілеспрямованої екологозбережувальної поведінки особистості в природі й відбудуться позитивні зміни в довкіллі.

Як відомо, дитина дошкільного віку активно пізнає світ, і більшість часу це відбувається в природному середовищі. Цікавість дітей в дошкільному віці має найвищий рівень, це зумовлене психічними особливостями розвитку пізнавальної сфери дитини. Основним завданням вихователів — не лише сформувати в дитини загальну обізнаність про навколишнє середовище, чому вода – мокра, трава - зелена, і т. ін. Необхідно сформувати такі знання, вміння та навички, які б сприяли бажанню цінувати й оберігати природу, цілеспрямовано керувати наслідками своєї діяльності для покращення природного довкілля. Отже, як зауважують учені, дітей дошкільного віку можна ознайомлювати з будь-якою сферою дійсності за умови, що її об'єкти та зв'язки між ними представлені наочно і є можливість включити їх у практичну діяльність дитини. Добираючи зміст та обсяг інформації, слід урахувати особливості інтелектуального розвитку та мислення дітей, у яких переважає дієвість та

образність (система знань у дошкільників може бути у формі уявлень, а не понять). Також, зміст роботи з дітьми має ускладнюватися не за рахунок розширення засвоєних фактів, а через установлення зв'язків та залежностей між об'єктами та явищами дійсності.

Василь Олександрович Сухомлинський вважав, що любов до природи слід виховувати в дітей ще з раннього віку. Він зауважував, що народна педагогіка про виховання вчить частіше виносити дітей на свіже повітря, які не вміють ходити, щоб вони мали бачити рідне небо, дерева, квіти. Адже все це залишається в дитячій душі і покладає основи любові до рідної природи. У цьому складному пізнанні світу природи особлива роль відводиться дорослим. Педагоги мають пам'ятати, що вони повинні не лише дати дітям знання про природу, а й стати головними організаторами природоохоронної діяльності в своїй місцевості, любити природу й навчати цьому дитину.

Для гармонійного розвитку особистості дитини, з раннього віку їй потрібне живе спілкування з природою. Тому, опираючись на досвід В. Сухомлинського, більшість занять необхідно проводити на свіжому повітрі, в різні пори року. Щоб збагачувати їх духовний, морально-естетичний світ, навчати захоуватися в рідне довкілля. Спостереження в природі в подальшому перейде в створення моделей пір року, місяців, днів тижня в куточку природи, тобто відтворення набутих знань.

Найактуальнішою з форм спілкування дітей з природою є використання екологічних казок. Таким чином ми вчимо дітей висловлювати своє захоплення навколишнім світом, свої думки з приводу тих чи інших міркувань щодо природи, розуміти стан навколишнього середовища і виявляти своє до нього ставлення. Казка, складена дітьми, є результатом цілеспрямованої виховної роботи на різні природознавчі теми, а саме: «Наші друзі – квіти», «Жабка-помічниця», «Барвисті Метелики» та ін.

Для дітей старшого дошкільного віку провідною діяльністю в екологічному вихованні є проведення дослідів з різноманітними матеріалами, приладдям та інше. Обов'язковим видом діяльності як в групі, так і на вулиці є залучення до практичної діяльності, догляд за рослинами, тваринами як на території дошкільного закладу, так і в найближчому природному довкіллі. Дані методи в навчанні сприяють всебічному розвитку особистості старшого дошкільника, та формуванню в них необхідних знань, умінь і навичок для бережливого поведіння в природі. Адже набуті екологічні знання дошкільників є основою для практичної діяльності в природі та відповідно мотивують дітей для подальшої дослідно-пошукової роботи як в закладі дошкільної освіти так і за його межами.

Уміння вихователів поєднувати завдання екологічного виховання із завданнями інших освітніх ліній освітньої програми сприятиме більш

глибокому розумінню дітьми своєї ролі в природі та поступово формуватиме в них поняття ролі природи в житті людини. Саме тому всі дії батьків і вихователів повинні бути спрямовані на формування в дітей екологічної свідомості. Так, набуття відповідних екологічних знань, умінь та навичок формують у дошкільників відповідні основи екологічної культури, що, у свою чергу, сприятиме формуванню в них таких якостей, як відповідальність, турботливість, бережливість, працелюбство, обов'язковість та ін.

Висновки. Отже, екологічне виховання, виступаючи важливою складовою всебічного розвитку дитини-дошкільника, розглядається нами як педагогічна проблема, пов'язана з набуттям екологічної освіти особистістю вже на етапі її дошкільного дитинства. Вивчення головного змісту ключового поняття статті має стати перспективним напрямом нашого подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Концепція екологічної освіти України. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2002. № 7. С. 3–23.
2. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів : Світ, 1994. С.144.
3. Кот Н. Про нові аспекти змісту екологічного виховання дошкільників. *Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. – Серія: Педагогічні науки.* Бердянськ : БДПУ, 2005. Вип. 2. С. 54 – 59.
4. Мусієнко М.М. та ін. Екологія: тлумачний словник. Київ : Либідь, 2004. С. 376.
5. Плохій З. Сучасний зміст екологічного виховання. *Дошкільне виховання.* 2008. №3.
6. Перепьолкіна Тетяна Миколаївна. Диспут на тему: «Сучасні проблеми екологічного виховання дошкільників. Мета, зміст та завдання екологічного виховання дошкільників» <https://vseosvita.ua/library/disput-na-temu-sucasni-problemi-ekologichnogo-vihovanna-doskilnikiv-meta-zmist-ta-zavdanna-ekologichnogo-vihovanna-doskilnikiv-112664.html>.
7. Самсонова О., Каплуновська О. Організація екологічної освіти у дошкільному навчальному закладі. *Щомісячний спеціалізований журнал «Вихователь–методист дошкільного закладу».* №7, липень. ТОВ МЦФЕР –Україна, 2009 . С. 10-13.

ПОТЕНЦІАЛ STREAM-ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аліна Савчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Олена Максимова, кандидат педагогічних наук, доцент*
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Постановка проблеми. В сучасному технологічному світі неабиякої актуальності набуває професія інженера. Інженери займаються розробкою та удосконаленням технічних пристроїв, володіють високим рівнем математичної та природничої компетентностей. Професія інженера нині досить затребувана у багатьох сферах діяльності людини.

Середній дошкільний вік є найбільш сприятливим для формування

культури інженерного мислення, адже дитина середнього віку - маленький дослідник та винахідник.

Тому основним завданням вихователів та батьків є пошук та добір тих ефективних засобів, які будуть сприяти формуванню культури інженерного мислення у дитини, співвідноситимуться із її інтересами, індивідуальними особливостями, будуть відповідати її віку. Тому до них, безперечно, належать засоби STREAM-освіти, до якої входять: математична, природнича, мовна, літературна, мистецька галузі, що сприяють отриманню інформації дошкільниками не із окремих галузей знань, а на засадах їх інтеграції. STREAM-освіта сприяє формуванню цілісної картини світу у дітей дошкільного віку через здатність самостійно і пошуково мислити у процесі вирішення різноманітних завдань, передбачених точними та гуманітарними науками у їх нерозривному взаємозв'язку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування культури інженерного мислення у дітей дошкільного віку висвітлена у дослідженнях В. Кащук, К. Крутій, Л. Олійник.

Методичні аспекти формування культури інженерного мислення у дітей середнього дошкільного віку окреслені Т. Грицишиною, К. Крутій, О. Максимовою.

Завданням нашої статті є окреслення потенціалу STREAM-освіти у формуванні культури інженерного мислення у дітей середнього дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. STREAM-освіта – це прогресивний напрямок в освіті, який передбачає об'єднання міждисциплінарного та прикладного підходів, що допомагає дітям дошкільного віку отримувати більше знань, розширює та поглиблює теоретичні знання та уявлення. STREAM-освіта - один із пріоритетних напрямів формування інженерного, інноваційного мислення дитини дошкільного віку.

Запровадження Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), реалізація якої передбачена до 2027 року (Кабінет Міністрів України 5 серпня 2020 року ухвалив Концепцію розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), стосується і найпершої ланки освіти – дошкільної, адже саме на етапі дошкільного дитинства необхідно формувати у дітей основи сучасних знань, здатність думати по-своєму, вміння висувати, розвивати власні ідеї, навчати мислити нешаблонно і творчо.

Значну увагу формуванню культури інженерного мислення у дітей дошкільного віку приділено у програмі «Стежинки у Всесвіт» (К. Крутій) через інтеграцію знань із різних освітніх галузей (конструювання, математики, читання і письма, природознавства, інженерії, мистецтва) [4].

Термін STREAM уперше з'явився у шкільній програмі американської освіти

[1, с. 21]. Він був запроваджений для того, щоб посилено розвивати та посилювати компетенції дітей дошкільного віку у науково-технічному напрямі.

Розшифровуючи кожен літер аббревіатури «STREAM», отримуємо:

- Science (наука),
- Technology (технології),
- Reading and writing (читання і письмо).
- Engineering (інженерія),
- Art (малювання)
- Math (математика) [2, с. 16].

Відповідно до положень STREAM - технології, дитині має бути цікаво вчитися, знання має бути застосовним на практиці і безпосередньо пов'язуватися із практикою. За цих умов саме навчання має бути цікавим за формою, захоплювати дитину, приносити реальні результати в майбутньому, насамперед, у професії.

Окрім вище зазначеного, до переваг STREAM-освіти у процесі формування інженерного мислення дітей дошкільного віку також відносимо наступні:

- навчання дітей за предметами, а не за темами, у процесі чого вони бачать зв'язок;
- формування інтересу дітей до вивчення технічних дисциплін;
- розвиток самостійності та критичності мислення дітей дошкільного віку;
- застосування інноваційного підходу у процесі проектування та дизайнерської діяльності дітей;
- формування у дітей готовності до використання інновацій у своєму житті.

Необхідні умови для формування культури інженерного мислення під час STREAM-освіти у дітей дошкільного віку реалізуються у процесі ігрової, конструкторської, експериментальної діяльності. У процесі ігрової діяльності дитина розвиває власні емоції, переживання, реалізує рухову активність, творчість. Ігрова діяльність у цьому віці сприяє розвитку творчого потенціалу дитини, формуванню її поведінки й саморегуляції уваги.

Міждисциплінарна інтеграція сприяє моделюванню навколишнього світу, побудові внутрішніх програм поведінки дитини дошкільного віку. Як і гра, вона посилює осмислення сюжетів, які цікавлять дитину, сприяє створенню внутрішніх планів. Звісно ж, у середньому дошкільному віці спостерігаються майже чіткі та сформовані уявлення дітей щодо ігрової та зображувальної діяльності, формуються певні практичні дії та вміння. Властива дошкільнику висока емоційність реалізується в процесі дослідництва, конструювання, у мовно-літературній, математичній, художній діяльності [2, с.17].

У процесі конструювання із різноманітних конструкторів дитина дошкільного віку розвиває вміння та навички у складанні предметів із різноманітних частин, вчиться розуміти функціональне призначення кожної із

цих частин, обдумує та використовує на практиці різні способи їх поєднання [3, с. 164]. Тому варто стверджувати, що STREAM-освіта є джерелом і способом задоволення пізнавальної потреби дітей дошкільного віку.

Завдяки STREAM-освіті як інтегрованому підходу діти дошкільного віку вчаться розуміти закономірності перетворювальної діяльності людини (мовно-літературна галузь); оволодівають уявленнями про форму предметів, їх положення у просторі, удосконалюють логічне мислення (математична галузь), засвоюють відомості із фізики, астрономії, геології, медицини (природнича галузь).

Охоплюючи відомості із природознавства, STREAM-освіта сприяє формуванню уявлень дітей про зв'язки і взаємозалежності світу людини і природи, а також впливу діяльності людини на довкілля. Дошкільник набуває знань із астрономії, фізики, біології. Разом із тим дитина ознайомлюється із різноманіттям природних матеріалів, із яких можна виготовити багато цікавого та неповторного (листочки, листя квітів – для гербарію чи аплікації; засушене насіння – для виготовлення аплікацій тощо).

Робота із лепбуком у середній групі сприяє розвитку художніх здібностей, креативності мислення дітей, формуванню їх математичних уявлень.

Складання дітьми дошкільного віку розповідей (віршиків) активізує словник дітей середнього дошкільного віку, стимулює їх літературну та мовотворчість, сприяє розвитку естетичних смаків, формує основи природоекологічного світогляду. Словесна творчість дітей також може виражатися у процесі виконання завдань описати форму (положення у просторі) чисел, які показує вихователь.

Таку діяльність вихователь урізноманітнює цікавими руханками (фізкультхвилинками) на заняттях, які сприяють формуванню художньо-мовленнєвої та математичної компетентності дітей, стимулюють їх рухову активність, оптимізують загальний інтелектуальний розвиток. Це реалізується у процесі танців, хороводів, у процесі чого діти виявляють пісенну, літературну творчість (наприклад, завдання описати форму фігури, у яку стали всі діти групи під час виконання танцю «Подоряночка») та ін. [1, с. 34].

На наш погляд, інтегрований підхід до навчання дітей дошкільного віку за умов взаємопроникнення й систематизації знань має особливий вплив на розумову, емоційну та мотиваційну сфери дитини. Адже емоції дошкільника впливають на його діяльність, стимулюють розвиток творчої уяви та активності.

У процесі такої діяльності дошкільник набуває різноманітних ролей: будівельника, пожежного, продавця, римує, робить аплікації, малює, описує форми предметів, їх кількість, положення у просторі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Окреслено потенціал

STREAM-освіти як одного із найбільш ефективних засобів формування культури інженерного мислення дошкільника.

Засоби STREAM-освіти сприяють глибокому дослідженню дітьми дошкільного віку навколишнього світу, оптимізують процес розвитку мислення і мовлення, сприяють розвитку сенсорної сфери, сприяють формуванню умінь та навичок дитини використовувати знання у практичній діяльності.

STREAM-освіта виступає засобом пробудження не лише позитивної мотивації та інтересу дітей до створення нового, вияву творчості, але й сприяє активізації всіх пізнавальних процесів дитини: мислення, уваги, уяви, пам'яті, мовлення, спостережливості. За умов такої діяльності дитина може вирости інтелектуалом, майбутнім винахідником. Адже саме за генеруванням передових ідей – майбутнє країни.

Проведене дослідження не вичерпує своєї глибини, тому перспективи подальших розвідок вбачаємо у практичному вивченні потенціалу STREAM-освіти у формуванні культури інженерного мислення у дітей середнього дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Кашук В. Сутність культури інженерного мислення сучасної дитини раннього віку. Вісник Інституту розвитку дитини. 2015. № 6. URL: <https://ird.npu.edu.ua/q-q-36/-6>.
2. Крутій К., Грицишина Т. STREAM+освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. №1.
3. Максимова О.О. Проєктна діяльність та робототехніка як провідні напрями STREAM-освіти дітей. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022, Вип. 3 (50). Ч.2. С. 163-169
4. Програма «Стежинки у Всесвіт» (редакція 2020 р.). Режим доступу: <http://ukrdeti.com/tag/stezhinki-u-vsesvit/>

**РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ТА МЕТОДИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО**

**ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР І ВПРАВ**

***Віра Бутрик**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,*

*Науковий керівник – **Олена Гордієнко**, доцент кафедри початкової освіти
та культури фахової мови.*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Одним з основних завдань системи дошкільної освіти є підготовка дитини до успішного навчання у школі, а одним із провідних показників готовності дитини до початку шкільного навчання є рівень його мовного розвитку. Саме завдяки мовленню, яке слугує засобом спілкування з дорослими та однолітками, дитині належить засвоювати систему знань [4, с. 138].

Проте в закладах дошкільної освіти для дотримання принципу доступності дітей не знайомлять з граматичними категоріями і термінологією. Знання правил та законів мови формуються в дітей в результаті наслідування мовлення дорослих за наявності сприятливих умов виховання, де відбувається активна мовна практика, розвивається словник, фонематичний слух [3, с. 16]. Однак цей процес не завжди сприяє формуванню граматичної правильності мовлення, адже важливе значення має стан сформованості нервової системи дитини, а також систематичний, цілеспрямований характер роботи.

Сучасні лінгводидакти зазначають, що граматично правильне мовлення необхідно формувати у дітей вже з раннього віку за допомогою правильно організації предметної діяльності, повсякденного спілкування, спеціальних мовних занять, ігор і вправ [5, с. 275]. Для формування граматичної правильності мовлення дітей дошкільного віку в умовах дошкільного закладу освіти важливе значення в цьому віковому періоді для освоєння навичок, зокрема правильного мовлення, має ігрова діяльність [4, с. 138]. Це підтверджується рядом досліджень, які містять фактологічний матеріал щодо ефективності використання дидактичних ігор в роботі вихователів [1, с. 95]. Проте, наразі бракує досліджень, які б узагальнювали питання застосування дидактичних ігор в роботі по формуванню граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку включає три

взаємопов'язані аспекти: лінгвістичний, психологічний і педагогічний. Лінгвістичний аспект дозволяє поглянути на граматику як один із проявів системного характеру мови (А.Богуш, Л.Божович, Н.Гавриш, Б.Додонов, С.Жуйков, Ф.Сохін, Я.Бодуен де Куртене, В.Віноградов, О.Потебня, Л.Щерба та ін.). Психологічний аспект проблеми ґрунтується на уявленні про закономірності розвитку дітей дошкільного віку, які сформульовані в працях Л.Виготського, Д.Ельконіна, О.Запорожця, О.Леонтьєва, С.Рубінштейна. Проблемам запровадження в освіту гри, у тому числі для засвоєння мовних норм, присвячували свої дослідження вчені: Р. Арнольд, А. Гин, Л. Годкевич, М. Кравець, Г. Коберник, О. Кондратюк, А. Нісімчук, О. Падалка, А. Панченков, О. Пометун, О. Савченко, Г. Сиротенко, К.Ушинський, Ф. Стус, О. Шпак, І. Шевчук, А. Шелтен. Вони описують такі ігрові технології, що можуть прийти на допомогу вихователю, зокрема, на заняттях та в різних режимних моментах.

Разом із тим, існують проблеми у реалізації зазначеного підходу. Як показує практика, використання гри дозволяє запобігти шаблонності та одноманітності у навчанні, формує пізнавальну самостійність, орієнтує дітей на творчість, пошук, вчать аналізувати слово, розв'язувати проблеми, розвивають навички спілкування. Водночас ситуація підкреслює необхідність обґрунтування системи роботи, що дозволяє адекватно діагностувати стан сформованості граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку, а також формувати її.

Мета статті – проаналізувати проблему та запропонувати для застосування дидактичні ігри і вправи для формування граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Основним засобом формування граматичної правильності мовлення дошкільників є навчання, яке проводиться на спеціальних заняттях. Таке навчання включає використання вправ і дидактичних ігор.

Дидактичні ігри – це ефективний засіб закріплення граматичних навичок. Завдяки зацікавленості дітей, динамічності та емоційності проведення, дидактичні ігри дозволяють тривало вправляти дітей у повторенні потрібних словоформ. Дидактичні ігри можуть проводитися як з наочним матеріалом, так і без нього – у формі словесних ігор. Відповідно до дидактичного завдання відбирається необхідний наочний матеріал, який має бути знайомий дітям, оформлений естетично, викликати конкретні образи, збуджувати думки.

Для формування граматичної правильності мовлення, зокрема, ми використовували систему ігор і вправ. Наприклад, вправи на словотворення, їх мета – формування інтересу до слова, розвиток критичного ставлення до мовлення, пошук серед різних варіантів слів граматично правильного слова. Наприклад, такі: утворення іменників за допомогою суфіксів: «Хто в нього мама?», «Хто він (вона?)», «Скажи одним словом». (Вовченя. *Хто в нього мама?*

(Вовчиця). Зайченя. Хто в нього мама? (Зайчиха). Левеня (левиця). Порося (свиня). Або так: Оля плаває. Хто вона? (Плавчиха). Машина, що ріже овочі. Як можна назвати її одним словом? (Овочерізка). Посуд, в якому лежать цукерки. (Цукерниця). У зайця довгі вуха. Який він? (Довговухий). У хлопчика сірі очі. Який він? (Сіроокий). Вправа на утворення іменників від дієслів («Назви професію», «Хто це робить?»: *будувати – будівельник, лікувати – лікар, виховувати – вихователь.* Дидактичні вправи на вдосконалення синтаксичного боку мовлення: «Опиши картинку», «А що в тебе?». Наприклад, після розгляду картинки вихователь запитує в дітей: *«Кого ви бачите на картинці? (Хлопчиків). Що вони роблять? (Один хлопчик, маленький, швидко біжить від другого, щоб той не наздогнав. Один хлопчик тікає, а другий наздоганяє)»* Дидактичні вправи на засвоєння роду та числа іменників: «Він, вона, воно, вони» (*шафа – вона, мило – воно, рушник – він, цукерки – вони і т.д.*); «Один і багато» (*Вихователь: «Одна гуска, а багато...» Діти: «Гусей». Один півень, а багато... (півнів), одна курка, а багато... (курей)»*). Для розвитку умінь дошкільників правильно складати словосполучення та речення пропонуємо старшим дошкільникам ігри, «Як ми вдягаємося?», «Хто цікавіше придумає». Оскільки граматичний матеріал складний для дітей, відводимо 5 – 10 хвилин, він повинен становити лише частину заняття з розвитку мовлення. В цілому заняття має корекційну спрямованість, поєднує оптимальну виховні і розвивальні завдання. Під час пояснення не вживаємо складну граматичну термінологію. Зміст заняття доступний для дошкільнят і спирається на їхній досвід. Завдання педагога – керувати грою, надавати дітям усіляку допомогу. Використовуємо прийоми навчання, відповідні до структури заняття.

Висновки. Таким чином, граматична правильність мовлення у старших дошкільників формується найбільш успішно за умови правильної організації предметної діяльності, повсякденного спілкування дітей, спеціальних мовних занять, дидактичних ігор та вправ. Методика її формування включає використання дидактичних ігор для формування граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку. Для успішного розвитку граматичної правильності мовлення вихователю необхідно враховувати особливості організації дидактичних ігор на заняттях з розвитку мовлення.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Так, наприклад, потребують окремого з'ясування розробка цілісної програми використання дидактичних ігор і вправ для формування граматичної правильності мовлення дітей різних вікових груп в різних режимних моментах.

Список використаних джерел

1. Гордієнко А. Формування мовленнєвої компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор. Організація освітнього простору у закладі дошкільної освіти і

- школі: проблеми і перспективи: зб. наукових праць. Житомир, 2020. С. 94–97.
2. Єфименко Л. М., Сосницька К. В., Поцелуйко О. Є. Особливості використання прийомів і методів розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. The 14 th International scientific and practical conference «Modern science: innovations and prospects», Stockholm, October 16-18, 2022. Stockholm, Sweden, 2022. С. 169–175.
 3. Крутий К. Л., Деснова І. С., Блашкова О. М. Особливості засвоєння дитиною дошкільного віку основних закономірностей граматичної будови рідної мови. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2021. №. 8 (346). Ч. 1. С. 16–28.
 4. Савінова Н. В. Теоретичні аспекти формування граматичної правильності мовлення у дітей дошкільного віку. Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2011. Т. 1. № 59. С. 138–144.
 5. Шостак О. О., Хондока К. В. Особливості формування граматично правильного мовлення в дітей старшого дошкільного віку. The 4th International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development», Chicago, September 28-30, 2021. Chicago, USA, 2021. С. 275–28.

ДИЗАЙН-ПРОЄКТУВАННЯ ІГРОВОГО ТА НАВЧАЛЬНО-ДИДАКТИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ГРУП ДІТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Крістіна Васильєва,

*викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. У столітті високих комп'ютерних технологій важливо оволодіти сучасними методиками та освітніми технологіями, задля вільного спілкуватися з групами дітей дошкільного віку. Для цього вихователь має бути готовим до розробки власного ігрового та навчально-дидактичного обладнання, спираючись на рівень розвитку та інтереси своїх вихованців. Способом гри вихователь може взаємодіяти з вихованцем, заохочувати та мотивувати його на вивчення нового матеріалу. Ще К.Д. Ушинський радив вводити елементи цікавості, ігрові моменти в серйозну навчальну працю дітей для того, щоб процес пізнання був більш продуктивним. В.А.Сухомлинський писав, що без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для написання даної статті було проаналізовано праці К.Д. Ушинського, В.А.Сухомлинського, І.Рогальсько-Яблонської; К.Гросса, який вважав, що гра є первинною формою залучення людини до соціуму. У роботах П. Підкасистого і Г.Селевка визначається важливе місце дидактичних ігор та ігрової діяльності в навчанні дошкільників. Дидактичні ігри можуть широко використовуватися для розвитку просторових уявлень у дошкільнят, це досліджували. Б.П.Нікітін та В.В.Воскобовича («Склади квадрат», «Геоконт» та «Різнобарвні павутинки»).

Мета статті – визначити який ігровий та навчально-дидактичний матеріал можна створити для груп дітей у закладах дошкільної освіти за допомогою дизайн-проектування. Визначити методи створення та основні вимоги роздаткового матеріалу для дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Під дидактичним матеріалом розуміють особливий тип наочного посібника, це переважно каринки, таблиці, набори карток з текстом або малюнками, живі об'єкти (рослини, тварини) тощо. У свою чергу під електронним науково-дидактичним матеріалом розуміють цілеспрямовано розроблені документи, для використання у освітньому процесі за допомогою прикладних програм загального призначення (або навчальних програмних середовищ) і побудовані відповідно до змісту навчальної теми і методики навчання предмету [1]. Різноманітність навчально-дидактичного матеріалу сприяє розвитку в дітей креативного мислення, когнітивних та розумових аспектів дитини (включаючи здатність аналізувати, структурувати), а також розвиває соціальні, емоційні аспекти через співпрацю між групами та стимулює творчість. Перевагою розвивально-дидактичного матеріалу є заохочення дитини до вивчення певної теми заняття. За допомогою дидактичного матеріалу легше освоюється і запам'ятовується нова інформація. Так як під час заняття дитина не тільки слухає, але і розглядає різноманітні приклади, малюнки, картинки.

Спираючись на примірний перелік підготовлений відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», вимог Базового компонента дошкільної освіти і чинних комплексних програм розвитку, навчання і виховання дітей раннього і передшкільного віку, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для закладів дошкільної освіти [3], де виховуються діти від народження до 6-7 років, навчально-дидактичний матеріал умовно можна поділити за віковими категоріями та за основними видами дитячої діяльності.

За віковими категоріями вихованців:

- віку немовляти та раннього (від народження до 3 років);
- передшкільного віку (від 3 до 6 (7) років років).

За основними видами дитячої діяльності:

- ігрова;
- рухова;
- художня (образотворча, музична, театральна і літературна);
- мовленнєво-пізнавальна (ознайомлення із природним, соціальним і предметним довкіллям, формування звукової культури мовлення і пропедевтика навчання грамоти , елементарних математичних уявлень);
- трудова (художня праця, праця в природі та господарсько-побутова).

При створенні дизайну ігрового та навчально-дидактичного матеріалу для дітей до 3 років необхідно застосовувати стилізовані зображення без написів та

дрібних деталей, яскравими локальними кольорами, так дитині буде простіше сприйняти інформацію не відволікаючись на інші елементи. Для дітей старшого віку зображення можна робити більш реалістичні та з більшою кількістю різних елементів та деталей. Наприклад, для серії ілюстрацій до народних українських казок для дітей передшкільного віку зображення тварин та людей можна створювати більш реалістичні із зрозумілими емоціями, застосуванням різних текстур та деталізацією одягу та шерсті. Візуальне відчуття, що малюнки є одним із чарівних елементів, які залучають дітей до зацікавлення навчанням. Діти дуже креативні, і малюнки відіграють особливу роль у їхніх життях. Крім того, діти мають власні уявлення про ілюстрації відповідно до власних уявлень та інтересів. Інтерес дітей до ілюстрацій залежить від використання чотирьох елементів: кольору, розміру та реалістичності малюнка. Те, як малюнок оформлено та проілюстровано, може сильно вплинути на бачення дитини. Крім того, хороші ілюстрації можуть стимулювати уяву дитини, пробуджувати її сприйняття та розвивати її потенціал, тим самим сприяючи всебічному розвитку дитини. Для дошкільнят характерне площинне бачення предметів, і тому ілюстрації повинні мати площинний характер. Ілюстрації для дітей мають бути гармонійними, професійно виконаними і скомпонованими. При цьому абсолютно неприпустимі руйнування форми, прийоми абстрактного мистецтва чи надмірна «фактурність» малюнка. Візуальні ілюстрації дозволяють дітям зрозуміти події історії ще до того, як вони навчаться читати. Проте для дітей віком 5-7 років при створенні ілюстрацій можна використовувати текст у вигляді невеликих підписів-коментарів до ілюстрації. Текстові блоки мають бути набрані досить великим кеглем без засічок для кращого сприйняття та розуміння літер.

Як ігровий та науково-дидактичний матеріал можна створити за такими напрямками:

- Картки – інструкції, що допоможуть оволодіти схемою вивчення нового матеріалу;

- картки – завдання для дітей із різними освітніми потребами [5];
- картки-підказки;
- трафарети;
- наклейки (для вивчення тварин, рослин, транспорту);
- печатки (для вивчення літер);
- магнітні дошки зі змінними зображеннями (для вивчення погодних явищ);
- таблиці;
- альбоми ;
- графіки;
- схеми;

- інфографіки;
- шаблони;
- навчальні ігри;
- макети.

Також при створенні дидактичних матеріалів необхідно пам'ятати що матеріал має бути:

- доступний (згідно досягнутого рівня дітей);
- зрозумілий при самостійній діяльності;
- цікавий і різноманітний;
- пізнавальний;
- правдивий та логічний;

Найпростішою програмою для створення дидактичного матеріалу є Microsoft Word. Тут можна легко та просто створити прості таблиці, графіки, набрати необхідний текст чи зібрати необхідну інформацію. У Microsoft Excel зручно створювати таблиці та кросворди. Програма Microsoft Power Point призначена для створення презентацій із використанням картинок та тексту. Для пакету програм Microsoft не потрібні великі затрати часу, адже програми легкі у використанні. Більш складними є графічні редактори в яких можна створювати власні векторні чи растрові ілюстрації, відео, анімації, мудборди, «хмари слів», інфографіки колажі та верстки власних брошур, журналів чи книг. Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, In Design, Corel Draw та багато інших програм є більш складними, а отже для роботи з ними необхідні знання із володіння всіма інструментами даних програм. Також є досить велика кількість онлайн-ресурсів для створення ігрового чи науково-дидактичного матеріалу для дітей дошкільного віку, одним із таких є Canva, з безкоштовним доступом до великої кількості вже готових шаблонів. Дуже багато готових картинок є на ресурсі Pinterest. Всі картинки з інтернет-ресурсу Pinterest безкоштовні. У мережі Інтернет можуть бути картинки на прозорому фоні, а також трапляються картинки де присутній фон, в такому випадку потрібно видаляти фон.

Після створення дизайну власного дидактичного матеріалу найкраще друковані картинки ламінувати, щоб їх можна було використовувати кілька разів [4]. Розроблений матеріал для дітей має бути красивим, привабливим, легким для розуміння. Важливо, щоб створений матеріал містив саме те, що є важливим, цінним і актуальним для сучасного дошкільника, а отже можна використовувати героїв із сучасних мультфільмів, казок та ігор. Також важливо, щоб створюваний матеріал не містив надто багато інформації – якщо її буде забагато, дітям буде важко зорієнтуватися.

Висновки. Дизайн-проектування ігрового та навчально-дидактичного обладнання для груп дітей у закладах дошкільної освіти є досить важливим компонентом роботи вчителя-вихователя. Адже гра для дитини – це величезне

світле вікно, через яке в духовний світ вливається цілющий потік уявлень і понять. Дидактична гра – це іскра, що запалює вогник допитливості, вона здатна розкрити дитячий потенціал та креативність. А без гри в дошкільному віці, неможливо уявити повноцінне навчання. Отже за допомогою дидактичних ігор дитина може максимально проявити свою емоційну, пізнавальну та психомоторну активність.

Список використаних джерел

1. Дидактичний матеріал URL: <https://www.wiki-data.uk-ua.nina.az> (дата останнього звернення: 22.03.2023);
2. Педагогічні ідеї Ушинського <https://ndl.ippo.kubg.edu.ua/?p=403> (дата останнього звернення: 22.03.2023);
3. Перелік ігрового та навчально-дидактичного матеріалу URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita> (дата останнього звернення: 22.03.2023);
4. Скарбничка творчого вчителя URL : <https://vseosvita.ua> (дата останнього звернення: 22.03.2023);
5. Створення дидактичних матеріалів засобами ІКТ для уроків спеціальних дисциплін URL: <https://naurok.com.ua> (дата останнього звернення: 22.03.2023).

КВЕСТ – ГРА ЯК ФОРМА РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Тетяна Дубель, вихователь Романівського ЗДО «Сонечко»

Актуальність проблеми. Застосування інноваційних технологій у освітньому процесі є одним із найперспективніших напрямків в розвитку освіти. Актуальним є пошук нових форм та методів, які допоможуть забезпечити доступність та ефективність освіти, готовність дитини до життя в інформаційному просторі, сприятимуть розвитку творчого потенціалу дитини.

Основою розвитку освіти в Україні, зокрема дошкільної, є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які спрямовані на вдосконалення освітнього процесу. Надання пріоритету інноваційному освітньому простору затверджено Законами України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», наказами Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.01р. № 522), «Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» (від 20.02.02р. №114) та інші.

Велику увагу сучасні науковці приділяють процесу створення та провадження, використання нових технологій у вирішенні педагогічних проблем, як «комплексний, цілеспрямований процес створення, поширення і використання новації» (Л. Ващенко); як «процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети» (Л. Даниленко).

Ключовими моментами навчального процесу мають бути «пробудження» в дітей навчально-пізнавальної, пошукової діяльності, підвищення ефективного набуття знань, вміння працювати в колективі, розвиток творчої активності, уваги, уваги.

Мета статті. Аналіз особливостей створення та використання квесту в освітньому процесі дітей дошкільного віку.

Виклад основного тексту. Діти дошкільного віку через свої вікові особливості є постійними шукачами. Найкращий спосіб зацікавити дитину – це подання інформації у вигляді гри, адже саме гра – основний вид діяльності малюка. В посібнику представлені заняття підготовлені та проведені у формі інноваційної ігрової технології, пошукової гри (квесту). Квест (від англійського quest) – пошук. Квест – це один із видів інноваційного навчання, що полягає у проходженні командою певного маршруту, виконуючи спеціальні завдання. Під час процесу гри дитина розвиває логічне, критичне, аналітичне та творче мислення. Крім начального компонента, квест має значну виховну складову, адже формує комунікаційні здібності та сприятливо впливає на соціалізацію дитини.

Важливим напрямом роботи з дітьми в логопедичній групі, є формування комунікативних навичок та правильного мовлення. І тому під час квесту ми, зазвичай, окрім освітніх завдань, виконуємо завдання, які розвивають дрібну моторику та мовне дихання. Для цього активно використовуємо наочність, проводимо вправи на звуконаслідування, дихання, вправляємо дітей у нетрадиційні техніки малювання. Заняття проведене у формі квесту забезпечує інтеграцію завдань, плавний перехід від однієї діяльності до іншої та зберігає активність усіх дітей протягом всього заняття.

Квест-гра навчає, збагачує соціальний досвід спілкування дітей один з одним, з дорослими, створює в колективі дружню атмосферу співжиття, наповнює освітньо-виховний процес цікавою пізнавальною діяльністю.

Квест це спортивно-інтелектуальне змагання основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командам або окремим гравцям. Під час гри учасники мають бути активними і дисциплінованими протягом всього маршруту, мають здійснювати пошук на місцевості, шукати оригінальні рішення і підказки. Після завершення чергового завдання учасники переходять до наступного.

Гра-квест є інноваційною формою роботи, зокрема з дошкільниками. Алгоритм створення квесту в ЗДО простий. Перш за все потрібно визначити тему і поставити мету, потім створити сюжет гри. Завдання для дітей дошкільного віку мають бути об'єднані спільним сюжетом, заздалегідь вони невідомі учасникам, та визначаються під час проходження гри. Виконання завдань часто вимагає креативності, швидкої реакції. У квесті доречно

поєднувати інтелектуальні і спортивні завдання, чергуючи їх. Всі завдання маршруту учасники вирішують за певний проміжок часу, який не перевищує час відведений для інтегрованого заняття.

Місце проведення квест-гри залежить від особливості завдань. Вона може проходити як в приміщенні закладу дошкільної освіти, так і на території, і поза її межами. Це додає грі оригінальності. А учасників гри квест стимулює до вирішення нестандартних завдань, використовуючи інтелектуальні та фізичні здібності, розвиває уяву, пам'ять. Також квест є елементом мозкового штурму, тренінгу. Під час виконання завдань діти концентрують увагу і отримують відчуття задоволення від виконаної роботи. Гра передбачає активність кожного члена команди.

В ігровій формі діти отримують нові знання, закріплюють набуті. А також вчаться долати проблеми, труднощі, застосовувати свої знання у нестандартних ситуаціях. Під час проведення квесту дитина навчається взаємодіяти, домовлятися з іншими дітьми, дорослими, розвиває активність, емоційно-вольову сферу у старших дошкільників, яка є головним компонентом і показником готовності дитини до навчання в школі.

Отже, квест ефективно поєднує ігрову та навчальну діяльність дошкільників. За допомогою гри досягається освітня мета – закріплення набутих знань, умінь, ознайомлення з новою інформацією, реалізація ігрової діяльності. Розрізняють такі види квестів: лінійний, штурмовий, коловий. Охарактеризуємо їх. Лінійний – завдання потрібно розв'язувати одне за одним; гравці рухаються за маршрутом, спланованим заздалегідь. Штурмовий – гравці отримують завдання, підказки до його виконання, але спосіб розв'язання та маршрут обирають самостійно. Коловий – маршрут має колову структуру. У цьому виді квесту беруть участь, як правило, кілька команд, що стартують із різних позицій і рухаються до фінішу, кожна за власним маршрутом. Квести можуть бути інтелектуальні, ігрові, пошукові. За терміном тривалості : довготривалі, короткотривалі. За формою реалізації: медіа-квести; дослідницькі; рольові; творчі; комбіновані. **За кількістю учасників:** групові; індивідуальні.

У закладах дошкільної освіти, враховуючи вікові особливості дітей, найкраще проводити лінійний квест. Завдання можуть бути різними: загадки, лабіринти, творчі завдання, ребуси, експерименти, малювання картин, розгадування кросвордів.

В основі лінійного квесту лежить проблема. Для її вирішення необхідно виконати різноманітні завдання, результати яких об'єднуються в одне ціле і сприяють поетапній практичній діяльності на досягнення поставленої мети. Інтрига пошуку має зберігатися до закінчення заняття для активізації уваги дітей та збереження активності.

Враховуючи можливість залучення батьків вихованців до спільних з дітьми пошукових ігор, як форми проведення батьківських зборів можна практикувати штурмовий та коловий квести. Існує алгоритм створення квест-гри.

1. Визначення теми, мети та виду.

Для того, щоб розпочати квест потрібно визначити тему і яку навчальну виховну мету ставить вихователь, а також вид організації дітей, який найкраще підходить.

2. Формування сюжету.

Сюжет гри має бути цікавим і доступним дітям. Потрібно враховувати в які ігри вони люблять гратися, якими героями захоплюються. Майже всіх малят захоплюють мультики про фіксиків. Діти люблять шукати скарби, грати в ігри з високим рівнем рухової активності.

3. Розробка маршруту, сценарію.

Складаючи маршрут, потрібно забезпечити його безпечність, зробити цікавим для дітей. Також необхідно забезпечити для них можливість вільно рухатись і самостійно діяти.

4. Підбір та складання завдань.

Завдання до гри підбирають відповідно обраній темі. Враховуються рівень знань і умінь дітей. Підготовка завдань займає найбільше часу, тому що має поєднати інтелектуальні, креативні завдання, а для дітей з проблемами мовленнєвого розвитку це і завдання на розвиток мовного дихання, фонетики тощо. В одній пошуковій грі реалізуються різні види завдань: інтелектуальні; на орієнтування в просторі; ігрові; спортивні; творчі.

5. Визначення дати й місця проведення.

Квест гру з елементами спортивного орієнтування краще проводити на ігровому майданчику. Якщо це екологічний квест – в парку, саду тощо. Квест може бути розпочатий в приміщенні групової кімнати, а продовжений в музичному залі, приміщення харчоблоку, на вулиці, якщо тема і завдання передбачають такі зміни середовища («День здоров'я», «Професії дорослих», «Ремесла мого краю» тощо). Також можна провести розвагу в музичному, або спортивному залі.

6. Підбір та виготовлення обладнання й матеріалів.

Для проведення квесту необхідно підготувати реквізит: карту маршруту, мітки, підказки, позначки, призи та ін. Вони можуть бути заховані в повітряних кульках, коробочках, листах, їх можна отримати в казкових героїв, виконавши певні завдання.

7. Етапи проведення: отримання завдання; його виконання; досягнення мети.

Під час підготовки квесту важливо продумати кожную деталь: програмові завдання та індивідуальні можливості дітей, особливості предметного оточення,

гігієнічні вимоги. Необхідно врахувати кількість учасників та їх розміщення на локаціях. З досвідом впровадження інновації сформувалися і головні правила та умови.

Головні правила проходження квесту: рішучість; уважність і сміливість; нестандартне мислення; азарт і позитивний настрій.

Умови проведення: ігри повинні бути безпечними. Неприпустимо ставити до виконання завдання, які пов'язані з ризиком для здоров'я; запитання і завдання повинні відповідати віку; неприпустимо принижувати гідність дитини. Наприклад, не можна змушувати танцювати, якщо дитина сором'язлива; суперечки і конфлікти треба вирішувати тільки мирним шляхом. однією з умов вдалого проведення квесту є співпраця учасників. Шукаючи рішення в проблемній ситуації, вони не лише навчаються, а й діляться своїм досвідом, знаннями. Слід пам'ятати, що вихователь повинен спрямовувати дітей на виконання певних дій, але висновки діти роблять самостійно; обов'язковою умовою квесту організованого з родинами є участь всіх батьків та демонстрація спільних з батьками досягнень.

Коли використовується квест-технологія у роботі з дошкільниками, створюються умови для розширення і збагачення їх внутрішнього світу. Непомітно для себе дитина навчається, вивчає навколишній світ, збагачується її емоційна сфера, розвивається емоційний інтелект.

Висновки. Застосування інноваційної технології в освітньому процесі дає змогу підвищити ефективність освітньої роботи, а також підвищує професійну компетентність педагога. Впровадження інноваційної діяльності в закладах дошкільної освіти сприяє розвитку педагогічної креативності, змінює стиль роботи з вихованцями, сприяє розвитку освіти. Слід пам'ятати, що знання, уміння, навички, які ми закладаємо в дитини, сприяють вихованню успішної особистості. А квест-технологія є одним із ефективних засобів розвитку логічного і творчого мислення, фізичних здібностей й організованості дітей. Вона сприяє формуванню співпраці у дошкільників, налаштовує на конструктивні дії в нестандартних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III. Законодавство України : база даних / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш та ін.; науковий керівник А. М. Богуш. Київ, 2012. 26 с.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль, 2012. 264 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник, Київ, 2004, 304 с.
5. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному закладі: методичний аспект / Крутий К.Л., Маковецька Н.В. Запоріжжя, 2004.

6. Інноваційні технології в ДНЗ / Березюк В.С., Рудік О.А. Харків : Вид. група «Основа», 2017. 224 с.
7. Стаєнна О. Квест-технологія: гра, пошук, дослідження *Дошкільне виховання*. 2019. № 7. С. 3–6.

СТВОРЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Галина Журавська,

завідувач Житомирського центру розвитку дитини 68

Реформи в системі дошкільної освіти спрямованні на забезпечення якості освітніх послуг. Для вирішення цього завдання необхідне запровадження системи моніторингу результатів якості освітньої діяльності закладу дошкільної освіти, яка є основою системності та ефективності управлінських й освітніх процесів.

Науковці зазначають, що якість освіти – це узагальнююча ознака проблем розвитку освіти в державі й одночасно індикатор відповідності освітньої політики та реформ освіти особистісним і суспільним потребам [3, с. 7]. Теоретико-методологічні та методичні засади управління, моніторингу та забезпечення якості освіти, зокрема в закладах дошкільної освіти, розкриті в працях Г. Атаманчук, А. Большукіної, Т. Волобуєвої, В. Долід, Г. Єльнікової, Л. Карамушки, К. Крутій, О. Ляшенко, Ю. Соловей, В. Хрипун, О. Янко та ін. Їх теоретичні положення та практичні рекомендації ми враховували при розробці внутрішньої системи якості освіти в Житомирському центрі розвитку дитини № 68.

Юридично-правові основи забезпечення якості освіти в ЗДО базуються на Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Концепції розвитку дошкільної освіти в Україні, Європейської рамки якості дошкільної освіти та догляду за дітьми й інших нормативних актів. Умови, процедури та заходи щодо формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти розроблені в методичних рекомендаціях Державної служби якості освіти України [2].

Процес забезпечення якості освіти має бути основою стратегії інноваційного розвитку ЗДО, структурно-функціональних змін у всіх напрямках його діяльності. І. Коновальчук зауважує, що традиційний заклад освіти стратегічно орієнтований на збереження стабільності, інноваційний заклад – на зміни в процесах управління, змісті та результатах розвитку та виховання дітей, стилю педагогічної взаємодії від прямого впливу до співробітництва й

співтворчості та передбачає перегляд існуючих підходів, освоєння нових сфер і технологій діяльності [1, с. 87].

У межах автономії, враховуючи свої особливості, в Житомирському центрі розвитку дитини № 68 розроблено, схвалено педагогічною радою та впроваджено «Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти ЖЦРД № 68». Така система є дієвим інструментом для моніторингу результатів освітньої діяльності, засобом для комунікації та зворотного зв'язку між усіма учасниками освітнього процесу, стимулятором професійного розвитку педагогів, задіяння всіх працівників до розробки та реалізації стратегії розвитку закладу в цілому. Впровадження власної внутрішньої системи забезпечення якості освіти підвищує ефективність, прозорість, демократичність управлінських процесів, результативність реалізації інновацій в організації освітнього процесу, виховання та розвитку здобувачів освіти, формування їх ключових компетентностей, обґрунтованість стратегії розвитку, підвищення іміджу закладу, усвідомлення колективом місії власної діяльності.

При запровадженні внутрішньої системи якості освіти в нашому закладі ми дотримувалися таких етапів: уточнення мети та завдань стратегії розвитку ЖЦРД № 68; створення Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти; проведення SWOT-аналізу за напрямками вивчення освітньої діяльності ЗДО; створення системи самооцінювання «Напрями вивчення освітньої діяльності» на навчальний рік; добір критеріїв, показників, методів збору інформації для проведення моніторингових досліджень за напрямками вивчення освітньої діяльності; документування, фіксація, аналіз, систематизація результатів моніторингу; оптимізація прийняття обґрунтованих на основі аналізу інформації управлінських рішень та планування подальшого розвитку ЗДО.

Розроблене робочою ініціативною групою «Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти» обговорено з батьківським комітетом, розглянуто на засіданні педагогічної ради та затверджено керівником ЖЦРД № 68. У ньому визначені політика, необхідні умови функціонування і розвитку центру, критерії, правила, механізми оцінювання наявного рівня розвитку здобувачів дошкільної освіти, фахової діяльності педагогічних працівників, управлінської діяльності керівних працівників закладу. Процедура оцінювання регулярна, систематична та своєчасна. На основі результатів діагностики та аналізу інформації про стан всіх компонентів освітнього процесу здійснюється виявлення проблем, попередження негативних тенденцій, стимулювання творчої активності працівників, їх готовності до інноваційних змін.

Внутрішня система якості освіти передбачає зацікавлення та участь всіх учасників освітнього процесу в результативності діяльності закладу. Тому розпочали з вивчення запитів батьків, можливостей педагогічного колективу

працювати в інноваційному режимі, визначення стратегічної мети, завдань, пріоритетних напрямів розвитку закладу та створення умов для їх реалізації, вибору системи та технологій освітньої діяльності для кожної вікової групи дітей, структурування режиму роботи центру. Умови ефективності внутрішнього контролю за якістю освіти передбачають, що працівники закладу (педагоги, медичний і технічний персонал) спільно розробляють і ухвалюють пріоритетні завдання розвитку, план роботи на рік та інші ключові рішення, беруть участь у необхідній для цього підготовчій роботі (семінари, курси підвищення кваліфікації, самоосвіта), постійно підвищують свій професійний рівень.

Внутрішній моніторинг якості освіти здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 № 54 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти» [4]. Для проведення внутрішнього моніторингу та управління якістю освіти розроблена відповідна програма. Ми акцентували увагу на чотирьох напрямках вивчення освітньої діяльності – освітнє середовище, освітній процес, педагогічна діяльність та управлінські процеси. Для реалізації програми конкретизовано алгоритм дій, який включає: чітку постановку завдань (що конкретно потрібно зробити?); визначення мети діяльності, мотивацію (для чого це потрібно?); створення команди (хто це буде виконувати?); вибір форм і методів діяльності (як? яким способом?); визначення строків виконання (до якого часу?); прогнозування результатів; визначення сильних та слабких сторін, можливих ризиків.

Робоча група, опрацювавши нормативну базу, прийшла до висновку, що внутрішня система якості освіти функціонує як комплексний процес, а заходи для досягнення та подальшого поліпшення якості освіти є взаємозалежними й мають розглядатися цілісно. Вони стосуються структури дошкільної освіти, практик і результатів надання освітніх послуг, а також новий підхід до інформаційного забезпечення, педагогічного аналізу, планування, організації, контролю та регулювання всієї діяльності. Основними векторами роботи визначено удосконалення змісту, оптимізацію функцій та умов діяльності центру розвитку дитини, що сприяють змінам організаційного аспекту управління. Вважаємо, що поліпшенню якості управління на рівні закладу дошкільної освіти сприяє організація управлінської діяльності на засадах партнерства та паритету, довіри до педагогічного колективу, самоконтролю й відповідальності за результати, компетентного вивчення стану освітнього процесу й надання дієвої, своєчасної допомоги в подоланні труднощів, виправленні недоліків.

Нові підходи в управлінні активізували зміни взаємовідносин в нашому колективі: субординаційні відносини доповнюються колегіальними, партнерськими, що дає змогу досягати взаєморозуміння у спільному прийнятті

рішень і вирішенні завдань. Ми продовжуємо формування цілісного процесу управління і самоврядування. Враховуючи інтереси всіх працівників, підтримуємо ініціативність та участь кожного в прийнятті та реалізації управлінських рішень і цим самим створюємо мотиваційну основу творчої продуктивної праці. У роботі з педагогами враховуємо, що розвиток людини, її професійної діяльності обумовлено взаємодією трьох чинників: мотивуючий вплив зовнішнього соціального середовища, особисті внутрішні мотиви, реальні обставини, що стимулюють до активності.

Важливим аспектом створення внутрішньої системи якості освіти стало налагодження тісного зворотного зв'язку між адміністрацією, працівниками закладу, батьками вихованців. У ході проведеного аналізу встановили ключову проблему – відсутність загальної відповідальності за кінцевий результат та якість надання освітніх послуг у закладі. Саме якість освіти має бути підґрунтям усієї стратегії роботи колективу, основою річного й перспективно-календарного планування, щоденної роботи педагогів з дітьми та батьками. Створена модель забезпечення якості освіти передбачає єдність і взаємозв'язок всіх структурних компонентів, постійну взаємодію всіх суб'єктів управлінського та освітнього процесів, обмін інформацією, чітке й компетентне виконання своїх функцій.

Для отримання всебічної та об'єктивної інформації про забезпечення якості освіти відповідно до додатку 1 «Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗДО» нами визначено критерії, правила й процедури оцінювання освітніх та управлінських процесів. Ми враховували, що індикатори оцінювання мають охоплювати ті напрями, за якими Державна служба якості освіти буде здійснювати інституційний аудит. Тому ми розробили модуль «Напрями вивчення» за такою структурою, враховуючи при цьому досвід моніторингових досліджень (методи збору інформації, інструменти отримання інформації), які раніше використовувалися під час внутрішнього контролю (алгоритми спостережень, моніторингу, пам'ятки, анкети тощо).

Розробка та практична апробація власної системи внутрішньої системи забезпечення якості освіти надала можливість відслідкувати динаміку та провести порівняльний аналіз відповідності фактичних результатів освітньої діяльності ЖЦРД №68 вимогам Державних стандартів дошкільної освіти.

Таким чином, впровадження в нашому центрі розвитку дитини уможливило провести всебічний аналіз діяльності всіх підструктур закладу, встановити зв'язки між факторами та умовами, що сприяють (чи перешкоджають) досягненню запланованих результатів. Внутрішня система якості освіти сприяла оновленню змісту освітнього процесу, його організації на засадах самоврядування, співпраці педагогів та батьків, підвищення їх мотивації та спільній зацікавленості в результатах.

Список використаних джерел

1. Коновальчук І. І., 2018. Технологія організації інноваційної діяльності закладів дошкільної освіти. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 4 (95), – с. 85–91.
2. Методичні рекомендації Державної служби якості освіти України щодо формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти. Наказ від 30.11.2020 № 01-11/71. Режим доступу: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/Nakaz-Derzhavnoi-sluzhbi-yakosti-osviti-Ukraini-vid-30.11.2020-N-01-11-71.pdf>
3. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти : Монографія. 2011. За ред. Ляшенко О.І. – К. : Педагогічна думка, – 160 с.
4. Порядок проведення моніторингу якості освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020, № 54. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text>

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК МЕТОД РОЗВИТКУ СЛОВНИКА В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Аліна Заньковець, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Труднощі формування словника займає важливе місце у дошкільній лінгводидактиці. Провідною умовою всебічного розвитку дітей є достатньо розвинуте мовлення. Чим мовлення дітей багатше і правильніше, тим легше їм висловлювати свої думки, тим ширші можливості у пізнанні навколишньої дійсності, а спілкування з однолітками набуває змістовності. Тому перед педагогами закладів дошкільної освіти постає завдання розвитку та збагаченню словникового запасу дошкільників завдяки використанню ефективних форм, методів та засобів навчання. Безпосередньо до них можна віднести ігри та вправи, які відповідають віковим особливостям дітей та спонукають до діяльності. Як відомо, ігри – метод виховання і навчання. Саме завдяки своєму цікавому змісту вони спонукають до роздумів, самостійності, вияву наполегливості та активізують розумові процеси дошкільників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження словника найскладніша і недостатньо розроблена проблема. Наукові діячі (А. Богуш, Н. Гавриш, В. Виноградова, М. Коніна, Ю. Ляховська, Є. Тихеева та ін.) вивчали особливості становлення і розвитку словника дітей упродовж дошкільного періоду. Є. Тихеева у своїй праці «Розвиток мовлення дітей» визначила завдання словникової роботи з дітьми дошкільного віку. Вчена відмічала, що розвиток словника – головний напрям мовленнєвої роботи з дошкільниками і запропонувала чітку систему засвоєння ними слів.

Як стверджує, А. Богуш, накопичення словника залежить від певних умов життя та виховання, особливостей дитини. Важливість слів уточнюється і багато в чому збагачується, формується почуття мови, словотворчість.

О. Ушакова запевняє, що провідним в словниковій роботі є набуття та поповнення словника знаннями і уявленнями з оточуючого життя дитини, завдяки чому відбувається активізація різних частин мови, а саме дієсловами, прикметниками, прислівниками.

Важливим є твердженням М. Алексєєвої та В. Яшиної про те, що передусім діти, засвоюють назви: частин тіла, обличчя, іграшок, посуду, меблів, одягу, предметів туалету, їжу, приміщень, явища неживої природи, рослини, тварини.

Мета статті: розкрити особливості розвитку словника дітей дошкільного віку за допомогою дидактичних ігор.

Виклад основного матеріалу. Базовий компонент дошкільної освіти висвітлює освітній напрям «Мовлення дитини». Відповідно до нього, у дошкільному віці формуються вміння оперувати узагальненими словами різного порядку, стійкими узагальнюючими словосполученнями; мовлення набуває образності; словник дошкільника сягає такого рівня, що вона може легко контактувати з дорослими та дітьми [2, с.18].

На думку психологів, гра сприяє для навчання і виховання дошкільників, з тим що, гра викликає у дітей емоційний фон, який важливий для зародження позитивного ставлення до педагогічного процесу. К. Ушинський стверджував, що у дітей є жага до ігрової діяльності, яку слід втамовувати. Варто не тільки дати дитині час пограти, а й наповнити ігровою діяльністю все життя дитини. Особливе значення він надав саме дидактичним іграм. На думку К. Ушинського, педагог не повинен поспішати давати відповідь на запитання, яке з'явилося, а почекати поки дитина самостійно розв'яже завдання, знайде свою відповідь. Кожне наступне завдання педагог має пов'язати з попереднім, щоб дитина спираючись на свій досвід змогла закріпити і поповнити словниковий запас.

В іграх діти закарбовують в два рази більше слів. Дидактичні ігри допомагають опановувати та закріплювати знання, оскільки служать основним методом розвитку мовлення. Дидактичні ігри підвищують інтерес до мови, розвивають зосередженість та забезпечують краще засвоєння мовленнєвого матеріалу. У сюжетно-рольових іграх на побутову тематику у дітей активізується побутовий словник, в іграх на виробничі теми підсилюється професійна лексика, в будівельних іграх слова позначають якості і просторове розташування предметів, а також відповідні дієслова.

Дидактичні ігри можна проводити як з наочними матеріалами –іграшки, предмети, картинки, так і без демонстрації тобто у формі словесних ігор, які побудовані на словах і діях гравців.

Існують дві групи методів розвитку словника дітей.

1. *Методи за допомогою, яких ми вводимо нові слова.* Неабияке значення має показ картин з малознайомим змістом, які дають знання про об'єкт, який діти не можуть побачити безпосередньо.

- *Методи за допомогою, яких ми закріплюємо та активізуємо словник:*

- розгляд іграшок (іграшки слугують для закріплення уявлень, які діти здобули в процесі практичної діяльності);

- розгляд картин (поєднання дитячих уявлень і словника, що супроводжується бесідою, активізує раніше набутий словник);

- дидактичні ігри та вправи (дають можливість прискорювати наявний запас слів);

- загадування і відгадування загадок.

Саме тому слід проводити ігрові вправи направлені на граматичний зміст. Нами було наведено приклади ігрових вправ, що активно відбиваються на розквіту словника дітей дошкільного віку.

«Заборонені слова». Дітям пропонується відповісти на запитання вихователя, не використовуючи «заборонені слова». Наприклад: що робить собака? (заборонені слова: собака, гавкає); яка зима? (заборонені слова: зима, холодна); що любить зайчик? (заборонені слова: зайчик, морквина).

«Словник іменників». Дитині ілюструються ілюстрації овочів та фруктів. Дитина називає їх, потім має узагальнити: банан, груша, апельсин – фрукти, капуста, помідор, огірок – овочі. Потім педагог без наочності кидає м'ячик та перелічує овочі та фрукти, а малята мають поділити де овочі, а де фрукти.

«Хто більше слів скаже про ляльку». Педагог пропонує дітям розглянути ілюстрацію ляльки. Потім діти мають назвати найбільше слів про ляльку. Наприклад: лялька – красива, охайна, маленька, забавна...

«Протилежності». Дорослий називає слова, а діти мають назвати протилежне значення цього слова. Наприклад: веселий-злий, швидкий-повільний, гарячий-холодний, вранці-ввечері, мокрий-сухий.

«Що роблять тварини». Педагог називає тварин, а дитина має сказати, яку дії виконує тварина. Наприклад: кіт – нявкає, грається, лежить...

«Тварини та їх дитинчата». Вихователь кидає м'ячика називаючи тваринку, вихованець має найменувати маля тваринки, яку назвав дорослий. Наприклад: кіт – кошеня, кінь – лоша, корова – теля...

«Згадай слово». Педагог називає ознаку якогось предмета, а діти мають відгадати про що іде мова. Наприклад: пухнаста, зелена, колюча (ялинка); легкий, гумовий, круглий, м'який (м'ячик).

«Словник прикметників». Педагог пропонує дітям розглянути ілюстрації продуктів та відповісти на запитання дорослого. Наприклад: які на смак ці продукти? (цукор, лимон, сіль, цибуля – солодкий, кислий, солоний, гіркий).

Варто відзначити, що роботу з розвитку словника слід не лише проводити на заняттях і під час ігор, а в який завгодно час. Приміром коли дошкільники збираються йти на прогулянку можна провести з ними діалог.

- Що у тебе в руках? (шапка)
- Якого вона кольору? (синього)
- А в Катрусі якого кольору шапка? (червоного).
- А що ми одягаємо на ручки? (рукавички)

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі.

Словникова робота відіграє велику роль у розвитку мовлення. Дошкільнята навчаються правильно застосовувати інтонацію, підбирати відмінки, закінчення, синоніми, антоніми. Тож не слід ігнорувати дидактичні ігри, адже завдяки іграм розвивається мовлення, мислення, збагачується та активізується словник малят.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навч.– метод. посіб. К.: Вид. дім «Шкіл. Світ», 2006. 119 с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Поніманська Т.І. К. : Академвидав, 2006. 456 с.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – К. : Мандрівець, 2013. – 264 с.

ФОРМУВАННЯ ОРФОЕПІЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

***Катерина Іванова**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник – **Олена Гордієнко**, доцент кафедри початкової освіти
та культури фахової мови*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. У Базовому компоненті дошкільної освіти, у чинних програмах розвитку дітей дошкільного віку як один із провідних напрямів розвитку особистості у дошкільному дитинстві виділяється мовленнєвий розвиток. Адже добре розвинене мовлення служить засобом повноцінного спілкування, впливає на поведінку і загальний розвиток дитини, є підґрунтям для розвитку всіх психічних процесів. Кожна мова має свої норми вимови; не можна вивчити мову, не оволодівши звуковимовою. Орфоепічна правильність мовлення – це дотримання норм і правил літературної української вимови. Визначальним періодом засвоєння мовних норм, у тому числі орфоепічних, є

дошкільне дитинство, проте на сьогодні правильним, виразним і розвиненим мовленням, з дотриманням всіх норм орфоєпії, володіють не всі діти, які поступають на навчання у 1 клас. В їхньому мовленні трапляється низка помилок як у вимові приголосних, так і голосних. Актуальність дослідження також визначається специфікою віку: у старшому дошкільному віці в дітей в основному сформувались граматичний лад мови, ядро словника, активно засвоюються мовні норми різних рівнів, зокрема, фонетичного та орфоєпічного, також формується готовність до шкільного навчання. Проте багато вчених відзначають значні труднощі у виявленні рівнів орфоєпічної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку, що викликано низкою причин: швидка стомлюваність дітей, відсутність уміння виділяти окремі звуки у мовленні, відрізняти голосні від приголосних, неповне розуміння фонетичного ладу мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування орфоєпічної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку включає три взаємопов'язані аспекти: лінгвістичний, психологічний і педагогічний. Лінгвістичний аспект дозволяє поглянути на орфоєпію як один із проявів системного характеру мови (А.Богуш, Л.Божович, Н.Гавриш, Б.Додонов, С.Жуйков, Ф.Сохін, Я.Бодуен де Куртене, В.Віноградов, О.Потебня, Л.Щерба та ін.). Психологічний аспект проблеми ґрунтується на уявленні про закономірності розвитку дітей дошкільного віку, які сформульовані в працях Л.Виготського, Д.Ельконіна, О.Запорожця, О.Леонтьєва, С.Рубінштейна. Проблемам запровадження в освіту гри, у тому числі для засвоєння мовних норм, присвячували свої дослідження такі вчені: Р. Арнольд, А. Гин, Л. Годкевич, М. Кравець, Г. Коберник, О. Кондратюк, А. Нісімчук, О. Падалка, А. Панченков, О. Пометун, О. Савченко, Г. Сиротенко, К.Ушинський, Ф. Стус, О. Шпак, І. Шевчук, А. Шелтен. Вони описують такі ігрові технології, що можуть прийти на допомогу вихователю, зокрема, на заняттях та в різних режимних моментах.

Разом із тим існують проблеми у реалізації зазначеного підходу. Як показує практика, використання гри дозволяє запобігти шаблонності та одноманітності у навчанні, формує пізнавальну самостійність, орієнтує дітей на творчість, пошук, вчать аналізувати слово, розв'язувати проблеми, розвивають навички спілкування. Водночас ситуація підкреслює необхідність обґрунтування системи роботи, що дозволяє адекватно діагностувати стан сформованості орфоєпічної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку, а також формувати її.

Таким чином, проблема формування в дітей старшого дошкільного віку орфоєпічної сторони мовлення – серед найактуальніших та найскладніших питань, які потребують детального обґрунтування. В сучасних умовах вони допомагають вирішувати нові завдання, відповідають новим вимогам, що постають перед навчально-виховним процесом, зокрема, щодо оновлення

методів і форм організації освітнього процесу. Водночас наші спостереження під час педагогічної практики свідчать про те, що проблема формування орфоепічної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку все ще залишається недостатньо розробленою і вимагає нових підходів. Можемо сказати, що зазначена проблема потребує подальшого вивчення.

Допомогти виконати це завдання може залучення гри, що спрямована на розвиток інтелектуальної та емоційної сфер особистості дитини, збагачує її знаннями про навколишній світ, виховує найкращі риси характеру, такі як доброта, співчуття, людяність, розвиває зв'язне мовлення, мислення, формує естетичні почуття. Також дидактичні ігри покликані вирішувати такі завдання, як удосконалення поведінкових умінь, умінь спілкуватись; розвиток уміння працювати самостійно; зацікавлення українською мовою, фольклорними та літературними творами, народними традиціями та звичаями, прищеплення естетичних смаків, виховання загальної культури. Виконання зазначених завдань здійснюється, якщо кожна дитина буде включена у процес навчання, буде виявляти найбільшу активність [1, с. 6–7].

Мета статті – теоретично обґрунтувати проблему формування орфоепічної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливість й актуальність проблеми використання дидактичної гри на заняттях із мови пов'язані з дослідженнями в педагогічній, психологічній та методичній науках, спрямованими на пошуки таких методів, прийомів навчання, які б сприяли розвитку особистості кожної дитини, незалежно від рівня її загальної успішності, стану здоров'я, мислення тощо. Як показує наш невеликий педагогічний досвід, саме гра сприяє налагодженню стосунків у дитячому колективі, допомагає дітям навчитися спілкуванню, усвідомленню ними загальнолюдських цінностей. Усі викладені факти свідчать про інтерес різних галузей науки до досліджуваної проблеми, про важливість її розв'язання для поліпшення стану мовно-літературної освіти в дошкільному навчанні.

У процесі використання дидактичних ігор удосконалюються всі компоненти звукової культури мовлення дітей. Щоб навчити їх правильно й чітко вимовляти звуки, пропонуємо різноманітні ігри: «Вимов так, як я»; «Оркестр»; «Назви і відгадай»; «Крамниця»; «Комар»; «Покатаймося на конику»; «Жуки»; «Літаки» тощо.

Вихователь у своїй роботі має брати до уваги всі складові орфоепічної культури мовлення. Зокрема, працювати над виразною артикуляцією, правильною дикцією, багатством інтонаційної виразності. Крім того, варто звертати увагу на вдосконалення роботи мовного апарату, дихання, розвивати мовне чуття. Діти вчать правильно вимовляти кожний звук окремо (за

наявності помилок у його вимові), а потім – сполучення інших звуків, слова. Щоб виконати це завдання, вихователь повинен оволодіти орфоепічними нормами української літературної мови, уникати діалектного впливу, знати особливості артикуляції голосних та приголосних звуків. Тоді він зможе своєчасно звернути увагу на неправильну вимову дитиною певних звуків, навчити правильній. Артикуляція – це правильна робота органів мовлення, яка відбувається під час вимови звука. Причиною неправильної артикуляції звуків можуть бути вади органів мовлення (неправильний прикус, коротка під'язикова зв'язка, рідкі зуби, тощо). Тоді потрібно звернутися до медиків. Якщо ж таких недоліків не виявлено, то дитина здатна легко оволодіти артикуляцією всіх звуків мови.

Звук [г]. Під час вимови цього звука корінь язика зближається зі задньою стінкою глотки. Маленький язичок займає положення, близьке до того, яке має в процесі вимови звука [х]. Звук [г] за способом утворення фрикативний, на відміну від проривного задньоязикового [г'] [3, с. 83–84].

Для того щоб правильно вимовляти звук [г] спочатку допоможемо дитині розвинути м'язи кореня язика і глотки. Наприклад, можна вимовляти [га], [га], [га]! (крики гусей, що летять у зграї). Також педагог залучає дітей до гри для закріплення вимови цього звука: діти добирають слова, де [г] стоїть перед [а] (гармидар, попомога), таким чином, вимовляючи їх, діти тренують органи мовлення. Потім добираємо слова, де [г] стоїть перед іншими голосними звуками (гуляти, гигати).

Звук [р]. Звук [р] за звучністю є сонорним, за способом утворення дрижачим, адже, щоб його правильно вимовити, треба напружити кінчик язика, загнути та піднести його твердого піднебіння, після чого повітряний струмінь проходить крізь дрижачий кінчик язика, який швидко з'єднується і роз'єднується з піднебінням. Дитина може не вимовляти звук [р], або замінювати його на інші: пом'якшений звук [р'], [л], [г]. В такому разі потрібно з групою дітей або ж в індивідуальному порядку виконувати вправи для того, щоб м'язи кінчика язика стали сильними, рухливими. Це можуть бути звуконаслідувальні ігри, що вправляють дітей у вимові складного для них звуку (*шум мотору машини, цокання копит коня*) [2, с. 25–26]. Можна також повторювати слова трьох, три, трьом, слова – треба, трактор. Паралельно проводимо вправи для вдосконалення дихання: «вдих» повітря після дощу, на лісовій галявині, «понюхати» ароматну квітку, «затушити» свічки на торті тощо, використовуються скоромовки, чистомовки.

Виховати в дітей високий рівень культури звукового мовлення та навчити орфоепії можливо тільки за умови систематичної роботи в цьому напрямі, як на заняттях з розвитку мовлення, так і в різних режимних моментах. Заняття з орфоепії проводимо з дітьми старшого дошкільного віку за таким приблизним планом. 1) Показ ілюстрацій, предметних малюнків, називання предметів,

зображених на них (у назві предметів має бути звук, над яким працюємо). 2) Промовляння звуку, внесення коректив у артикуляцію звуків, якщо є потреба. 3) Вимова складів, корективи вихователем. Вправи на вироблення умінь правильної вимови. 4) Добір слів із виучуванням звуком, який стоїть на початку, в середині, в кінці слова. Наприклад, гра «впіймай звук», коли діти плескають в долоні, якщо почули слово, де звук стоїть на початку слова). Демонстрація предметних малюнків, ілюстративного матеріалу, муляжів, предметів, в назві яких є виучуваний звук. 5) Заучування і промовляння чистомовок, скоромовок на закріплення правильної вимови. 6) Ігри для запам'ятовування правильної вимови (наприклад, пригадати якомога більше слів, що починається певним звуком)

Наприклад, робота на закріплення вимови твердого звука [р]. Вихователь показує предметні картинки: *трактор, торт, ліхтар, календар, лікар, токар*. Діти називають, складають речення за малюнком, промовляють чистомовки та скоромовки. Далі – рухливі ігри «Трактористи», «Пілоти», «Машиністи». Діти – «пасажери» сидять на стільчиках навкруги вихователя. Вихователь описує хід гри: «*Ми пасажери, / в нас є пілот (тракторист, водій, машиніст). / Просинаємось вранці – / вирушаємо в путь*». Діти «сплять». На словах «*вирушаємо в путь*» прокидаються, встають та імітують звук мотора транспортного засобу: «Р-р-р. *Ідемо на поїзді (летимо на літаку)!*» Діти «ідуть» і вимовляють: р-р-р, ур-ур-ур! Далі ведучим стає хтось із дітей, гра повторюється.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, щоб навчити дітей правильно й чітко вимовляти слова і звуки, пропонуємо використовувати цілеспрямовану систему роботи, де важливе місце посідають дидактичні ігри. Водночас вихователь має постійно працювати над попередженням та усуненням помилок у вимові звуків. Для цього варто знати причини, що зумовлюють виникнення помилок: неповне засвоєння норм літературної мови, недостатньо уважне ставлення до мовної традиції, невміння зрозуміти смислові відтінки слів, вплив діалектів та соціального оточення тощо. У процесі використання дидактичних ігор удосконалюються всі компоненти звукової культури мовлення дітей. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Так, наприклад, плануємо розробити цілісну програму розвитку звукової сторони мовлення дітей різних вікових груп засобами вправ.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Текст]. *Наук. кер. та заг. ред. Богуш А.М.* Київ: МЦФР, 2012. 230 с.
2. Жильцова О.Л. Виховання правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку. К.: Вища школа, 1991. С. 25–26.
3. Тоцька Н.І. Фонетика української мови та її вивчення у початкових класах. К: Вища школа, 1996. С. 83–84.

**СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ЕФЕКТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ
КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ
ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ**

Ольга Іщенко, вчитель-логопед

Житомирський дошкільний навчальний заклад №58

Актуальність проблеми. Вчасне опанування мовою – основа розумового розвитку дитини, зарука її повноцінного спілкування з оточуючим світом. Засвоєння дитиною мови в перші роки життя дасть можливість їй повноцінно спілкуватися, розуміти один одного, взаємодіяти з оточуючими, у тому числі з тими хто або що впливає на розвиток особистості та її успішної соціалізації в суспільстві.

Мова є засобом спілкування, а правильна та виразна мова сприяє формуванню особистості дитини в цілому. Мовлення – це форма спілкування людей між собою за допомогою мовних одиниць. Людина починає говорити і говорить, тоді коли вивчить певну кількість слів. З перших років життя, мова змінює поведінку дитини, та має безмежний вплив на життєдіяльність та діяльність людини протягом всього життя в цілому [1; 3].

Якщо ж якихось причин дитина буде обмежена в мовному спілкуванні в дошкільні роки, це значно вплине на розвиток дитини, як мовленнєвий так і розумовий. Тому саме у дошкільному віці закладається основа мовленнєвого розвитку.

Опановуючи рідну мову, дитина засвоює не тільки слова, як мовні одиниці, а й їх склад та видозміни, та ту необмежену кількість понять, поглядів на предмети, та безліч думок, почуттів, художніх образів – все це дитина засвоює за 2-3 роки.

Мета статті – проаналізувати досвід організації корекційно-розвиткового процесу з дітьми з порушенням мовлення за допомогою навчального видання «Крокуй упевнено».

Виклад основного матеріалу. Базовий компонент дошкільної освіти, за освітнім напрямом «Мовлення дитини» визначає сутність мовленнєвої компетентності, яка полягає в умінні людини висловлювати свої звернення, думки, враження тощо в будь-якій формі мовленнєвого висловлювання за допомогою мовних і немовних засобів [2].

Рівень сформованості мовленнєвої та комунікативної компетентності, говорить про готовність дитини до початку навчання в школі. Це пов'язано з тим, що за допомогою мови, чи то усної чи то писемної, доведеться дітям засвоювати всю систему знань. Враховуючи те, що в дошкільні роки діти

оволодівають тільки усним мовленням, то його рівень засвоєння не аби як впливає на опанування писемним мовленням у шкільні роки.

Слід зазначити, що мовлення дитини починає активно розвиватися лише тоді, коли мозок, слух, артикуляційний апарат досягають оптимального рівня сформованості. Немає сумніву, що для розвитку мовлення дитини важлива роль відіграє створене соціальним середовищем мовного середовища. Але фізичний і психічний розвиток дитини затримується, якщо вона не отримує нових яскравих вражень, коли не створюються умови для розвитку рухової та мовленнєвої діяльності. Як доведено вченими, ніщо так негативно не впливає на загальний розвиток дитини, як затримка мовленнєвого розвитку.

Існує багато тверджень про механізми і прояви мовленнєвих розладів, викладених фахівцями в області мовленнєвих розладів. Мовленнєві порушення у дошкільників мають здатність до патологічної фіксації, що призводить до різноманітних негативних наслідків [8]. Основними порушеннями мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є дислалія, ринолалія, дизартрія, заїкання, алалія, дислексія та дисграфія, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ), загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ). Серед дітей дошкільного віку з особливостями психофізичного розвитку значну частину складають діти із загальним недорозвиненням мовлення - це тяжке порушення мовлення при якому у дитини зі збереженим фізіологічним слухом та нормальним інтелектом, порушуються всі компоненти мовленнєвого розвитку: лексика, граматики, фонетика. ЗНМ у подальшому, призводить до труднощів оволодіння писемною мовою в школі [5; 6].

Важкі порушення мовлення відображаються на діяльності та поведінці дитини та можуть позначатися і на інтелектуальному розвитку, особливо на формуванні вищих рівнів пізнавальної діяльності, що зумовлено тісним взаємозв'язком мовлення та мислення. Обмежене вербальне спілкування викликає психічне розшарування, труднощі емоційно-вольової сфери, формуванню негативних рис характеру, а саме: сором'язливість, нерішучість, замкнутість, негативізм, почуття власної неповноцінності. А це все негативно позначається на засвоєнні грамоти, на успішному оволодінні знаннями і навіть на вибір професії в майбутньому. Тож основне завдання спеціального педагога – допомогти дитині подолати недорозвинення мовлення і тим самим забезпечити її повноцінний, всебічний розвиток.

Вчитель-логопед освітнього закладу забезпечує логопедичний вплив, як процес складно організований та цілеспрямований, в якому на логопедичних заняттях реалізуються поряд з освітніми та виховними завдання, корекційні і профілактичні. За дослідженнями Т.Б. Філічової та Г.В. Чиркіної, Основні завдання логопедичних занять - це розвиток лексико-граматичної, фонетико-фонематичної сторони мовлення та навчання дітей зв'язному мовленню. А

мовні норми, яких дитина набуде в процесі корекційної роботи, будуть визначені показниками ефективної результативності в ході проведеної роботи [5; 6; 7].

Щоб досягти ефективності в результаті корекційно-розвиткового процесу, має бути чітка, продумана система роботи, зміст якої полягає в інтеграції логопедичної роботи в освітній процес життєдіяльності дітей. В умовах логопедичної групи, успішне її проведення залежить від правильного планування корекційно-розвиваючої роботи вчителя-логопеда, а це передбачає інтеграцію зусиль педагогів закладу та тісний взаємозв'язок у роботі педагогів і батьків, як замовників затребуваного формування навичок мовленнєвого розвитку. Основну роботу з формування мовленнєвих навичок проводить вчитель-логопед, а вихователі включаються в неї на етапі закріплення вже сформованих навичок.

Для реалізації Базового компонента дошкільної освіти як Державного освітнього стандарту Міністерством освіти і науки України покликані рекомендовані МОН програми організації освітнього процесу в ЗДО. Однією з найпоширеніших є освітня програма для дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» (2022 р. за науковою редакцією Т. Піроженко). Головною перевагою програми є комунікативний та мовленнєвий розвиток. Врахування цієї переваги в роботі вихователя впливає на ефективність роботи педагогів логопедичної групи.

Програма спрямовує педагогів і батьків на особистісний розвиток дітей 6-го року життя за основними напрямками. Забезпечує підхід дії. Тому створення дорослими активних розвивальних ситуацій, у яких дитина діє, мислить, виражає своє емоційне ставлення до того, що відбувається, формує всі форми мислення (предметно-практичне, образне, словесно-логічне) і вміння використовувати мову як інструмент самовираження.

У системі планування діяльності вихователя за програмою «Впевнений старт» обрано блочно-тематичний підхід до вивчення тем. Тому важливо узгодити корекційний процес вчителя-логопеда з навчально-виховним процесом вихователя з лексичних тем у системі тематичного планування взаємозв'язку, що включає практичний, мовленнєвий, ігровий, інтерактивний матеріал для корекційної години з дітьми [4].

Розроблено систему з лексичних тем для вихователів і батьків, вона викладена послідовно і міститься в трьох частинах навчального видання «Крокуй упевнено». Видання схвалено до використання в освітніх закладах в листопаді 2022 року та видане видавництвом «Мандрівець».

Планування діяльності за блочно-тематичним принципом полягає в тому, що кожна тему вихователь з дітьми проживає протягом двох тижнів. На цей період розроблено дві підтеми роботи вчителя-логопеда. Лексичні теми

підібрані таким чином, щоб матеріал, уже засвоєний дітьми при вивченні однієї теми, узагальнювався і розширювався, узгоджувався в наступній, тобто мав свої логічне продовження.

Наприклад, тема вихователя «Світ великий і малий (міста, країни, люди) знаходить свої відображення у тижневих темах вчителя-логопеда «Різні ми: країни та люди» та «Містечко спорту та іграшок», так узгоджуються й інші лексичні теми. До кожної з пропонованих лексичних тем підібрано мовний матеріал.

Навчальне видання «Крокуй упевнено», як комплект має три, змістовно узгоджені між собою частини. Це дозволяє глибше розкрити матеріал з конкретної лексичної теми та сприяє забезпеченню єдності підходів і дозволяє досягти якісного результату. Вихователям пропонуються орієнтовні завдання на закріплення корекційного матеріалу відповідно до теми тижня, які можна використовувати як під час організованої навчальної діяльності, так і в повсякденному житті, в ранкові та вечірні години життя дитини в закладі дошкільної освіти. А це дозволяє чітко організувати корекційно-виховний процес з урахуванням розподілу навантаження, що дозволяє виконувати всі корекційні завдання, які стоять перед вихователем логопедичної групи без зайвої напруги та втоми.

Однією з головних переваг навчального видання є інтерактивні, мовні ігри. І як кажуть: «Вживає не сильний і не найрозумніший, а той, хто найкраще реагує на зміни, що відбуваються», то, звичайно, в цьому плані інтерактивна гра є тим матеріалом, який ми використовуємо в своїй роботі. Дуже важливим є спілкування та взаємодія з дорослими, в тому числі в рамках інтерактивних ігор. Якщо ми розуміємо інтерактивну гру і пропонуємо її дитині, то спілкуємося з дитиною однією мовою. Якщо ми пропонуємо дитині інтерактивну гру, ми з нею знаходимося в одному середовищі і говоримо з нею однією мовою.

Слід зазначити, що запропоновані інтерактивні ігри не замінюють основну діяльність, а урізноманітнюють її. Вони відповідають стандартам і вимогам дошкільної освіти, вони є елементом комп'ютерного середовища, тобто ми це середовище не нав'язуємо дитині, дитина в міру сьогодення вже існує в цьому середовищі. Головне, на що ми робимо ставку при використанні інтерактивних ігор, це новий рівень ігрового середовища, тобто ми враховуємо наскільки рівень ігрового середовища змінився. Для дітей інтерактивний рівень ігрового середовища настільки звичний, що він є частиною їхнього життя, і дітям так легко з ним, як і без нього. Ігри обов'язково потребують участі дорослого, тобто спільної діяльності з дитиною, вони багатофункціональні.

Таким чином, вчитель-логопед і вихователь протягом усього часу вивчення теми взаємодіють злагоджено. В ігровій та цікавій формі вихователь проводить логопедичну корекційну годину, логопедичну п'ятихвилинку з урахуванням

рекомендацій логопеда, заохочує бажання та бажання дитини правильно вимовляти звуки. У свою чергу вчитель-логопед надає рекомендації вихователю, зокрема, на що звернути увагу при роботі з дітьми, як працювати з кожною дитиною, а також контролює виконання його рекомендацій, що дозволяє досягти позитивних результатів у виправленні мовлення дошкільнят.

Важливим завданням корекційно-розвивальної роботи логопеда закладу дошкільної освіти є залучення батьків до роботи по закріпленню вивченого дітьми матеріалу на заняттях. При цьому необхідно дотримуватись вимог індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням структури мовленнєвого порушення та етапу корекції [5].

Висновки. Отже, лише тісний контакт у роботі вчителя-логопеда з вихователями та батьками сприяє усуненню різноманітних мовних проблем у дошкільному віці, а отже, й подальшому повноцінному навчанню в школі. А найважливішою умовою взаємодії всіх учасників корекційного процесу є створення єдиного корекційно-виховного простору для вихованців з порушеннями усного мовлення, коли над вихованням дитини працює команда однодумців, зацікавлених в успішності та результативності корекційної роботи.

Забезпечення взаємодії вчителя-логопеда з вихователями та батьками є одним із важливих компонентів системи корекції порушеного мовлення дітей дошкільного віку. Педагоги і батьки повинні докласти багато зусиль, щоб мовлення дитини розвивалося своєчасно і правильно.

Список використаних джерел

1. Азовська Н. В. Організація корекційно-відновлювальної роботи з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення: Херсон, 2009.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Науковий керівник: А. М. Богуш . К.: Видавництво, 2022.
3. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення. (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Київ: Видавничий дім «Слово», 2017.
4. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку. За наук. ред. Т. О. Піроженко. К. : Українська академія дитинства, 2022.
5. Тищенко В., Рібцун Ю. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: Поради батькам / В. Тищенко, Ю. Рібцун К.: Літера ЛТД, 2006. 128 с.
6. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. Київ, 2012.
7. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред.М.К.Шеремет. К. : Видавничий дім «Слово», 2018.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

*Наталія Ковальчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Технологізація сучасного життя принесла не тільки блага, а й ряд проблем, однією з яких стали взаємини людини та природи. Неконтрольований вплив людини на природу створив загрозу порушення її динамічної рівноваги та цілісності, загрожуючи екологічною кризою, яка ставить під сумнів можливість існування людини на планеті Земля в майбутньому. Виховання екологічної культури підростаючого покоління створює можливість людському суспільству наблизитися до нового, екологічно доцільного світоустрою. Формування екологічно доцільної поведінки у природі необхідно виховувати з дошкільного віку, коли закладаються основи світогляду, особисті якості. Для екологічного виховання використовуються різні види діяльності, однією з яких є проєктна діяльність. Її використання в екологічній освіті в дошкільних закладах може дозволити дітям самостійно зрозуміти, що відбувається в природі (процеси, явища), провести власні дослідження, узагальнити матеріал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванню екологічної компетентності дітей, їх екологічній освіті присвячено роботи А. Богуш, В. Вербицького, М. Колесник, О. Колонькової, В. Маршицької, О. Пруцакової, Г. Пустовіта, С. Совгіри, С. Шмалей та ін. Активне впровадження програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку», розробка методичних рекомендації щодо її реалізації здійснюється під керівництвом Н. Гавриш, О. Пометун, О. Саприкіної.

Зважаючи на доробок вчених та на перспективність методу проєктів щодо формування природодоцільної поведінки дітей дошкільного віку, видокремлюємо наступні **завдання нашої статті**: розкрити значення та сутність методу проєктів, охарактеризувати види та етапи реалізації проєктної діяльності, надати рекомендації вихователям щодо її підготовки та проведення в аспекті екологічного виховання, проаналізувати окремі форми роботи, які можуть бути складовими проєкту при формуванні природодоцільної поведінки дітей, запропонувати теми проєктів, які доцільно реалізувати з дітьми в ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Метод проєктів передбачає такий спосіб досягнення мети, який включає детальну розробку проблеми, а вона, в свою чергу, має завершуватися досягненням реального практичного (матеріального) результату, оформленого тим чи іншим чином. В основу методу покладено ідею, що становить суть самого поняття «проєкт», тобто його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати при вирішенні будь-якої практичної або теоретичної проблеми, яку можна побачити, осмислити, реалізувати [2].

У перекладі з грецької слово «проєкт» означає шлях дослідження, тобто спеціально організований дорослими та самостійно виконуваний дітьми

комплекс дій, який в підсумку завершується створенням творчих робіт. Основою проективної технології є такі види діяльності: пізнавальна, дослідницька, ігрова, продуктивна, в процесі яких дитина пізнає оточуючий світ і має можливість втілити нові знання в життя. Проектна діяльність передбачає в умовах доступності інформаційних джерел поставити вихованця в позицію активного суб'єкта, який здобуває різні компетентності. В процесі цієї діяльності розвивається здатність генерувати ідеї та реалізовувати їх практично. У дітей формуються позитивні особистісні якості і риси характеру, що допомагають адаптуватися до швидких змін навколишнього середовища та досягти успіху, а також система базових цінностей. Невід'ємними плюсами проектної діяльності є і можливість долучити до співпраці батьків.

Розглянемо види проектів: дослідницькі, що передбачають перевірку висунутої гіпотези, використовуючи спостереження, експериментальну діяльність (наприклад, «Умови росту рослин»); інформаційні, що спрямовані на збір, аналіз і синтез інформації про якесь явище, об'єкт («Вода на планеті Земля»); творчі, які пов'язані з підготовкою свят, вистав чи виставок (свято Осені); пригодницькі, ігрові, коли діти беруть на себе певні ролі, які передбачає проект («В гостях у бабусі на городі»); практичні, в результаті яких з'являється значимий результат («Допоможемо пташкам взимку»). В залежності від терміну тривалості проект може бути короткотривалим (день або декілька днів), середньотривалим (тиждень – місяць) та довготривалим (декілька місяців) [3].

До організації проектної діяльності пред'являються такі вимоги: значимість проблеми, необхідність дослідницького пошуку її вирішення; практична, теоретична, пізнавальна значимість передбачуваних результатів; самостійна діяльність дітей протягом різного за тривалістю часу; використання сукупності дослідницьких, пошукових, проблемних методів, сучасних засобів інформаційних технологій.

Назвемо основні етапи проектної діяльності: 1. Підготовка до проведення проектної діяльності, що передбачає забезпечення дітей опорними знаннями, уявленнями відносно тематики проекту. 2. Постановка проблеми (бажано, щоб діти спільно її сформулювали). 3. Обговорення проблеми, визначення мети, завдань, плану роботи, кінцевого результату. 4. Робота над проектом згідно складеного плану, його уточнення та корекція в разі необхідності в ході виконання. 5. Презентація продуктів проективної діяльності. 6. Аналіз роботи, отриманих результатів, хиб, визначення орієнтирів на майбутнє.

Надамо рекомендації вихователю щодо підготовки до проектної діяльності: тему потрібно визначати, спираючись на зміст та вимоги програми, а також на інтереси дітей; орієнтовний хід проекту має бути розроблений заздалегідь, з визначенням ролі усіх учасників у його реалізації; попередити батьків щодо проведення проектної діяльності на певну тему; організувати збір інформації на

тему проєкту; продумати, яких вузьких спеціалістів можливо залучити до проєкту (музичного керівника, інструктора з фізичного виховання, психолога, керівник гуртка з образотворчого мистецтва, з англійської мови тощо); продумати, що буде кінцевим продуктом проєкту та форму його презентації.

У будь-якій проектній діяльності, а тим паче спрямованій на формування природодоцільної поведінки у дітей, значне місце відводиться проведенню експериментів і дослідів. Тому дуже добре було б створити в ЗДО спеціальну лабораторію. Потрапляючи в специфічну обстановку, діти вбирають в себе незвичайну атмосферу таємничості, долучення до відкриттів. Вони наче перетворюються на «вчених», проводять досліді, експерименти, спостерігають і узагальнюють здобуту інформацію, роблять висновки. В лабораторії можуть проводитися такі види дослідів: досліді-пояснення-відповідь на запитання «Чому так відбувається?»; досліді-перевірка висунутої гіпотези; досліді-порівняння (наприклад, порівняння, між собою розчинних і нерозчинних речовин; різних станів води); досліді-ілюстрації, з їх допомогою ми звертаємо увагу на явища природи, на умови їх появи (що таке веселка, чому буває туман, як утворюється паморозь, блискавка тощо); досліді-здивування, вони впливають на емоційну сферу дітей, примушують задуматись, поміркувати, мотивують до подальших пошуків в цьому напрямі (наприклад, феєрверк у молоці, перенесення малюнку олійними фарбами з води на папір за технікою ебру) [1].

У рамках реалізації проєкту доцільною буде робота зі створення колекцій, міні-музеїв. Матеріал для них можна збирати під час екскурсій, цільових прогулянок, піших переходів, а також вдатись до допомоги батьків. В групі гарною традицією може стати започаткування «шафи знахідок», яка буде наповнюватись матеріальними цікавинками завдяки зусиллям дітей. Предмети, які будуть покладені дітьми в шафу знахідок, можуть дати поштовх до створення нової колекції. Наприклад, можна створити колекцію каміння, мушлей, шишок, насіння рослин, гербарій. Створення колекції може дати поштовх до облаштування міні-музею в груповій кімнаті. Зміст міні-музею, його оформлення відображають специфіку вікової категорії дітей. Робота з міні-музеєм полягає не тільки в його створенні, а й в постійному поповненні новими експонатами. На відміну від справжніх музеїв, у міні-музеях можна торкатися експонатів, брати їх до рук, розглядати, переставляти, виступаючи в ролі творця експозиції.

З метою формування природо доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку радимо реалізувати такі проєкти: Альпійська гірка, Майстерня природи, Захисники природи, Юний гідрометеоролог, Дитячий садочок моєї мрії, Абетка економного використання ресурсів природи.

Висновки. Отже, аналіз літератури показав перспективність використання

технології проєктивної діяльності у формуванні природодоцільної поведінки дітей як способу організації їх діяльності, побудованої з урахуванням дитячих інтересів, із залученням вихованців до її планування та активізації їх на всіх етапах реалізації проєкту, спрямованої на формування соціально значимого досвіду. Проєктна діяльність стимулює природну допитливість дітей, мотивує інтерес до самостійного набуття знань, дає можливість експериментувати, синтезувати отримані знання, розвивати творчі здібності та комунікативні навички, що дозволяє успішно адаптуватися в соціумі та орієнтувати дітей на природодоцільну поведінку.

Список використаних джерел

1. Богдан Т., Череватенко Т. Реалізація STEM-освіти дітей дошкільного віку через проєктно-дослідницьку діяльність // STUDENT NIEPEŁNOSPRAWNY Szkice i Rozprawy. 2019. Nr 19 (12). P. 43-60.
2. Токаренко Н. М. «Метод проєктів як ефективний засіб організації розвивально-пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку» [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://poippo.pl.ua/otmz/kruglyj_stol/3.pdf.
3. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К.Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2020. 148 с.

ФОРМУВАННЯ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРИРОДНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Анастасія Котвіцька,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

*Науковий керівник: **Іван Коновальчук**, доктор педагогічних наук, завідувач*

кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Світ природи рідного краю для дитини є середовищем, в якому вона росте, емоційно й розумово розвивається, спілкується, збагачує свій життєвий досвід та вчиться його берегти. Формування природно-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку є актуальною проблемою, оскільки саме в цей період закладаються основи екологічної свідомості та бережливого ставлення до природи. Допомогти дошкільникам у набутті екологічних знань та досвіду можуть правильно підібрані різноманітні та цікаві казки, в яких відображено природні явища, взаємозв'язки між ними, ставлення людини до довкілля, його мешканців. Казка стає для дошкільників захоплюючим світом пригод, де кожен може відчувати себе активним учасником екологічної ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Теоретико-методичні засади формування в дітей дошкільного віку природничо-екологічної компетентності обґрунтовані О. Беленькою, А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Лисенко, Н. Маковецькою, О. Максимовою, О. Сорочинською, О. Соцькою, Н. Яришевою та ін.. Рекомендації щодо використання казок в екологічному вихованні дітей надані в роботах Г. Воробей, Н. Вахняк, Н. Глухової, Н. Кот, З. Плохій, Т. Науменко, В. Сухомлинського та ін. Науковці та практики наголошують на значному потенціалі казок у різнобічному розвитку дітей, виховання в них емоційно-позитивного ставлення до природи, розуміння її мудрих законів, формування уявлень про вплив людини на навколишнє довкілля.

Мета статті: проаналізувати особливості формування в дітей середнього дошкільного віку природно-екологічної компетентності засобами казки.

Виклад основного матеріалу. Сучасна дошкільна освіта спрямована на формування компетентної особистості, яка усвідомлює відповідальність за свої дії та їх наслідки для навколишнього середовища. В освітньому напрямі «Дитина в природному довкіллі» Базового компоненту дошкільної освіти (2021р.) визначено завдання формування в дітей природничо-екологічної компетентності – їх здатності до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової та ігрової діяльності [1, с. 12].

Узагальнюючи позиції різних авторів, ми розглядаємо поняття «природничо-екологічна компетентність дитини старшого дошкільного віку» як її здатність успішно застосувати знання і вміння при вирішенні доступних для своїх вікових можливостей актуальних екологічних завдань у повсякденному житті, емоційно позитивно й відповідально ставитися до оточуючого довкілля. Сформованість природничо-екологічної компетентності проявляється у знаннях, ставленні та у власних моделях поведінки дитини у взаємодії з природним довкіллям.

У пошуках ефективних засобів виховання дітей сучасна педагогіка постійно звертається до народної мудрості, перевіреної та викристалізованої багатовіковим досвідом. А він свідчить, що одним із пріоритетних засобів виховання дітей є казки. К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський високо оцінювали їх роль у вихованні природо доцільної поведінки дітей.

Казка входить у життя дитини з раннього віку, відіграючи важливу роль у її розвитку. Казки завжди цікаві для дітей, викликають приємні емоції, стимулюють допитливість, уявно включають їх як безпосередніх учасників у сюжетні ситуації та спонукають до переживань, дій. Однак, якщо для загального розвитку дітей придатні майже всі казки, то з метою екологічного виховання потрібно добирати ті, що передають особливості, звички, способи адаптації до

середовища та існування живих істот, розкривають зв'язки та залежності в природі. Адже саме такий казковий зміст допомагає дитині зрозуміти цілісність природи, що є основою для формування позитивного емоційного ставлення до природи та еколого-доцільної поведінки [4, с. 11].

У роботі з дітьми вихователі закладів дошкільної освіти використовують як народні, так і авторські казки. Їх характерною особливістю є передача пізнавальної, захоплюючої але одночасно науково-достовірної інформації через казкові образи, що сприяє розвитку уяви та мислення дитини. Адже особливості побудови змісту та сюжету казки відповідають психологічним особливостям дітей дошкільного віку, їх емоційності, наочно-образному типу мислення, здатності та потреби до наслідування.

Потенціал засобів казок у формуванні в дітей середнього дошкільного віку природно-екологічної компетентності полягає у: пізнанні навколишнього світу; формуванні уявлень про окремі об'єкти та явища природи, виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення, почуття причетності до благополуччя в природі, відповідальності за збереження її краси та багатства; вироблення умінь оцінки наслідків своїх дій у природному довкіллі [2, с. 10].

Використання казок надає дітям можливість пізнавати природу не тільки розумом, а й душею. Вони можуть висловлювати свої думки щодо ситуацій добра і зла, знайомитись з незвичайними героями, які відкривають їм чарівний світ пригод, чудес, несподіванок. Для формування реалістичних уявлень про об'єкти та явища природи дітям необхідно розмежувати, яка інформація, що подається у казці, є реальною, а яка фантастичною. До того ж сам процес розрізнення реалій і фантастики є захоплюючим і викликає у дітей масу позитивних емоцій.

Увагу дітей до об'єктів і явищ навколишньої природи привертає будь-який казковий персонаж, демонструючи її красу, тендітність, залежність від діяльності людини. Казки про природу впливають як на свідомість дитини, так і на її почуття. Саме так у дитини формується почуття причетності до збереження природних багатств, їх неповторної краси та цінності кожного живого організму на землі – чи людини, чи тварини, чи рослини. Потрібно спонукати дошкільників до роздумів про негативні дії стосовно екології та природи, наводити конкретні приклади, наочно пояснювати згубний вплив людини на навколишній світ. Необхідно вчити дітей осмислювати важливість природи, її цілісності та важливості всіх її елементів. Діти мають усвідомити, що кожна жива істота є самотньою, неповторною. Люди є частиною природи, тому їх життя також визначається екологічним станом природного середовища. Ми хочемо, щоб діти любили природу. Що ж здатні побачити вони у природі таке, що спонукає їх пригорнутися до неї душею і не дозволить у майбутньому заподіяти зла? Насамперед – красу й вразливість. Тож перед вихователями постає завдання сформулювати в дітей естетичне ставлення до природи, вміння помічати її красу,

милуватися об'єктами та явищами природи, відчувати свій фізичний та емоційний зв'язок з нею.

Для ефективного формування в дітей природничо-екологічної компетентності необхідно застосовувати різні форми та методи роботи з казкою. В закладах дошкільної освіти використовують: читання й переказування казок; театралізацію і показ казки вихователем; рольову драматизацію знайомої дітям казки; інсценізацію змісту казки за допомогою костюмів, ляльок, різноманітних декорацій; проведення ігор за сюжетами улюблених казок; мультимедійна демонстрація казок; бесіди-роздуми на екологічні теми про зміст казок, дії героїв, їх характеристики, бесіди за ілюстраціями казок, з використанням мнемотаблиць; дидактичні ігри «Вгадай героя», «Подорож казкою», «Добери картинку»; самостійне складання дітьми казок або придумування продовження казки; вирішення проблемних ситуацій екологічного змісту; проведення свята казки в дитячому садку [3, с. 4].

Добираючи казки, форми та методи роботи з ними вихователі мають насамперед виділити наукову природознавчу основу кожної з них – реальну екологічну інформацію, на яку потрібно звернути увагу дітей у процесі ознайомлення з їх змістом. Це допоможе правильно сформулювати запитання за змістом казки, відповідаючи на які дитина матиме змогу поміркувати та зрозуміти, що в казці вигадка, фантазія, а що відповідає реальності [5, с. 24].

Вихователям потрібно враховувати, що розвивальний і виховуючий потенціал казок реалізується в комплексі з іншими засобами формування в дітей природничо-екологічної компетентності. Казки мають сприяти поглибленню знань, що набуває дитина під час занять з ознайомлення з природним довкіллям, на прогулянках й екскурсіях. Тому, перш, ніж читати чи розповідати дітям екологічну казку, потрібно обов'язково здійснити декілька мандрівок у природу, щоб ознайомити дітей із будовою, домівкою, особливостями життя рослин чи тварин, про які буде розповідатися в тій казці, з якою будуть знайомитися діти.

Висновки. Таким чином, розглянувши особливості формування природничо-екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку можна стверджувати, що казка потрібна дітям. Вона безумовно є одним з найефективніших засобів у системі екологічного виховання дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 16.03.2023).
2. Бейер О. Формування духовно-моральних основ особистості, або Казка виховує і навчає // Методична скарбничка вихователя, №11, 2014, С. 6-36.
3. Гавриш Н. Віками блукають світом казки // Методична скарбничка вихователя, № 11, 2014, С. 4-6.

4. Половіна О.А. Цільові прогулянки в природі: моральний аспект. Палітра педагога. 2017. № 6 (104), С. 9-11.
5. Соцька О. Від знань та емоцій до екологодоцільної поведінки. Дошкільне виховання. Київ, 2014. № 11, С. 24-27.

ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

Лариса Підлужна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Науковий керівник: Тетяна Степанова, доктор педагогічних наук, професор

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Актуальність проблеми. У закладах дошкільної освіти виховання почуття патріотизму починається, як відомо, із виховання любові до матері, до близьких, до рідної домівки, рідного міста (села). Важливе значення для виникнення почуття патріотизму в дошкільників відіграє приклад дорослих щодо турботливого ставлення до своїх рідних, наведення порядку в своїй оселі, спільно з вихователем в закладі дошкільної освіти, що викликає в дітей емоційно-позитивне ставлення до виконаної роботи, відчуття затишку й бажання зберігати своє і робити його ще кращим.

У дослідженнях зарубіжних і вітчизняних педагогів та психологів часто порушувались питання виховання національної свідомості особистості. Проблему національного виховання розглядали в свій час М. Грушевський, Г. Іващенко, І. Огієнка, К. Ушинський, А. Попковська та ін. Національна свідомість активно формується саме в період дошкільного дитинства, формується любов до Батьківщини. Розуміючи духовну цілісність народу, дітям прищеплюється шанобливе ставлення до культури, почуття власної гідності та гідності українського народу. Саме одним із основних засобів виховання почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку є народознавство, що вивчає культуру свого народу, побут, звичаї, які є підвалинами формування майбутньої особистості. Мета дошкільного виховання: сформувати національно свідомого громадянина, патріота, тобто людину, якій притаманні риси характеру, спосіб мислення, вчинки та поведінка, спрямовані на саморозвиток громадянського суспільства в нашій державі [1].

Метою статті є аналіз психолого-педагогічних досліджень та висвітлення педагогічних умов виховання почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспект патріотичного виховання розробляли відомі українські педагоги минулого: А. Макаренко, М. Маркевич, І. Огієнка, С. Русова, К. Стельмахович, В. Сухомлинський та інші, які

значну увагу приділяли вихованню любові до своєї землі, рідної мови, формуванню національно свідомої особистості [1, с. 3].

Виклад основного матеріалу. В останні роки в освітніх закладах дошкільне виховання має ґрунтуватися на засадах родинного виховання, надбаннях народної педагогіки, народної творчості, фольклору. Актуальність національно-патріотичного виховання громадян зумовлюється сучасним воєнним станом в Україні й вимагає подальшого вдосконалення системи національно-патріотичного виховання в усіх освітніх галузях. Як зазначає В. Кульчицький, всебічне обґрунтування нової Концепції патріотичного виховання як процесу формування особистості сьогодні є вкрай важливим [4, с. 76].

Сучасний педагог повинен бути носієм гуманізму, прикладом патріота своєї держави, що створить умови для розвитку гуманістично-орієнтованого конкурентно-спроможного громадянського суспільства, як зазначає М. Машовець. Патріотизм, на її думку – одна з провідних цінностей, яку особистість має набути в процесі зростання [6, с. 4].

Ще К. Ушинський звертав увагу на роль вихователя у вихованні дитини, на виховну силу його прикладу, слова. Саме тому сучасний педагог повинен постійно вчитися сам і мотивувати до цього колег. Завдання педагогів – допомогти повернути зв'язок із утраченим корінням. Однак наше суспільство повинно повернути національну свідомість, національну гідність, національну гордість, культуру - цьому, на нашу думку, педагоги повинні приділяти найбільшу увагу. Однак для того, аби використання елементів народознавства справді сприяло становленню національної свідомості малюків, формуванню патріотичних почуттів, потрібна системна робота, що має свої особливості [7, с. 3].

На початку старшого дошкільного віку 6-річні діти, як зауважує І. Бех, виокремлюють особисті цінності, емоційно їх освоюють, потім закріплюють у діяльності, поведінці та в міжособистісних взаєминах. Дошкільники цього віку навчаються оцінювати поведінку дітей і дорослих, розуміти й оцінювати суспільні відносини. Знайомлячись із професіями дорослих, діти навчаються розуміти їх важливість і значимість для інших людей [2, с. 9].

Заклад дошкільної освіти – це місце, де в дитини формується повага до символіки своєї держави, де навчають дітей поважати національні цінності. Любов до своєї Батьківщини, народу, землі, на якій ти живеш - основні складові у формуванні почуття патріотизму. Громадянин України зобов'язаний знати рідну мову українського народу, яка сприятиме кращому розумінню його культури.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень із патріотичного виховання показав, що патріотизм розглядається ученими як єдність когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів. Як відомо, сенситивним для

формування основ патріотизму є старший дошкільний вік. На цьому етапі провідну роль відіграє емоційний компонент, оскільки саме емоції, як відомо, регулюють поведінку дитини і впливають на формування її інтелектуальної сфери. Дошкільнятам притаманна злитість моральних почуттів і уявлень.

Переживаючи різні емоції, пов'язані з рідним краєм, набуваючи уявлення про рідну країну (когнітивний компонент), дитина вибудовує власне ставлення та мотивує свою поведінку. А. Кишинська, досліджуючи проблему патріотизму дошкільника, зазначила, що діяльнісний компонент, як його основа, формується завдяки набуттю досвіду, соціалізації, залученню його до різних видів суспільної діяльності [3, с. 2].

Зміст Базового компонента дошкільної освіти (2022) та чинних освітніх програм передбачає системну і послідовну роботу з національно-патріотичного виховання, починаючи вже з молодшої групи закладу дошкільної освіти, що формує шанобливе ставлення до родини, повагу до традиції і звичаїв, державної та рідної мови, прищеплює любов до України [6, с. 4].

Зазначимо, що саме в період дошкільного дитинства відбувається формування духовності особистості, закладаються основи формування почуттів, сприймання довкілля, усвідомлення свого «Я». Вихованню в дітей любові до сім'ї, українського народу, Батьківщини сприяють: природа рідного краю, народні пісні, танці, народні ігри, жарти, героїчні вчинки українського народу. Як зазначила Т. Філімонова, Батьківщина починається для дитини із шматочка хліба і ниви пшениці, із пісень і казок матері над колискою [8, с. 5].

Отже, дошкільний вік є найчутливішим до педагогічних впливів, схильним до наслідування, що дозволяє поступово формувати і розвивати в дитини ціннісне ставлення до рідного слова, культу батька і матері, родини й свого роду, прагнення до толерантності й порозуміння між рідними і близькими людьми, до всього, із чого для кожного починається Батьківщина.

Одним із основних завдань дослідження є формування в дітей відповідальності за майбутнє Батьківщини, психологічної готовності до збереження народних цінностей. Допмагаючи малюкам опановувати особливостями побуту, культурою українського народу, ми прагнемо виховати в них почуття любові до Батьківщини, гордості за людей, які в ній живуть, відчути красу рідної мови, розуміти і зберігати традиції та звичаї, що передаються у спадок від дідів і прадідів.

У дослідженні *педагогічні умови* виховання почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства розглядаємо як сукупність зовнішніх обставин організації освітнього середовища, від наявності яких буде залежати рівень вихованості почуття патріотизму в старших дошкільників.

Педагогічними **умовами** виховання почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства було обрано такі:

- створення розвивального освітнього середовища;
- компетентність вихователів;
- визначення системи занять та змісту і обсягу пізнавального матеріалу;
- залучення до народознавства з опорою на власний досвід дітей.

Вплив народознавчого матеріалу на дітей старшого дошкільного віку з метою виховання почуття патріотизму можливий за наявності створення відповідного **розвивального середовища**. Таке середовище, виступаючи однією з педагогічних умов, на нашу думку, буде сприяти досягненню кращих результатів у вихованому процесі.

Компетентність вихователів у вихованні почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку будемо розглядати як володіння методикою виховання почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства, використовуючи різні види діяльності дошкільників.

В останні роки складовою частиною дошкільної освіти стає **народознавство**. Основна мета народознавчої роботи - прищепити дітям любов до рідного краю, до землі своїх предків, до рідної мови, оселі, до батьківщини, почуття гордості за свій народ, повагу до національної культури, національних звичаїв та оберегів.

Висновки. Отже, систематичність в народознавчій роботі з дітьми, ознайомлення їх із звичаями та традиціями свого народу дозволяє краще зрозуміти його культуру, а значить і пізнати себе як його частинку, свій родовід, відчути свою повагу та духовність до своїх предків.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у вихованні почуття патріотизму засобами народознавства в дітей п'ятого року життя.

Список використаних джерел

1. Аль-Хамадані Н., Попковська А. Формування національної свідомості у дітей дошкільного віку засобами смарт-технологій. Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих науковців (30-31 березня 2016 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С. П., 2016. С. 11 – 14.
2. Бех І. Духовні цінності як надбання особистості. Рідна школа. 2012. № 1-2. С. 9-12.
3. Кишинська А. Формування основ патріотизму в дошкільнят. Дошкільне виховання. 2017. №8. С. 2–6.
4. Кульчицький В. Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія педагогіка і соціальна робота. 2013. №30. С. 76 – 78.
5. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку: метод. посібник для дошкільних закладів. Львів: Оріяна-Нова, 2008. 208с.
6. Машовець М. Патріотичне виховання в сучасному дошкільному закладі. Палітра педагога. 2017. № 4. С. 3 – 5.
7. Стаєнна О. Виховуємо патріотизм засобами народознавства. Палітра педагога. 2015. №4. С. 3–4.

8. Філімонова Т. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://op.ua/ru/pedclass/nauchnaya-statya/patriotichne-vihovannya-ditey-starshogo-doshkilnogo-viku>

ОНЛАЙН-САДОЧОК ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наталія Семенюк, директор,

Анна Смулько, вихователь-методист,

ЗДО № 4 "Сонечко" Звягельської міської ради, Житомирської області

Актуальність проблеми. Функціонування системи освіти, зокрема, дошкільної в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком практичних підходів ефективних, дієвих педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій до організації освітнього процесу. У цей складний час педагогічні працівники стали більш активно вести пошук шляхів вирішення проблем в організації надання освітніх послуг дітям дошкільного віку в тих умовах, коли заклад дошкільної освіти призупинив свою активну діяльність за відсутності укриття на період дії воєнного стану.

З метою організації корисного дозвілля дітей, збереження зв'язку малюків із освітнім процесом, у закладі дошкільної освіти № 4 «Сонечко» був започаткований проєкт «Онлайн-садочок» (рис. 1), в якому взяли участь усі педагоги закладу. В умовах війни педагогічні працівники були готовими надавати освітні, інформаційні, консультаційні послуги. Наразі розроблено та розміщено більше 130 розвивальних відеозанять для дітей віком від 3 до 6 років, де батьки та педагоги зможуть знайти усі необхідні розвивальні матеріали у відкритому доступі. Для нас важливо, щоб, незважаючи на складнощі, вже з раннього віку освіта для української малечі була комфортною, корисною та цікавою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень, що з'явилися останнім часом, свідчить про значну увагу до проблем упровадження дистанційних технологій в освітній процес. Вітчизняні науковці та практики, які обґрунтували впровадження дистанційної форми роботи ЗДО: Н. Гавриш, К. Крутій, І. Романюк, Н. Шалда.

Мета статті є визначення особливостей та механізмів впровадження в роботу закладу дошкільної освіти дистанційної форми роботи.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення організація освітнього процесу відбувається з урахуванням безпекової ситуації за допомогою дистанційної форми роботи в асинхронному режимі.

Мета створення онлайн-садочка:

- забезпечити потребу батьківської громадськості у здобутті дітьми дошкільної освіти в умовах воєнного стану;
- надати психолого-педагогічну соціальну підтримку учасникам освітнього процесу з метою подолання тривожних станів і стресу;
- сприяти розвитку професійної компетентності педагогів, їх ініціативності, активності, творчості та креативності;
- підвищувати фаховий рівень педагогів, володіння ІКТ-технологіями для забезпечення якості дошкільної освіти, відповідно до вимог сьогодення [1; 6].

Етапи реалізації проєкту онлайн-садочок.

Організаційно-підготовчий етап:

- генерація ідей та варіантів стратегії проєкту;
- вивчення досвіду педагогів;
- планування роботи та прогнозування результатів.

Рефлексивно-діагностичний етап:

- аналіз професійних можливостей педагогів, їх зацікавленість темою проєкту;

- виявлення інтересу батьків та дітей до online проєкту.

Практичний етап:

- реалізація проєкту online-садка через взаємодію педагогів–батьків–дітей;
- активне впровадження нетрадиційних форм роботи з дітьми;
- узагальнення та поширення досвіду роботи.

Заключний етап: презентація результатів (демонстрація відеозанять).

Враховуючи вікові особливості дітей дошкільного віку, ключовою передумовою налагодження ефективного та дієвого освітнього процесу є партнерська взаємодія між батьками та педагогічним колективом. Дистанційна освіта для дошкільнят — це насамперед педагогічна просвіта батьків. Це рекомендації, поради, лайфхаки, певні алгоритми, цікаві ідеї тощо, той контент, який надається педагогом і закладом дошкільної освіти батькам своїх вихованців [4, с. 21-28].

ЗДО № 4 «Сонечко» організовує взаємодію всіх учасників освітнього процесу за допомогою сайту (рис. 1), створення спільнот із батьками, вихователями, в соціальних мережах Viber, Telegram, WhatsApp та з використанням електронної платформи Zoom з метою надання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг. Своєрідний банк освітніх ресурсів, постійно оновлюється і поповнюється [4].

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100057451029980>

Рис. 1. Онлайн-садочок на сторінці Facebook ЗДО №4 «Сонечко»

Програму онлайн-садочка «Сонечко» створено командою педагогів на чолі із директором Наталією Семенюк та вихователем-методистом Анною Смулько. Відеозаняття розроблені відповідно Базового компоненту дошкільної освіти за освітніми лініями: «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва».

Педагоги щодня розробляють зміст освітньої діяльності відповідно до затвердженого тематичного проєкту і плану роботи закладу. Важливо надати для батьків інструкції, презентації, відеоігри, відповідно до тем у формі навчальних та розвивальних занять.

Робота над створенням відеозанять:

2. визначили готовність педагогів до online формату проведення освітньої діяльності та володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, наявність доступу до засобів електронної комунікації;

3. забезпечили методичний супровід педагогічних працівників щодо впровадження дистанційної форми роботи в асинхронному режимі, а саме: провели педагогам консультацій, тренінги, опрацювали фахову літературу щодо створення відеозанять;

4. склали план розробки відеозанять, об'єднали у міні-проєкти за темами та освітніми напрямками;

5. провели опитування серед батьків щодо зацікавленості і потреби в дистанційному навчанні дошкільників [1, с.14-16].

Команда педагогів ЗДО працювала у таких напрямках:

1. *Планування роботи.* Для цього визначили над якими темами будемо працювати, які міні-проєкти реалізувати. Педагоги продумали роботу так, щоб батьків зацікавила можливість виконувати завдання у зручний час,

підвищувався інтерес у малюків до знань запропонованою цікавою добіркою завдань тощо [6, с.41-44].

2. *Створення навчально-розвивальних відеоматеріалів.* Розробляємо дошкільнятам навчально-розвивальні відеоматеріали та завдання, посилені для їхньої вікової групи. До цих матеріалів додаємо інструкції з використання, зазначаємо час на виконання, рекомендації та підказки. Також, на допомогу батькам розміщуємо мультимедійні матеріали: презентації, відеоролики, посилання, які допоможуть у вивченні зазначеної теми. Надаємо батькам перелік інтернет-джерел, які сприятимуть засвоєнню матеріалу дошкільнятами [1, с. 14-16].

Відповідно до плану роботи творчої групи ЗДО № 4 «Сонечко», було реалізовано ряд міні-проектів, найпопулярнішими з них є: «Математика у лісовій школі», «Рухаємось, граємо, дужими зростаємо», «Великодній кошик», «Весняний передзвін», «Валізка з мовленнєвими цікавинками», «English with Fluffy» (англійська для дошкільників), «Слухняний язичок», «Пізнаємо світ разом», «Психологічна скринька», «Розвиваємо у малюків асоціативне мислення», «Вивчаємо геометричні фігури разом з малюками», «Чарівні фарби», «Незвичайна аплікація», «Театр в житті дитини», «Зимонька-зима».

3. *Індивідуальний підхід.* Враховуємо, що не всі вихованці однаково активно можуть бути залучені до освітньої діяльності. Індивідуальний підхід спрощує етап підготовки завдань й дозволяє розкрити творчий потенціал малюків.

4. *Online-взаємодія.* Організовуємо продуктивну діяльність, заохочуємо дітей самостійно виготовляти поробки, малюнки, брати участь у різноманітних проєктах, адже коли дитина усвідомлює результат своєї праці, це підвищує відчуття спокою та сили. Після кожного заняття, вихованці разом із батьками надсилають фотозвіти про виконані вдома роботи. З дитячих творчих робіт ми створили фотовиставки: «Подяка захиснику», «Оберіг для України», «Осінні дарунки», «Різдвяно-Новорічні символи» тощо. Для отримання зворотнього зв'язку використовуємо електронну пошту, онлайн-сервіси Viber, WhatsApp, Telegram [6, с. 41-44].

5. *Дотримання регламенту відеозанять.* Під час організації освітнього процесу в дистанційному форматі ми врахували вікові особливості дошкільників. Такі заняття, у разі згоди батьків та у відповідності до норм Санітарного регламенту з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводити не більш ніж протягом 10 хвилин, старшого дошкільного віку — до 12-15 хвилин.

У роботі над відеозаняттями плануємо їх зміст, використовуємо тематичний підхід і враховуємо програмові вимоги для певної вікової категорії. Під час занять застосовуємо як нові, так і вже відомі ігри та ігрові вправи, доступні для дітей. З використанням анімації та мультиплікації — завдання в

рази стають цікавішими. Вправи, виконані у різних варіаціях викликають у дітей допитливість, вони з задоволенням їх виконують як наодинці так і разом з дорослими. Щоб дошкільникам було цікавіше, ми об'єднали сюжети зустрічей у міні-проекти за допомогою одного або декількох героїв, теми тощо [1, с. 14-16].

Щоб відеозаняття були для дітей цікавими та привабливими, носили пізнавальний характер, ми розробляли їх у казковій, ігровій формі, наприклад у міні-проекті «Математика в казках», педагоги знайомлять дошкільників із елементарними математичними поняттями за допомогою казкових героїв та змісту казок. Інтеграційний підхід забезпечує цілісність педагогічного процесу для дошкільників і передбачає: інтеграцію й диференціацію завдань логіко-математичного змісту з іншими освітніми напрямками; єдність теоретичної і практичної підготовки дітей; формування математичних знань, умінь і навичок, освоєння еталонів, моделей [3, с. 15-20].

Формувати математичні поняття, сприяти закріпленню навичок нескладних усних обчислень, розв'язування арифметичних задач, нескладних прикладів ми навчалися у міні-проекті «Математика в казках». Так, малюки допомагали дідусеві у казці «Ріпка» збирати урожай овочів та рахувати, а Марусі, з казки «Три ведмеді» умовною міркою виміряти стільчики, ліжечка, визначати, на які геометричні фігури схожий посуд. У казці «Лисичка та Журавель» дошкільнята «допомагають» Лисичці зварити кашу, знайомляться з видами круп та «виміряють» умовною міркою кількість та об'єм. У казці «Колосок» малюки знайомляться з частинами доби, пригадують склад числа, порівнюють кількість предметів»; у казці «Ходить гарбуз по городу» дошкільнята знайомляться з суміжними числами, кількісною, порядковою лічбою. У казці «Колобок» — розв'язують приклади, знайомляться з днями тижня, а разом з героями казки «До Сонечка в гості» знайомляться з порами року та значенням сонця для всього живого тощо.

Заслужовують на увагу міні-проекти: «Лісова школа» та «Вивчаємо геометричні фігури разом із малюками», адже сенсорні еталони є підґрунтям сенсорно-пізнавального розвитку. Вони допомагають дітям опанувати геометричні форми, кількісні й просторово-часові відношення об'єктів навколишнього світу, відносність величини тощо. Знайомити малюків з цифрами та геометричними фігурами (об'ємними та плоскими) допомагають лісові звірята. Протягом усього міні-проекту ми віртуально подорожували по світу, шукали геометричні фігури у незвичайних місцях, у предметах, що нас оточують. Досліджували та дізнавалися, чому саме таку мають назву геометричні фігури, обстежували та порівнювали [2, с. 25-26].

Цікавим нестандартним міні-проектом виявилась низка відеозанять «Розвиваємо у малюків асоціативне мислення», де педагогиня запропонувала дошкільникам розповідати знайомі казки за допомогою геометричних фігур, які

схожі за тими чи іншими ознаками, тобто асоціюються з тваринами, застосувала метод наочного моделювання. Вихователька протягом цього міні-проєкту навчає дошкільнят наводити аналогії, шукати схожість, діяти за інструкцією. Таким чином у дітей формується асоціативне мислення, мовлення, пам'ять, увага.

Вчителька англійської мови, яка працювала над проєктом, створила низку відеозанять «English with Fluffy» (англійська для дошкільників), на яких дошкільники здобували нові знання та закріплювали здобуті: колір, розмір, назви предметів, складали фрази та речення тощо.

Вихователька з зображувальної діяльності створила серію відеозанять до міні-проєкту «Чарівні фарби» у яких пропонувала дошкільникам малювати нетрадиційними техніками: за допомогою листочків, повітряних кульок, фруктів та овочів, повітряно-бульбашкової плівки тощо. Нетрадиційні техніки досить прості в технічному плані, діти легко їх засвоюють і отримують задоволення від результатів. Вони також дають дітям унікальні можливості для експериментування, пошуків образів, сміливих втілень на папері незвичайних фантазій, вражень, думок.

У міні-проєкті «Весняний передзвін» педагоги разом із дошкільнятами спостерігали online у природі (за яблуневим та вишневим цвітом, весняними квітами на клумбі, комахами), були на прогулянці (весняним парком, містом), розповідали про весняні явища в природі.

З метою розвивати прагнення у дошкільників пізнати традиції та звичаї українського народу, залучення вихованців до української національної обрядовості, підготовки і проведення Великодніх свят, підготували міні-проєкт «Великодній кошик», у якому розповідали про вербову гілочку, прикрашали великодні яєчка нетрадиційним способом (декупаж), складали Великодній кошик.

Міні-проєкт «Валізка з мовленнєвими цікавинками» ми присвятили пам'яті дитячій житомирській поетесі Марії Пономаренко, адже вона була гостею літературних віталень, які проводилися у нашому закладі. Для полегшення сприймання літературних творів педагогиня розробила асоціативні картки. Тому наші вихованці залюбки переглядали відеозаняття та вивчали віршовані твори Марії Пономаренко.

Пошуково-дослідницька діяльність у житті дітей дошкільного віку посідає важливе значення, адже ми маємо задовольняти допитливість малюків, а саме: у міні-проєкті «Пізнаємо навколишній світ» дізналися про «Секрети citrusових фруктів», «Які речовини розчиняються у воді?», «Як утворюється веселка?», «Де живе повітря?» тощо.

З метою урізноманітнення рухової активності у дошкільнят, інструктором із фізкультури було створено міні-проєкт «Рухаємось, граємо, дужими

зростаємо», у якому дошкільнятам пропонувалося виконати запальні руханки та пальчикові вправи.

Особливої уваги заслуговують відеозаняття, розроблені практичною психологинею, запропоновані ігри та вправи для зняття напруги, стресу у дітей та міні-проект «Слухняний язичок», на якому вчителька-логопедина пропонувала ігри та вправи на розвиток фонетико-фонематичних процесів у дітей.

Нетрадиційним форматом спільної співтворчості педагогів, батьків та дітей стали театралізовані відео-вистави: «Ходить гарбуз по городу», «Дозвольте колядувати».

Висновки. Аналізуючи діяльність нашого закладу дошкільної освіти, який надає освітні послуги дистанційно в асинхронному режимі, в умовах, коли дитячий садок призупинив свою активну діяльність на час дії воєнного стану, дійшли до висновку, що такий підхід до організації освітнього процесу сприяє гармонійному розвитку особистості дитини через власний інтерес та співробітництво з батьківською громадськістю, а також підвищує фахову майстерність педагогічних працівників. Поряд із такими якостями як відповідальність, наполегливість, старанність та працьовитість, які завжди були у фокусі уваги системи дошкільної освіти, все більшої ваги набирають здатність педагогів до критичного мислення, вміння ефективно будувати комунікацію, творчий підхід до вирішення проблем, які виникають у сьогоденні, а також здатність працювати злагоджено, разом, однією командою.

Список використаних джерел

1. Алгоритм підготовки відеозаняття для дошкільників. // Вихователь-методист дошкільного закладу, 2022. № 4. С. 14-16. [Електронний ресурс] URL <https://emetodyst.expertus.com.ua/magazineprint>
2. Байєр О., Погрібняк Н. Оцінюємо сенсорно-пізнавальний розвиток дошкільників. / О. Байєр, Н. Погрібняк // Вихователь-методист дошкільного закладу, 2022. № 9. С. 25-26.
3. Брежнева О. Як зрозуміти, а не запам'ятати! Або вивчаємо математику за допомогою інтегрованих дидактичних модулів. / О. Брежнева // Вихователь-методист дошкільного закладу, 2022. № 9. С. 15-20.
4. Крутій К., Романюк І., Шалда Н. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. / К. Крутій, І. Романюк, Н. Шалда // Дошкільне виховання, 2020. № 5. С. 21-28.
5. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні // Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року [Електронний ресурс] URL <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/>.
6. Як підвищити ефективність дистанційної роботи. // Вихователь-методист дошкільного закладу, 2022. № 5. С. 41-44. [Електронний ресурс] URL <https://emetodyst.mcfr.ua/magazineprint?mid=39631>.

ФОРМУВАННЯ ЧАСОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО

ВІКУ ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ

*Ірина Словінська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Неля Рудницька, доцент кафедри початкової освіти та
фахової мови, кандидат педагогічних наук
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Час як і простір є визначальними поняттями існування світу, тому його пізнання здійснюється з ранніх років та продовжується впродовж всього життя. Поняття часу є досить складним, формування часових уявлень має здійснюватись систематично та послідовно. Відтак ознайомлення дітей з різними моделями часу краще закріплюють часові уявлення, розвивають розумові процеси, зокрема здатність визначати залежності та відношення. В закладах дошкільної освіти ефективно використовуються різні моделі часу, зокрема для позначення пір року, днів тижня, годин, хвилин та секунд.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання методу моделювання у формуванні часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку розглядалося у роботах Г. А. Репіної, О. О. Фунтікової. Системна послідовність у формуванні часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку обґрунтовується у розробках Н. П. Тарнавської, О. В. Шаран, М. О. Веракса, Н. М. Голота, О. Г. Брежневої.

Проте, незважаючи на численні дослідження науковців, у сучасному світі проблема часових уявлень дітей дошкільного віку є недостатньо розкрита. Тому необхідно:

- проаналізувати теоретико-методологічні засади формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку засобами моделювання;
- розкрити розвивальний потенціал технології моделювання як засобу формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку;
- визначити критерії, показники та рівні сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку засобами моделювання.

Метою статті є обґрунтування ефективності використання моделювання для формування часових уявлень дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Формування елементарних математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку передбачає ознайомлення дітей з простором та часом, як двома взаємопов'язаними поняттями. Час – це поняття, яке важко досягнути мисленням.

Визначення методики формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку має виходити із особливостей сприймання дітьми часу.

Дитина сприймає час опосередковано, через конкретизацію його одиниць

та відношень у явищах і в діяльності, які постійно повторюються. Всі міри часу (доба, тиждень, місяць, рік) становлять певну систему еталонів, де кожна міра складається з одиниць попередньої і слугує основою для побудови наступної [1, с. 25].

Оскільки діти 5-6-річного віку мають труднощі у розумінні, що одна доба змінюється іншою, на зміну одного місяця приходить інший, то їх знання не можна вважати повними, бо вони не розуміють сутність часових проміжків та не усвідомлюють тривалості часових проміжків. Крім того, діти старшого дошкільного віку не тільки не можуть визначити час за положенням сонця, а й важко визначають час за годинником, бо у них відсутнє розуміння кожної одиниці виміру часу – секунди, хвилини, години.

У дітей шостого року життя вже закріплюються і поглиблюються уявлення про одиниці та деякі властивості часу. Назва частини доби пов'язується з більш об'єктивними показниками часу – явищами природи. У процесі спостереженням за природними явищами діти засвоюють поняття на світанку, присмерком, опівдні.

Основними завдання формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку є наступні:

- вчити послідовно називати дні тижні, місяці року;
- закріплювати часові уявлення: ранок, день, вечір, ніч;
- ознайомити дітей з календарем та вчити користуватися ним;
- вчити визначати час за годинником [2, с. 115].

Одним із ефективних методів ознайомлення дітей з основними математичними поняттями є моделювання, адже створення з дітьми моделей предметів навколишнього світу, допомагає їм вивчати його закономірності, поняття часу, простору та величин.

Моделювання – це практичний та наочний спосіб математичного навчання, за допомогою якого мислення дитини формується в процесі засвоєння і усвідомлення певних схем, а також моделей [3, с. 116]. За допомогою моделювання у наочному і доступному для дитини вигляді розвиваються приховані властивості і зв'язку певного об'єкта.

Н. Л. Єфименко визначала, що математична робота дитини над створенням моделей здійснюється в формах площинного, а також просторового конструювання:

- на перших етапах – у формі предметного конструювання;
- на другому етапі – у формі графічного малюнка;
- на третьому етапі – символічного моделювання [4, с. 46].

Н. П. Тарнавською запропонована методика «Гармошка» застосовується для ознайомлення дітей з поняттям «сьогодні», «завтра», «вчора», «післязавтра», «позавчора». Береться 3 аркуші паперу, що відповідно означають – «вчора»,

«сьогодні», «завтра». На середньому листі паперу діти позначають за допомогою малюнків або відповідних картинок ключові події сьогоднішнього дня. Потім діти згадують, що відбувалося вчора, що їм запам'яталось найбільше. Діти на сусідньому листі паперу, що передує листку «сьогодні», малюють або наклеюють картинки відповідного змісту. Після цього діти планують наступний день. Свої плани вони малюють або показують відповідними картинками на листі, що знаходиться після листа «сьогодні» – це буде «завтра». Ця часова модель має бути розміщена в полі зору дітей до завтрашнього дня. На наступний день продовжується робота над часовою моделлю. Необхідно звернути увагу дітей, на те, що сьогодні будуть відбуватись події, які ми запланували вчора [6, с. 154].

Також старших дошкільників ознайомлюють з такими одиницями часу, як секунда, хвилина, година. Найбільш поширені інтервали часу – це 1, 3 і 5 хвилин. Для цього використовують різні годинники для вимірювання: пісочний, циферблатний, секундомір тощо. Ознайомлюють дітей з цими приладами за спеціальною методикою. Перед тим як знайомити дітей з пісочним годинником, спочатку показуємо їм секундомір. Відчути секунду ми можемо, коли махнемо рукою чи тупнемо ногою. Потім знайомимо дітей з пісочним годинником, розповідаємо про його структуру, даємо дітям відчути скільки триває хвилина. Можна виконувати різні вправи на час: малювати щось протягом хвилини, ставити крапки на аркуші паперу тощо. На наступних заняттях ознайомлюємо з такими інтервалами, як 3 і 5 хвилин [5, с. 38].

Для ознайомлення з хвилиною використовують різні годинники для вимірювання: пісочний, циферблатний, секундомір тощо. Перед тим як знайомити дітей з пісочним годинником, спочатку показуємо їм секундомір. Пояснюємо, що хвилина складається із секунд і вимірюємо ним одну хвилину.

Методика «Веселка» знайомить дітей з днями тижня. Для цього необхідно послідовно з'єднати 7 листків паперу по принципу «веселки» – червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий. Кожен з кольорів означає відповідний день тижня.

Таким чином, формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку здійснюється на основі ознайомлення з моделями часу та на основі практичної діяльності з ними.

Висновки. Отже, формування елементарних математичних уявлень є важливим для пізнання дітьми оточуючого світу, визначення основних ознак предметів та явищ світу, а його здійснення є ефективним за умови використання моделювання як сучасного методу математичного розвитку дітей.

Список використаних джерел

1. Брежнева О. М. Формування елементів математики у дітей дошкільного віку : метод. рекомендації. Маріуполь, 2004. 68 с.

2. Щербакова К. Й. Методика формування елементів математики в дошкільників [Текст]: навчальний посібник, К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2011. 262 с.
3. Єфименко Н. Л. Моделювання як один із засобів розвитку часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку, К: *Молодий вчений*, 2016. 570 с.
4. Єфименко Н. Л. До питання формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку за допомогою моделювання, *Міжнародний студентський науковий вісник*, 2016.
5. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н. П. Тарнавської, Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.
6. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально-методичний посібник. Тарнавська Н. П., Ж.: ЖДУ імені Івана Франка, 154 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОВОЛОДІННЯ МОРФОЛОГІЧНОЮ СИСТЕМОЮ МОВИ У СЕРЕДНЬОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

*Лілія Степанюк, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

*Науковий керівник: Марія Федорова, кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Формування граматичної сторони мовлення є важливим завданням дошкільної лінгводидактики. Недорозвинення граматичної сторони мовлення негативно впливає на всі сфери особистості дитини: утруднюється розвиток пізнавальної діяльності, порушуються практично всі форми спілкування і міжособистісної взаємодії, істотно гальмується розвиток ігрової діяльності, яка має провідне значення для загального психічного розвитку особистості дитини. Вибір теми статті зумовлений наявністю протиріччя між соціальною значущістю оволодіння мовою як засобом спілкування і пізнання та невисоким рівнем мовних умінь дошкільників, недостатністю дослідження проблеми в теоретичному і практичному аспектах. Також про актуальність зазначеної проблеми свідчить протиріччя між соціальними вимогами суспільства, потребами самої особистості та сучасним станом педагогічної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовленнєва діяльність – це складний процес, що включає в себе сприймання і розуміння мови і говоріння (усне чи письмове) в будь-якій ситуації спілкування. Важливою якістю мовлення є його граматична правильність. Граматична правильність мовлення – це дотримання в процесі спілкування основних граматичних норм, сформульованих у вигляді правил (А.Богуш). Це норми словотворення частин мови, відмінювання і дієвідмінювання слів, узгодження, побудови речень певної структури, а також норми керування, що засвоюються практично.

Важливим є твердження О. Максакова та Л.Єфіменкової про те, що «формування граматичної системи мови здійснюється лише на основі певного рівня когнітивного розвитку дитини. Так, при формуванні умінь словозміни дитина, перш за все, повинна вміти диференціювати граматичні значення (роду, числа, відмінка). При формуванні граматичної правильності мовлення дитина має засвоїти складну систему граматичних закономірностей на основі аналізу мовлення оточуючих, навчитися виділяти загальні правила граматики на практичному рівні, узагальнювати ці правила та закріпити їх у власному мовленні».

О. Гвоздєв виділяє 3 основні особливості засвоєння дошкільниками граматичних форм рідної мови: 1) спонтанність, тобто засвоєння граматичних форм відбувається при спілкуванні дитини з дорослими, які її оточують; 2) умовно-рефлекторний характер засвоєння граматичних навичок, тобто грамика засвоюється під впливом мовлення оточуючих; 3) поступовість засвоєння граматичної системи рідної мови.

Мовлення дітей середнього дошкільного віку інтенсивно розвивається: розширюється словниковий запас, розуміння звукового складу слова, розвиваються граматична, морфологічна та синтаксична сторони мови, діти засвоюють закономірності морфологічної системи (зміна слів за відмінками, родами, числами, особами, часом), синтаксичної (особливості побудови речень), способів словотвору. У середньому дошкільному віці діти продовжують опановувати систему словозміни та починають оволодівати системою словотворення.

Особливості психічного розвитку дітей середнього дошкільного віку полягають у тому, що пізнавальні процеси (сприймання, мислення, пам'ять, увага, уява) стають більш розвиненими, довільними. Це дозволяє педагогам здійснювати формування граматичної правильності мовлення цілеспрямовано і систематично.

У цьому віці одні елементи граматики виявляються вже засвоєними, інші – засвоєними частково, окремі – зовсім не засвоєні. Можна стверджувати, що у дітей середнього дошкільного віку спостерігається неповне оволодіння мовними нормами, наявність аграматизмів у мовленні. Отже, поступовість засвоєння граматичної системи мови пояснюється кількома причинами: особливостями віку, закономірностями засвоєння граматичної системи, особливо морфології, необхідністю досягнення певного рівня когнітивного розвитку дитини.

У засвоєнні граматичних форм мовлення дитиною можна виділити кілька етапів. Спочатку ставиться завдання зрозуміти смисл сказаного (наприклад, орієнтуючись на закінчення іменника, розрізняти, де один предмет, а де багато). Пізніше дітей вчать правильно використовувати різні слова, словосполучення у

мовленні, говорити так, як говорять інші, запозичувати граматичні форми з мовлення оточуючих. Наступним етапом є самостійне утворення форми нового слова за аналогією зі знайомим. І нарешті дитина має оцінити граматичну правильність власного і чужого мовлення (А.Арушанова).

Мета статті: визначити напрями роботи з формування морфологічної системи мови у дітей середнього дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Робота з формування морфологічної системи мови у дітей середнього дошкільного віку проходить за такими напрямками:

І. Перевірка дитячого мовлення та запобігання помилкам. З цією метою регулярно перевіряють мовлення кожної дитини, звертають увагу на особливості побудови речень, відмінювання іменників, узгодження іменників з іншими частинами мови, вживання дієслівних форм тощо.

На п'ятому році життя, коли дошкільник починає використовувати у мовленні поширені речення, складні речення, одразу збільшується кількість граматичних помилок. Це можна пояснити тим, що збільшується активний словник, розширюється сфера спілкування і дитина не встигає засвоїти граматичні форми нових слів. При використанні поширених речень також не встигає регулювати як їх зміст, так і форму. Невиправлена граматична помилка завдає шкоди не тільки дитині, яка говорить, але й іншим дітям, які перебувають у цей момент поряд і слухають її мовлення.

ІІ. Робота над виправленням помилок у мовленні. Виправлення помилок та їх усунення нерозривно пов'язані між собою. Виправлення помилок в однієї дитини означає запобігання їх у інших дітей. Постійне виправлення помилок допоможе дітям засвоїти граматичні норми. Для цього використовують такі методи і прийоми роботи: дидактичні ігри, вправи, читання літературних творів, перекази, заучування коротких віршів з важкими граматичними формами, етимологічний аналіз слів, етимологічні розповіді про походження слів.

ІІІ. Цілеспрямована робота над формуванням морфологічної системи мови та наявність правильного зразка для наслідування. У середньому дошкільному віці головна увага приділяється засвоєнню морфології: узгодження слів, чергування звуків в основах, утворення порівняльного ступеня прикметників. Діти навчаються за допомогою педагога словотвору іменників (суфіксальним методом) та дієслів (за допомогою префіксів).

Робота передбачає формування у дитини таких умінь: вміння утворювати іменники у множині; вміння утворювати іменники множини в родовому відмінку; вміння узгоджувати прикметники з іменниками за родами, числами; вміння вживати слова, що означають ознаки предметів; вміння вживати дієслова чоловічого та жіночого роду минулого часу; вміння узгоджувати дієслова з іменником в однині або множині.

IV. *Розвиток слухової уваги.* Систематична робота над виправленням помилок у дітей розвиває їх слухову увагу, привчає прислуховуватися до мовлення однолітків, педагогів, свого власного. Якщо робота проводиться систематично, діти починають помічати помилки в мовленні однолітків.

V. *Взаємодія ЗДО і сім'ї у розвитку мовлення дітей.* Якість мовлення дитини залежить від мовленнєвого середовища в сім'ї та характеру спілкування з батьками. Нині цей факт незаперечно доведено. Якщо контакти з батьками були постійними на всіх етапах дитячого розвитку, а батьки своєчасно та уважно забезпечували створення необхідних умов для розвитку мовлення, то, як правило, дитина без проблем засвоює граматичну систему мови. Не можна забувати і про те, що дефекти мовлення дорослих, як у дзеркалі відбиваються у мовленні дитини. Часто причиною помилок є негативний вплив оточення, наслідування неправильного мовлення батьків, родичів.

Організація роботи в сім'ї здійснюється за такими напрямками: створення сприятливого мовного середовища, яке дає зразки грамотного мовлення; підвищення мовної культури дорослих; спеціальне навчання дітей важким граматичним формам, спрямоване на попередження помилок; формування граматичних навичок у практиці мовного спілкування; виправлення граматичних помилок.

Висновки. Робота з формування морфологічної системи мови у дітей середнього дошкільного віку проходить за такими напрямками: перевірка дитячого мовлення та запобігання помилкам; робота над виправленням помилок у мовленні; цілеспрямована робота над формуванням морфологічної системи мови та подача правильного зразка для наслідування; розвиток слухової уваги; взаємодія ЗДО і сім'ї у розвитку мовлення дітей.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах / За ред. А. М. Богуш. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
2. Крутій К. Л. Теорія і практика формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку (на матеріалі морфології і словотворення): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання української мови» / К. Л. Крутій; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2005. 44 с.

АВТОРСЬКА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Халімончук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Олена Максимова, кандидат педагогічних наук, доцент*

Актуальність проблеми. Казка посідає визначне місце у фольклорі різних країн світу як своєрідний жанр народної та літературної творчості. Як відмітив В. Гнатюк, «казки належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія» [2, с.63].

Духовно-моральне виховання дітей раннього віку в усі історичні віхи було актуальним для нашого народу. На сьогодні в умовах нестабільності суспільства, що супроводжується втратою традиційних орієнтирів, деградацією духовно-моральних якостей, зростанням жорстокості, заздрощів і агресії зазначений напрямок виховання стає дуже важливим. Саме духовно-моральне виховання, на думку О. Сухомлинської, є важливим чинником передачі культурних цінностей.

Казка є важливим засобом духовно-морального виховання дітей дошкільного віку, адже вона навчає дітей розуміти світ та адекватно сприймати різні життєві ситуації. Авторська казка, як і народна, дозволяє здійснювати плідне становлення моральних цінностей як базових в ціннісній сфері дитячої особистості.

Казка є важливим супроводом в житті дитини, та й деякі вчені називають дошкільний вік саме «віком казок».

Стан розробки проблеми. Морально-духовне виховання - один із найактуальніших напрямів виховання підростаючого покоління. Його головними теоретичними засадами є загальнолюдські й національні моральні та духовні цінності. Традиційно моральні цінності формують нормативні уявлення про Добро і Зло, справедливість, правдивість, чуйність, чесність, увічливість, людські ідеали сучасного суспільства, закони, норми, правила, принципи життєдіяльності. Більшість педагогів вважають казку найефективнішим засобом духовно-морального виховання дітей дошкільного віку. Вони стверджують, що казки можуть надавати важливі життєві уроки та мотивувати дітей до формування умінь, які будуть корисні у подальшому житті.

Серед науковців, які займалися дослідженням становлення духовно-моральної сфери дітей, можна виділити:

- Леонід Занков. він стверджував, що головним завданням педагогіки є формування духовно-моральної сфери дітей.
- Микола Гончаренко - педагог та науковець, який досліджував питання виховання дітей в сім'ї та дошкільних установах. Він пропагував ідею, що виховання дітей повинно бути спрямоване на розвиток їх духовних здібностей.
- Ніна Ференц - науковець, яка стверджувала, що формування духовно-моральної сфери дітей залежить від розвитку їх мислення та уяви.

Також можна виділити науковців, які займалися дослідженням впливу казок на духовно-моральне виховання дітей. Наприклад:

- Марія Теннессі - румунська літературознавиця, яка досліджувала вплив казок на формування духовної культури дітей;
- Вілгельм Гауф - німецький письменник, який створив багато казок, що мають духовно-моральний вплив на дітей.

Це тільки деякі з науковців, які працювали у цій сфері. Наукова спільнота продовжує працювати над дослідженням питання впливу казок на духовно-моральне виховання дітей.

Деякі педагоги самі створюють казки і застосовують їх у своїй практиці виховання дітей, допомагаючи малечі розвивати моральні та етичні якості.

Мета статті: висвітлити роль казки як засобу духовно-морального виховання дітей дошкільного віку під час занять в закладі дошкільної освіти, визначити та описати прийоми і методи роботи при вивченні казок.

Виклад основного матеріалу. За останні роки в Україні проблема духовно-морального виховання дошкільників привертає все більше уваги. Педагог має створити умови для залучення дитини в активну діяльність, розвивати здатність відбирати кращі духовно-моральні якості минулого й сучасного. Казка – фольклорний розповідний твір про вигадані, а часто й фантастичні події.

Казка має велике значення для духовно-морального виховання дітей раннього віку, і, безперечно, може бути використана як ефективний засіб на заняттях в закладах дошкільної освіти.

Роль казки в духовно-моральному вихованні дітей раннього віку на заняттях в дошкільних закладах можна висвітлити наступними аспектами:

1. Розвиток моральної свідомості. Казки плідно впливають на розвиток моральної свідомості дітей, вчать їх розуміти, що є правильним та неправильним у поведінці. За допомогою казок діти можуть навчитися бути добрими, чесними, терплячими та відповідальними.

2. Розвиток емпатії. Казки можуть допомогти дітям розвивати емпатію, здатність співпереживати з іншими людьми та розуміти їхні почуття. Казки можуть сприяти вихованню у дітей шанобливого ставлення до інших людей та вчать розуміти їхні проблеми та потреби.

3. Формування мовленнєвих навичок. Казки допомагають розвивати мовлення дітей, вчать правильно вживати мовні конструкції, розширюють словниковий запас та виразність мовлення.

4. Розвиток уяви та творчості. Казки часто пропонують захопливі та незвичайні історії, які допомагають розвивати фантазію та творчість дітей. Вони можуть навчити дітей бачити світ з різних перспектив та знайомити зі світом фантазії

За визначенням української дослідниці Г. Довженюк, літературна казка, - це авторський, художній, прозаїчний або віршовий твір, заснований або на фольклорних джерелах, або повністю оригінальний за своїм змістом; це твір переважно чародійний, фантастичний, який змальовує пригоди вигаданих чи традиційних казкових героїв.

Відмітимо, що авторська казка має вагомий вплив на дитячу свідомість, адже готує малюка до зустрічі з незнайомим, незрозумілим; допомагає виявити і коригувати внутрішні комплекси дитини, негативні стани, такі як тривожність, страх; завжди поглиблює знання рідної мови, стимулюючи розвиток мовлення малюків; вчить диференціювати реальність і вигадку; пояснює особливості світо устрою, закладає моральні норми та базис духовності.

Казка на зрозумілих прикладах казкових персонажів навчає дітей розрізняти добро і зло, яке було заподіяне собі або іншим; бачити різні шляхи вирішення проблеми, передбачати наслідки вчинків дійових осіб, приміряти це на себе.

Оскільки авторські казки можуть бути створені з урахуванням конкретних цілей виховання, вони можуть виступати і цілеспрямованим засобом духовно-морального виховання дітей раннього віку. Ось декілька авторських казок, які можна використовувати з маленькими вихованцями в данному аспекті:

- "Казка про дружбу" авторства Віктора Петлюри - ця казка розповідає про те, як важливо бути другом та піклуватися про інших, а також вміти прощати та розв'язувати конфлікти.
- "Казка про відповідальність" авторства Сергія Бурлаки - ця казка навчає дітей бути відповідальними за свої вчинки та виконання обов'язків.
- "Казка про сміливість" авторства Олени Чепелевої - ця казка вчить дітей бути сміливими та не боятися нових викликів та навчає розв'язувати проблеми.
- "Казка про доброту" авторства Вікторії Хомич - ця казка вчить дітей бути добрими та чуйними до інших, допомагати та ділитися.

Ці авторські казки можуть бути корисними для виховання духовно-моральних якостей та понять у дітей раннього віку.

При вивченні казок з дітьми раннього віку можна використовувати різні методи та прийоми, щоб зробити процес цікавим та зрозумілим для дітей. Деякі з найбільш ефективних методів та прийомів описані нижче:

1. Читання казки всією групою. Цей метод дозволяє дітям послухати казку, зрозуміти сюжет та розвиток подій, а також зосередитися на мовленнєвій структурі тексту.
2. Драматизація казки. Діти можуть виконувати ролі героїв казки, імітувати їхню поведінку та взаємодію, що допомагає збагачувати їхній світ уявлень та розвивати творчі здібності.

3. Розповідь казки з використанням ілюстрацій та підсилення звукових ефектів. Цей метод допомагає візуалізувати текст казки, розширювати словниковий запас дітей та збільшувати їхню увагу до деталей.

4. Використання різноманітних ігор на основі казки. Діти можуть грати в ігри, які використовують елементи казки, наприклад, "знайди відповідного героя", "розкажи казку своїми словами" тощо. Це сприяє розвитку співпраці та комунікації між дітьми, а також збагачує їхній досвід гри.

5. Використання питань та відповідей. Після читання казки можна запитувати дітей про зміст казки, про головних героїв, їхні проблеми та вирішення. Цей метод допомагає розвивати логіку, мислення та пам'ять дітей.

Висновки. Використання авторської казки для духовно-морального виховання дітей дошкільного віку передбачає: передачу дитині основних життєвих принципів і закономірностей, життєвого досвіду попередніх поколінь і отримання дитиною відчуття власної причетності до людської спільноти; надання уявлень про минуле нашого народу; закладання основ духовно-моральних цінностей і формування соціально-громадянської компетентності.

Авторська казка сприяє реалізації таких завдань: розвиток уміння відбирати потрібну інформацію для усвідомлення картини світу та прийнятих правил поведінки; використання досвіду, почерпнутого з успіхів і невдач героїв казки; можливість бачити і обирати альтернативи; усвідомлювати необхідність толерантно взаємодіяти з навколишнім світом [1].

Крім того, авторська казка допомагає не тільки позитивно вплинути на емоційний стан дитини, зняти напруженість, побороти страхи, нівелювати збудженість, агресивність, тривожність, недовіру, а й допомогти дитині набутти впевненості у собі, своїх силах і можливостях.

Список використаних джерел

1. Врочинська Л. І. Народна казка як засіб виховання гуманної поведінки у старших дошкільників / Л. І. Врочинська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 29. Рівне: РДГУ, 2004. С. 142-144
2. Гнатюк В. Передмова до збірки народних казок «Баронський син в Америці» // Гнатюк В. Вибрані статті про народорчість. К., 1966. С. 204
3. Кучинський М. В. Роль усної народної творчості у розвитку молодших школярів // Початкова школа. № 1. 1993. С. 27 – 31

**РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**DZIECKO ZE SPEKTRUM AUTYZMU W PRZEDSZKOLU (NA PRZYKŁADZIE
POLSKICH PRZEDSZKOLI)**

Iwona Borawska, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży,
Zoia Sharlovych, PhD (in Pedagogical Sciences), Adjunct (IAAS, Poland)
Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży

Streszczenie. Przedmiotem artykułu jest opisanie sposobu pracy z dzieckiem autystycznym w przedszkolu zgodnie z obowiązującymi w Polsce przepisami prawa oświatowego. Artykuł obejmuje prezentację najważniejszych objawów pojawiających się u dzieci autystycznych w wieku przedszkolnym. Omówiono sposoby włączania dziecka w środowisko przedszkolne, organizację pomocy psychologiczno – pedagogicznej w przedszkolu oraz metody i formy pracy z dzieckiem. Zasadniczym wnioskiem płynącym z artykułu jest, że dla dziecka ze spektrum autyzmu należy odpowiednio do posiadanych możliwości psychofizycznych organizować proces edukacyjny i proces terapeutyczny. Artykuł zawiera więc prezentację ogólnych wytycznych do pracy z dziećmi, które mogą umożliwić stopniową redukcję deficytów rozwojowych.

Słowa kluczowe: autyzm, dziecko ze spektrum autyzmu w przedszkolu, pomoc psychologiczno – pedagogiczna

1. Objawy spektrum zaburzeń autystycznych u dzieci w wieku przedszkolnym

Autyzm dziecięcy jest. całościowym zaburzeniem neurorozwojowym dziecka i obejmuje wielu sfer jego rozwoju i funkcjonowania. Objawy dotyczą komunikacji społecznej i interakcji, ograniczonych, powtarzających się wzorców zachowań oraz hiperreaktywności na bodźce. Objawy te występują do trzeciego r.ż., jednak mogą być nie wypełni zauważalne jeśli społeczne funkcjonowanie dziecka nie stwarza mu żadnych problemów. Charakterystyczne objawy pojawiające się u dzieci ze spektrum autyzmu u dzieci w wieku przedszkolnym zawiera Tabela 1.

Tabela 1.

Objawy spektrum zaburzeń autystycznych w wieku przedszkolnym

Lp.	Sfera rozwoju dziecka	Objawy zaburzeń
1.	Sfery zdrowotna i ruchowa	W czasie zabaw dziecko ma skłonność do sztywno określonych zachowań.

		W czasie zabaw ruchowych ma trudności z podporządkowaniem się poleceniom, wykonywaniem czynności zgodnie z poleceniem. Nieprawidłowo rozwijająca się koordynacja ruchowa zwykle przeszkadza w opanowaniu złożonych umiejętności ruchowych, takich jak jazda na rowerze. Zaburzeniom autystycznym często towarzyszy dyspraksja, która łączy się z nieprawidłowym napięciem mięśniowym. W wieku od trzeciego do piątego r.ż. dzieci autystyczne powinny kontrolować potrzeby fizjologiczne, ale są również i takie dzieci, które wciąż się moczą i nie odczuwają z tego powodu dyskomfortu. Większość dzieci dobrze radzi sobie z czynnościami samoobsługowymi również w czasie jedzenia i picia.
2.	Sfera poznawcza	Brak kreatywności i wyobraźni. Dziecko nie bawi się „w szkołę”, „w sklep”, „w dom”. Niektóre dzieci nie mówią (pierwsze słowa mogą pojawić się w wieku – 4 – 5 lat). Dziecko może używać prostych gestów na oznaczenie próśb typu „daj”, „pić”. Większość dzieci rozumie mowę, wykonuje ustnie wydawane polecenia, ale nie potrafi prowadzić rozmowy. Mowa nie służy do wyrażania emocji, doświadczeń, zainteresowań, a tylko ogranicza się do nazywania prostych rzeczy lub potrzeb. Charakterystycznym zjawiskiem jest echolalia nasilająca się ze względu na coraz większą liczbę informacji docierających do dziecka. Dziecko nieprawidłowo używa zaimków i często mówi o sobie w trzeciej lub drugiej osobie, np. „Monika pić” lub „Ty pić”, zamiast „(Ja) chcę pić”. Trudności w myśleniu abstrakcyjnym, np. że „dziś” stanie się „wczoraj”, że coś jest „tu”, a nie „tam”. Zachowania językowe charakteryzują się sztywnością, schematycznością i dosłownością. Dziecko może sobie stworzyć własny słownik z licznych neologizmów trudnych do zrozumienia przez osoby postronne. Jeśli posługuje się mowa głośną, nie potrafi wykorzystywać w komunikacji cech prozodycznych mowy (intonacji,

		dynamiki, melodii itp.) Dziecko może domagać się, żeby mówić do niego ciągle tak samo, zachowując ten sam szyk wyrazów w zdaniu, inna forma wywołuje atak złości. Żarty językowe, ironia, metafora, synonimy itp. są całkowicie niezrozumiałe. Dziecko preferuje zabawy polegające na sortowaniu. Sztwyne skupienie się na jednym konkretnym fragmencie piosenki, tekstu z książki, programu telewizyjnego, filmu i żądanie wielokrotnego powtarzania.
3.	Sfera emocjonalno – społeczna	Widoczna izolacja dziecka. Możliwy całkowity brak kontaktu wzrokowego. Brak lub znacznie osłabiona mimika. Dziecko nie reaguje lub reaguje z dużym opóźnieniem na swoje imię. Wzrost zainteresowania osobami dorosłymi. Dziecku trudno jest nawiązywać relacje z rówieśnikami (możliwe trzy typy zachowań: dzieci aktywnie unikające kontaktu, wycofane; dzieci akceptujące kontakty społeczne, ale bierne; dzieci aktywne i próbujące nawiązywać kontakty społeczne, ale robiące to w sposób nieadekwatny do potrzeb partnera). Trudności ze zrozumieniem intencji rodziców i brak reakcji na zachęty do zabawy. Mogą być obecne zachowania autostymulujące (machanie lub kręcenie dłońmi, pocieranie palcami, trzepotanie powiekami itp.) Dziecko silnie opiera się przytulaniu, uściskom.

Źródło: Olechowska A., Specjalne potrzeby edukacyjne, Wyd. PWN, Warszawa 2016, s. 286

2. Włączanie dziecka w środowisko przedszkolne

Dziecko ze spektrum autyzmu w przedszkolu to wyzwanie dla całej kadry pedagogicznej i niepedagogicznej przedszkola. Prawidłowo przeprowadzone włączanie dziecka autystycznego w środowisko przedszkolne będzie skutkowało w przyszłości pozytywnym włączeniem go w grupę rówieśniczą, kiedy rozpocznie naukę w szkole podstawowej. W przedszkolu należy uwzględniać zainteresowania i potrzeby dzieci oraz indywidualizować pracę dzieci ze spektrum autyzmu, by mogły one właściwie funkcjonować w środowisku przedszkolnym, a w przyszłości także w środowisku szkolnym.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych obejmuje następujące obszary:

1. **Modyfikacja środowiska poznawczego** (minimalizm w dekorowaniu sali przedszkolnej, pastelowe kolory ścian, zadbanie o stałe miejsce dziecka przy stoliku, zorganizowanie miejsca wyciszenia, kierowanie do dziecka krótkich poleceń wprost, stosowanie wzmocnień po wykonaniu polecenia, mówienie wolno, niezbyt głośno i precyzyjnie, stosowanie gestykulacji wspierającej komunikację językową, włączanie w relacje z rówieśnikami)
2. **Dostosowanie pomocy naukowych** (prosta budowa pomocy, ograniczona liczba szczegółów, wykorzystanie TIK w tym programów komputerowych wspomagających alternatywne metody komunikacji)
3. **Dostosowanie indywidualnych pomocy dydaktycznych** (książki komunikacyjne, plan dnia/działania, wykorzystanie systemu symboli PCS, zeszyt kontaktów z rodzicami)

W pracy z dzieckiem ze spektrum autyzmu należy uwzględnić indywidualne problemy dzieci i pracować nad niwelowaniem trudności wynikających z ich występowania.

3. Wsparcie dziecka ze spektrum autyzmu w procesie wychowawczo - dydaktycznym w przedszkolu

W Polsce rodzice dziecka ze spektrum autyzmu mają możliwość dokonać wyboru przedszkola, do którego chcą zapisać dziecko. Dzieci mogą uczęszczać do przedszkoli terapeutycznych, integracyjnych lub masowych (ogólnodostępnych).

Bazą i podstawą pracy z dzieckiem ze spektrum autyzmu jest diagnoza funkcjonalna. Wskazanie mocnych i słabych stron funkcjonowania dziecka powinno być podstawą do organizowania pracy wychowawczo - dydaktycznej jako wzmocnienie, ale przede wszystkim jako baza budowania samooceny dziecka.

Przepisy związane z funkcjonowaniem dziecka ze spektrum autyzmu w przedszkolu określa odpowiednie rozporządzenia MEiN, które można znaleźć na stronie sejm.gov.pl

Dziecko, u którego stwierdzono autyzm posiada orzeczenie o pks. Jest to dokument, który obliguje przedszkole do organizowania procesu edukacyjno - terapeutycznego dziecka w sposób całkowicie dostosowany do jego indywidualnych potrzeb psychofizycznych, a więc przede wszystkim zgodnie z zaleceniami, które są zawarte w orzeczeniu.

Kiedy orzeczenie o pks wpływa do przedszkola obowiązkiem dyrektora jest powołać Zespół, który sporządza wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania dziecka (WOPFD). W tym dokumencie, sporządzanym dwa razy w roku szkolnym, uwzględnia indywidualne potrzeby psychofizyczne dziecka, jego zainteresowania i uzdolnienia oraz zakres wsparcia zorganizowanego na terenie przedszkola. Wykorzystując diagnozę dziecka, zalecenia zwarte w orzeczeniu o pks oraz wnioski sformułowane w wielospecjalistycznej ocenie poziomu funkcjonowania dziecka zadaniem Zespołu jest opracowanie przez okres 30 dni od daty wpłynięcia orzeczenia o pks Indywidualnego programu edukacyjno – terapeutycznego, czyli IPETu. Przepisy polskiego prawa oświatowego nie opisują wzoru IPETu, a jedynie określają co powinien on zawierać. Zawartość IPET określa § 6 ust. 1 *Rozporządzenia MEN (Dz. U. z 2020 r. poz. 1309)* [2].

W przepisach polskiego prawa oświatowego nie określono tygodniowego wymiaru godzin wsparcia udzielanego w przedszkolu dzieciom z orzeczeniem o pks. Ustalenia wymiaru i zakresu wsparcia należy dokonać po przeprowadzeniu kompleksowej oceny potrzeb i możliwości psychofizycznych dziecka. Dopiero diagnoza potrzeb i określenie celów pozwolą określić ich rodzaj, wymiar, częstotliwość i czas trwania poszczególnych zajęć.

Wsparcia dla dziecka z autyzmem nie można ograniczać do zajęć rewalidacyjnych i specjalistycznych. Nad osiągnięciem celów określonych w orzeczeniu pracuje się także w czasie zajęć wychowania przedszkolnego. Do osiągnięcia celów określonych w orzeczeniu dąży się przez cały czas pobytu ucznia w przedszkolu.

4. Etapy pracy w ramach udzielania pomocy psychologiczno - pedagogicznej

Dzieci ze spektrum autyzmu w wieku przedszkolnym wymagają koniecznych oddziaływań terapeutycznych oraz dostosowywania procesu edukacyjno-terapeutycznego do ich możliwości oraz do specyficznych symptomów zaburzeń. Organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej dziecku ze spektrum autyzmu dzielimy na 3 etapy:

1. etap diagnostyczny (diagnoza funkcjonalna, analiza zaleceń zawartych w orzeczeniu, przeprowadzenie WOPFD, określenie potrzeb dziecka);
2. etap teoretyczny (opracowanie IPETu);
3. etap praktyczny (realizacja zajęć edukacyjnych i terapeutycznych zawartych w IPET).

Z przepisów polskiego prawa oświatowego wynika, że obowiązkiem dyrektora przedszkola jest dodatkowe zatrudnianie nauczyciela wspomagającego posiadającego ukończone studia na kierunku pedagogika specjalna, który będzie wspierał nauczyciela wychowania przedszkolnego w pracy z dzieckiem autystycznym.

Głównym zadaniem nauczyciela współorganizującego kształcenie dziecka jest pomoc dziecku ze spektrum autyzmu w jego funkcjonowaniu w środowisku

przedszkolnym. Podczas zajęć edukacyjnych nauczyciel ten towarzyszy nauczycielowi prowadzącemu.

Nauczyciele prowadzący zajęcia edukacyjne mogą korzystać z pomocy nauczycieli współorganizujących kształcenie dziecka, specjalistów do rewalidacji lub pomocy nauczyciela. Każde z wymienionych stanowisk dotyczy innych funkcji. Zakres obowiązków nauczyciela współorganizującego kształcenie dziecka obejmuje wsparcie go w realizacji programu nauczania i integracji z pozostałymi członkami grupy przedszkolnej oraz współpracę z nauczycielem prowadzącym wychowania przedszkolnego.

W odniesieniu do wymiaru godzin udzielanego wsparcia oraz czasu trwania zajęć należy uwzględniać możliwości psychofizyczne dziecka. Planując zajęcia należy brać pod uwagę ich czas trwania określony w przepisach prawa oświatowego. Zajęcia specjalistyczne z reguły trwają 45 minut, można je jednak skrócić, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami dziecka. W razie wydłużenia lub skrócenia czasu trwania zajęć należy zadbać o zachowanie ustalonego dla dziecka łącznego tygodniowego czasu tych zajęć. Godzina zajęć rewalidacyjnych trwa natomiast godzinę zegarową, ale zajęcia te także można skrócić, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami dziecka. W tym przypadku również należy zachować ustalony łączny czas tych zajęć w okresie tygodniowym. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że zgodnie z przepisami oświatowymi czas zajęć edukacyjnych i specjalistycznych, a więc także zajęć rewalidacyjnych, powinien w przedszkolu trwać odpowiednio do 15 minut z dzieckiem młodszym i do 30 minut ze starszym.

Ostatecznie to nauczyciele i specjaliści powinni ocenić, w jakim wymiarze należy zaplanować zajęcia. Kluczowe jest to, aby możliwa była skuteczna realizacja zalecanych w orzeczeniu celów rozwojowych i edukacyjnych dla dziecka z autyzmem. Dokonane ustalenia mogą być modyfikowane. Zarówno rodzaje, wymiar i czas wsparcia trzeba na bieżąco dostosowywać do potrzeb dziecka, czynionych postępów i zmieniających się celów.

Metody terapii dzieci autystycznych stosowane w codziennej pracy w przedszkolu to metoda wymuszonego kontaktu – „Holding”, MDS Bogdanowicz, SI, MRR W.Sherborne, terapia behawioralna, metoda Knillów, dogoterapia i hipoterapia.

Wczesne metody terapii dają dzieciom ze spektrum autyzmu możliwość całościowego rozwoju osobowego pod warunkiem właściwie zorganizowanej pomocy psychologiczno – pedagogicznej w przedszkolu.

Literatura:

1. Olechowska A., Specjalne potrzeby edukacyjne, Wyd. PWN, Warszawa 2016.
2. Akty prawne:
3. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001309>
4. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220001594>
5. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001309>

КАЗКА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Марія Вишнівська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Ірина Голубовська, кандидат філологічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Нині в українській дошкільній освіті, як і всюди, активно застосовуються різноманітні електронні засоби навчання й комунікації. При цьому різко зменшується значення друкованої книжки. Дорослі взагалі дуже мало читають своїм дітям і майже не знайомлять їх із найпопулярнішим колись фольклорним і літературним жанром – казкою. Наслідком такої байдужості можуть стати порушення мовленнєвого розвитку дитини, зниження її творчих здібностей та збіднення фантазії.

На нашу думку, необхідно приділяти належну увагу вихованню в дітей дошкільного віку інтересу до традиційних казок та забезпечити вільний доступ до них. Також важливо навчити дітей критично сприймати різні інтерпретації казок, що сприятиме розвитку мовлення й мислення, уміння відстоювати власну думку.

Проблема визначення ролі казки для мовленнєвого розвитку дошкільника перебуває в центрі уваги фахівців у царині психології, педагогіки, лінгвістики та літературознавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Специфіку навчання мови та мовлення в дошкільному віці досліджували такі науковці: А. Богуш, О. Біляєв, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Т. Донченко, С. Караман, К. Крутій, В. Мельничайко, М. Пентилюк та ін. До питань формування культури мовлення дошкільників через казку звертались педагоги й психологи (Й.-Ф. Гербарт, Т. Поніманська, О. Калмикова, Н. Шиліна, М. Фомічова та ін.) та методисти (Н. Гавриш, Л. Ейлер, О. Жильцова, К. Крутій, Є. Сухенко). Роль казки в загальному мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку досліджували А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Карпинська та інші.

Однак, попри численні дослідження, проблема ролі казки в мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку дотепер є недостатньо розкритою. **Мета нашої статті** – визначення оптимальних шляхів мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку засобами казки.

Виклад основного матеріалу. Казка відіграє надважливу роль у становленні особистості дитини. Власне, дошкільний вік сміливо можна назвати «віком казок». Як відомо, казка є провідним засобом формування мовленнєвого розвитку дитини. Ще Василь Сухомлинський справедливо називав це чарівно-

фантастичне оповідання свіжим вітром, що роздухує вогник дитячої думки і мови [1, с. 35].

За своїм походженням казка – розповідний фольклорний жанр; розповідь, яка передається з покоління в покоління шляхом усної передачі. Фахівці в галузі дошкільної освіти виокремлюють такі ключові напрямки роботи з казкою: розвиток художньо-емоційного сприймання, формування культури мовлення, збагачення емоційно-чуттєвого та когнітивного досвіду [3, с. 112].

Дошкільникові легше сприймати навколишній світ через казку, адже її мова проста й доступна, сюжет прозорий і водночас загадковий. Казкові герої чудово вписуються у чарівний світ дитячої фантазії. Безсумнівним є і виховний вплив казки на малят. Твори цього жанру демонструють дітям моделі правильної та адекватної поведінки в різних життєвих ситуаціях, уникаючи зайвого моралізаторства та нудних настанов. Карколомна зміна подій, напруженість сюжету, захоплююча інтрига викликає в малят стійкий інтерес до такої жанрової форми. Крім того, казка формує в дошкільників моральні поняття, розвиває виразність мовлення, лексико-граматичну правильність, звукову вимову, зв'язність висловлювання, загальну культуру спілкування, точність художнього слова та словниковий запас [4, с. 11].

Рис. 1. Розвиток культури мовлення через казку

Безперечно, казка може стати важливим чинником розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. На нашу думку, особливо цікавою в цьому плані є методика Лариси Фесюкової, яка допоможе дітям побачити казку з нового ракурсу, дасть поштовх для розвитку складових елементів культури мовлення [5, с. 29].

Дослідниця звертає увагу на такі методи роботи з казкою:

- від точок до казок;
- колаж із казок;
- рятувальні ситуації в казках;
- знайомі герої в нових обставинах;
- казка від лічилки;
- казки про фантастичні країни [5, с. 32].

Для того, щоб робота над казкою була доступною і цікавою, Л. Фесюкова пропонує використовувати таку загальну схему:

1. Назва казки.
2. Моральний урок.
3. Виховання добрих почуттів.
4. Мовленнєва зарядка.
5. Розвиток мислення та уяви.
6. Казка й математика.
7. Казка й екологія.
8. Казка розвиває руки [5, с. 37].

Схему варто починати застосовувати з молодшого дошкільного віку, адаптуючи її до рівня мовленнєвої культури дітей у групі. Якщо на етапі «Мовленнєва зарядка» неможливо підібрати прислів'я, то краще пропонувати звуконаслідування, забавлянки й потішки для дітей. На етапах «Казка й математика», «Казка й екологія» варто активізувати перший життєвий досвід малят, підвести їх до нових відкриттів.

Для розвитку мовлення дитини через казку доцільно застосовувати такі прийоми: постановка казок за допомогою ляльок, аналіз казок, складання казок, розповідання казок, обговорення поведінки та мотивів дій персонажів, переписування казок, програвання епізодів казок, залучення дошкільників до малювання за мотивами казки й досвіду [2, с. 81].

У процесі формування культури мовлення в дітей дошкільного віку засобами казки слід дотримуватись такої послідовності:

- вибір героя, близького дитині за віком, статтю та характером;
- опис життя героя в казковій країні;
- введення героя в проблемну ситуацію, схожу на реальну;
- пошук героєм шляхів розв'язання проблеми;
- висновок, залучення дитини до обговорення.

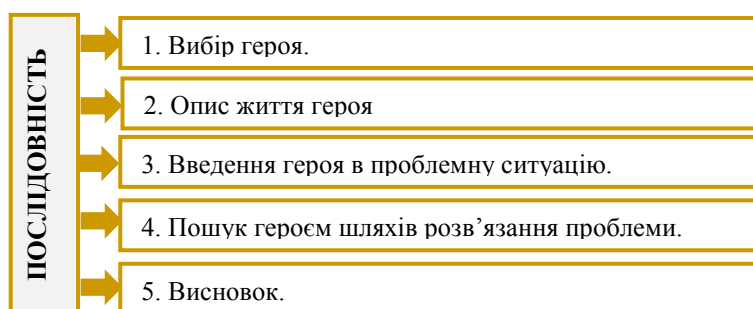

Рис. 2. Послідовність формування культури мовлення через казку

Для розвитку мовленнєвої діяльності дошкільників можна використовувати коректурні таблиці Наталії Гавриш, що дасть змогу вихователю здійснювати цілеспрямовану роботу з розвитку дітей, спираючись на дитячу зацікавленість та пізнавальні мотиви.

Важливою умовою повноцінного мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є співпраця з батьками, яких теж варто долучати до роботи з казкою. Вони можуть знайомити своїх дітей із казками, які пропонує вихователь, допомагати добирати матеріал для виконання спільних проєктів. Також можна проводити батьківські збори на теми: «Виховні та розвивальні можливості казки», «Формування мовлення казкою», «Як заохочувати дітей до правильного, виразного мовлення».

Висновки. Отже, казки збагачують лексичний запас дошкільнят, розвивають їх образне мислення й уяву, удосконалюють емоційний інтелект, сприяють формуванню чистого та правильного мовлення, при звичають до норм мовленнєвого етикету.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу казок на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку з різним рівнем розвитку мовлення.

Список використаних джерел

1. Аніщук А. М. Культура мовлення та виразне читання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». Ніжин : НДУ імені Миколи Гоголя, 2012. 134 с.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студентів ВНЗ ф-тів дошк. Освіти. Київ, 2006. 304 с.
3. Гавриш Н. В. Про критерії оцінки рівня мовленнєво творчої діяльності старших дошкільників. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць / за заг. ред. В. І. Сипченка. Слов'янськ, 2001. С. 112–119.
4. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.
5. Фесюкова Л. Б. Виховання казкою. Харків, 2000. 122 с.

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ, БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИХ АЛЬБОМІВ ЯК ЗАСОБУ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Олена Лаговська, вихователь корекційної групи Житомирського
дошкільного навчального закладу №73*

Актуальність теми. Невід'ємною частиною вітчизняної освітньої реформи є розвиток інклюзивної освіти, зокрема й в дошкільній ланці, що втілює прогресивні принципи сучасного суспільства.

Інклюзія як політика і процес, дає всім дітям, незалежно від їх індивідуальних особливостей, психічних та фізичних можливостей, рівний доступ до здобуття освіти в умовах масових загальноосвітніх закладів та створює необхідні умови для успішного виховання й навчання.

Важлива роль в оптимізації процесів соціалізації й адаптації дітей належить закладам дошкільної освіти, де закладаються основи майбутньої соціальної активності особистості. Найбільш важливим періодом соціалізації є дошкільний вік, коли дитина не лише набуває знання, формує власний світогляд, але й отримує навички самоконтролю, взаємодії з колективом, уміння вирішувати різноманітні життєві ситуації.

Особливої уваги й підтримки в закладах освіти потребують дошкільники з особливими освітніми потребами, для яких характерні мовленнєві й психофізичні вади, порушення міжособистісної взаємодії, комунікації.

Розлади мовлення та мови найчастіше виникають у дошкільному віці, проте у багатьох випадках зберігаються у шкільному віці, а іноді спостерігаються впродовж усього життя. Прояви мовленнєвих порушень у дітей можуть бути різними: від досить простих форм (відсутність, заміна звуку, порушення голосу, заїкання) до досить складних (повна відсутність мовлення за збереження слуху, розлад мовлення внаслідок неврологічного захворювання тощо).

Недостатній рівень розвитку комунікативних навичок дітей з порушенням психофізичного розвитку, знижений рівень адаптаційного потенціалу, наявність внутрішньо особистісних конфліктів, невизначеність життєвих планів та установок, невміння повноцінно інтегруватися у суспільстві, відчуття власної неповноцінності таких дітей на фоні їх прагнення до самоактуалізації та самореалізації викликають в них низку особистісних та соціально-психологічних проблем.

Центральним провідним завданням протягом дошкільного дитинства є розвиток мовлення, за допомогою якого дитина спілкується з людьми, що її оточують. Чим багатше і правильніше мовлення дитини, тим легше їй висловлювати свої думки, тим ширша її можливість в пізнанні дійсності, змістовніші й повноцінніші взаємини з дітьми і дорослими, тим активніше відбувається її психічний розвиток. Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини.

Виходячи з цього першочерговими завданнями педагогів закладів дошкільної освіти є розвиток мовлення дошкільників з особливими освітніми потребами, адже від цього великою мірою залежить успішність навчання дитини у школі.

Отже, актуальність теми зумовлена вагомим значенням вирішення проблем мовленнєвого розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами в умовах закладу дошкільної освіти.

Одним із сучасних педагогічних засобів, які сприяють вирішенню зазначеної вище проблеми, є розвивальні, інтерактивні, багатофункціональні

альбоми, робота з якими сприяє поповненню і активізації словника дошкільника, формує правильну звуковимову, розвиває зв'язне мовлення та вміння висловлювати свої думки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми виховання й навчання дітей з особливими освітніми потребами в контексті інклюзивної освіти розглядалися в роботах сучасних учених, зокрема, А. А. Колупаєвої, І.Б.Кузави, М. І. Мушкевич, Т. В. Сак, Н. З. Софій, Т. В. Скрипник, О. М. Таранченко, О. Ф. Федоренко, Т. Бут та ін. У своїх працях вчені констатують, що робота з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, в закладах освіти має бути спрямована на організацію цілеспрямованої підтримки через надання їм психологічної, педагогічної, логопедичної та соціальної допомоги.

У сучасній педагогічній літературі спостерігається посилення уваги до проблеми соціалізації дитини з обмеженнями психофізичного розвитку (Г. Багаєва, Л. Грачов, З. Горинова, Н. Дементьєва, Т. Ісаєва, Я. Коломенський, М. Ліборокіна, М. Лукашевич, О. Панов, О. Холостова та ін.); аналізу проблеми розвитку соціальної компетентності дитини з особливими освітніми потребами присвячені роботи А. Богуш, Л. Варяниці, Н. Захарова, М. Іваненко, О. Князева, О. Кононко, С. Курінної та ін.

Проте, залишається актуальною та недостатньо розробленою в сучасній педагогіці, як на теоретичному, так і практичному рівнях, проблема мовленнєвого розвитку дітей з особливими освітніми потребами засобом розвивальних, інтерактивних, багатофункціональних альбомів.

Метою статті є виявлення можливостей розвивальних, інтерактивних, багатофункціональних альбомів у процесі мовленнєвого розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Для досягнення мети роботи було висунуто наступні **завдання**:

- Уточнити особливості мовленнєвого розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами.
- Визначити можливості багатофункціональних альбомів у процесі мовленнєвого розвитку дошкільників із особливими освітніми потребами.
- Розкрити організаційно-педагогічні й методичні засади використання багатофункціональних альбомів у процесі мовленнєвого розвитку дошкільників із особливими освітніми потребами.
- Надати методичні рекомендації щодо розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами засобом інтерактивних альбомів.

Альбоми для дошкільнят досить різноманітні:

- за лексичними темами;
- містять завдання, що спрямовані на розвиток мовлення, уваги, мислення, пізнавальної активності;
- сприяють збагаченню словника і знань дітей про навколишній світ.

Розвивальні, інтерактивні, багатофункціональні альбоми бувають різноманітними за тематикою і використаними матеріалами.

Такий посібник (альбом) варто використовувати під час проведення діагностики, індивідуальних і корекційних занять з дітьми з особливими освітніми потребами.

В посібник входять:

- демонстраційний;
- роздатковий матеріал;
- розвиваючі завдання, які сприяють мовленнєвому розвитку

Розглянемо **функції альбомів**:

Навчальні:

1. Закріплювати набуті знання з певної тематики.
2. Навчати елементарному узагальненню та систематизації інформації.
3. Систематизувати і поповнювати і знання дітей, використовуючи ігрові, пізнавально-розвиваючі заняття.
4. Вчити класифікувати, узагальнювати та робити висновок.
5. Формувати основи безпечної поведінки в побуті, соціумі, природі.
6. Навчати батьків брати участь в освітній діяльності дітей.
7. Надавати кваліфіковану консультативну та практичну допомогу батькам дитини з особливими освітніми потребами.

Розвивальні:

1. Розвивати мовлення, мислення, пам'ять, уяву, увагу.
2. Розвивати самостійність та вміння проявляти ініціативність.
3. Розвивати пізнавальний інтерес та інтелектуальні здібності дітей.

Виховні:

1. Прищеплювати організованість та дисциплінованість у спільній діяльності.
2. Виховувати дружелюбність.

Робота з розвивальними альбомами **стимулює** розвиток у дитини:

- звукової культури;
- зосередженості;
- пізнавальних процесів;
- доказового і описового мовлення;
- уважності;
- довірливості поведінки;

Робота в групах:

- обмінюються думками;
- розв'язують завдання разом з однолітками;
- слухають інших;
- презентують себе.

На відміну від збірників ігор та вправ, у яких педагог добирає необхідні завдання, розвивальні альбоми призначені суто для дітей. Вихователь лише супроводжує мовленнєву діяльність дитини з особливими освітніми потребами.

Завдання з використання розвивальних альбомів у процесі розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами:

- формувати навички зв'язного мовлення старших дошкільників;
- розвивати особистісні якості дошкільників: комунікабельність, доброзичливість, ініціативність;
- формувати самостійність у художньо-мовленнєвій та ігровій діяльності;
- розвивати творчі здібності дитини, удосконалювати такі якості, як самостійність, оригінальність мислення; творчу уяву;
- розвивати мовленнєві вміння, зокрема, словесну творчість;
- допомогти дошкільникам опанувати основні форми зв'язного мовлення – діалог та монолог;
- навчати дітей слухати і розуміти зміст художніх творів;
- формувати вміння відтворювати зміст знайомих творів в активній художньо-мовленнєвій діяльності.

Алгоритм використання. Організація заняття з розвитку мовлення з багатофункціональним альбомом передбачає дотримання певної послідовності, алгоритму. Можна виділити такі етапи роботи з ними:

- ознайомлення дітей з альбомом: розповідь про його особливості;
- усвідомлення дидактичного завдання;
- стадія спроб та помилок;
- прийняття допомоги дорослого;
- удосконалення умінь та навичок.

Принципи групової роботи з розвивальним альбомом:

- цікавість і активність усіх дітей, задоволення від розв'язання завдань;
- наголошення на досягненнях, а не на припущених помилках;
- послідовність під час розв'язання завдань;
- серйозне налаштування дітей.

Працюючи над усною мовою дитини розвиваємо дві її форми: розмовну (діалогічну) і розповідну (монологічну).

Використовуючи альбоми, ставимо перед собою такі завдання щодо розвитку зв'язного мовлення:

- вести діалог природно;
- підштовхувати дітей до запитань;
- не зловживати запитаннями і не вимагати від дітей повних відповідей;
- заохочувати до висловлення думок і їх оцінки;
- додержувати основної теми/ мети/ проблеми;
- підводити дітей непомітно до кінцевих висновків та узагальнень;

- узагальнення і власна оцінка, мають бути короткими, місткими і аргументованими.

Створення альбомів є однією з цікавих форм роботи, що здатна об'єднати дітей, батьків та вихователів в одну велику дружну родину, яка зацікавлена у створенні спільного результату, та відтворенні оригінальних ідей.

Співпраця з батьками завжди сприяє:

- створенню атмосфери довіри;
- взаєморозуміння;
- підтримки.

Саме тому залучаємо батьків до активної допомоги у створенні альбомів. Вважаю, що така допомога повинна бути добровільною зі сторони батьків та ненав'язливою зі сторони вихователя. З цією метою пояснюємо батькам педагогічний зміст технології, з якою метою і як створено альбом і чим така технологія може бути корисною для їх дітей.

Як показує особистий педагогічний досвід, створення такого альбому **дозволяє зробити батьків:**

- активними учасниками педагогічного процесу;
- надавши їм можливість збирати матеріал для книги;
- виготовляти частини книги, спільно з дітьми
- пропонувати ідеї створення різних книг.

Підсумковий етап роботи включає демонстрацію батькам результатів роботи вихователя і дітей над створенням альбому. Таким чином, ми встановлюємо партнерські відносини колективу групи з батьками.

Отже, батьків варто залучати до активної взаємодії з вихователями та дітьми, та до участі у освітньому процесі. Залучення батьків та інших членів сім'ї до освітнього процесу є необхідним, передусім для гармонійного розвитку дітей дошкільного віку.

Таким чином, як показує досвід педагогічної діяльності, використання багатофункціональних, інтерактивних, розвиваючих альбомів сприяє мовленнєвому розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами. Ефективність використання альбомів ігор та вправ у роботі з розвитку мовлення дітей дошкільного віку перевірено практикою. Завдяки різноманітності завдань у дітей пробуджується стійкий інтерес до пізнання навколишнього світу та комунікативній творчості.

Ефективність використання багатофункціональних альбомів в аспекті мовленнєвого розвитку дітей з особливими освітніми потребами не викликає жодних сумнівів. За допомогою посібників легко організувати різні види мовних дидактичних ігор, що спонукають дитину до спілкування, розвитку мовлення, збагачення словникового запасу.

Список використаних джерел

1. Завязун Т.В. Мовленнєвий розвиток дошкільників. Київ: Редакція газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 112 с.
2. Зданевич Л. В. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку засобами творів живопису. Запоріжжя : ЛІПС, 2009. 118 с.
3. Зрожевська А. Я. Шляхи удосконалення методики роботи з розвитку зв'язного мовлення дошкільників. Теорія та практика оновлення сучасної дошкільної освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Донецьк: «Донец. відлуння», 2010. С. 173–176.
4. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: Навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ: НМЦВО, 2003. 300 с.
5. Колишкін О. В. Система навчання та виховання дітей з порушенням психофізичного розвитку. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта» : навч. посіб. для ВНЗ. Суми : Унів. кн., 2016. С. 220–238.
6. Колупаєва А. Інтегративна освіта: реалії та перспективи. Київ, «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
7. Мартиненко І. В. Особливості комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : монографія. К.: ДІА, 2016. 304 с.
8. Михайлова Л. І. Змістовий аспект розвитку розмовного мовлення дітей дошкільного віку. Наука і освіта. 2009. № 3. С. 110–113.
9. Оліферчук Т. В. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Таврійський вісник освіти. 2011. N 4. 83-88.
10. Слинко О.А. До вивчення проблеми міжособистісних відносин дошкільників з порушенням мовлення. Дефектологія. 2021. № 1. С. 62-67.
11. Трифонова О. Методичні засади формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку. Нова пед. думка. 2014. № 3. С. 89–92.
12. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ, Центр учбової літератури. 2017. 384 с.
13. Шнайдер В. Навчаючись разом, діти вчаться жити разом: про актуальні проблеми впровадження інклюзивної моделі освіти. Психолог. 2014. № 1. С. 35-37.
14. Юрків Я. І. Сутність та специфіка соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими можливостями. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2012. № 1. С. 21–28.
15. Яковенко О. Проблема ранньої діагностики та кваліфікованої допомоги дітям з особливими потребами. Рідна школа. 2014. № 7. С. 27-29.

КОРЕКЦІЙНЕ ДЕРЕВО «БОНСАЙ». НЕТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ В КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІЙ РОБОТІ З ОСОБЛИВИМИ ДІТЬМИ

*Світлана Максименко, вчитель-дефектолог
Житомирський дошкільний навчальний заклад №33*

Актуальність проблеми. «Джерела здібностей та дарувань дітей знаходяться на кінчиках їх пальців. Від них, образно кажучи, йдуть найтонші струмки, які наповнюють виток думкою і впливають на розвиток мови. Розумні руки творять розумну голову» (В.О. Сухомлинський) [1, с. 2].

На пальцях розташовані дивні енергетичні канали, пов'язані зі всією енергетичною системою людини. Пальчикова терапія дає прекрасний терапевтичний ефект, має гарну розслаблюючу дію, знімає стресові навантаження, розвиває дрібну моторику рук, творчі здібності, фантазію, окомір та покращує мовленнєву активність.

Прості рухи рук допомагають прибрати напругу не лише із самих рук, але й з губ, знімають розумову втому. Вони здатні поліпшити вимову багатьох звуків, а значить розвивати мову дитини. Розвиток тонких рухів пальців рук передують появі артикуляції складів. Завдяки розвитку пальців у мозку формується проекція «схеми людського тіла», а мовленнєві реакції перебувають в прямій залежності від тренуваності пальців [1, с. 5].

Мета статті – аналіз досвіду використання корекційного дерева «бонсай» у корекційно-розвитковій роботі з особливими дітьми.

Виклад основного матеріалу. На основі вище сказаного розуміємо, що для дітей з ООП, які мають мовленнєві порушення, потрібно створити щось особливе, незвичайне і захоплююче. Так з'явилося корекційне дерево «Бонсай» на стіні у нашій групі. А надихнуло нас на створення бонсаю – мистецтво вирощування карликових дерев у невеликих ємкостях та його значення в житті людини. Бонсай - це прекрасне деревце, що потребує багато уваги, піклування, терпіння, щоб вирости воно унікальним, не таким, як всі. Бонсай потребує клопіткого догляду, любові, гарного настрою і теплих звернень до нього [3, с. 1].

Одне запитання за одним: «Чому саме бонсай?», «Чому сосновий?» і т.д. А відповідь досить проста і очевидна. Професія педагога-вихователя – це можливість постійно перебувати у світі уяви, фантазії, креативності та результативності від виконаної роботи.

А давайте зараз розглянемо нашу роботу, працю корекційного педагога з дітками з особливими освітніми потребами. На мій погляд, схожого досить багато! Коли бачиш назустріч розкриті очі дітей, очі, які жадібно ловлять кожне моє слово, мій погляд, мою посмішку, розумієш, що ти потрібна їм, що саме ти повинна всіляко допомогти цим діточкам. Адже головна якість жінки - материнство. І по материнськи намагатися оточити дітей турботою, піклуванням, ласкою і увагою.

При зустрічі з дітьми завжди отримую заряд позитиву, творчого натхнення, неймовірних вражень та гарного настрою. Кожній дитині, як і рослині потрібен особливий догляд, піклування, любов, розуміння її індивідуальності, а без нашої допомоги вона не досягне досконалості у своєму розвитку.

Корекційне дерево «Бонсай» також унікальне в своєму образі. У нього вкладено багато позитивних емоцій, гарного настрою, терпіння і любові. Сосновий бонсай називають «зіркою» серед бонсаїв. Всім відомо, що хвойні дерева приносять багато користі для людини: хвоя багата на вітаміни, особливо

на вітамін С. Спалюючи деревину сосни, отримують активоване вугілля, яке використовують для лікування різноманітних отруєнь та очищення кишківника. Живицю хвойних широко застосовують у медицині для виготовлення ліків, масел, олії та лікування ран, опіків та ін. Хвоя найкраще очищує повітря, тому що виділяє у повітря велику кількість фітонцидів – це леткі речовини, що згубно діють на шкідливі мікроорганізми у повітрі [5, с. 7]. Саме тому для бонсаю в більшості використовують сосну.

Корекційне дерево «Бонсай» має гнучкий стовбур, створений за допомогою художньої ліпки, коріння сховане у глиняному глечикі з землею; має кору, яка є окрасою і свідчить про довголіття дерева. Бонсай має три розгалуження (гілки), які відрізняються між собою різними техніками виконання. Найнижча гілка – це зона для наймолодших дошкільнят, включає дошку-бізборд для психологічного розвантаження та гілочку для розвитку дрібної моторики, дотикових відчуттів, створену за допомогою різноманітного кольорового морського каміння, мушлей та зеленої окраси у вигляді соснових гілочок (рис. 1).

Середня гілка розташована вище, тому створена для дошкільнят середньої ланки, включає гілочки створені за допомогою гудзиків, кілець із рахівниці, дерев'яних зрубів, морського каміння, мушлей, волоських горіхів та фісташок. На дотик всі техніки різні: одні гладенькі, інші колючі; одні дрібненькі, інші великі, кругленькі, довгенькі, різноманітні і на дотик дуже приємні.

Третя зона знаходить найвище для педагогів, які в свою чергу також потребують відпочинку та заряду енергії. Створена гілка за допомогою кавових зерен, срібних та жовтих монет, кольорової мозаїки, а також штучних перлин. Педагоги заряджаються позитивною енергією, достатком та силою духу перед плідним робочим днем.

«Бонсай» розміщене в центрі повітряної хмаринки, що символізує життя, а над деревом зображені колібрі – найдрібніші птахи, які несуть за собою енергію життя і надихають на щось прекрасне.

Щодня дітлахи крутяться біля «Бонсаю», своїми маленькими пальчиками щупають, гладять, граються, рахують горішки, мушлі, камінчики, при цьому закріплюють рахунок та сенсорно-пізнавальні уявлення: великий–маленький горішок, товстенький–худенький камінець, довгенький–кругленький гудзик та ін.

Кольорова гамма також кличе закріпити назви кольорів. Дуже зручно показати дитині будову дерева і пальчиками відчутти насправді, яка кора. Запропонувати дітям зіграти в дидактичну гру «Що на дереві росте?» (горішки, фісташки). Діти показують, називають і при цьому розвивають дрібну моторику пальців рук. Д/гра «Морські таємниці» (мушлі, камінчики, перлини), Д/гра «Веселі гудзики», гра для фізичного розвитку «Дістань до мозаїки, до кавових зерен», потягнися, підстрибни, стань на носочки і т.д. Розповідати дітям цікаві

історії про море, гудзики, горіхи, маленьких птахів – колібрі, дерева і яку користь вони приносять людям. Невід'ємною частиною гри є дошка-бізіборд і гарний настрій, який завжди присутній у нашому куточку природи.

Рис. 1. Корекційне дерево «Бонсай» у корекційно-розвитковій роботі з особливими дітьми

Висновки. Отже, корекційне дерево «Бонсай» сприяє вдосконаленню навичок дотикових відчуттів, дрібної моторики пальців рук та корекції мовленнєвих порушень у дітей з особливими освітніми потребами. Правильно підібрані вправи, ігри, нетрадиційні методи і форми роботи сприяють ефективній корекційно-розвитковій роботі над профілактикою та корекцією мовленнєвих порушень у дітей з ООП.

Список використаних джерел

1. Іванова Т. Дислексія. Діагностика та корекційно-відновлювальна робота з дітьми. Київ, Видавнича група «Шкільний світ», 2017.

2. Федій О. Естетотерапія. Київ, Центр навчальної літератури, 2019.
3. Бонсай – Вікіпедія uk.wikipedia.org/wiki/Бонсай
4. Житкова Л. Методичні рекомендації «Використання нетрадиційних технік зображувальної діяльності у формуванні творчих здібностей дітей дошкільного віку» <https://vseosvita.ua> > ... > Дошкілля
5. Значення хвойних у природі та житті людини <https://dovidka.biz.ua/znachennya-hvoynih-u-prirodi-ta-zhitti-lyudini/> Довідник цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua

ЯКІСНА ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: КРОКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Тетяна Наумчук,

старший викладач кафедри психології та інклюзивної освіти,
Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Постановка проблеми. На часі реформи у дошкільній освіті. Ми стали на шлях розбудови та забезпечення внутрішньої системи якості освіти, створення найкращого закладу в якому здійснюють освітні послуги орієнтовані на розвиток особистості кожного малюка закладу дошкільної освіти.

Важливі актуальні завдання розбудови якості дошкільної освіти та якісного інклюзивного навчання стали перед усіма керівниками та педагогічними працівниками закладів. Адже, якість освіти – це є результат, а якісна освітня діяльність – це процес під час якого педагоги забезпечують повноцінний розвиток, навчання та виховання своїх підопічних, враховуючи вікові особливості розвитку та індивідуальні можливості та потреби. Тобто, професійний обов'язок педагогічних працівників реалізувати свої професійні компетентності на благо розвитку дитини шляхом реалізації вимог щодо здійснення освітньої діяльності, формування компетентностей дитини відповідно Базового компоненту дошкільної освіти – державного Стандарту (оновлений 2021 р.), чинних програм розвитку дошкільника, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, інноваційних практик та методів навчання. Отже, результат роботи педагога, то є результат розвитку, досягнень та успіхів здорових дітей та дітей з обмеженими освітніми потребами.

Актуальною проблемою розвитку інклюзивної освіти - є недостатньо вивченою або адаптованою із шкільної системи в систему дошкільної освіти, яка передбачає спільне перебування дітей із різними нозологіями стану здоров'я разом із здоровими однолітками в групі, а також потребує компетентного педагога-фахівця, який здатний розрізняти поняття «якість», «інклюзія» та «інклюзивне навчання», на високому рівні організувати освітній процес спрямований на особистісно орієнтований та індивідуальний підхід до кожного малюка. Однак, як свідчить практика, керівники та педагоги закладів

дошкільної освіти в основному мають недосконалі знаннями і навичками, працюють стихійно та не готові забезпечити якісне інклюзивне навчання для дітей з обмеженими освітніми потребами (ООП). Дана проблема потребує фундаментального дослідження, наукового та практичного обґрунтування педагогічних форм, методів, ресурсів, принципів забезпечення інклюзивної освіти у системі дошкільної освіти, які сприяють усуненню недоліків.

Аналіз сучасних досліджень. У дослідженнях вчених А. Колупаєвої, Н. Назарової, Н. Шматко, М. Чайковського та інших велика увага приділяється питанням надання практичної допомоги дітям з обмеженими освітніми потребами під час їх інтеграції в суспільство. Дослідники також досліджують спеціальні умови успішної інклюзії та визначають основні напрямки для включення дітей з особливостями у розвитку в освітній процес.

Дослідники свідчать про те, що дошкільний вік є важливим та ефективним періодом розвитку компетентностей дошкільника: можливість подолати бар'єри освітніх труднощів (фізичні, функціональні (моторні, сенсорні, мовленнєві), інтелектуальні навчальні, соціоадаптаційні (середовищні, особистісні); соціалізуватися та адаптуватися в середовищі однолітків групи; педагогами здійснювати організовану освітню діяльність; психолого-педагогічний супровід та корекційно-відновлювальну роботу з дітьми з ООП; налагоджувати комунікації (дитина-дитина, дитина-дорослий, дорослий-дорослий), а також забезпечити партнерські відносини із сім'єю вихованця та педагогами ЗДО, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

Такий підхід дає можливість бачити динаміку розвитку малюка, планувати освітній процес (адаптувати чи модифікувати зміст), координувати та вносити зміни, пропозиції до складання індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини, враховуючи рівні підтримки членами команди психолого-педагогічного супроводу ЗДО.

Останнім часом зростає кількість досліджень, є оновлені нормативні документи та методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України [1,3,6] у яких розглядається питання підготовки педагогів до забезпечення якісних освітніх послуг з наряду інклюзивне навчання на етапі раннього та дошкільного дитинства.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сучасних підходів до підготовки педагогів та забезпеченні якісної інклюзивної освіти, яка є однією з найбільш актуальних форм освітньої діяльності для дітей з особливими освітніми потребами в дошкільному закладі, розкрити сутність процесів та алгоритм забезпечення інклюзивного навчання.

Виклад основного матеріалу. Закони України «Про освіту» стаття 41, «Про дошкільну освіту, Концепція розвитку дошкільної освіти (2021), Базовий компонент дошкільної освіти – державний стандарт (нова редакція 2021),

стаття описує нове концептуальне розуміння якісної дошкільної освіти, яке базується на розвитку первинного соціального досвіду та позитивних особистісних якостей дитини як важливих передумов для формування ключових компетентностей та наскрізних умінь у дошкільників.

Дослідження, проведені під час пілотних проєктів у закладах освіти України на європейському рівні, свідчать про значимість, ефективність та позитивну динаміку розвитку дітей з особливими освітніми потребами в звичайних закладах освіти, а не в спеціалізованих. Так, на рівні навчальних закладів України та дошкільної освіти стало нагальним питанням започаткувати інклюзивну освіту, яка дає можливість дітям із різними нозологіями фізіологічного та індивідуального розвитку приймати участь в організованому освітньому процесі разом із здоровими дітьми.

На допомогу педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти прийнято ряд нормативних актів, які регламентують діяльність педагога у роботі із дітьми з обмеженими освітніми потребами. З 1 січня 2022 року набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 року № 769, яка встановлює новий порядок інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти, якою були внесені зміни та доповнення до Постанови № 530 від 10 квітня 2019 року. Вперше визначені рівні підтримки від 1 до 5 (від найпростішого до найскладнішого ступеню захворювань), у додатку 1 даної Постанови, додається характеристика на кожний рівень підтримки дітей з обмеженими освітніми потребами з визначенням критеріїв та бар'єрів (труднощів), які виникають під час освітньої діяльності, організації та планування освітньої роботи з урахуванням адаптації чи модифікації змісту програм, індивідуалізації та диференціації освітніх завдань; забезпечити умови використання універсального дизайну; поданий новий зразок індивідуальної програми розвитку дитини з ООП; для здійснення психолого-педагогічного супроводу та корекційно-відновлювальної роботи започаткувати роботу та обладнати рекомендованим обладнанням ресурсну кімнату.

Інклюзивна освіта покладена в основу ідеології, яка виключає будь-яку форму дискримінації дітей та надає їм можливість отримати якісну освіту. Це передбачає навчання та виховання дітей з особливими потребами у звичайних закладах освіти, які забезпечують відповідні умови для максимальної ефективності навчального процесу.

Інклюзивна освіта ґрунтується на головній демократичній ідеї світу, це те, що всі діти є цінними та активними членами суспільства. Для реалізації інклюзивної освіти необхідні інклюзивна культура, політика та практика.

Інклюзивна культура передбачає філософію інклюзивної освіти, яка є загальною для всіх працівників дошкільного закладу. Інклюзивна політика

повинна відображати інклюзію у всіх документах, стратегіях та інституційному розвитку.

Інклюзивне навчання ставить перед освітньою системою та закладами дошкільної освіти серйозні завдання, які мобілізують колектив для злагодженої роботи, удосконалення програм та методів навчання, а також стимулюють розвиток компетенцій педагогів та інших фахівців.

Впровадження якісного інклюзивного навчання в ЗДО, потребує злагодженої співпраці та взаємодопомоги членів команди психолого-педагогічного супроводу закладу дошкільної освіти та вміння працювати спільно з усіма учасниками освітнього процесу; з батьками вихованців налагоджувати партнерські стосунки, надавати консультативну дієву допомогу та підтримку у вирішенні питань виховання та розвитку їхніх дітей та запрошувати до участі у заходах закладу дошкільної освіти.

Щоб забезпечити ефективну інклюзивну освіту, необхідно мати психологічну та методичну готовність психолого-педагогічного персоналу, що є доведеною умовою. До початку організації роботи групи інклюзивного навчання усі педагогічні працівники мають: пройти навчання; вивчити досвід роботи колег; обговорювати проблеми інклюзивного навчання на методичних заходах; удосконалити відповідні знання та навички; ознайомитися з методиками відповідно нозології дітей з ООП; вміти планувати та організовувати освітній процес з урахуванням рівнів підтримки; співпрацювати в команді з іншими педагогами (логопедом, психологом, лікарями); вести документацію; проводити діагностичні обстеження та спостереження за розвитком дітей; звітувати на засіданні команди психолого-педагогічного супроводу про стан та динаміку розвитку дитини з ООП та ін.

Кожен педагог та вузький спеціаліст під постійним супроводом керівника та вихователя-методиста закладу дошкільної освіти працюють над підвищенням свого професійного самоосвітнього рівня організації інклюзивного навчання дітей через організаційно-методичні форми роботи. З часом напрацьований практичний досвід педагогічної освітньої діяльності з дітьми з ООП репрезентують на семінарах-практикумах, тренінгах, майстер-класах, на захисті робіт з інноваційної діяльності напряму «Якісна інклюзивна освіта».

Розробка ефективної кадрової стратегії, що включає постійне професійне зростання педагогічного персоналу, є ключовим фактором успішної інтеграції інклюзивної освіти в систему навчання, що дозволяє впроваджувати нові інноваційні методи навчання, підвищує рівень освіти, вихованості та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Щоб забезпечити системне формування професійної компетентності педагогів ЗДО в галузі інклюзивної освіти, необхідно розглянути такі складові

як ціннісні орієнтири, психологічна готовність та методична компетентність. Ці складові повинні бути забезпечені вищими школами під час підготовки майбутніх фахівців. [4]

Як свідчить існуюча практика, педагоги: керівники, вихователі груп інклюзивного навчання, асистенти вихователів, музичні керівники, інструктори фізичної культури, вчителі-логопеди, дефектологи, практичні психологи, соціальні педагоги мають пройти навчання через обрані різні форми підвищення кваліфікації у ліцензованих обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти (далі ОІППО).

У Рівненському ОІППО на кафедрі психології та інклюзивної освіти у тісній співпраці із фахівцями Рівненського ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (далі РРЦППО), відповідно модульного підходу: оновлено ряд освітніх програм за напрямом, розроблена тематика науково-методичних заходів підвищення кваліфікації на нових концептуальних засадах освітньої реформи, забезпечення внутрішньої системи якості освіти та інклюзивного навчання, вище зазначених категорій педагогічних працівників та спеціалістів інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) територіальних громад Рівненської області.

А також, в РОІППО обладнана та функціонує ресурсна кімната для проведення тренінгових занять із слухачами-педагогами та спеціалістами. Де також, фахівці РРЦППО проводять індивідуальну та групову корекційно-відновлювальну роботу з дітьми із ООП.

Організовані інтерактивні форми навчання (такі як дослідницькі проекти, відеоконференції, вебінари, семінари-практикуми, майстер-класи, тренінги, дидактичні ігри, мозковий штурм, коучинг, кейс-метод тощо) дозволяють учасникам впливати на процес навчання, включаючи встановлення мети, вибір методів опрацювання матеріалу, рефлексію, оцінку власної роботи, а також роботи викладачів та методистів.

Саме тому сьогодні потребує переосмислення ролі керівника, команди педагогічних працівників та спеціалістів закладу дошкільної освіти у забезпеченні якості інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, створення комфортних умов реалізації освітньої діяльності та безпечного інклюзивного середовища. А також є необхідність теоретичного й практичного обґрунтування та якісного оновлення змісту інклюзивного навчання в ЗДО.

Висновки. Зважаючи на викладене нами в дослідженні, зауважимо, що сучасні підходи, різноплановість організаційно-методичних форм та методів підвищення якості професійної компетентності педагогічних працівників та спеціалістів дошкільної освіти в системі післядипломної педагогічної освіти, їхня готовність та діяльнісний підхід до забезпечення якісних послуг для дітей з

обмеженими освітніми потребами є головною умовою осучаснення та досягнення позитивних результатів роботи інклюзивного навчання.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі передбачають: початок регіонального експериментального проєкту «Забезпечення якості професійної діяльності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти» (початок березень 2023р., завершення грудень 2024 р., автор проєкту Тетяна НАУМЧУК); підбіркою методичних рекомендацій та практичних матеріалів, спрямованих на планування, алгоритму дій зі створення та розвитку в ЗДО інклюзивного навчання, стало завершення та підготовка до друку навчально-методичного посібника «Якісне інклюзивне навчання в закладі дошкільної освіти» (автор Тетяна НАУМЧУК).

Список використаних джерел

1. Закон України «Про дошкільну освіту»: чинне законодавство. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/2628-14>, (дата звернення: 04.03.2023).
2. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н.З., Найда Ю. М. Під заг. ред. Шинкаренка В. І. — К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. — 100 с. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5589/1/Y_Naida_IIDNZ.pdf (дата звернення: 15.03.2023).
3. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти, розроблені командою Державної служби якості освіти та затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 30.11.2020 № 01-11/71.
4. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А.Колупаєвої. – К.: А.С.К., 2012. – 308 с.
5. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник /С.П. Миронова. - Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – 164 с.
6. Постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 р. № 769 про зміни що вносяться до постанови Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 «Порядок організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#n8> (дата звернення: 14.12.2021).
7. Положення про заклад дошкільної освіти (в редакції постанови КМУ від 27.01.2021 №86). URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2021_%D0%BF#Text. (дата звернення: 04.09.2021)
8. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Наказ МОН України від 08.06.2018 року № 609. URL:https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/ (дата звернення: 04.03.2022)

РЕСУРСНА КІМНАТА ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Дарина Олійник, асистент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій ННІ педагогіки

*Оксана Сорочинська, кандтдат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій ННІ педагогіки
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Відповідно до ЗУ «Про освіту» (статті 1, 19, 20), інклюзивна освіта – це гарантована державою система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі недискримінації, враховуючи багатогранність особистості, ефективну участь та включення в освітній процес усіх учасників [1].

З метою забезпечення освітніх прав і можливостей осіб із особливими освітніми потребами (ООП), з урахуванням їх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, заклади освіти створюють інклюзивне освітнє середовище. Інклюзивне освітнє середовище – це сукупність умов, методів і засобів для досягнення спільної навчально-виховної мети з урахуванням потреб та здібностей дітей. Відповідно до Закону України та нормативних документів діяльності закладів дошкільної освіти в Україні всі регіони впроваджують інклюзивну освіту та майже кожен другий заклад дошкільної освіти має групи з інклюзивною формою навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою інклюзивної педагогіки займаються Л. Даниленко, В. Засенко, А. Колупаєва, Ю.Найда, Н. Софій. Зокрема фахівцями із впровадження інклюзивної освіти в Україні є З. Ленів, Н. Ушеренко, Н. Тарнавська, А. Борисович та інші.

В Україні на державному рівні відбувається створення безбар'єрного простору, згідно Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору до 2030 р. (затверджене розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р.).

Мета нашої статті полягає у теоретичному аналізі умов створення ресурсної кімнати та її функцій у закладі дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Ресурсна кімната у закладі дошкільної освіти – це простір, організований спеціально для розвитку та координації психоемоційного стану дитини. Ресурсна кімната в навчальному закладі дозволяє емоційно заспокоїти дитину, зняти напругу, знизити рівень агресії та тривожності, активізувати мозкову діяльність, попрацювати індивідуально з

фахівцями. Таким чином, ресурсна кімната дозволяє поєднувати інклюзивну освіту та індивідуальне навчання відповідно до потреб і здібностей дітей. Для ефективного освітнього процесу дітей дошкільного віку, які потребують індивідуального підходу та усунення труднощів у навчанні та соціалізації, рекомендовано створити в навчальних закладах ресурсні кімнати. З огляду на це, ресурсна кімната розроблена як багатофункціональна, розділена на навчальну, ігрову та розважальну зони. Місцезнаходження ресурсної кімнати має бути в межах будівлі навчального закладу.

Розмір приміщення має бути не менше 36 м² в умовах реконструкції та до 60 м² в умовах нового будівництва (ДБН В.2.2-3:2018 п. 6.81) та достатнім, щоб організувати дві базові зони: навчальну та побутово-практичну, а також таких осередків [2, с. 87]:

- для індивідуальних занять,
- для групових занять,
- робочої зони педагога,
- зони відпочинку.

Провідною діяльністю дітей дошкільного віку, не залежно від наявності у них особливих освітніх потреб, є ігрова діяльність. З цією метою ресурсна кімната повинна бути забезпечена відповідним ігровим та дидактичним матеріалом, який стимулюватиме дитину до гри. Обираючи іграшки, необхідно враховувати вік дитини, безпечність матеріалу, спонукання до кооперації (іграшка повинна спонукати дитину взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими).

У ресурсній кімнаті передбачено сенсорний куточок, там дитина може зняти фізичну та емоційну втому. Ігрова зона слугує місцем розвитку творчості, креативності та здібностей дитини, а також можливістю взаємодіяти з іншими дорослими та дітьми [3, с. 115]. Підбір обладнання та матеріалів для ресурсної кімнати включає все необхідне для ефективної роботи з дітьми. Важливо використовувати допоміжні технології, посібники та спеціальні засоби для корекції психофізичного розвитку дітей.

Допоміжні (асистивні) технології – це загальний термін, який охоплює низку допоміжних засобів і послуг, спрямованих на підвищення функціональності та автономії людей із особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю. Допоміжні технології можуть бути різної природи (програмні, електронні, механічні, оптичні) і мати різне призначення. Наприклад, вони можуть використовуватися для: комунікації (наприклад, планшети, картки, кнопки); слуху (слухові апарати, FM-системи, телевізійне обладнання, мікрофони, шумопоглинаючі тощо); зору (окуляри, зчитувачі з екрану, збільшувальні пристрої тощо); мобільності та орієнтації (інвалідні візки, пристрої для вертикальної мобільності, протези, підйомники, рами для лазіння,

тактильні доріжки, поручні, напрямні для руху тощо); спеціальні меблі для навчання та прийому їжі (столи, стільці, шафи, кухонне приладдя, крісла-груші, інші); технічне обладнання (ноутбуки, 3D-принтери, 3D-сканери, інтерактивні дошки, інтерактивні підлоги, проектори, інше) та інше обладнання (фітболи, килимки-пазли, дитячі іграшки, набори для творчості, батути, канцтовари, інше)

Часто дітей з ООП приводять до ресурсних кімнат коли їм важко психологічно у групі, проте такий метод може бути використаний за умови, якщо інші посібники та способи в групі не задовільнили потреб дитини.

Такі осередки корисні і для нормотипових дітей, їх часто приваблює наповнення, атмосфера спокою, адже там не має подразнюючих факторів, тому слугують місцем тимчасового психологічного розвантаження та заспокоєння.

Висновок. Отже, ресурсні осередки у ЗДО мають велике значення, адже допомагають надавати важливі додаткові послуги для дітей із особливими освітніми потребами та для дітей з нормотиповим розвитком, проте щоб забезпечити успіх, у ресурсних кімнатах має бути і відповідне обладнання, і навчальні методики, і навчальні програми, що вимагає подальшого дослідження у цій галузі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.02.2023).
2. Нечепорчук А. Новий освітній простір. Бар'єрність: інформаційний посібник. 2019. 151 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/NOP_Bezbaryernist.pdf (дата звернення: 18.02.2023)
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна»», 2019. 300 с.

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ ДЛЯ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Юлія Чувасова, практичний психолог

Житомирський дошкільний навчальний заклад №73

Актуальність дослідження. Дошкільний вік, сенситивний до змін у пізнавальній діяльності. З позиції психологів, ці зміни спричиняються значними змінами в емоційній сфері дитини дошкільного віку. Вплив емоцій на психічні процеси доведений науковцями, саме тому розвитку емоцій, як регулятору діяльності і поведінки дитини у психології та педагогіці приділяється багато уваги. Також, актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту дитини дошкільного віку обумовлена тим, що емоційний розвиток і виховання є основою подальшого життя дитини.

Досліджуючи питання емоційного інтелекту варто пам'ятати, що дитина живе емоціями, керується ними під час гри та навчальної діяльності. Відсутність або зменшення емоційного спілкування призводить до збільшення кількості непорозумінь, агресії відсутності міжособистісної взаємодії. Сучасні діти не завжди усвідомлюють та контролюють свої емоції, стали менш чуйні до інших. Емоційний інтелект проявляється у дітей дошкільного у вмінні відрізнити та називати почуття як свої так і інших людей. У старших дошкільників починає формуватися довольність поведінки, тому відкривається можливість керування власним настроєм, співпраця з дорослими та однолітками. Відповідно, неналежний та несвоєчасний рівень уваги зі сторони дорослого на прояви емоцій дітей може негативним позначитися на розвитку всієї емоційної сфери і дитини загалом.

Мета статті: узагальнення досвіду ЖДНЗ №73 емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами арт-терапії і зокрема казкотерапії.

Виклад основного тексту. У психології існує чимало методів, які допомагають розвивати саме емоційний інтелект дошкільнят. Існує тенденція до збільшення кількості дітей дошкільного віку які мають затримку емоційного та інтелектуального розвитку. Саме тому виникає потреба у наданні ефективної психолого-педагогічної допомоги дітям. Виходячи з того зростає інтерес до арт-терапії, як універсального методу самовираження дитини та гармонійного поєднання тих сторін особистості, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів. Діти активно пізнають світ і відображають його в своїй провідній діяльності – грі.

На нашу думку, одним із найдієвіших засобів впливу на емоційний розвиток дошкільників є казкотерапія. «Проживаючи» казку, дошкільник створює звязки між реальним життям і казковими подіями. Під час обговорення прочитаної казки життєві приклади швидше засвоюються, що впливає на подальшу успішну самореалізацію дитини.

Казки – твір який близький та зрозумілий дитині. Казки несуть у собі зміст, який є різним для різних людей і навіть різним для однієї людини в різні моменти її життя. Дитина отримуватиме те чи інше послання з однієї і тієї ж казки залежно від її інтересів та потреб у даний момент. Казка змушує дитину співпереживати персонажам, у результаті чого в неї з'являються нові уявлення про людей, предмети і явища навколишнього світу, новий емоційний досвід.

Казкотерапія – метод, що використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей. Казка допомагає дитині оцінити поведінку казкових героїв зі сторони, зробити висновки на підставі цього і перенести набутий досвід у своє життя [6, с. 35]. З іншої позиції казкотерапія для дошкільнят – сучасний засіб, який повсякчас використовують дитячі психологи

та педагоги. Обігрування ситуацій із улюбленими героями казок дозволяє отримати позитивні результати у розвитку та вихованні дитини.

Метод казкотерапії допомагає знизити у дошкільників високий рівень тривожності, справитись із страхами, долати агресивність. Казкотерапію працює з агресивними дітьми, тривожними, невпевненими, брехливими, а також при різних психосоматичних захворюваннях. Окрім того процес занурення в казку сприяє усвідомленню та аналізу власних проблем та пошуку шляхів їх вирішення. Також казкотерапія має позитивний вплив на розвиток емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку. Саме авторські психокорекційні казки створені власноруч мають м'який вплив на поведінку дитини. Це сприяє корекції «заміщенні» неефективного стилю поведінки на більш продуктивний.

У системі роботи казкотерапії потрібно дотримуватися **трьох етапів роботи з дошкільниками:**

I етап – пізнавально-ефективна орієнтування – це розуміння сюжету казки, використання різних інтонацій, прийняття казкового образу (метод – словесна режисерська гра).

II етап – словесне коментування емоційно-афективних ситуацій. Діти вчаться керувати своєю поведінкою за допомогою опису, коментування (метод – словесне коментування).

III етап – вираз замісної потреби, що сприяє приведенню в рівновагу емоційного поведінки і виразного слова (метод – спільна імпровізація, розігрування дітьми окремих частин казки). Діти намагаються внести нові елементи в казку і при цьому зберегти сюжетну лінію.

Написання або вибір психокорекційної казки обумовлюється низку правил:

- казка має бути в чомусь схожою з проблемою дитини, але не мати з нею прямої схожості;

- казка повинна надавати досвід, при використанні якого дошкільник отримує новий досвід для вирішення своєї проблеми. Тут має допомогти психолог;

- казковий сюжет розгортається в певній послідовності.

Корекційна казка має задовольняти три природні психологічні потреби дитини дошкільного віку:

- Потреба в автономності. У кожній казці герой діяльність героя є самостійною протягом усього сюжету, він робить вибір, приймає рішення шляхом аналізу та використання власних сил.

- Потреба в компетентності. Герой долає різноманітні перешкоди і, інколи терплячі невдачі, виходить переможцем із ситуації.

- Потреба в активності. Герой завжди активний, знаходиться в дії: кудись йде, когось зустрічає, комусь допомагає, щось добуває, з кимсь бореться, від

когось втікає... Іноді поведінка героя спочатку не є активною, поштовх до активності провокується ззовні іншими персонажами.

Отже, використовувати казки можна багатьма способами і деякі з них зачіпають інші області. Однією з найефективніших форм, на нашу думку, є використання драматизації та виготовлення ляльки-героя (вибір яких залежить від поставленої мети, індивідуально-вікових можливостей дитини та професійної майстерності психолога).

Терапевтична метафорична казка завжди має цілющий ефект для дитини. Спочатку вважалось, що така казка може використовуватись лише індивідуально, оскільки всі діти різні, у них різні іграшки, спогади, вподобання. Але Разіда Ткач висловила думку, що для дітей однакового віку, які знаходяться в однаковому соціальному середовищі можна зробити серію казок для роботи в групі. Ми перейняли цей досвід та поєднали казкотерапію з театралізованою діяльністю. При розробці системи занять ми використовували різноманітні способи психологічних впливів, що базуються на численних теоретичних напрямках. Підбір методів психологічного впливу залежав від конкретної психокорекційної задачі, що визначається ступенем виразності проблем у дитини і його батьків, а також позицією психолога. Корекційна робота ми спрямовували на причину дефекту, а не на симптоми відхилень у розвитку.

Даним вимогам відповідають розроблені психокорекційні казкотерапевтичні ігри. Досвід роботи показав, що ці ігри ефективні в корекційній діяльності у поєднанні із театралізованою діяльністю з дітьми дошкільного віку. Ефективною для нас стала практика оформлення психокорекційних казок та ігор-драматизацій у вигляді інтегрованих занять, які включають у себе декілька етапів відповідно до визначеної теми й актуальних задач. Кожне із запропонованих занять можна використовувати автономно.

Корекційно-розвиваючі казкотерапевтичні театралізовані заняття проводяться як в індивідуальній, так і в груповій формі. При груповій роботі кількість учасників складає від трьох до дванадцяти осіб і визначається психологічними завданнями, рівнем розвитку, глибиною дефекту і віком учасників. Заняття тривалістю від 25 до 35 хвилин та проводяться два рази в тиждень. Першим є казкотерапевтичне заняття під час якого дошкільники разом із психологом знайомляться та аналізують казку, виготовляють казкових героїв. Під час другого заняття відбувається гра-драматизація разом із керівником театрального гуртка.

Про результативність розвитку емоційного інтелекту у старших дошкільників можна говорити за умови реалізації наступних організаційно-педагогічних умов:

- ✓ використання театралізованої діяльності під час занять.

- ✓ залучення на заняттях методів арт-терапії (практичне розуміння емоцій і здатність керувати ними).
- ✓ використання форм та методів роботи, які стимулюють активність вихованців у різних видах арт-терапії.
- ✓ побудова діалогу між педагогом та дітьми для подальшого розуміння емоційних станів.

Враховуючи окреслені умови нами була реалізована система занять, спрямованих на створення умов для розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників. На основі отриманих даних особливостей розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників, ми розробили орієнтовну систему **психокорекційних занять «Казкові намистинки для кожної дитинки»**. Метою якої є формування у дітей дошкільного віку емоційно-ціннісного відношення до світу; гармонізації емоційного стану з подальшою проекцією на взаємодію з однолітками, модифікації, трансформації поведінки, а також соціалізації дитини, стимулювання у дітей дошкільного віку інтересу до самопізнання внутрішнього емоційного світу з подальшою проекцією на взаємодію з однолітками. Реалізація означених психокорекційних занять потребувала вирішення низки завдань:

- сприяти формуванню позитивного ставлення до себе;
- розвивати вміння розпізнавати свої емоції та усвідомлювати їх;
- стимулювати внутрішні патерни дитини для знаходження власного шляху прояву емоцій;
- розвивати вміння виражати емоційні стани через комунікативну сферу;
- зміцнювати впевненість у собі;
- розвиток соціального прогнозування;
- розкриття ресурсного стану;
- розвиток пізнавального інтересу;
- вчити використовувати техніку арт-терапії, як засіб самопізнання та самовираження.

Основою розробки психокорекційних занять є низка принципів розвивальної роботи: комплексність, використання ускладнення у завданнях, доступність, системність, зворотній зв'язок.

Щоб вивчити ефективність розробленої програми нами було проведено діагностику рівнів розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників. Дослідження тривало протягом 2020-2021 рр. (тест: жовтень 2020 року; ретест: травень 2021 року). Загалом, діагностика та експериментальне дослідження проводилось на базі ЖДНЗ №73 м. Житомира. Вибірка: 15 дітей старшого дошкільного віку.

Для обстеження дітей були використані методики Є. І. Ізотової, М. З. Друкаревич. Завдяки обраним методикам можна характеризувати

присутність неативних емоційних проявів та особливості емоційного розвитку дошкільника. Саме ці методи є найбільш ефективними в діагностиці дітей старшого дошкільного віку. Використання казкотерапії та театралізованої діяльності для розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників спонукало до розробки методичного заберзпечення: створення каталогу авторських терапевтичних казок та сучасного розвивального арт-середовища.

Проведене наукове дослідження (тест: жовтень 2020 року) з дітьми старшого дошкільного віку за методикою «Емоційна ідентифікація» Е. І. Ізотової виявлено, що в групі 35 % дошкільників мають високий рівень розвитку емоційної сфери – вони правильно визначили і співвіднесли 7-10 емоційних станів. 40 % дошкільнят – показали середній рівень розвитку емоційної сфери – вони правильно змогли визначити і співвіднести тільки 5-6 емоційних проявів. Низький рівень розвитку емоційної сфери продемонстрували лише 25 %. Отже, проведена діагностика засвідчила, наявність у дітей старшого дошкільного віку відхилення в емоційній сфері. За даними методики не всі діти змогли правильно співвіднести схематичні зображення емоцій з фотографічними.

Відповідно, провівши повторне наукове дослідження – ретест дітей старшого дошкільного віку за методикою «Емоційна ідентифікація» Е. І. Ізотової ми отримати такі результати 40 % дошкільників мають високий рівень розвитку емоційної сфери – вони правильно визначили і співвіднесли 9- 10 емоційних станів. 50% дошкільників показують середній рівень розвитку емоційної сфери – правильно змогли визначити і співвіднести тільки 6 емоційних станів. Низький рівень емоційної сфери виявили лише у 10 % досліджуваних.

Аналізуючи середні значення показників емоційного інтелекту у старших дошкільників на констатуючому (тест) і контрольному (ретест) етапах, можна помітити, що значення кожного показника збільшилася, а, значить, рівень загального емоційного інтелекту підвищився. На нашу думку, підвищенню рівня емоційної сфери сприяв, використаний нами метод казкотерапії. У процесі якого діти за допомогою міміки вгадували емоційний стан людини, визначали, назвали різні емоції, відчували різницю між ними. Отже завдяки використанню різних видів театралізованої діяльності під час розвивальних занять з казкотерапії ми досягли у дітей змін в теоретичному сприйнятті розуміння чужих емоцій. Також, порівняльний аналіз результатів показників критерію «Розуміння емоцій» дозволяє побачити значущі зміни в рівні теоретичного і практичного розуміння своїх і чужих емоцій.

Висновки. Таким чином, орієнтовна система занять «Казкові намистинки для кожної дитинки» допомогла дошкільникам краще зрозуміти свої емоції і емоції інших людей, а також керувати ними. У ході занять діти проявляли позитивний настрій, зацікавленість у спільній діяльності, включеність і

активність. Найбільше дітей приваблювало слухання та програвання казок і гра ролей, труднощі виникали з керуванням емоціями, що пов'язано з віковими особливостями дітей. Отже, застосування казкотерапії для розвитку емоційного інтелекту дошкільника показало, що такий підхід є результативний. Рівень емоційного розвитку дошкільників значно покращився.

Ми експериментально перевірили ефективність впливу методу казкотерапії на емоційний інтелект старших дошкільників. Педагоги та батьки відмітили зниження рівню прояву агресивності та тривожності у дошкільників.

Список використаних джерел

1. Авраменко М.Л. Використання методів арт-терапії в реабілітації людей з проблемами психічного здоров'я: методичні рекомендації / за заг. ред. М.Л. Авраменка. Київ: Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів, 2008. 55 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція)/Науковий керівник: Тамара Піроженко. К.: Видавництво, 2021.
3. Власюк М. Арт-терапія: зцілення мистецтвом / М. Власюк // Психолог. 2005. № 39. С. 9–23.
4. Вознесенська О. Ризики застосування лялькотерапії / О. Вознесенська // Простір арт-терапії: творча інтеграція та трансформація в епоху плинного модерну: матеріали XV Міжнародної міждисциплінарної науковопрактичної конференції (м. Львів, 16-18 лютого 2018 р.) / [на наук. ред. А.П. Чуприкова, Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар]. Київ: Золоті ворота, 2018. С. 4-9.
5. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. / Т. В. Дуткевич. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
6. Міронова Н. В. Вплив казки на особистість дитини / Н. В. Міронова. // Журнал «Дошкільне виховання». 2007. С. 12–13.

РОЗДІЛ 4. ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР

Леся Бігун, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: Тетяна Гужанова, кандидат філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Формування соціальної компетентності у старших дошкільників є одним з найбільш актуальних завдань дошкільної освіти, оскільки сучасне суспільство вимагає від людини громадянської активності та власної відповідальності в різних життєвих ситуаціях. Сформованість соціальної компетентності характеризується особистісною зрілістю дитини, її досвідом взаємодії з навколишнім світом, а також є основою готовності до майбутнього навчання в школі.

Про важливість питання щодо формування в дітей дошкільного віку соціальної компетентності вказується в ряді державних документів (Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція 2021 р.), типових та парціальних програмах розвитку дітей дошкільного віку.

У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти, новою значущою компетентністю дитини визначено соціально-громадянську. У інваріативній складовій освітнього напрямку «Дитина в соціумі» перелічено основні особливості її формування.

Формування соціальної компетентності розпочинається ще в період дошкільного дитинства. Дошкільна освіта – початковий етап у безперервній системі освіти, і від того як він розпочнеться, буде залежати якість та динаміка особистісного розвитку, життєві установки та світогляд вже в дорослому віці. У цьому контексті особливо важливим є питання щодо формування соціальної компетентності людини ще зі старшого дошкільного віку. Одним з найважливіших завдань вихователів та батьків – дати дітям правильне уявлення про себе й оточуючу дійсність, навчити взаємодії з соціальним середовищем.

Мета статті: розкрити поняття соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку та окреслити вплив сюжетно-рольових ігор на її формування.

Проблемам формування соціальної компетентності в дітей дошкільного віку досліджували такі вчені як: І. Бех, А. Богуш, Л. Божович, М. Гончарова-

Горянська, О. Запорожець, О.Кононко, С. Ладивір, Т. Поніманська, С. Сіроштан, та ін.

Виклад основного тексту. Наукова розробка проблеми соціальної компетенції була розпочата наприкінці ХХ століття. Педагоги, соціологи та психологи вивчали проблему соціальної компетенції, описуючи та досліджуючи такі феномени як: навички взаємодії, соціальна взаємодія, мотивація, навички підготовки до життя, сценарії поведінки, хоча термін «соціальна компетенція» використовувався не завжди [3].

Нормативно-правовими документами висувається ряд вимог до ступеню набутих дитиною навичок, умінь та знань, які є дуже важливими для формування соціальної компетентності дитини старшого дошкільного віку. Програми розвитку дітей «Українське дошкілля», «Я у Світі», «Дитина» окреслюють вікові здібності дітей, які являють собою спроможність набуття ними певного життєвого досвіду, нових навичок, знань та умінь; ставлять певні завдання щодо старших дошкільників за якими здійснюється освітній процес у ЗДО.

Вивчення літератури з даної теми дозволило встановити, що науковці виділяють три компоненти соціальної компетентності, які слід формувати в дітей старшого дошкільного віку, зокрема: особистісний – націлений на самореалізацію дитини як особистості, прояву персональних рис (людяність, відповідальність, справедливість, доброзичливість, ініціативність, самостійність та ін.) у взаємодії з людьми, уміння товаришувати, допомагати, співпереживати; когнітивний – усвідомлення дитиною сутності людини, стандартів поведінки в суспільстві, розуміння про себе, свою сім'ю, родину, обізнаність щодо своїх обов'язків та прав, знання про Батьківщину, національну культуру і традиції; діяльнісний – ідентифікація дошкільником своїх соціальних ролей, дотримання норм і правил поведінки, прояв ініціативи, творчості, досвіду саморегуляції у спілкуванні з оточуючими [4].

Стрімкий розвиток всіх сфер життєдіяльності людини призвів до погіршення сучасних умов перебування дитини в дошкільному закладі, що відображається на сформованості соціальної компетентності старших дошкільників.

Соціальна компетентність дітей старшого дошкільного віку – це здатність дошкільника відповідно до своїх потреб та можливостей виявляти поважне ставлення як до інших, так і до себе, встановлювати міжособистісну взаємодію з однолітками та старшими людьми, дієво пристосовуватися та вирішувати різні життєві ситуації. Тому можна сказати, що соціальна компетентність цілеспрямовано, систематично та плановірно формується в освітньому процесі за допомогою різноманітних видів діяльності та являє собою готовність дітей до навчання у школі.

У грі старші дошкільники набувають основних навичок соціальної компетентності, які необхідні для встановлення контактів та розвитку взаємодії з навколишнім середовищем. Значний вплив гри на формування навичок соціальної компетентності дитини старшого дошкільного віку, полягає в тому, що, завдяки рольовому перевтіленню та рольовому наслідуванню відбувається знайомство з нормами і моделями поведінки і взаємин, які стають зразками для власної поведінки [2, с. 223].

Значні можливості у формуванні в дітей старшого дошкільного віку соціальної компетентності має сюжетно-рольова гра. Завдяки їй діти дошкільного віку знайомляться з нормами і моделями поведінки, взаємовідносин дітей і дорослих людей, які стають зразками для їх власної поведінки.

За спостереженнями психологів у грі дитина діє шляхом найменшого опору, тобто робить саме те, що їй найбільше до вподоби. У той самий час вона вчиться діяти шляхом найбільшого опору. Коли дитина виконує прийняту роль, то вона намагається відтворити дії на власний розсуд, взаємовідносини дорослих підкоряються зумовленню роллю стандартам поведінки [1].

Таким чином ігрова діяльність сприяє соціалізації дитини шляхом: різноманітності предметного змісту ігор (ознайомлення дітей з реальною дійсністю); емоційній привабливості (забезпечення мотивації до позитивної взаємодії з соціумом); практичній спрямованості на творчість (сприяння самореалізації дитини); досвіду індивідуального проживання різних соціальних ролей; навичкам соціально адекватної поведінки.

Під час проведення сюжетно-рольових ігор у дітей формуються моральні якості, що суттєво впливають на поведінку дошкільників у повсякденному житті. Одночасно моральні норми і правила, що засвоюються дитиною під час спілкування дітей один з одним, з дорослими закріплюються в грі.

Важливим є забезпечення єдності формування когнітивного, емоційно-ціннісного, поведінкового компонентів формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку.

Однак, для реалізації потенціалу засобів сюжетно-рольових ігор у формуванні соціальної компетентності необхідно дотримуватись певних організаційно-педагогічних умов, які недостатньо розроблені в теорії та практиці дошкільної освіти. Вчені виділяють наступні умови: різноманітність предметного змісту сюжетно-рольових ігор, емоційна привабливість, яка виникає через мотивацію до схвального взаємовпливу з суспільством, практична направленість, що дає можливість самореалізації та досвід індивідуального проживання унікальних соціальних ролей [5, с. 8].

Отже, сюжетно-рольові ігри зближують дітей, об'єднують їх спільним, цікавим для всіх заняттям. Систематичне проведення сюжетно-рольових ігор

збагатить дошкільників новими враженнями, сприятиме формуванню навичок соціальної компетентності, надаючи новий соціальний досвід, який є важливим для розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Гагаріна Н. Формування соціальної компетентності дітей у розвивальному середовищі. *Дошкільне виховання*. 2008. № 3. С. 10-13.
2. Гончарова-Горянська М. В. Соціальна компетентність дошкільнят: поняття, зміст, формування в сучасних навчальних закладах / М. В. Гончарова-Горянська // *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: [зб. наук. праць] / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ: 2006. – С. 219–226.
3. Діти і соціум: монографія / за ред. А. М. Богуш. Луганськ: Альма-матер, 2006. 386 с.
4. Кузьменко В. У. Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку / В. У. Кузьменко // *Дошкільне виховання №9*, 2001. С. 15-16.
5. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності: навч.-метод. посіб. / С. І. Матвієнко // Ніжин : Вид-во НДУ імені М. Гоголя, 2012. 106 с.

АРТ-ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Венгловська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Мірошниченко, кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Звукова культура мовлення – поняття досить складне і широке, адже включає в себе фонетичну та орфоепічну правильність і виразність мовлення, чітку дикцію. Звукова складова мовлення – це предмет вивчення і дослідження лінгвістів, психолінгвістів, лінгводидактів. Звукове мовлення є основним засобом комунікації людей [12].

Відповідно до чинних програм закладів дошкільної освіти ("Українське дошкілля", "Дитина", "Впевнений старт" тощо), Базового компонента дошкільної освіти 3-4 – річні діти повинні володіти усіма складниками звукової культури мовлення, серед яких: чітка артикуляція звуків рідної мови, дикція, сила, темп та тембр голосу, фонетична та орфоепічна правильність мовлення, мовне дихання, фонематичний слух, засоби інтонаційної виразності. Отже, основними завданнями вихователя в роботі з дітьми дошкільного віку у процесі формування звукової культури мовлення є: розвиток артикуляційного апарату, ознайомлення з його будовою, розвиток мовного дихання, фонематичного слуху, інтонаційної виразності мовлення, робота над усвідомленням звукового складу рідної мови [2; 4; 5; 8; 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування звукової культури мовлення дітей різного віку присвячені наукові дослідження

О. Амацьєвої, А. Богуш, В. Боровової, С. Дубовик, М. Савченко, Є. Соботович, О. Трифонової, М. Чередніченко, М. Шеремет тощо. Учені у своїх дослідженнях визначили вікові періоди та етапи становлення звукової культури мовлення у дітей; схарактеризували методи, прийоми та засоби виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. Але сьогодні, на жаль, проблема вдосконалення звукової культури мовлення дітей дошкільного віку різними засобами і технологіями є недостатньо розкритою, тому залишається актуальною [6].

Мета статті – аналіз особливостей використання арт-технологій у процесі формування звукової культури мовлення у дітей середнього дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мова і мовлення – одні з найважливіших функцій людини, це складні функціональні системи. Спілкування за допомогою мовлення створює необхідні умови для розвитку різних форм діяльності особистості. Саме від рівня розвитку, збагачення та правильності мови дитини залежить, наскільки легко, відкрито і вільно вона зможе висловлювати власні думки, пізнавати навколишній світ і повноцінно спілкуватися з оточуючими.

Одним з найбільш актуальних завдань сьогодення у закладах дошкільної освіти є підвищення ефективності процесу формування мовленнєвих навичок, тобто звуко- та слововимови [1: 6].

Насамперед необхідно створити правильні педагогічні умови – сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і прийомів підвищення ефективності навчально-виховного процесу й матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань. Першою педагогічною умовою є створення педагогічно спрямованого на розвиток мовлення дітей предметно-просторового середовища. У предметно-ігровому середовищі закладу дошкільної освіти на основі його об'єктів мають моделюватися ситуації активної мовленнєвої діяльності дітей, які стимулюють їх вправлення у правильній звуковимові та слововимові. Другою і не менш важливою педагогічною умовою є цілеспрямована взаємодія вихователів та батьків щодо формування звуковимови та слововимови в дітей. Якість зв'язного мовлення залежить від рівня розвитку всіх його складових (фонетичного, лексичного, граматичного), у ньому розкриваються усі досягнення дошкільника в опануванні багатством рідної мови. Процес оволодіння мовою характеризується не лише відтворенням зразків мовлення дорослих на основі наслідування та інтуїтивного засвоєння мовних засобів і норм, а й передусім розвитком мовних узагальнень та елементарного усвідомлення мовних явищ. етьою педагогічною умовою формування в дітей правильної звуковимови та слововимови є підбір відповідних методів, прийомів та засобів, для усвідомлення дітьми особливостей звукової та словесної будови мови та їх

дотримання в своїй мовленнєвій діяльності [7].

Зовсім не сформовані або неправильно сформовані мовленнєві навички (звуко- та слововимова) є причиною вад в інших сферах особистості дитини, наприклад: порушення моторики, когнітивних функцій, поведінки, самооцінки, емоційно-вольової сфери. Тому під час навчальних чи розвивальних занять у закладах дошкільної освіти вихователь повинен не лише безпосередньо впливати на мовлення, але й опосередковано діяти на інші аспекти розвитку особистості. Це можливо із використанням традиційних та інноваційних технік. В умовах сучасності роль нетрадиційних методів та форм значно вища, ніж роль традиційних. Адже інноваційні техніки допомагають охопити та вирішити майже всі нелегкі завдання, які постають перед сучасним педагогом. Це комплексний процес створення, поширення, впровадження та використання нового практичного засобу, спрямованого на розкриття потенційних можливостей дітей, досягнення ними оптимального рівня розвитку. Нетрадиційні форми, методи та технології з кожним роком поповнюються та вдосконалюються. Спробуємо виокремити ті, що використовують арт-технології як засіб у процесі формування звуко- і слововимови, наприклад: оригамі, лепбуки, пісочна анімація. Вони можуть бути як частиною інтегрованого заняття, так і безпосередньо заняттям у закладах дошкільної освіти [11].

Сучасні науковці майже одноставно наголошують, що найважливішим для процесу становлення дошкільника є його якісний розвиток, особистісна активність, яка може проявлятися у різноманітних видах дитячої творчості.

Використання засобів "арт-технологій" мають на меті:

- досягнення позитивних змін в інтелектуальному, соціальному, емоційному й особистісному розвитку дитини;
- емоційне виховання дошкільнят і врегулювання наявних конфліктів.

Метою застосування арт-технологій в дошкільній освіті є збереження здоров'я та розвиток когнітивних здібностей дитини для гармонізації розвитку особистості через сприяння їх самовираження і самопізнання [13; 14].

Арт-технології допомагають не лише розвивати когнітивні процеси, а й з'ясувати причини певних відхилень у поведінці та діяльності дітей, та водночас відкривають у них щось нове, допомагають глибше пізнати й адаптувати вихованців до життя в соціумі.

Арт-технології шляхом творчого самовираження спрямовані на ліквідацію тих чи інших негативних симптомів, станів, на гармонійний розвиток дошкільника через пізнання себе та формування гуманістичного підходу.

Вони дозволяють ненав'язливо спостерігати за дитиною упродовж її спонтанної творчості, краще пізнати її життєві цінності і особистісні інтереси, індивідуальні риси, відчути настрій дитини [14].

Сьогодні все частіше на заняттях у середніх та старших групах закладів

дошкільної освіти використовують техніку оригамі як окремий вид діяльності і як складову частину інтегрованого заняття. Ця техніка сприяє:

- розвитку дрібної моторики, рухомості кистей рук;
- поліпшенню концентрації уваги;
- активізації мисленнєвих процесів та творчої уяви;
- стимулюванню розвитку пам'яті (рухової, зорової);
- засвоєнню уявлень щодо геометричних фігур та сенсорних еталонів;
- збагаченню словникового запасу;
- формуванню трудових навичок;
- формуванню звуко- і слововимові (при коментуванні дій вголос, повторення за вихователем або однокласником);
- вихованню самостійності, посидючості, самоконтролю.

Техніка оригамі використовується під час занять у груповій, підгруповій, а також індивідуальній формі. Робота з дошкільниками починається з елементарних дій з папером (згинання та розгинання паперу, складання квадрату тощо). Поступово прийоми роботи з папером ускладнюються. Основними прийомами конструювання з паперу є:

- а) складання прямокутника: навпіл (книжка, будинок); вчетверо (шафа, санчата); у різних напрямках (гаманець, пташка);
- б) складання квадрата: по діагоналі (хустинка); у різних напрямках (лебідь);
- в) виготовлення об'ємних іграшок із квадрата, поділеного на 16 частин.

Розвивальне заняття може бути організовано наступним чином:

Вступна частина (приблизно 5 хв): вихователь повідомляє тему заняття та організовує робочі місця.

Основна частина (приблизно 20 хв) включає у себе розповідь педагога; показ та детальний розгляд зразка; покроковий показ алгоритму виконання; процес виконання завдання дітьми самостійно чи з допомогою педагога.

Заключна частина (приблизно 5хв): загальне обговорення готового виробу; вербальне оцінювання; організація виставки дитячих робіт; прибирання робочих місць [3].

Отже, використання техніки оригамі у закладах дошкільної освіти розвиває у дітей мовлення, сприяє формуванню звуко- і слововимови, позитивних якостей особистості, покращує роботу мозку, сприяє вдосконаленню творчості та дрібної моторики.

Лепбук – це дидактичний посібник, який допомагає дошкільникам засвоїти новий тематичний матеріал. Це своєрідне сховище для дитячих ігор, матеріалів та вправ різного спрямування. Перевагою лепбука є те, що без жодних зусиль можна змінити, додавши або прибравши певний матеріал. Лепбуки створюються

власноруч. Це дає можливість дітям проявити творчість та креативність, поспілкуватися (обговорити запропоновані ідеї) в процесі створенні цього цікавого посібника. Щодо змістового наповнення, то найпоширенішими є 3 лепбуки, які відповідають темам: "Спілкування", "Ресурси" та "Подарунки". Створення лепбуку на тему "Спілкування" формує у дітей середнього дошкільного віку моделі поведінки. Вихователі мають можливість донести до малечі те, що ввічливий та привітний тон формує комфортну атмосферу у колективі, створює дружні зв'язки між людьми. Лепбуки можуть містити і підтеми, зокрема у категорії "Спілкування" підтемами можуть бути: "Привітання", "Допомога", "Подяка". тощо У процесі створення такого посібника діти середнього дошкільного віку: - засвоюють різні форми вітання; - дізнаються чому та як треба допомагати людям; - засвоюють різні форми звернення про допомогу та форми пропозицій допомогти іншим; - практикують звуко- та слововимову (вправи на артикуляцію звуків, імітація правильної звуковимови, зразок мовлення вихователя, відображене та сумісне мовлення "Зроби так, як я", "Скажи так, як я", "Повтори за мною", "Давай скажемо разом", доручення, ігрові прийоми)

Про необхідність та важливість заощадження діти дізнаються у лепбучці на тему "Ресурси". Цей посібник допомагає дошкільнятам дійти висновку, що ми маємо раціонально використовувати наші ресурси, що це є ознакою суспільства та екологічної свідомості людей. У лепбучці "Ресурси" можуть виокремлюватися такі підтеми: "Мої іграшки", "Вода – наше все", "Папір – наше спільне багатство" тощо. Таким чином другий вид посібника у процесі створення розповідає дітям середнього дошкільного віку про необхідність заощадження, ознайомлює їх із доступними методиками ресурсозбереження, вчить виконувати самостійно прості дії щодо збереження ресурсів тощо.

Процес створення лепбука "Подарунки" формує у дітей середнього дошкільного віку екологічно дружню поведінку, спонукає їх знайти взаємозв'язок із природою, розповідає про необхідність її збереження та любові до неї. Як створювати лепбуки? Для цього нам будуть необхідні наступні матеріали: ·картонна папка-основа (можна використати готову папку чи обкладенку із використаного альбому для малювання); ·цілі аркуші та клаптики паперу; відрізки тканини та декоративні елементи; ножиці; клей; скотч; степлер. Спочатку вихователь обирає тему лепбуку, потім (на чернетці) зображує макет, виготовляє кишеньки із завданнями, книжки гармошки, гаманці тощо та розміщує на реальному макеті та декорує відповідно до теми. Коли будуть наповнюватися завданнями кишеньки, педагогу варто долучити до цього дітей. Вихователь може запропонувати дошкільнятам розкласти наданий матеріал по місцям тощо. Створення лепбуків дозволяє розв'язувати наступні завдання: 1. вправляти дітлахів в умінні порівнювати, аналізувати, систематизувати,

встановлювати причинно-наслідкові зв'язки й робити висновки; 2. розвивати мовлення; 3. вдосконалювати спостережливість, навички критичного мислення, аналізувати власну та чужу поведінку тощо [10].

Ще одним видом інноваційних технологій, яка використовується здебільшого у приватних закладах дошкільної освіти, є техніка малювання піском. Її почали застосовувати у дитячому садочку з метою розвитку просторового уявлення, образно-логічного мислення та мовлення дітей. Під час малювання піском діти отримують задоволення, відчують радість та гармонію. Щоправда, такі заняття проводяться із старшою групою протягом 25-30 хвилин. Дана технологія розв'язує ряд завдань, які стоять перед педагогами та фахівцями, а саме: - розвивати пізнавальні психічні процеси; - формувати навички спілкування у колективі; - реалізовувати творчий потенціал; - вдосконалювати дрібну моторику, координацію рухів; - розвивати мовлення; - гармонізувати психоемоційний стан; - виховувати естетичний смак. Кожне заняття містить теоретичну частину і практичне розв'язання поставлених задач. Варто зазначити, що під час занять обов'язково повинна звучати спокійна музика, що виступає тлом роботи, створює необхідну атмосферу та впливає на психоемоційний стан дошкільників. Поступово діти починають опановувати наступними прийомами малювання піском: - малювання пальцями; - ребром долоні; - малювання кулачком; - симетричне малювання обома руками; - асиметричне малювання обома руками; - малювання насипанням піску; - малювання за допомогою додаткових інструментів. Отже, хоча ця техніка не так розповсюджено використовується у державних садочках, ми можемо наголосити на її ефективності та глибокому впливу на дитячу особистість в цілому та формуванню різних психічних функцій окремо [15].

Список використаних джерел

1. Артемова Л. Щоб дитина хотіла й вміла вчитися / Л. Г. Артемова // Дошкільне виховання. – 2000. – № 5. – С. 6-7.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / під наук. керівн. д-ра психол. наук, проф., чл.-кор. НАПН України Піроженко Т.О.; авт. кол.: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. К.: Видавництво, 2021. – 37 с.
3. Гасюк Л. Світ паперових чудес у техніці оригамі // Вихователь-методист дошкільного закладу// Київ, №10. жовтень, 2016 р. С. 56-58.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.] ; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Ма-шовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ. :Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
5. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма. Наук.кер. К.Л. Крутій. Запоріжжя: ЛІПС, 2011. 188 с.
6. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник Богуш А.М. – Частина I та II. Київ:

- Видавничий Дім "Слово", 2005. 720 с.
7. Малярчук А. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2005. Ч. I. 272 с.
 8. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт". [О.О. Андрієтти, О.П. Голубович, О.П. Долинна, Т.В. Дяченко, Т.С. Ільченко, Г.Є. Іванова, Г.М. Лисенко, Т.В. Панасюк, Г.В. Петрова, Т.О. Піроженко, Н.М. Романко, Н.А. Случинська, Н.І. Трикоз]. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 104 с.
 9. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля". [О.І. Білан, Л.М. Возна, О.Л. Максименко та ін.]. Київ: Мандрівець, 2013. – 264 с.
 10. Ринчовська Т., Соломонюк С. Створюємо лепбуки для опанування ідей сталого розвитку // Вихователь-методист дошкільного закладу//. Київ, №8. серпень, 2017р. С. 46-50.
 11. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку : монографія / Л. О. Калмикова, Н. В. Харченко, С. Д. Дем'яненко, Л. А. Порядченко; за заг. ред. Л. О. Калмикової. К. : Вид-во "ПП Медведєв", 2007. 304 с.
 12. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посібн. [кол. авторів за ред. М. Пентиліук]. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
 13. Сухар В. Розвиток звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. Х.: Веста: Вид-во "Ранок", 2008. 80 с.
 14. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. [за ред. Н.В. Гавриш; авт. кол.: Н.В. Гавриш, О.О. Ліннік, Н.В. Губанова]. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.
 15. Швайгерт Н. Піскова анімація у дошкільному навчальному закладі // Вихователь-методист дошкільного закладу//. Київ, №12. грудень, 2013р. С.39-40.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧИСЛО ТА ЛІЧБУ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР ТА ВПРАВ

Катерина Вербельчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Необхідність формування уявлень про число і лічбу у дітей середнього дошкільного віку визначається вимогами Базового компонента дошкільної освіти в Україні [1], освітніми програмами розвитку дітей дошкільного віку. Тому актуальним є питання формування у дітей середнього дошкільного віку елементарних математичних уявлень на основі загальноєвропейських стандартів та надання якісних послуг закладом дошкільної освіти.

У програмі «Українське дошкілля» [2, с. 141] вказано, що діти середньої групи повинні вміти: рахувати предмети до 5 за допомогою зорового, слухового і тактильного аналізаторів; відносити останню цифру до предметів, які перераховані у всій групі; розуміти «скільки?», «який рахунок?» тощо; послідовно називати числа; здійснювати підрахунок предметів за заданими кількостями; здійснювати утворення чисел додаванням одиниці до

попереднього числа; об'єднання чисел парами; складання нерівних груп предметів, що дорівнюють шляхом додавання або віднімання.

Дошкільний вік є сприятливим періодом для формування початкових математичних уявлень в цілому та навчання рахунку зокрема. Пам'ять дошкільника є вибірковою, тому для кращого навчання рахунку та рахункової діяльності дорослим потрібно зробити цю діяльність максимально зручною та захоплюючою для дитини. Для цього максимальні можливості надає проектна діяльність з використанням рухливих ігор та вправ. Гра для дошкільника є провідним видом діяльності, під час якої процес пізнання стає захопливим, успішним. Рухлива гра підвищує розумову працездатність, сприяє фізичному розвитку, формує конкретні уявлення про навколишні явища. Під час гри взаємопов'язані між собою пізнавальна, розвивальна та виховна функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемою формування уявлень про число і лічбу у дітей дошкільного віку працювали К.Щербакова, Н.Тарнавська.

К. Щербакова у своєму посібнику «Методика формування початкових математичних уявлень у дітей дошкільного віку» [3, с. 52] зазначає, що особливий акцент робиться на навчанні дітей лічильної діяльності: діти вчаться рахувати, віднімати меншу кількість елементів збірки від більшої кількості. Значна увага приділяється порівнянню множин і відповідних їм суміжних чисел (три і чотири; чотири і п'ять); вивчення порівняння множин поелементно, знаходження множин із більшою чи меншою кількістю елементів за заданими числами та без них, складання рівнянь із нерівностей шляхом збільшення чи зменшення кількості елементів множини. Практичні дії щодо засвоєння конкретних множин: виділення окремих елементів із множин, створення множин (комбінацій) з окремих елементів, безпосереднє встановлення взаємної й однозначної відповідності між двома множинами сприяє формуванню у дитини початкового поняття про число.

Мета статі полягає у дослідженні аспектів формування уявлень про число та лічбу у дітей середнього дошкільного віку засобами рухливих ігор та вправ.

Виклад основного матеріалу. Навчання рахунку дітей дошкільного віку необхідно розпочинати з практичних дій у звичному для дітей середовищі. Наприклад: зі столу зібрати відповідну кількість кубиків ЛЕГО, взяти з мішка три іграшки, принести м'яч тощо. Діти поступово опановують числом і рахунком предметів, не тільки вчаться перераховувати предмети, але й самостійно групувати за заданими числами.

Формування обчислювальної діяльності дошкільнят можна поділити на три етапи.

Перша фаза (називається попередньою або підготовчою фазою). На цьому етапі діти ознайомлюються з додаванням 1 до попереднього числа, щоб

утворити число; виконання лічби в межах заданого числа та називання результату числа; ознайомлення з числами, які позначають відповідне число. Основи практичних дій: у множинах спочатку ознайомлюються з діями додавання та віднімання, символами додавання «+» (знак плюс), віднімання «-» (знак мінус), «=» (дорівнює).

Другий етап — закріпити у дітей навички обчислення та поєднання чисел у межах 10; ознайомлення дошкільників з додаванням і відніманням 1; з прийомом додавання і віднімання по 1 ($3+3=3+1+1+1$); ознайомлення зі складом числа в межах 10 з опорою на 2 частини.

Третій етап — привчати дітей до практичного використання обчислювальної техніки, а також формувати обчислювальні навички дітей дошкільного та старшого віку в процесі виконання практичних завдань, вчити дітей розв'язувати приклади на додавання і віднімання, прості арифметичні задачі в межах 10, додавання і віднімання в межах 10.

Розглянемо способи навчання рахунку дітей середнього дошкільного віку. 4-річна дитина повинна вміти порахувати відповідну кількість предметів (за вказівкою вихователя назвати кількість предметів числом). Дітям рахувати легше, ніж відраховувати (розкласти) предмети з великої кількості. Тому, знайомлячи дитину з новим числом, потрібно давати завдання на лічбу і завдання на віднімання. Наприклад, педагог показує дітям завдання з цифрою «4» і пропонує дітям розставити на картках квадрати відповідно до цих цифр, або навпаки, попросити дітей розставити геометричні фігури на малюнку. Наприклад: вкажіть предмети, покажіть кількість або знайдіть предмети з однаковим недоліком.

Лічба починається після ознайомлення дитини з числами і використанням для виконання завдань різного роду, а саме:

- розкладіть стільки квадратів, скільки показано на дошці;
- кількість стрибків дорівнює кількості квадратів зображених на картці;
- використовуйте числа, щоб показати, скільки є об'єктів.

При навчанні дітей лічбі, необхідно використовувати різні аналізатори: зорові, слухові, тактильні. Педагог пропонує дітям порахувати кількість звуків, кількість рухів, порівняти групу предметів і звуків за кількістю. Наприклад: вихователь пропонує дітям викласти стільки предметів, скільки разів він продзвенів дзвіночком. Далі педагог запитує: скільки звуків ви почули? Скільки предметів вибрали? Тактильне обстеження предметів – це корисна вправа для дітей. Наприклад: хай вихованці порахують кільця піраміди, колеса автомобіля, моркву кролика, яблука їжака тощо.

Для рахунку вихователь роздає дітям об'ємні предмети (наприклад кульки, горіхи, яблука, груші тощо). Дітям середньої групи можна запропонувати полічити об'ємні предмети в чарівному мішечку(до п'яти). Наприклад,

вихователь пропонує дітям порахувати предмети в чарівному мішечку (не підглядаючи), а потім поставити стільки ж предметів на стіл. Потім запитує: скільки предметів ти поклав? Чому так багато? Відкрий мішечок, щоб побачити.

На заняттях з ФЕМУ дітей середнього дошкільного віку важливо навчити правилам лічби.

1. Діти повинні називати числа за порядком, починаючи з «один» (часто дошкільники допускають помилки, починаючи називати числа поза порядком, зі слова «раз»).

2. При перелічуванні предметів дошкільники доторкаються до кожного предмета провідною рукою (зазвичай правою) зліва направо (типовою помилкою є пропуск предметів, діти можуть доторкнутися до предмета двічі, рахувати предмети справа наліво).

3. Співвідношення одного предмета одному числу (при цьому дитина допускається помилки при відсутності координатії між словом та її рухом).

4. Наприкінці рахунку діти роблять підсумковий жест і ще раз називають останнє число, наприклад: всього три яблука (помилкою є виконання рахунку без підсумкового рахунку).

Порядковий рахунок зустрічається у повсякденній діяльності дітей. Наприклад, шикуючись на ігровому майданчику педагог пропонує Марійці стати першою, Тарасику – другим, Надійці – третьою тощо.

Дітей ознайомлюють з порядковим рахунком за допомогою порівняння з кількісним рахунком. Вихователь допомагає дітям зрозуміти, що для того, щоб дізнатися кількість предметів потрібно порахувати 1, 2, 3, 4 і 5. В результаті кількісного рахунку діти можуть відповісти на запитання «скільки?». Однак, якщо їм потрібно впорядкувати їх, вони можуть рахувати від одного, двох, трьох, чотирьох, а потім відповісти на питання "скільки?" і "який порядок?".

Використання рухливих ігор в процесі навчання математики необхідно, тому що засвоєння знань з даного розділу програми є складним для вихованців. Коли педагог подає завдання у грі, для дитини вони набувають емоційного значення, розвивають пізнавальний інтерес. Під час використання рухливих ігор, на відміну від дидактичних ігор, педагог збільшує рухову активність дітей. Метою рухливих ігор може бути засвоєння математичних знань у поєднанні з уміннями орієнтування у просторі; закріплення форм фігур, часових уявлень, кількісної і порядкової лічби, формування уявлень про число. Під час рухливих ігор діти можуть вимірювати кількість кроків, кількість повторень гри, кількість героїв тощо. Саме в грі дитина може застосувати свої математичні знання.

Наприклад: гра «Хто швидше?». Завданням гри є прострибати маршрут на одній нозі 8 разів, не збившись у порядку від 1 до 8. Під час гри «Підкинь та злови» дітям потрібно підкинути та зловити м'яч 5 разів. У грі «Снайпер» дітям потрібно влучити м'ячем по мішені 5 разів.

Висновки. Одним із головних завдань математичної освіти є формування уявлень про число і лічбу у дітей дошкільного віку за допомогою рухливих ігор і вправ. Під час рухливих ігор та вправ діти закріплюють знання з декількох розділів математики: ознайомлення з лічбою та кількістю, величиною, простором та часом; розвивають фізичні здібності, розвивають пам'ять, увагу, фантазію. Правильно підібрані ігри та вправи допомагають дитині закріпити елементарні знання з математики.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти, нова редакція. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/nakaz-33-bazovyyukomponent-doshkosv.pdf> (дата звернення 22.02.2022)
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 264 с
3. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників : навчальний посібник / К. Й. Щербакова. К. : Вища школа, 1996. 94 с.
4. Тарнавська Н. П. Використання ігрових прийомів у процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку // Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку збірник науково-методичних праць за заг. ред. Н. П. Тарнавської, Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич-Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Софія Воробей, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: Неля Рудницька, доцент кафедри початкової освіти
та культури фахової мови, кандидат педагогічних наук
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми: В умовах стрімкого розвитку освітньої системи виникає необхідність здійснювати систематичну роботу з формування основних компетентностей дітей дошкільного віку. Оскільки дошкільники активно вступають у взаємодію з іншими людьми, соціалізуються, актуальним на сьогоднішній день є формування комунікативної компетентності як здатності до взаємодії та спілкування з іншими. Проблемою комунікативної компетентності займалися Максименко С. А., Каган М. С., Рубінштейн А. Г., Запорожець А. В., Савченко О. Я., Трубачева С. Е., Вашуленко О. В., Глузман Н. А., Гудзик П. І., Пономарьова К. І. Вчені вважали, що комунікативна компетентність є основою благополучного розвитку дитини.

Мета статті: полягає в теоретичному обґрунтуванні формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Спілкування дитини є основою соціалізації, саме тому важливо формувати комунікативні знання та вміння. Дитина дошкільного віку активно пізнає світ, вступає в спільну діяльність з дорослими, а потім з дітьми. Взаємодія з іншими неможлива без спілкування. Відтак вміння та бажання спілкуватися, використовуючи при цьому доречні мовні та немовні засоби, сприяють кращій соціалізації дитини та адаптації.

Богуш А. М. і Гавриш Н. В. приділяють увагу питанню необхідності розуміння різниці між спілкуванням та комунікацією для достеменного формування комунікативної діяльності: «життя у суспільстві потребує вміння діяти як з позиції суб'єкта, так і об'єкта діяльності, бути як учасником інформаційного процесу (адресатом або адресантом), так і партнером у спілкуванні. Процеси спілкування (міжособистісної взаємодії) та процеси комунікації – сприйняття і передавання вербальної інформації (як безпосередньо, так і через засоби інформації) виступають ланками єдиної комунікативної діяльності» [2, с. 107].

Комунікативна компетентність визначається як обізнаність дошкільника з різними соціальними ролями людей, елементарними соціальними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин, уміння дотримуватися відповідних правил під час спілкування, здатність взаємодіяти з особами, які оточують дитину. Тобто узгоджувати з ними свої дії, поведінку, усвідомлювати власне місце в певному соціальному середовищі, позитивно сприймати себе, вміти співпереживати, співчувати, допомагати іншим, володіння відповідними способами комунікації у різних життєвих ситуаціях [1, с. 25].

Комунікація - це процес обміну інформацією між двома або більше людьми. Це досить складний процес, який передбачає не тільки обмін інформацією, а й її обробку та обговорення. Спілкування як діяльність потребує розвинутого мовлення та мовних навичок. Основою розвитку комунікативної діяльності є лексичні, граматичні, фонетичні знання.

Комунікативна компетентність – це сукупність знань про норми та правила ведення природної комунікації, діалогу, суперечки, переговорів і т.д.

Поняття “компетентність” походить від латинського слова “competere”, що означає коло питань, в яких людина є обізнана, має досвід та певні знання [5, с. 58].

Важливе значення має комунікативна діяльність дітей саме старшого дошкільного віку, оскільки саме в цей вік вони активно включаються в групову взаємодію з однолітками, а також збагачують власний досвід спілкування з дорослими, що має важливе значення для комунікативної підготовки до школи та подальшої цивілізації.

Роблячи висновки з науково-теоретичного аналізу поняття, можемо сказати, що комунікативна компетентність – це система внутрішніх ресурсів, що

необхідні для ефективної комунікації, вміння встановлювати та підтримувати контакти з іншими, вміння правильно й точно використовувати мову на практиці, знання щодо процесу міжособистісної комунікації, сукупність знань та вмінь всіх учасників міжкультурної комунікації, здатність особистості використовувати в конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишнім світом, вільне вираження власних бажань, здатність адаптуватися в соціальних групах чи ситуаціях, система внутрішніх ресурсів, які мають важливе значення для побудови ефективної комунікації.

Основними компонентами комунікативної компетентності є: розуміння особливостей людини, з якою спілкуються; володіння відповідними техніками спілкування; вміння аналізувати жести, міміку та тон голосу співрозмовника; вміння відстоювати свою точку зору та сперечатися; читати та писати писемне мовлення компетентність і стиль; навички активного слухання; наявність виконавських навичок; ораторство; запобігання та вирішення конфліктів; багатий словниковий запас; мистецтво емпатії; засвоєння правил етикету; грамотне та стилістично правильне мовлення; розвиток усного мовлення, впевнена інтонація та відповідне емоційно-ситуативне забарвлення [4, с. 20].

Мовленнєве спілкування старших дошкільників має особливості, які відрізняються від взаємодії з дорослими. Діти не завжди можуть адекватно висловлювати думки та почуття, що в свою чергу стає перешкодою для формування стосунків з іншими.

Ігрові технології навчання здійснюють важливу роль у самореалізації та розвитку дітей, оскільки:

- гра має чітко поставлену мету та відповідний результат;
- має відповідний кінцевий результат;
- це добре відома та цікава форма діяльності для людини різного віку;
- ефективний засіб пізнавальної активності та діяльності;
- це ефективна мотивація для дітей;
- це передача знань, вмінь та навичок;
- гра є груповою формою роботи, в основі якої лежить змагання;
- вона багатофункціональна, її вплив на дитину неможливо обмежити одним аспектом [3, с. 26].

На основі попередньо здійсненої діагностики комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в ЗДО м. Житомира, нами була розроблена авторська програма мовленнєвого розвитку дітей "Розмовляйчики". Основна мета програми – розвивати комунікативні вміння дітей, здатність вступати у спілкування з іншими, починати розмову, спілкуватися відповідно до контексту висловлювання. Завдання програми: використати ігрові технології для формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку; сприяти розвитку комунікативних знань та вмінь дітей.

Висновки. Комунікативна компетентність – це інтегративна якість особистості, що включає в себе вміння та навички спілкування та комунікації, а також здатність володіти вербальними та невербальними засобами комунікації. Враховуючи важливість соціалізації дітей старшого дошкільного віку, визначаються наступні ефективні умови розвитку комунікативної компетентності: залучення дітей до спільної діяльності та спілкування; розвиток комунікативних знань та вмінь шляхом активізації спілкування дітей в різних видах діяльності; використання сучасних технологій комунікативного розвитку дітей. Застосування ігрових технологій є досить ефективним для всебічного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / наук. кер. : А.М. Богуш; авт. кол-в: А.М. Богуш, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.В. Гавриш [та ін.] Київ, 2012. 26 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. 246 с.
3. Буяк Р.Р. Початкове навчання та виховання. *Навчаємо граючи*. 2016. №25. С. 26–28.
4. Кононко О. Л. Активність як провідна характеристика особистісного становлення дошкільника. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. зб. наук. Київ–Житомир: Волинь, 2003. С. 20-41.
5. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікаційної компетенції студентів філологічних факультетів. Черкаси : Видавець Вовчок О.Ю. 2006. 330 с.

ПРОФІЛАКТИЧНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вікторія Данюк, директорка

Олена Колотова, старша медична сестра

*ЗДО № 16 «Веселка» компенсуючого типу Звягельської міської ради,
Житомирської області*

Актуальність проблеми. В усі часи актуальним завдання сучасного дошкільця є формування здоров'язбережувальної компетенції дитини дошкільного віку.

Сьогодні в Україні немає дитини, яка тією чи іншою мірою не зазнала би впливу війни. Найбільш вразливими до стресів є маленькі діти. Пережитий стрес може спричинити проблеми їх фізичного здоров'я. Особливо загострюються хронічні захворювання та проявляються хвороби набуті через часті перебування у холодних і сирих підвалах та укриттях.

Мета статті: узагальнення досвіду організації профілактично-оздоровчої роботи закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану.

Виклад основного тексту. Наше місто відносно швидко відновило сили і

люди почали рухатися, працювати по-новому і створювати нове в умовах війни. Постало питання необхідності облаштування та відкриття закладу дошкільної освіти, який зміг би забезпечити головне – безпеку і комфорт дітей, батьки яких задіяні в критичній інфраструктурі міста. Наявність у приміщенні ЗДО №16 протирадіаційного укриття, дозволило створити належні умови для безпечного перебування дітей та відновити функціонування закладу з 11 квітня 2022 року. Воєнний стан змінив наше життя, іноді у надзвичайній ситуації прості речі, до яких ми звикли, можуть швидко стати недоступними. Поряд із завданням безпеки життя вихованців, постало завдання – як зберегти фізичне здоров'я дитини під час війни?

Тому, щоб освітній процес та профілактично-оздоровча робота в ЗДО №16 була ефективною і безпечною, то в першу чергу потрібно було змінити організацію роботи закладу та спроможність людей працювати в складних умовах воєнного стану, готовність не просто виконувати свої функціональні обов'язки, а створити атмосферу, яка б сформувала необхідний рівень довіри батьків до персоналу нашого закладу.

Хочемо зупинитися саме на профілактично-оздоровчій роботі ЗДО №16 в умовах воєнного стану. У процесі профілактично-оздоровчої роботи, в основному задіяні медичні працівники. Метою всіх профілактично-оздоровчих заходів, які проводяться в ЗДО №16 – зміцнення імунітету і досягнення підвищення стійкості дитячого організму до захворювань. До послуг вихованців в ЗДО №16 функціонує профілактично-оздоровчий центр, який включає: фізіотерапевтичний кабінет, інгаляторій, фітобар, сауну, спелеокамеру, масажний кабінет [1].

Фізіотерапевтичний кабінет у відповідності плану оздоровлення проводить різноманітні процедури. Всі процедури проводяться під наглядом і за призначенням лікаря. Даний перелік процедури є обов'язковими і дуже ефективними в епідемічно небезпечний період підвищення захворюваності на ГРВІ, грип та COVID-19, а саме [2]:

- зрошення зіва відварами лікарських трав;
- тубус-кварц на ніс, зів;
- змащування зіва розчином хлорофіліпту;
- полоскання горла (кип'яченою водою, розчином натрію хлориду, відваром лікарських трав по чергово) після сніданку.
- інгаляції парові, ультразвукові з відварами лікарських рослин та медичними препаратами;
- електрофорез дітям із залишковими явищами, після перенесеного бронхіту, ураженням ЦНС, з дискінезією жовчно-вивідних шляхів, порушенням постави, плоскостопістю;
- ампліпульс терапія;

- солюкс;
- УВЧ-терапія.

У закладі для вихованців створено фітобар. Потенціальні можливості фітотерапії величезні, так як дія лікарських трав різнобічна: тонізуюча, заспокійлива, покращує роботу серцево-судинної системи, має протизапальну, відхаркувальну, потогінну дію, покращує апетит та травлення, має антибактеріальний ефект. Всім дітям призначається фіточай «Золота осінь», який має загальнозміцнюючий ефект. Також у фітобарі для дітей проводиться синглетно-киснева терапія. Діти із задоволенням смакують «пінкою», до складу якої входять відвари лікарських трав, натуральні соки, сироп кореня солодки.

Гордістю закладу є спелеокамера за аналогом «Солотвинських соляних шахт» – це штучний мікроклімат, що представляє собою лікувальне середовище, яке складається з аерозолі кам'яної солі (NaCl). Іони Na (натрію) та Cl (хлору) здійснюють бактеріостатичну, гіпосенсибілізуючу, муколітичну, імунорегулюючу дію. Застосовують лікування в спелеокамері при хронічних захворюваннях верхніх дихальних шляхів, полінозах, передастмі, захворюваннях ЛОР-органів, дерматитах. Після сеансу в спелеокамері обов'язково проводиться дихальна гімнастика.

Невід'ємною частиною оздоровчої роботи закладу є профілактичний масаж, який проводиться медичною сестрою з масажу в спеціально обладнаному кабінеті.

Одним із найефективніших засобів оздоровлення в закладі є загартування. Загартовувати – означає систематично, багаторазово, дозовано впливати на організм тими чинниками, що часто спричиняють хвороби. Головне завдання загартування – створювати для дитини не «тепличні» умови, а такі, що дадуть їм змогу зміцнювати вроджені захисні сили організму. Загартування водою проводиться в декілька етапів, що дає можливість виробити імунітет на холод поступово. Крім обливання холодною водою, обтирання тіла снігом, широко проводяться повітряні й сонячні ванни, систематичне полоскання горла водою, температура якої поступово зменшується і дає виражений оздоровчий ефект, максимальне перебування дітей на свіжому повітрі, створюються умови для достатньої рухової активності дітей. Особлива увага протягом дня приділяється виконанню комплексу фізкультурно-оздоровчих заходів, активно практикується ходіння «Доріжкою здоров'я», що є гарним засобом загартування, формування й зміцнення скелета стопи.

Найбільш ефективною нетрадиційною формою загартування в ЗДО №16 вважається моржування. Але цю форму роботи змушені тимчасово призупинити на період дії воєнного стану через постійні повітряні тривоги та віялові відключення електроенергії, яка необхідна для роботи сауни.

Організація профілактично-оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти

під час воєнного стану вимагає додаткової гнучкості і винахідливості, щоб оптимально забезпечити вихованцям рухову активність на протязі дня. Задля цього передбачені щоденна ранкова гімнастика, фізичні вправи, рухливі ігри, фізкультурні заняття, фізкультхвилинки, спортивні розваги. Застосовуючи професійні вміння і фізичні можливості працівники намагаються робити все можливе, аби діти відповідно за графіком отримували профілактичні процедури, що дуже важливо для отримання позитивного результату в оздоровчій роботі.

Висновки. Отож, найліпшим проявом турботи дорослих є комплексне спрямування значних зусиль на зміцнення імунітету та формування міцного здоров'я дитини. Бо саме від здоров'я дитини залежить її фізичний розвиток та психічний стан, успіхи у навчанні та вибір улюбленої справи у майбутньому, взаємовідносини з оточуючими та місце у соціумі.

Ми пишаємося тим, що нам вдалося створити імідж закладу, якому із спокійною душею довіряють найдорожче – своїх дітей. Попри всі складнощі, віримо у перемогу і робимо все від нас залежне, дбаючи про щасливе і комфортне сьогодення наших вихованців, адже саме їм творити майбутнє України!

Список використаних джерел

1. Лікувально-оздоровчий центр ЗДО № 16 «Веселка» компенсуючого типу Звягельської міської ради <http://nv-dnz16.zt.sch.in.ua/likuvalno-ozdorovchij-centr/>
2. Профілактика грипу в закладі дошкільної освіти. Педрада. Портал освітян України. <https://oplatforma.com.ua/article/2493-proflaktika-gripu-u-dtey-v-zaklad-doshklno-osvti>

МНЕМОТЕХНІКА ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ЗВУКОВИМОВИ ДОШКІЛЬНИКІВ: НЕТРАДИЦІЙНО, ТВОРЧО, ДІЄВО

Валентина Дейнеко, вихователька,

Лариса Кучер, музична керівниця

*заклад дошкільної освіти №16 «Веселка» компенсуючого типу
Звягельської міської ради, Житомирської області*

Актуальність проблеми. Забезпечуючи різнобічний розвиток дітей дошкільного віку відповідно до їхніх здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей кожен педагог прагне зробити освітній процес легким, цікавим, доступним та комфортним, без розумового і нервового перенапруження.

Метою даної статті є розкриття особливостей використання немотехніки для корекції звуковимови дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Для педагогів не секрет, що у більшості

дітей дошкільного віку з недорозвитком мовлення різної складності, поряд із порушеннями компонентів мовленнєвої системи відзначається низька концентрація уваги, обмежені можливості її розподілу, знижена вербальна пам'ять, страждає продуктивність запам'ятовування. У деяких дітей низька активність пригадування поєднується з обмеженими можливостями розвитку пізнавальної діяльності, присутня низька мотивація та відсутність відповідних навичок для полегшення засвоєння нової інформації. Науково доведено, що у малюків права півкуля, відповідальна за уяву, розвивається швидше за ліву, яка відповідає за аналітичне та логічне мислення [1]. Тому саме в період дошкільного розвитку дитини доречно застосовувати традиційні і нетрадиційні форми роботи з використанням яскравих образів та схем, що допомагають швидко та надовго запам'ятати потрібну інформацію.

Однією з таких нетрадиційних методик є мнемотехніка (в перекладі з грецького – «мистецтво запам'ятовування»). Мнемотехніка у роботі з дітьми логопедичної групи сприяє:

- забезпеченню психологічного та емоційного комфорту під час занять;
- швидкій автоматизації звуків у спонтанному мовленні та розвитку правильності мовлення;
- успішному засвоєнню дітьми великої кількості мовного матеріалу, в якому якісно закріплюються поставлені звуки;
- активізації вищих психічних функцій: сприймання, пам'ять, увага, мислення.

Коли дитина в своїй уяві поєднує кілька зорових образів, мозок фіксує цей взаємозв'язок. І надалі при згадуванні одного з елементів цього асоціативного ланцюжка мозок відтворює всі раніше поєднані образи [4]. За таким принципом будується мнемотехніка: від простого до складного. Тому починати роботу варто з найпростішого – мнемоквадрата, поступово переходити до мнемодоріжок, пізніше – до мнемотаблиць.

У процесі впровадження мнемотехніки на початковому етапі роботи ми ознайомлюємо дітей із мнемоквадратами – окремими картками із зображеннями певного предмета, дії або символу. Мнемоквадрати використовуємо з метою спонукати малюків обстежувати навколишній світ за допомогою слухових та зорових рецепторів. Після такого обстеження пропонуємо описати предмети. Цей вид роботи дає можливість сформувати у дошкільнят уміння вербально відтворювати уявлення про об'єкт.

Наступний етап - створення простих чистомовок із використанням вже відомих мнемоквадратів. Діти за дорослим повторюють певні склади й озвучують зображення на мнемоквадраті. Ця вправа допомагає автоматизувати певний звук у прямих і обернених складах та словах.

Коли діти оволоділи навичками озвучування чистомовок, ми переходимо

до наступного етапу – створення мнемодоріжок. Мнемодоріжка – це кілька мнемоквадратів, об'єднаних певним сюжетом. За основу сюжету беремо більш складніші чистомовки і разом із дітками за змістом кожної з них створюємо мнемодоріжки. Таким чином, ми не лише автоматизуємо поставлені звуки, а й спонукаємо дошкільнят до створення асоціативних зв'язків-ланцюжків (мнемодоріжок).

Коли малюки оволоділи навичками правильної та чіткої вимови складних звуків у складах і словах, та можуть повторювати фрази за педагогом із опорою на картинки, ми розпочинаємо наступний, найскладніший етап – роботу з мнемотаблицями. Мнемотаблиця – це система картинок, що вказує на суттєві ознаки якогось об'єкта (явища) чи послідовність подій і складає зміст розповіді [3]. Створюючи мнемотаблицю для дітей дошкільного віку варто врахувати в ній кількість мнемоквадратів. Орієнтовна кількість мнемоквадратів у таблиці наступна:

Вікова група	Молодша	Середня	Старша
Кількість картинок	6-9	9-12	12-16

У своїй роботі ми використовуємо мнемотаблиці, розроблені на матеріалі авторських римівок, скоромовок та віршів. Для зручності використання мнемотаблиці згруповані за звуками, над автоматизацією та диференціацією яких ми працювали.

Робота з мнемотаблицями проводиться за наступним алгоритмом:

Крок 1. Педагог і дитина разом уважно розглядають таблицю і картинки, які на ній зображені, кілька разів повторюють назви предметів, що містять звук, над опануванням якого працюють.

Крок 2. Педагог промовляє віршований твір, вказуючи на відповідні картинки та повторює їх кілька разів.

Крок 3. Педагог і дитина по черзі відтворюють частину тексту, що відповідає ряду картинок, повторюючи декілька разів, потім виконують те саме з іншою частиною тексту.

Крок 4. Дитина самостійно відтворює текст, користуючись мнемотаблицею.

Крок 5. Дитина самостійно відтворює текст без опори на мнемотаблицю.

Працювати з мнемотаблицями дуже зручно: діти із задоволенням запам'ятовують скоромовки та віршики. Етап автоматизації та диференціації звуків проходить набагато швидше і цікавіше, а результативність корекційної роботи зростає. Таким чином текст, необхідний для автоматизації та диференціації проблемних звуків, запам'ятовується легко: послідовність слів у ньому наочно демонструється дитині й основну увагу дошкільник може зосередити на правильній вимові складних для нього звуків [2].

Процес роботи над звуковимовою дошкільників досить складний та довготривалий. Тому нерідко доводиться урізноманітнювати роботу над проблемними звуками творчими завданнями. Логічно, що наступний етап у роботі з дітьми дошкільного віку – творчий. Саме на цьому етапі ми пропонуємо дітям самостійно підбирати мнемоквадрати для римування слів, створюючи слова-рими. Таким чином, діти не лише вчаться римувати слова, а й проявляти уяву і фантазію.

Цікавою формою взаємодії з дітьми є робота зі словесними етюдами – коротенькими оповіданнями пізнавального характеру. Завдяки їй ми збагачуємо словниковий запас дошкільників новими словами. Робота зі словесними етюдами дає можливість не лише розвинути та покращити зв'язне мовлення малюків, а і спонукає їх до розвитку власної творчості та креативності.

Для підвищення ефективності корекційно-розвивальної роботи у логопедичній групі, ми вирішили об'єднати зусилля учительки-логопедині, виховательки та музичної керівниці. Результатом співпраці стали пісеньки для дітей, створені на основі чистомовок, скоромовок та віршів, які покладені на авторську музику. Вони допомагають дітям природно та невимушено виправити мовленнєві дефекти, тому що вплив співу на розвиток мови заслуговує окремої уваги. Спів у чудовій ігровій формі розширює словниковий запас дітей і вміння висловлювати думку, має помітний вплив на емоційний фон, покращує настрій. Діти, які співають - веселіші, спокійніші і сміливіші, у них покращується увага, пам'ять та уява.

Враховуючи те, що музика здатна найефективніше пробудити уяву і фантазію, спонукає до творчості та винахідливості, ми створили ряд ігор для дітей дошкільного віку, використавши прийоми мнемотехніки.

Висновки. Таким чином, у плідній творчій співпраці ми не лише досягаємо бажаних корекційних результатів (виправлення недоліків звуковимови, розвиток фонематичного сприймання, формування зв'язного мовлення, активізація психічних процесів), а й допомагаємо дітям розбудити їх внутрішній потенціал та повірити у власні сили.

Список використаних джерел

1. Козлова Ю.В., Формування правильної звуковимови та навичок фонематичного аналізу за допомогою мнемотехніки./Ю.В.Козлова./2016. 1-3с.
2. Комарніцька І., Мнемотехніка: розучуємо скоромовки з радістю./ Дошкільне виховання №11. 2016 р. С.20-22.
3. Юхимюк Т.,Мнемотехніка: пов'язуємо образ і слово./ЗДО №40,м. Київ// Палітра педагога №2 2018 р. С.29-30.
4. Москаленко О. О. Використання прийомів мнемотехніки для корекції звуковимови у дітей дошкільного віку [Електронний ресурс] / Олена Олександрівна Москаленко // Всеосвіта. Національна освітня платформа. 2021. Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-prijomiv-mnemotehniki-dla-korekcii-zvukovimovi-u-ditej-doskilnogo-viku-400831.html>.<https://en.calameo.com/books/0046062316ab9e80ccdd2>

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Ганна Домалевська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник – Іван Коновальчук, доктор педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Діти - майбутнє кожної держави, перспективи її економічного, соціального та духовного розвитку. Здоров'я завжди було головним чинником безпеки нації. Але саме в наш час ця істина почала звучати, як дзвін на сполох.

На сьогоднішній день коли рівень здоров'я нації, нашого підростаючого покоління, через велику кількість хвороб за даними МОЗ, серед населення України, досить гостро постає проблема формування здоров'язбережувальної компетентності дітей, яка одночасно є актуальна не лише у медицині, а і у психологічній, педагогічній науці. Поліпшення здоров'я дітей не може бути вирішене тільки медиками. Здоров'я має бути результатом освіти. І на сьогодні можна з впевненістю сказати, що педагоги можуть зробити для здоров'я дитини більше, ніж лікарі. Це не означає, що вони мають виконувати роботу лікарів, а робити так, щоб перебування дітей у дошкільному навчальному закладі не шкодило здоров'ю дитини, а навпаки – зміцнювало його.

Старший дошкільний вік являється найбільш важливим періодом формування дитячого організму, збереженню та зміцненню здоров'я дитини. Дослідження науковців свідчать про те, що саме в цьому віці формується поведінка, виробляються навички життєво важливих рухів, інтенсивно розвиваються рухові якості. Дошкільнята вчаться розрізняти стани здоров'я, починає усвідомлювати роль тих чи інших чинників, які можуть впливати на стан його здоров'я з позитивної чи негативної точки зору. Саме тому батькам та педагогам потрібно добирати засоби, які б вирішували проблему зміцнення здоров'я дошкільника ефективно.

Завдання педагогів – формувати у дітей пріоритети здоров'я, почуття відповідальності за нього і навчити бути здоровими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності старшого дошкільника відображена в працях таких вчених як: В. Абрамов, М. Амосов, Н. Андромук, В. Галузинський та ін. На сучасному етапі проблему збереження здоров'я дошкільника розглядати у своїх працях такі науковці: А. Антипов, Є. Андреев, А. Борисенко, Є. Вільчановський, А. Грищенко та інші.

Метою статті є розкрити педагогічні умови формування

здоров'язбережувальної діяльності у дітей старшого дошкільного віку засобами проектної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Здоров'я підростаючого покоління – це «золотий фонд» нації. Здоровою вважається людина, яка гармонійно розвинена, добре пристосована до навколишнього середовища. Виховати таку особистість можливо лише тоді, коли у кожного члена суспільства будуть сформовані навички здорового способу життя, коли з раннього віку дитина навчається контролю за своїм фізичним станом, виробить негативне ставлення до шкідливих звичок.

Вчений І. П. Павлов стверджував, що здоров'я - це безцінний дар природи, воно дається, нажаль не навіки, його треба берегти. Але здоров'я людини багато в чом залежить від неї самої, її способу життя, умов праці, харчування її звичок [1, с. 99].

Одним із пріоритетних напрямків виховання дошкільника, як зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти України, є забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей, охорона та зміцнення їхнього здоров'я. Здоров'язбережувальна компетентність - це здатність дитини до навичок здоров'язбережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації; дотримання основ здорового способу життя збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності [2, с 6].

На думку Гнатюк О. В. здоров'язбережувальна компетентність як здатність дитини застосовувати здоров'язбережувальні компетенції в умовах конкретної життєвої або навчальної ситуації на користь збереження, зміцнення та формування здоров'я [3].

Андрющенко Т. К у своїй дисертації «Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку» зазначила, що ефективність формування здоров'язбережувальної компетентності залежить від забезпечення змістовно – методичного аспекту формування у дітей дошкільного віку життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного, духовного здоров'я; взаємодії взаємодії педагогів і вихованців у навчально - виховному процесі, задля осмислення дітьми цінності здоров'я, оволодіння знаннями щодо його збереження та набуття власного досвіду здорового способу життя [4, с. 9].

Тому здоров'язбережувальна компетентність дитини виявляється в діяльності та у відповідних реакціях поведінки, таких як, виконання зарядки, у дотриманні правил гігієни, негативним ставленням до шкідливих звичок, вміння дотримуватися ефективних умов діяльності та відпочинку.

Період старшого дошкільного віку, є сприятливим з психолого – педагогічної точки зору до формування здоров'язбережувальної компетентності. У цьому віці спостерігається стрімкий розвиток пізнавальних

процесів: мислення, увага та мовлення. Дитина може дати певні характеристики тим умовам через, які вона почувається погано, або ті фактори, які їй нашкодили. Також це відноситься і до позитивних факторів, які підвищують її рівень життя, духовне благополуччя, адже дитина вже в цьому віці може робити власні висновки, а не наслідувати висловлювання батьків.

Розглядаючи засоби формування здоров'язбережувальної діяльності дітей старшого дошкільного віку, слід розглянути проектну діяльність. Проектна діяльність передбачає створення вихователем таких умов, які дадуть змогу дітям самотійно, або спільно з дорослим відкривати новий практичний досвід, здобувати його експериментальним шляхом, аналізувати його та перетворювати. У проектній діяльності дитина має можливість бути самотійним, ініціативним. У проектній діяльності дошкільник формує своє творче ставлення до довкілля, вчитись розуміти взаємозв'язки.

Саме проектна діяльність дає змогу дитині досягти високого рівня інтелектуальної, особистісної активності дошкільника. Наприклад тема проекту «Здорова дитина, здорова Україна» визначає вибір таких видів діяльності: ігрової, пізнавальної, дослідницької, творчої.

Проектна діяльність включає в себе: завдання, сформоване у вигляді проблеми, цілеспрямовану дитячу діяльність, форми організації дітей з вихователем і один з одним, результат діяльності як знайдений дітьми спосіб вирішення проблем проекту.

Реалізацією будь якого проекту здійснюється в ігровій формі, залучення дітей до різних видів творчої та практично значущої діяльності, в безпосередньому контакті з різними об'єктами соціального середовища (екскурсії, ігри, практично корисні справи). Проект може реалізовуватися в будь якому об'єднанні дошкільників (у групі, підгрупі, одночасно в декількох групах, по всьому закладу, із залученням батьків дошкільників тощо).

Козак Л. В. та Коваль В. Ю зазначили, що, на відміну від проектної діяльності школярів, де більший наголос робиться на дослідницьку активність учнів, проектна діяльність дошкільнят більш різноманітна і варіативна. Вона допускає елементи фантазування і творчості, обов'язковий ігровий контекст, враховує вік і досвід дітей, провідний вид діяльності [5, с. 130].

Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами проектної діяльності передбачає набуття дітьми умінь збереження, зміцнення, використання дбайливого ставлення до здоров'я, та досягається шляхом виконання таких завдань:

- Формування в дітей знань про здоров'я, здоровий спосіб життя;
- Розвиток мотивації дбайливого ставлення до свого здоров'я;
- Розвиток вмінь самотійно приймати рішення стосовно власних вчинків;
- Набуття дітьми власного досвіду зі збереження здоров'я з урахуванням

фізичного стану;

- Розгортання у повсякденному житті практичної діяльності задля збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей.

Мною було визначено, що поняття «здоров'язбережувальна компетентність» слід розглядати як гармонійний розвиток психологічної, соціальної та духовної складовими. Вона передбачає усвідомлення дошкільниками суті, провідних характеристик здоров'я як стану, умов, шляхів його покращення. Уміння дошкільників застосовувати свої знання в ситуаціях, які передбачають збереження здоров'я, ставлення до свого здоров'я як до основної цінності.

На мою думку проектна діяльність є ефективним засобом у формуванні здоров'язбережувальної діяльності у дітей старшого дошкільного віку. Так, як її методи та форми пробуджують позитивне ставлення дитини до набуття позитивного ставлення до збереження свого здоров'я. У роботі над проектами можна вдало поєднувати різні форми й методи діяльності дітей, це : ТРВЗ, моделювання, спостереження, дослідницька діяльність, гра, експериментування тощо.

Висновки. Лише в гармонійному розвитку та функціонуванні всіх складових здоров'я, за умов ефективних форм та методів діяльності, які відповідають віковим та індивідуальним особливостям дітей, буде виникати інтерес до зміцнення, збереження свого здоров'я. Головним девізом проектної діяльності у формуванні здоров'язбережувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку є «Все, що я пізнаю, я знаю для чого це мені треба, і де я можу ці знання застосувати».

Список використаних джерел

1. Максимова О. О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико – методичні засади) : навч. –метод. Посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 213 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція, 2021.
3. Гнатюк О. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності у здобувачів освіти в сучасних умовах навчання (URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718145/1/Текст%20пдф.pdf>).
4. Андрющенко Т. А. Теоретико методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку (URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/214/1/Андрющенко_Т.К.%20.pdf).
5. Козак Л. В, Коваль В. Ю. Проектна діяльність як засіб підготовки дитини до навчання у новій українській школі (URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32376/1/Kozak_Koval_.pdf).

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННІ З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Лілія Жабровець, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Олена Мірошніченко, кандидат педагогічних наук, доцент,*
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Адаптація людини в сучасному світі не можлива без формування особистісних якостей та взаємодії з соціумом. Формування особистісної компетентності передбачає формування основних компонентів усвідомленої та адаптивної особистості. Одним із основних завдань закладів освіти є розвиток соціально усвідомленої та компетентної особистості дитини. Особистісна компетентність є цілісним новоутворенням, формування якої має бути цілісне та послідовне, відповідно до сучасних вимог розвитку дитини. Відтак формування особистісної компетентності постає нагальною потребою та завданням функціонування закладів дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування особистісної та соціальної компетентності займалися такі вчені, як О. Запорожець, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Калачківська, С. Ладивір, Т. Поніманська, М. Михайленко, Л. Боровцова, Є. Мішечкіна, І. Рогальська-Яблонська, Г. Цетліна. Вони розробили цілу низку методів та засобів ефективної роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

Дослідженням особистісної компетентності торкаються у своїх працях В. Байденко, Н. Бігун, О. Гулай, Д. Леонтєв, О. Карабанова, А. Маркова, Н. Морозова, О. Пермяков, І. Фадєєва та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці психолого-педагогічних передумов формування особистісної компетентності в дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з суспільним довкіллям.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особистісна компетентність є багатостороннім поняттям, а тому його визначення обґрунтовується різними вченими. Основні експерти програми “DeSeCo” зазначають, що компетентність – це можливість задовольняти власні та соціальні потреби, діяти та виконувати визначені завдання. Внутрішню структуру компетентності складають знання, пізнавальні та практичні вміння і навички, ставлення, емоції та цінності, етичні норми та мотивація [1, с. 87].

Особистісна компетентність – це володіння засобами та прийомами самовираження та саморозвитку, здатності долати труднощі та професійні деформації. Її основними компонентами є мотивація, радість від життя, позитивна Я-концепція, усвідомлення власної місії, творчий підхід до життя, позитивний емоційний настрій, володіння прийомами саморозвитку тощо [10].

Особистісна компетентність тісно пов'язана із соціалізацією особистості та адаптацією в цьому світі. Відтак особистісна компетентність пов'язана з

поняттям “соціально-особистісна компетентність” [2, с 345].

Важливими характеристиками особистісної компетентності є:

- адекватна самооцінка;
- здатність до емпатії, готовність надавати допомогу;
- позитивне ставлення до себе та світу;
- готовність до взаємодії з дітьми й дорослими, прагнення бути частиною групи;
- здатність самому вирішувати проблемні життєві ситуації [3].

А. Богуш вважала, що особистісна компетентність дитини – це комплексна характеристика, що включає в себе результати попереднього психічного розвитку, а також знання, вміння та навички, креативність та ініціативність, самоконтроль та самооцінка [3].

Для розвитку особистісної компетентності визначені її основні компоненти.

1. Мотиваційно-ціннісний компонент(сформована система цінностей, здатність визначати життєві цілі, оволодівати новими знаннями).

2. Когнітивний компонент (сукупність знань, що необхідні для особистісного розвитку, володіння способами формулювання, планування та вирішення завдань, потенціал творчої активності).

3. Емоційно-вольовий компонент(забезпечує особистісну, внутрішньо скоординовану, відповідальну та ефективну діяльність з метою розвитку особистості) [4, с .96].

Важливою складовою соціально-особистісної компетентності є самосвідомість. О. Кононко зазначала, що “самосвідомість – складний психічний процес, який полягає у сприйманні дитиною численних «образів» самої себе в різних ситуаціях діяльності і поведінки, в усіх формах взаємодії з іншими людьми” [5, с .200].

Т. Шарпова загальні підходи до формування соціальної компетентності дитини визначає принципами гуманізації виховання: сприяння гармонійним взаєминам з іншими, визнанні цінності дитини як особистості, її значущості у суспільстві, заснованої на усвідомленні своїх зв'язків з оточуючими людьми і в цілому – місця в людстві [6, с. 500].

Основними умовами формування соціально-особистісної компетентності є наступними:

- цілеспрямована взаємодія всіх педагогів закладу, встановлення з батьками довірливих стосунків;
- здійснення індивідуального підходу до дітей, систематичний аналіз можливостей, інтересів і нахилів дитини в сім'ї;
- долучення батьків до навчально-виховної роботи дитячого закладу;
- застосування методик та розповідей про особисті переживання в дошкільному закладі і сім'ї для вивчення особливостей ставлення дітей до

вихователя [7, с. 20].

Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям передбачає оволодіння базовими поняттями, що визначаються в певні знання, якими оволодівають діти:

- я – моє ім'я – особистість – громадянин України – землянин;
- моя родина – мої родичі – мої знайомі – люди навколо мене;
- моя кімната – мій дім – моя вулиця – мала Батьківщина – Україна – Земля (спільна домівка людства);
- усі різні – усі рівні;
- предмети найближчого оточення [8, с. 175].

З метою вивчення особистісної компетентності дітей старшого дошкільного віку були проведена діагностична робота, що включала в себе різні форми та методи роботи з дітьми:

- діагностична методика самооцінки дітей “Сходинки”;
- проєктивна методика “Дерево”;
- методика дослідження особистості Рене Жиля;
- дидактична гра “Вгадай, хто я за професією?”;
- колірний тест відносин;
- методика “Який я?”;
- гра-стратегія “Дитячий садок”;
- дидактична гра “Добрі та погані вчинки”;
- бесіда “Мої права та обов'язки”.

В процесі здійснення діагностики та розробки авторського проєкту розвитку особистісної компетентності визначено основні критерії формування особистісної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з суспільним довкіллям – когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий. На основі проведеної діагностики була розроблена авторська програма розвитку особистісної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Основна мета авторської програми – залучати дітей до пізнання себе та соціального довкілля, вчити аналізувати поведінку власну та інших людей, розрізняти добро та зло, орієнтуватися у власних правах та обов'язках, вчити адаптуватися в соціальному довкіллі, сприяти емоційному благополуччю.

За результатами проведеного експериментального дослідження була визначена ефективність проведення заняття з ознайомлення з довкіллям для розвитку особистісної компетентності на основі аналізу основних її критеріїв та показників.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Отже, формування особистісної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є на сьогодні актуальною проблемою в закладах дошкільної освіти, що

передбачає активізацію зусиль та здійснення систематичної роботи.

Список використаних джерел

1. Овчарук О.В. Компетентності як ключ до формування змісту освіти. Стратегія реформування освіти України/ О.В. Овчарук. Київ.: К.І.С., 2003. 295 с.
2. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ// А.Богуш, Н. Гавриш. К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. 408 с.
3. Богуш А. М. Моє довкілля. Програма ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з довкіллям / А.М. Богуш. К: Шкільний світ, 2006.
4. Шевченко О. М. Теоретична модель особистісної компетентності// Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки/ О.М.Шевченко. Київ, 2011. С. 96 – 105.
5. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. Закладів/ О.Л. Кононко. Київ: Освіта, 1998. 255 с.
6. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / за ред.. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. Київ: Богдана, 2003. 520 с.
7. Матвійчук Л.Д. Михайленко Микола Петрович // Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія [електронна версія] /ред.: І.М.Дзюба, А.І.Жуковський, М.Г.Железняк та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018.
8. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : навчальний посібник/ О.О. Максимова. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 175 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Людмила Зінчук, директор ЗДО

Врублівський заклад дошкільної освіти «Сонечко»

Житомирського району, Житомирської області

Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Оксана Сорочинська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій

*Дарина Олійник, асистент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку є одним із найважливіших завдань, яке стоїть перед сучасними педагогами. Відмінні творчі здібності не тільки допомагають дитині реалізувати себе в різних сферах життя, але й забезпечують її успіх у майбутньому. Крім того, творчість є необхідною складовою для розвитку критичного, інноваційного мислення та самовираження. Також, розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку допомагає їм розвивати фантазію, уяву, моторику та сприяє формуванню особистісної самостійності й соціальної адаптації. Тому, забезпечення розвитку творчих здібностей є важливим завданням для педагогів та батьків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років у

педагогічній науці активно досліджується питання розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку (Л. Керрола, І. Біла, О. Кочерга, Б. Нікітіна, Дж. Сміта.). Проблема використання нетрадиційних методик зображувальної діяльності для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку вивчалася низкою науковців: М. А. Андрієнко, Л. М. Березівська, В. М. Бондаренко, О. В. Бороніна, Г. М. Вінниченко, Т. А. Горобець, І. М. Карпенко, В. О. Коваленко. На їхню думку, дана методика для дошкільнят актуальна і сучасна, адже нетрадиційна техніка малювання зображувальної діяльності, це як новий подих у творчості дитини. Щось нове, незвідане, нетрадиційне завжди цікавить дошкільнят. Малювання допомагає дітям розвивати фантазію, творчість, уявлення про навколишній світ, дитина в той момент наче поринає у світ казки, доброти, наче стає творцем. Нетрадиційні техніки малювання викликають у дітей безліч нових ідей, позитивних емоцій, відкривають можливість використовувати добре знайомі їм підручні предмети в якості художніх матеріалів.

Метою статті є аналіз та обґрунтування особливостей застосування нетрадиційних технік зображувальної діяльності у роботі вихователя з розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку

Виклад основного матеріалу. «Витоки здібностей і обдарування дітей – на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки – струмочки, які живлять джерело творчої думки. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина» – стверджував В.О. Сухомлинський. Ці слова є підтвердженням важливості заняття із зображувальної діяльності у дошкільному віці.

На думку І. Новоселецької, дитяча творчість є явищем спонтанним, неповторним, безпосереднім, і разом із тим природним і дивовижним. Дитяча творчість є дієвим механізмом розвитку талантів дитини [2]. Під дитячою творчістю О. Кульчицька, Є. Фльорін розуміють творчість, яка дозволяє створювати новий продукт – малюнок, виріб, конструкцію, гру, оповідання та ін. [3]. У свою чергу Н. Міщенко переконана, що розвитком творчих здібностей дитини можна керувати. Однак потрібно враховувати певні чинники (фактори): середовище (предметне, соціальне, природне), що її оточує; умови виховання; характер навчальної діяльності [1]. Також, одним з важливих факторів формування у дітей образотворчих здібностей є ставлення до художньої діяльності. Щоб викликати у дитини бажання до такої діяльності, необхідно створити для дитини творчий настрій, облаштувати кімнату, підібрати матеріал із яким працюватиме дитина, оформити робоче місце.

Досвід показує, що одна з основних умов успішного розвитку дитячої творчості – це варіативність, різноманітність, естетичність роботи з дітьми. Щось нове, цікаве, незвідане завжди манить дітей і зацікавлює дошкільнят, тому

завдання педагога втілити мрії малят у реальні дії. Важливо, кожного разу створювати цікаву, вигадану ситуацію так, щоб діти змогли застосувати раніше набуті навички, знання і вміння, а з іншого – шукали нові підходи, творчі рішення у даній ситуації. Саме це викликає у дітей позитивні емоції, бажання творчо мислити, працювати. Малювання не може бути одноманітними, шаблонним, треба завжди враховувати і різновид паперу, його якість, фактуру, це впливає на якість малюнка. Тому, дитина виконуючи свої задуми завжди спирається на свою фантазію, творчі вміння, навички.

Власний досвід роботи в закладі дошкільної освіти підтверджує, що дітям найбільше подобається малювати. Вони творять і на заняттях, і у ранішні години, на прогулянках – проявляючи свої здібності і вміння. Переконані в тому, що коли дитина використовує у своїй роботі підручні матеріали (гриби, нитки, листочки, вату, пінопласт, пекінську капусту та ін.), зазначена робота дозволяє дітям відчувати незабутні позитивні емоції. Результат праці малят зазвичай ефективний і завжди вдалий і майже не залежить від вмілості і здібностей дошкільнят. Нетрадиційні засоби зображення досить прості за технологією і у використанні, працюючи з ними, така діяльність буде нагадувати гру. Якій дитині буде нецікаво малювати пальчиками, чи робити штампування грибом, або робити малюнок власною долонькою, ставити на папері ляпки за допомогою коктейльних трубочок і отримувати кумедний малюнок? Головне в нашій роботі, це сам процес і результат діяльності дитини. І коли малюк пізнає новий для себе вид малювання нетрадиційними техніками зображувальної діяльності, воно приносить позитивні емоції, приємні враження, дитина тоді себе відчуває маленьким творцем, художником. Малювання з використанням нетрадиційних технік зображення не стомлює дошкільнят, у них зберігається висока активність, працездатність, увага, зацікавленість протягом усього часу, відведеного на виконання даного завдання.

Технік нетрадиційного малювання дуже багато. Однак, для дітей старшого дошкільного віку доцільно використовувати техніки: відбиток, монотипія, кляксографія, граттаж, тичкове малювання, малювання долоньками, пальчиками, овочами, штампами, ниткографія, набризк і багато інших.

Заняття з малювання із застосуванням нетрадиційних технік доцільно проводити як у першій, так і у другій половині дня. Для занять потрібно приготувати красиві, цікаві і різноманітні матеріали, щоб у дітей була можливість вибору засобів зображення. Основними формами організації освітнього процесу є комплексні, комбіновані заняття, гурткова діяльність. На відміну від основних занять, які обмежені не лише програмовим змістом, а й часом, і тому на них іноді важко здійснювати індивідуальний підхід до малят, при цьому відзначати творчі прояви, допомагати у вирішенні цікавих моментів їхнього виконання роботи. А от гурткові заняття можна побудувати так, щоб

було цікаво і дітям, і педагогу, при цьому можна проявити цікаві моменти роботи з дошкільнятами.

Для того щоб зображувальна діяльність на заняттях проходила найбільш ефективно, потрібно дотримується принципу інтегральності, який полягає в тому, що дітям пропонуються теми занять, які можуть поєднати різні галузі науки, мистецтва [3]. Цікавий початок роботи, сюрпризні моменти, застосування ігрових прийомів - все це допомагає не допустити в дитячу образотворчу діяльність одноманітність і нудьгу, а забезпечує зацікавленість, жвавість і безпосередність дитячого сприйняття і діяльності.

Рис. 1. Малюнок троянд із використанням нетрадиційної техніки зображувальної діяльності (допомогою зрізу із пекінської капусти).

Образотворча діяльність набуває творчого характеру поступово, коли діти оволодівають різними техніками зображувальної діяльності від молодшої до старшої групи. Діти малюють не лише олівцями, пензлями, а також кулачками, долонями, пальчиками, , губкою, зубною щіткою, пір'ям, штампують – тичком, зібганим папером, листям дерев, губкою. Окрім звичайних фарб, використовую крупу. Діти малюють на снігу, камінчиках, повітряних кульках. Все це допомагає розширити образотворчі можливості дітей, сприяє подоланню невпевненості при виконанні роботи, надає оригінальності малюнкам вихованців. Наприклад малювання троянди за допомогою зрізу із пекінської капусти. Коли дитина вмокає у

фарбу заготовку і залишає слід на папері, утворюючи пелюстки квітки - вона сподівається на чудовий результат, доповнює свій задум листочками і виходить чудовий букет квітів (рис. 1.).

Так іще є один цікавий, захопливий нетрадиційний метод малювання по мокрому папері. Такою технікою добре зображати тваринок. Адже вони на дотик м'які і пухнасті, а ефект мокрого паперу дає такий результат. Слід лише дотримуватися рекомендації, щоб папір не був сильно мокрим, тоді малюнки будуть бажаного задуму, малювати охайно і не поспішаючи, а коли висохне малюнок домалювати фломастерами деталі тваринкам (рис. 2).

Висновки. Нетрадиційні техніки зображувальної діяльності створюють невичерпні можливості для розвитку дитячої фантазії, стимулюють дітей до нових пошуків. У свою чергу педагог розкриває у дошкільнят бажання до творчих успіхів, домагає, щоб кожна дитина досягла певного кінцевого результату в творчості, пододала труднощі на шляху до нього і отримала емоційне задоволення, радість та впевненість у своїх силах. А головне, щоб у дитини залишилося бажання на нові ідеї і експерименти у зображувальній діяльності.

Рис. 2. Малюнок зайчика з використанням нетрадиційної техніки зображувальної діяльності (малюнок по мокрому папері).

Список використаних джерел

1. Міщенко, Н. І. (2017). Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. Таврійський вісник освіти, 1, 138-144 (Mishchenko, N. I. (2017). Development of creative potential of younger students by means of innovative technologies. Tavriysk Bulletin of Education, 1, 138-144).].
2. Новоселецька І.Е. Розвиток художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку в реаліях євроінтеграційних вимірів. «Молодий вчений». № 10.2 (50.2) жовтень, 2017 р. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10.2/14.pdf>
3. Томашевська І. Творчість дітей дошкільного віку: теоретичний аспект проблеми. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 10 (114). <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/21.pdf>

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Дарина Кирилюк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Тетяна Гужанова**, кандидат філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. За останні роки відбулися стрімкі зміни в гуманізації та демократизації стосунків, змінилася економічна трансформація, змінилася спрямованість дошкільної освіти, діти поступово стали основною ланкою власного розвитку та носіями особистісних якостей. Усе це вимагає оновлення практики дошкільної освіти для забезпечення формування базової грамотності дітей дошкільного віку.

У новій редакції «Базового компоненту дошкільної освіти» предметно-практична, технологічна компетентність визначаються як уміння дітей втілювати творчі ідеї за допомогою дорослих або самостійно, реалізовувати

творчі задуми з перетворенням об'єктів довкілля, з використанням різних матеріалів у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань та завдань з моделювання, що спирається на обізнаність із відповідними засобами та предметно-практичними діями. Сформованість цієї здатності є основою успішного навчання дитини на наступному етапі, особливо в початковій школі і відповідає загальнодержавним стандартам початкової освіти.

Сучасні реалії вимагають від дошкільнят оволодіння елементарними вміннями: визначатися з метою діяльності, планувати свої дії, проявляти самостійність, цілеспрямованість, наполегливість у долатті труднощів власними силами. Головне завдання педагога – створення умов для прояву самостійності та практичного розв'язання проблем самими дошкільниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Матеріали досліджень сучасних українських вчених з різних аспектів проблеми формування соціальних здібностей особистості на різних етапах її становлення є важливими для нас у контексті конкретної проблематики, а саме: вивчення мовленнєвих здібностей дитини; (Н. Гавриш, А. Богуш), дослідження соціально-емоційного розвитку особистості з метою розвитку соціально компетентних дітей дошкільного віку (О. Кононко), дослідження ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку (Т. Піроженко), розвиток навичок ефективної взаємодії у дітей 4-6-7 років (Т. Піроженко, К. Хартман). Компетентнісний підхід розглядалась в психолого-педагогічних дослідженнях В.А. Болотова, М.В. Крулехта, Л.В. Свірської, Г.А. Федотової, І.Д. Фруміної, Р.М. Шерайзиної, А. В. Хуторського, Б. Д. Ельконіна та ін.

Незважаючи на велику кількість наукових робіт, у педагогічних дослідженнях вивчення цієї проблеми недостатньо висвітлено. Велика відповідальність за розвиток технологічно компетентних дітей дошкільного віку лягає на дорослих, особливо на вихователів дошкільних закладів.

Мета статті полягає у розкритті змісту формування технологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку засобами дидактичних ігор в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технологічна компетентність – це здатність дитини реалізовувати творчі задуми щодо перетворення об'єктів навколишнього середовища з використанням різноманітних матеріалів на основі ознайомлення з інструментами та тематичними практичними діями за допомогою дорослих або під час виконання конструктивних технічних творчих завдань, завдань з ліплення [1].

Сформована дисциплінарно-практична, технічна компетентність призводить до творчого самовираження в самостійній та спільній діяльності з однолітками через сформовану дисциплінарно-технічну дію. Дисциплінарна практично-технічна діяльність передбачає вирішення дітьми практичних завдань: постановка мети, планування послідовності дій, формування простих

висновків про способи дій, розподіл обов'язків, підбір необхідних матеріалів та інструментів, контроль виконання дій, аналіз і оцінка отриманих результатів.

Окреслимо ключові аспекти формування предметно-практичної, технологічної компетентності:

- формування компетентності відбувається в процесі розв'язання конкретних практичних завдань, під час активної діяльності.
- високий рівень активності дітей досягається завдяки посиленій мотивації;
- обов'язковим етапом предметно-практичної діяльності, що впливає на якість результатів, є її рефлексивний аналіз та самоаналіз [2, с. 3-4].

Виконуючи дії з реальними предметами, переміщуючи їх у просторі, змінюючи їх функціональне призначення та вдосконалюючи компоненти, дитина долає статичне сприйняття, усвідомлює динаміку навколишнього середовища, змінює оточення відповідно до власних уявлень або відповідно до завдань, які ставить перед нею дорослий, чи умов ситуації. Процес формування технологічної компетентності інтегрується з іншими видами діяльності дітей [4, с. 7-8]. Це стимулює самостійність і мобільність дитини, задовольняє її базові потреби, дає можливість використовувати отриману інформацію, застосовувати набуті методи і засоби діяльності в нових умовах, забезпечує зв'язок з особистим досвідом і взаємодією дитини з дорослими. При цьому вихователі, як партнери дітей, діють за згодою обох сторін для досягнення бажаного ефекту.

Серед видів діяльності, у процесі яких створюються сприятливі умови для розвитку технологічної компетентності дітей, варто назвати: предметно-практичну, предметно-ігрову, конструкторську, трудову, художньо-практичну.

Технологічна компетентність передбачає не лише здатність володіти інструментами технологій, але й уміння раціонально використовувати їх, орієнтуватися в незрозумілій ситуації і швидко приймати рішення в технічному середовищі [5].

Основні принципи формування технологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку:

1. Створення безпечних умов для вивчення технологій.
2. Використання ігрових форм.
3. Розвиток креативності та ініціативності.
4. Індивідуальний підхід до кожної дитини.
5. Поєднання традиційних методів з сучасними технологіями.

Дидактичні ігри є важливим інструментом для розвитку технологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку. Нижче наведено кілька прикладів ігор, які можуть допомогти розвивати технологічну компетентність у дітей дошкільного віку:

1. «Розвивайте думку». Ця гра допомагає дітям навчитися розуміти взаємозв'язки між об'єктами та явищами. Для гри потрібно створити набір

карток з різними предметами, наприклад, яблуко, стіл, м'яч. Діти повинні обирати дві картки та пояснювати, як вони пов'язані між собою.

2. «Конструювання». Ця гра допомагає дітям розвивати навички конструювання та розуміння просторових відносин. Для гри можна використовувати різні конструктори, наприклад, Lego, Magnetix або Кубики.

3. «Розумна ферма». Ця гра допомагає дітям середнього дошкільного віку розвивати навички управління технологічним процесом. Гра дозволяє гравцеві створити та управляти власною фермою, де він може займатися вирощуванням рослин та тварин.

Таким чином, гра – це основна форма діяльності дітей дошкільного віку, вона є способом відтворення життєвих ситуацій та взаємодії з предметами навколишнього середовища. Гра сприяє розвитку уяви, творчих здібностей, сприймання світу, розвитку мовлення та соціальних вмінь. Тому використання ігор як засобів формування предметно-практичної та технологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку є важливим елементом їх розвитку.

Висновки. Для розвитку технологічної компетентності у дітей середнього дошкільного віку важливо створювати сприятливе середовище, де вони можуть вільно експериментувати та вчитися. Важливим інструментом для розвитку технологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку є дидактичні ігри. Ефективність вирішення досліджуваних питань значною мірою залежить від систематичного та комплексного використання їх педагогами ЗДО для формування технологічно компетентних дітей середнього дошкільного віку. У контексті означеної проблеми було б цікавим вивчення зарубіжного досвіду формування технологічної компетентності у дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти нова редакція. Дошкільне виховання. 2021. № 33. С. 3-5.
2. Безсонова О. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Дошкільне виховання. 2021. №7. С. 3-4.
3. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. Хакрів : ВГ «Основа», 2018. 119 с. URL: <http://varash-mkzo.rv.sch.in.ua/Files/downloads/Розвиваємо%20ключові%20компетентності.pdf>
4. Долинна О. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі. Дошкільне виховання. 2010. № 10. С. 7-15.
5. Корж Т. М. Методичні рекомендації щодо формування предметно-практичної компетенції дітей дошкільного віку. URL : <http://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/282> (дата звернення: 12.03.2023).

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Вікторія Клосовська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, кандидат філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. В умовах дошкільної системи освіти України досі є актуальною проблема пошуку продуктивних ідей, що становить практичний інтерес. Набуття дитиною дошкільного віку компетентностей відбувається в різних видах діяльності і вимагає практичного засвоєння нею системи знань про себе та довкілля, а також вміння правильно застосовувати набуту інформацію. Важливу роль у розвитку дитини посідає предметно-практична компетентність, яка передбачає ознайомлення дітей з працею дорослих, виявлення інтересу і поваги до професій, здатність брати участь у спільній праці з дітьми та однолітками та творчо виявляти себе у предметно-практичній діяльності [1, с. 9].

Спираючись на Базовий компонент дошкільної освіти можна сказати, що в різних розділах, а зокрема трудове виховання, сенсорно-пізнавальна та образотворча діяльність передбачається формування предметно-практичної компетентності. Основними засобами формування цієї компетентності вважається ліплення, малювання, конструювання, аплікація.

Важливою умовою формування предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку є їх безпосереднє залучення до праці. Оволодіння предметно-практичною діяльністю - це насамперед опанування трудовим процесом і його компонентами. Бажання дитини дошкільного віку досягти певного результату спонукає її до оволодіння трудовими вміннями, які є важливим компонентом трудового процесу і становлення у дошкільника предметно-практичної компетентності.

У педагогіці ХХ століття ідеї трудового виховання дітей дошкільного віку розвивалися з урахуванням того, як діти підготовлені до праці. Зміст дошкільної освіти наводить педагогів на думку, що спочатку повинно бути засвоєння дітьми старшого дошкільного віку компонентів трудової діяльності, після чого практичне оволодіння нею і, водночас, ознайомлення їх із працею дорослих. Особливості застосування трудової діяльності вивчалися багатьма дослідниками, серед них можна назвати: З. Борисову, М. Мельничука, М. Машовець та інші [3, с. 25].

Метою даної статті є розкриття важливості оволодіння дітьми дошкільного віку трудовим процесом в цілому та його компонентами для формування предметно-практичної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Для того, аби виховати у дітей таку якість як працьовитість потрібно насамперед ознайомлювати дітей із різними

професіями батьків, дідусів, бабусь, тому що це допомагає усвідомити їм, яке велике значення має праця у житті кожної людини. Недостатня сформованість уявлення про працю відбувається через те, що дітям дошкільного віку детально не пояснюється, яке значення має праця для інших людей і для суспільства в цілому. Підготовка дітей старшого дошкільного віку до виконання праці в житті відбувається через трудову діяльність і ознайомлення дітей із професіями.

Підготовка дітей старшого дошкільного віку до трудової діяльності здійснюється через різні види діяльності. Наприклад виховувати у дітей повагу до праці людей та розвивати інтерес до неї можна через ігрову діяльність. В сюжетно-рольовій грі діти старшого дошкільного віку беруть на себе ролі людей різних професій: лікаря, перукаря, кухаря і цим самим починають усвідомлювати значущість цієї професії в житті. Особливості організації трудової діяльності для дітей старшого дошкільного віку в ЗДО відображаються в календарних планах вихователів, в яких передбачено розвиток трудових умінь дітей, а також ознайомлення дітей із працею дорослих. Ті дії, які виконує вихователь щодо організації ознайомлення дітей із різними професіями людей є сполучною ланкою між формуванням у дітей позитивного ставлення до праці та розвитком трудової діяльності дітей дошкільного віку [4, с. 64]

Важливим в процесі формування предметно-практичної компетентності є навчити дітей визначати мету праці, вміти планувати трудовий процес, досягати бажаного результату. Діти дошкільного віку повинні оволодіти трудовими вміннями і навичками та вміти їх застосовувати. Саме тому, вихователю закладу дошкільної освіти необхідно знати особливості розвитку цих умінь і навичок у дітей старшого дошкільного віку. Для того, щоб досягти мети праці потрібні цілеспрямовані дії, які з'являються у дітей починаючи з раннього віку.

Окрім мети праці, головним компонентом трудової діяльності є результат, завдяки якому у дітей формуються розуміння про необхідність праці для інших людей. Це виховує повагу до результату праці та людей, які виконують цю працю. Результат виступає як наочність того, скільки було витрачено трудових зусиль на ту чи іншу працю.

Необхідність досягти певного результату спонукає дитину дошкільного віку оволодівати трудовими вміннями, що є чинником для становлення предметно-практичної компетентності. Якщо дитина не оволодіє самими простими трудовими вміннями, то яким би не був привабливим результат праці, дитина не зможе його досягти, тому що процес оволодіння трудовими вміннями і навичками робить його радісним та доступним для дошкільника. Однак оволодіння дітьми окремими трудовими вміннями і діями не забезпечує того, що вони одразу досягнуть швидких результатів, адже будь-який трудовий процес включає ряд послідовних дій, які передбачають використання інструментів та різноманітних матеріалів у певній послідовності. Тому важливо,

щоб дитина зрозуміла і засвоїла весь набір трудових дій. Для того, аби трудовий процес і трудові дії дитина виконувала послідовно і правильно потрібно вміти правильно планувати трудову діяльність [5, с. 22-27]

Становлення вміння планувати трудовий процес залежить від того, наскільки чіткі і присутні в дітей знання про структуру трудового процесу і організацію його дорослими. Якщо у дітей дошкільного віку присутні такі знання, то вони дозволяють дитині уявити яким буде хід трудового процесу, допомагають планувати його послідовність.

Спочатку планування трудової діяльності дітей здійснюється повністю вихователем, тобто: він пояснює мету праці, відбирає необхідні матеріали та інструменти, при цьому розташовує їх біля кожної дитини в певному порядку і оскільки це старший дошкільний вік, то лише нагадує про послідовність трудових дій. Коли діти оволодівають трудовими вміннями та навичками, вони переходять до самостійного планування, яке також проходить ряд етапів.

Спочатку діти, коли з'ясували мету праці одразу ж прагнуть її досягти, при цьому не планують свою трудову діяльність, завдяки чому їх діяльність хаотична та неекономна по витраті часу і сил. Тому невміння дітей організувати свою працю приводить до того, що діти часто втрачають мету та не досягають результату. Завдання вихователя - організувати планування діяльності у правильній послідовності відповідно до мети праці. Після чого формується вміння дітьми самостійно організувати і планувати працю, тобто перш ніж діти приступають до роботи, вони відбирають необхідний їм матеріал, інструменти, готують для себе робоче місце та вирішують послідовність своєї трудової діяльності. Найбільш складним вважається планування дітьми старшого дошкільного віку колективної роботи, сюди входить розподіл трудових дій у підгрупі. Якщо дитина оволоділа плануванням, то це сприяє значно кращому результату праці дитини старшого дошкільного віку. Коли діти залучаються до будь-якої праці, то після її виконання бачать результат виконаного ними і завдяки цьому змінюють своє ставлення до праці [2, с. 29].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що важливою умовою формування предметно-практичної компетентності дітей дошкільного віку є оволодіння трудовим процесом в цілому та його компонентами, що є початком становлення трудової діяльності дітей. Тому, залучаючи дітей старшого дошкільного віку до трудової діяльності треба використовувати різноманітні форми організації праці такі як доручення, колективна праця та інші, що й буде метою наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 37 с.
2. Корж Т. М. Методичні рекомендації щодо формування предметно-практичної компетенції дітей дошкільного віку.

3. Пісоцька Л. М. Зміст трудового виховання дітей старшого дошкільного віку. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. 2013. № 5. С. 185-190.
4. Трудове виховання : цикл статей. Палітра педагога. 2014. № 4. С. 3-31.
5. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт" / керівник проекту : Жебровський Б. М. - Тернопіль : Мандрівець, 2012. 96 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Валентина Колосовська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої Науковий керівник: Тетяна Гужанова, кандидат філологічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Проблема формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку особливо гостро постає в епоху інформаційних технологій. Тоді, коли «живе» спілкування перестає бути щоденною потребою. Якщо раніше це були проблеми, які виникали у школі, то зараз дошкільнята віддають перевагу віртуальному світу, а не реальному. Як наслідок, дошкільнята не вміють та й не бажають спілкуватися як з однолітками, так і з дорослими.

Однією з основних проблем дошкільної освіти є розвиток комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Її актуальність зумовлена пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законом України «Про дошкільну освіту», спрямованими на оновлення дошкільної освіти, її змісту, методів і технологій навчання та виховання дітей. В оновленій редакції Базового компоненту дошкільної освіти звертається увага на компетентнісний підхід, зокрема йдеться про комунікативну компетентність.

Педагогічна категорія «комунікативна компетентність» у науковій літературі та проблематиці розвитку комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку не нова. Її дослідженню присвятили свої праці такі науковці, як А. Богуш, О. Мостова, І. Шитова, Є. Божович [3, с. 2].

Метою даної статті є розкриття сприяння дидактичних ігор формуванню комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Дитина дошкільного віку набуває комунікативної компетентності в різних видах діяльності. Якщо проаналізувати Базовий компонент дошкільної освіти, то можна зробити висновок, що вона формується в суспільстві, в грі та в повсякденному мовленні. У соціумі формуються навички соціально визнаної поведінки, вміння самоорганізовуватися у світі людських взаємин, готовність до співпереживання

та співчуття [1, с. 6].

Без спілкування неможлива ефективна взаємодія з соціальним середовищем. Це необхідна умова, без якої не відбувається повноцінне формування не тільки окремих психічних функцій, процесів і якостей, а й особистості в цілому. Реальність і необхідність спілкування визначається спільними діями: щоб жити, люди змушені взаємодіяти один з одним.

Через спілкування дитина має можливість засвоїти мовну культуру та правила користування мовою в різних життєвих ситуаціях. Адже мова є засобом пізнання світу і, тому, мовна діяльність складається з різних видів говоріння та аудіювання, під час якої формуються вміння та навички [1, с. 7].

Розвиток комунікативної компетенції у дітей старшого дошкільного віку пов'язаний із набуттям дитиною вміння встановлювати контакт з товаришами. Дитина спостерігає і наслідує приклади спілкування дорослих, а також дітей між собою. У дитячому садку формування спілкування дуже часто підміняється проблемою розвитку мовленнєвих компонентів, що обмежує можливості гармонійного розвитку особистості шляхом формування широкого спектру комунікативних умінь: уміння аналізувати ситуацію спілкування, сприймати та відтворювати не тільки змістову, а й емоційну інформацію [2, с. 187].

Однак варто зазначити, що це діти дошкільного віку. Більшу частину вільного часу вони проводять за грою. Серед засобів важливу роль відіграє дидактична гра. Тому для формування комунікативних умінь та навичок дітей старшого дошкільного віку важливо створити сприятливий клімат під час занять із використанням дидактичних ігор, які допомагатимуть спілкуватися в невимушеній атмосфері творчої співпраці, позитивних емоцій, самовираження вільного висловлювання думок. Гра є дуже сильним емоційним подразником, який, з одного боку, знімає психологічні бар'єри, що заважають спілкуванню, підвищує ініціативу та активність дітей, а з іншого, стимулює позитивні емоції, позитивно впливає на кору головного мозку, сприяє виникненню задоволення і радості від процесу гри [4, с. 73].

У роботі з дошкільнятами широко використовуються дидактичні ігри. Вони дозволяють наблизити процес навчання до вікових особливостей дошкільника. Служать створенню сприятливого середовища для спілкування, необхідного для формування комунікативної компетентності. У них тісно переплітаються ігрові та навчальні цілі, поєднується ігрова та пізнавальна мотивація [4, с. 72].

Мета дидактичної гри полягає в тому, щоб дитина виконувала дії, подібні до тих, що відбуваються в реальному житті. Основним завданням є здійснення накопичення, актуалізації та трансформації в знаннях, уміннях і навичках, а також накопичення особистого досвіду. Головний принцип – дотримання певної структури та правил гри. Залучення кількох дітей до дидактичної гри сприяє системному та цілісному оволодінню комунікативною компетентністю.

Цей вид ігор визначається як найважливіший засіб розвитку особистості та формування саморегуляції поведінки старших дошкільників. У них дитина вчиться комунікувати з оточуючими, контролювати свою поведінку, з власної ініціативи допомагати одноліткам і радіти успіхам. І невдача, і успіх у дидактичній грі пробуджують бажання ставати кращим, спонукають до нових зусиль і звершень.

Дотримання правил є неодмінною умовою вирішення дидактичного завдання. Потрібно так організувати дії і поведінку дітей, щоб їм було цікаво, щоб вони самі могли керувати заборонами, дозволяти щось у грі, робити гру цікавою. Також дотримання правил вимагає від дітей певних зусиль волі, вміння поводитися з однолітками, враховувати їхні інтереси та долати негативні емоції, які виникають у разі невдалого результату, що позначається на розвитку комунікативних навичок дітей.

Дидактична гра має місце лише тоді, коли поставлені доступні дидактичні завдання, наявності інтересу дітей до гри, засвоєнні правил і дій. У самостійних іграх діти мають можливість застосувати свої знання про предмети та явища навколишнього світу.

Кожна дидактична гра має свою структуру, що відрізняє її від інших видів діяльності. Основними елементами, які надають їй форму навчання та гри водночас, є: дидактичні та ігрові завдання, задум гри, правила, ігрові дії, результат. Кожна дидактична гра має своє навчальне завдання, яке відрізняє одну гру від іншої. Дидактичні завдання гри визначаються педагогічною метою і виховним впливом учителя. Наявність дидактичного завдання підкреслює спрямованість навчального змісту гри на процеси комунікативно-пізнавальної діяльності дітей. Дидактичні та ігрові завдання відображають зв'язок між навчанням і грою. Таким чином діти спілкуються, обговорюють хід гри та допомагають один одному.

Дидактичні ігри класифікують за різними критеріями: за змістом (математичні, природничі, мовленнєві), за дидактичним матеріалом (ігри з предметами та іграшками, настільно-друковані, словесні) [2, с. 192].

В предметних іграх використовуються іграшки та реальні предмети. Діти знайомляться з властивостями предметів та їх ознаками: кольором, розміром, формою, якістю, вчать порівнювати, визначати подібність і відмінність між предметами, розв'язувати завдання на класифікацію, визначати порядок розташування предметів, знаходити відсутній предмет. У грі діти спілкуються, вирішують певні проблеми, переживають певні емоції, вчать жити в колективі, в суспільстві.

Також дидактичні ігри сприяють пізнавальній діяльності, розвитку сприйняття (через дію різних аналізаторів: зорового, слухового, тактильного), логічного мислення, активного мовлення, пам'яті та уваги. Вони спонукають до

узагальнення та закріплення уявлень, які діти набули під час гри про явища та предмети довкілля. Дошкільнята вчатьсЯ дотримуватися правил і слідкувати, що їхні друзі також не порушують правил. Якщо правила не дотримуються, необхідно, щоб діти їх обговорювали, а не виясняли стосунки за допомогою сили [5, с. 70]. Дидактичні ігри розвивають у дітей здатність бути організаторами – збирати всіх для гри, розподіляти обов'язки між гравцями, контролювати й оцінювати власні дії та дії інших.

Висновки. З цього можна зробити висновок, що важливим засобом формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку є дидактичні ігри. Під час гри дитина не усвідомлено, без напруги засвоює та закріплює надзвичайно великий обсяг інформації, водночас дидактична гра формує, виховує та розвиває особистість, активізує позитивні риси характеру, прояви загальнолюдських моральних якостей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Під наук.керівн.Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байєр О.М.,Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П.та ін. 2021. 37 с.
2. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. 2-ге вид., доповн. Київ:ВидавничийДім «Слово», 2012. 304 с.
3. Васьківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. РОЗДІЛ II. Теорія навчання. Галина Васьківська / Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі України, 2016. С.33-38.
4. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: Навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2007. С. 71-74.
5. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / керівник проекту : Жебровський Б. М. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 96 с.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ВЕЛИЧИНУ ТА НАРОДНІ МІРИ ВИМІРЮВАННЯ

*Аліна Лукиша, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Система освіти сьогодні вимагає від педагогів виховувати покоління, яке орієнтоване на розв'язання непростих інтелектуальних завдань та проблем. У Концепції розвитку дошкільної освіти перелічена значна кількість серйозних вимог до пізнавального розвитку дошкільнят, включаючи логіко-математичний розвиток.

Усебічний розвиток особистості є головним завданням системи навчання на всіх її етапах. Не останнє місце у процесі такого розвитку займає математична

освіта, адже розвиток виробництва, науки, загальні потреби суспільства вимагають знання математики.

Найважливіші завдання щодо формування логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного віку обґрунтовані у концептуальних положеннях низки офіційних документів, зокрема у Законі України "Про дошкільну освіту", Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні. Усі ці документи спрямовані на розвиток і формування елементарних математичних уявлень і навичок, логічного мислення, розумової активності, кмітливості, креативності дітей дошкільного віку [1, с. 2].

У сучасних закладах дошкільної освіти процес формування елементарних математичних знань та вмінь спрямований на математичний розвиток дітей, а конкретніше – на формування і розвиток навичок порівняння, протиставлення, аналізу, створення елементарних математичних узагальнень та висновків. В умовах сучасних трансформації та реформування дошкільної освіти вивчення математики є одним із засобів усебічного розвитку особистості. А тому поруч з іншими головним призначенням математичної освіти у дошкільному закладі є збагачення розумового потенціалу дитини. Саме у такому напрямку у дошкільника розвиваються не лише універсальні логіко-математичні уявлення, але й конкретні практичні вміння, які в майбутньому перетворюються у математичну компетентність та правильну поведінку щодо різних життєвих ситуацій.

Базовий компонент дошкільної освіти розглядає життєву компетентність та морально духовний розвиток дошкільника як пріоритетні сфери. У документі увага зосереджена «на необхідності узгодженості таких основних життєвих сил дитини, як прагнення до самовираження, саморозвитку і самозбереження» [1, с.8]. Тобто час та його вимоги змінюють пріоритети навчання: «Якщо традиційною метою занять було навчити, передати знання і вміння з того чи іншого предмету, то тепер мета стає глобальнішою – допомогти дошкільникові опанувати складну науку життя, набутти компетентності у різних його сферах» [1, с.10].

Згідно з Законом України «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні важливим завданням сучасної системи освіти є розвиток життєво важливих компетентностей дитини, розкриття її потенціалу, здатностей бути готовою до життя у високотехнологічному інформаційному суспільстві [1, с. 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування математичних уявлень дітей дошкільного віку у теорії та практиці освіти не є новою. Її початки можна знайти у працях таких видатних педагогів, як М. Монтессорі, Ф. Фребель, Я-А. Коменський, Й.Песталоцці тощо [3].

Дошкільна освіта – це базова ланка системи освіти, де дитина набуває первинних уявлень, зокрема, про величину. Психологи (Д. Ельконін, Л. Божович, Л. Венгер, О. Запорожець, О. Леонтьєв, Л. Виготський тощо) також стрверджують, що дошкільний вік – це час, коли у дитини не лише інтенсивно розвиваються всі психічні функції, а й відбувається певна закладка загального фундаменту пізнавальних здібностей. Зауважимо, що ознайомленню дітей старшого дошкільного віку з величинами і вимірюваннями умовними мірами відводиться в цьому процесі особлива роль, адже формування елементарних математичних уявлень є дуже значущим для подальшого освоєння математичних законів, залежностей і відношень, математичних дій.

У роботах О. Александрової, А. Белошистої, К. Щербакової, Н. Тарнавської представлені та глибоко розглянуті різноманітні аспекти розробки системи цілей і змісту математичної освіти [3].

Важливими орієнтирами у вирішенні актуальних проблем математичної освіти є праці Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ф. Фребеля, М. Монтессорі, О. Усової тощо. Значний внесок у теорію і методику ознайомлення дітей дошкільного віку з величинами внесли Л. Метліна, З. Михайлова, К. Щербакова [6].

Мета статті: визначити особливості формування уявлень про величину та народні міри вимірювання у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Процес навчання вимагає використання різних способів, прийомів, які допомагають дітям оволодівати новими знаннями, розвиватися розумово, формувати необхідні для подальшої пізнавальної діяльності особистісні якості. Сукупність цих способів, принципів, приписів, вимог, які регламентують процес вирішення конкретного завдання, називають "методом".

Розвиток уявлень про величини і вимірювання здійснюється за допомогою як традиційних, так і нетрадиційних методів і засобів (образотворче мистецтво, конструювання, ремісництво, побутова діяльність) навчання. Діти не опановують загальноприйнятими способами вимірювання у процесі повсякденного життя, без спеціального навчання. Адже дошкільники лише з певним ступенем успішності намагаються копіювати зовнішні дії дорослих, часто не розуміючи повністю їх значення і зміст [5].

У Базовому компоненті дошкільної освіти визначений освітній напрям – "Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі", який передбачає сформованість у дитини старшого дошкільного віку уявлень, еталонів щодо ознак та відношень предметів навколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень (за Базовим компонентом дошкільної освіти є: а) здатність дитини на практиці застосовувати отримані знання; б) оволодіння різними способами пізнання дійсності; в) розвиток у дитини наочно-дійового, наочно-образного, словесно-логічного мислення [1].

У старшому дошкільному віці мають бути сформовані наступні знання і уміння, пов'язані з величиною і способами вимірювання:

- дитина знає назву сенсорних еталонів (колір, форма, величина);
- користується словами, що характеризують параметри величини (ширина, висота, довжина, товщина, маса предмета, маса рідких і сипучих речовин);
- вміє порівнювати предмети за формою, величиною, кількістю; виділяє в них схожі та відмінні ознаки; розрізняє і називає властивості та якості предметів;
- класифікує предмети, сукупність предметів за кількісними та якісними ознаками; вміє оперувати множинами;
- упорядковує об'єкти в напрямі зростання, збільшення чи зменшення певної ознаки.

Величина предмета – це його характеристика, що підкреслює довжину окремих частин і визначає його місце. Величина є властивістю предмета, який сприймається різними аналізаторами: зоровим, тактильним і руховим. Вимірювання – це дія, внаслідок якої експериментально встановлюється у скільки разів вимірювана величина більша або менша від умовно прийнятої одиниці.

Як зазначає Н. Тарнавська, прикладанням чи візуально діти порівнюють величини, вживаючи слова «довгий – короткий», «високий – низький», «важкий – легкий», «більший – менший». Але коли це неможливо і нам потрібно дізнатись у скільки разів величина одного об'єкту більша (чи менша) величини іншого, її треба виміряти [5]. Виходячи з особливостей дитячих уявлень про величину предметів, педагогічна робота будується в певній послідовності.

І. Барбашова аналізувала особливості формування уявлення про величину у дітей дошкільного віку. Вона зазначала, що для ознайомлення з величиною варто використовувати спеціальний дидактичний матеріал. Для дітей спочатку використовують сипучі і рідкі речовини для вимірювання багатьма і однією мірою, а потім поступово розширюють їх коло до плоских і лінійного вимірювання, щоб формувати у дітей уявлення про різне значення величини предмета.

Дослідження багатьох науковців доводять, що на основі порівняння здійснюється диференціація різних ознак, наприклад, протяжності. Вибір дітей має поступово ускладнюватися: з двох предметів до трьох та більше. Це в кінцевому результаті підводить дітей до розуміння послідовності в збільшенні (зменшенні) певних параметрів протяжності та відносності величин.

Вимірювання – один з видів математичної діяльності, за допомогою якого визначається неперервна величина: маса, об'єм, протяжність. Введення такого вимірювання обумовлено: 1) потребою в найпростіших вимірах, що виникає в практичних діях дітей; 2) застосуванням дітьми вимірювання в процесі праці,

аплікації, конструювання, приготування елементарних страв; 3) удосконаленням окоміру завдяки оволодінню елементарними способами вимірювання, адже виконання найпростіших завдань з розвитку окоміру дає змогу точніше оцінювати величину предмета; 4) поглибленням поняття про число вимірів сипучих і рідких речовин як певної відносності [4].

У навчанні дітей старшого дошкільного віку вимірюванню сипучих і рідких речовин використовуються різноманітні умовні міри, зокрема: різні ємності (склянки, відра, ложки, пляшки); народні міри вимірювання (пальці, долоні (п'ядь), лікті, кроки, сяг – розведені руки, цаль – товщина великого пальця, жменя, кузіль, повісмо – десять жмень) тощо.

Одиниці вимірювання виникли в процесі господарської діяльності та натурального обміну. Частини людського тіла, такі як лікоть, палець, стопа, спочатку використовувалися як засоби вимірювання. Раніше в Україні не було єдиної метричної системи, тому в кожному регіоні всі вимірювання мали регіональні відмінності та приблизні значення. Так, лікоть – це відстань від кінчика витягнутого середнього пальця або зімкнутого кулака до згину ліктя. Лікоть мав кілька значень, а саме: неповний лікоть, дводолонний лікоть, великий лікоть. Великий лікоть (майже вдвічі більше ліктя) – дорівнює довжині руки від плеча. Зокрема, на території Лівобережної України до кінця XVIII ст. мірою довжини був лікоть, уніфікований з європейською системою мір [3, с.5].

Одиниця вимірювання сажень дорівнювала ширині розкинутих рук людини і була еквівалентна 142 см. Також були: сажень (відстань між кінцями пальців розкритих долонь або між кінцями великих пальців), маховий сажень (відстань між кінцями пальців розведених рук або між кінцями великих пальців), косовий сажень (відстань від п'яти (каблука) правої (чи лівої) ноги до кінчиків пальців витягнутої вгору лівої (чи правої) руки).

Висновки. Для дітей старшого дошкільного віку доступним є ознайомлення не лише з традиційними (науково затвердженими), але й з народними мірами вимірювання. Ефективною формою роботи з ознайомлення з народними мірами є метод проектування, коли старші дошкільники на основі кооперативної діяльності можуть зібрати інформацію про різні види вимірювання, описати їх, створити власноруч ємності, які застосовувалися у давнину для вимірювання сухих і рідких речовин, створити міні-музей, або провести екскурсію для батьків та дітей молодшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / під наук. керівн. д-ра психол. наук, проф., чл.-кор. НАПН України Піроженко Т.О.; авт. кол.: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнеева О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. – К.: Видавництво, 2021. – 37 с.

2. Закон України "Про дошкільну освіту". – К., 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
3. Лебедева З. Дидактичний матеріал з формування початкових математичних понять/Л. Ланцман, А. Гузій, за ред.З. Лебедевою. – К.: Радянська школа, 1975. – 40с.
4. Рудницька Н., Тарнавська Н. Діяльнісний підхід в математичній освіті дітей дошкільного і молодшого шкільного віку// Педагогічні науки: збірник наукових праць, Випуск LXXIV. Том 3./ гол. ред. Федяєва В. – Херсон: "Видавничий дім "Гельветика", 2017.
5. Тарнавська Н. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально-методичний посібник/ Тарнавська Н. П. – Ж.: ЖДУ імені Івана Франка., 2016 – 196 с.
6. Щербакова К. Методика формування елементів математики в дошкільників: Навч. посібник/ К.Й. Щербакова – К.: Вид-во Європейського університету, 2011. – 261с.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЕВОЇ ТВОРЧОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Софія Ляшик, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, кандидат філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Мовленнєва творчість дітей дошкільного віку є особливим видом дитячої діяльності, своєрідність якої виявляється у взаємозв'язку з іншими видами діяльності. Зі свого боку, специфіка практичної діяльності дітей, вікові зміни, стиль спілкування суб'єктів що взаємодіють у системі «дитина-дорослий» суттєво впливають на характер і зміст мовленнєвої творчості дошкільників.

Мовлення відіграє важливу роль у спілкуванні людей, допомагаючи нам висловлювати свої думки, почуття та бажання. У дошкільному віці діти вивчають мовленнєві навички, які є важливим елементом для їхнього майбутнього розвитку. Ігрова діяльність виявляється найефективнішим засобом розвитку мови у дітей дошкільного віку.

Гра – це не тільки забава для дітей, але і ефективний засіб розвитку різноманітних умінь та навичок. Гра допомагає дітям навчитися спілкуватися, виражати свої думки та бажання, розвивати уяву та фантазію, поповнювати словниковий запас та вчитися працювати в команді. Всі ці навички є необхідними для успішного розвитку мовлення та спілкування.

Під час гри старші дошкільники застосовують навички презентаційні для вирішення різноманітних завдань та проблем. Наприклад, у рольових іграх вони можуть виконувати різні ролі, створювати діалоги та дії для своїх персонажів, що сприяє розвитку словесної творчості та уяви. У творчих іграх діти можуть створювати свої власні історії, вірші та пісні, що допомагає розвивати їх творчі здібності та фантазію.

Особливу роль у розвитку мовної творчості дітей старшого дошкільного віку відіграють сюжетно-рольові ігри. Вони дають дітям можливість відчувати себе в ролі дорослого, розіграти різні сценарії, уявити і реалізувати різні образи. У таких іграх діти вчаться створювати діалоги за допомогою різноманітних мовних засобів, розвивають уяву та творчі здібності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Крім цього, ігри можуть стати ефективним інструментом для покращення мовленнєвих навичок, зокрема граматики та лексики. Наприклад, гра-вікторина може допомогти дітям розвивати мовленнєві здібності та збагачувати свій словник. Вагомий внесок у розвиток теорії гри як засобу гармонійного та всебічного розвитку та виховання дітей дошкільного віку внесли Т. Поніманська, О. Савченко, М. Вашуленко, Н. Бібік, Н. Гавриш, А. Богуш та ін. Розуміння сутності гри, закономірностей її становлення досліджував А. Запорожець.

Мета статті розкрити особливості розвитку мовленнєвої творчості у дітей старшого дошкільного віку та детально проаналізувати її складові.

Виклад основного матеріалу. У старшому дошкільному віці діти вже володіють основними мовними навичками, такими як правильна вимова і поєднання слів, розуміння значення слів і речень, організація простих речень. Ігри можуть допомогти їм розвинути ці навички та розширити словниковий запас [2].

Ми вважаємо, що розвиток мовленнєвої творчості є надзвичайно важливим для старших дошкільників, і дослідники аналізують їх творчі здібності у контексті творчої діяльності. Щоб діти могли проявляти свою творчість у мовленнєвій діяльності, їм необхідно розвивати такі навички:

- 1) художньо-естетичне сприйняття, яке включає емоційну чутливість до художніх текстів та відчуття художньо-виражальних засобів;
- 2) чуття мови, яке визначається відповідним сприйняттям, засвоєнням, породженням і відтворенням мовних засобів;
- 3) літературно-мовне узгодження, яке передбачає вміння свідомо добирати необхідний літературно-мовний матеріал відповідно до самостійних мовних уявлень та жанрів;
- 4) творча уява, яка проявляється у здатності дітей створювати літературні та мовні образи на основі поєднання уявлень.[5].

Розвиток мови та творчих здібностей дітей потребує мислення, фантазії та розсудливості в освітньому процесі. Кожна система навчання повинна сприяти розвитку цих компетенцій і забезпечувати свободу самовираження, дозволяючи дітям обирати теми, модальності та стилі викладання. Досягти цього найефективніше – розвиваюча форма навчання та виховання, заснована на розумінні того, як розвивати мовні та творчі здібності дітей. [3].

Оцінювання рівня розвитку мовленнєвої творчості у старших дошкільників

залежить від декількох критеріїв:

- літературна освіченість, яка включає знання літературних творів, елементарних знань про жанри, композиційні та жанрові особливості та засоби художньої виразності, а також вміння використовувати ці знання в творчій діяльності;

- мовленнєва компетентність, яка відображається у вмінні користуватися різними типами висловлювань;

- креативність є ще одним важливим показником, який включає в себе свободу комбінування уявлень, оригінальність задуму та вибір сюжетної лінії висловлювання та мовленнєвих засобів для втілення образу;

- образність мовлення також є важливим критерієм, який виражається у точності, доречності та багатстві використаних засобів створення мовного та художнього образу;

- ставлення дитини до мовленнєвої творчості також важливо, і воно відображається у її інтересі, бажанні фантазувати, складати зв'язні висловлювання, ініціативності, самостійності та творчій активності.

Н. Гавриш вважає що творча особистість педагога – важлива умова сприяння розвитку дитячих творчих здібностей. Крім того, необхідним є позитивне, зацікавлене ставлення педагога до дитячої словесної творчості як унікального явища [4].

Дослідниця Н. Гавриш виокремлює такі структурні компоненти мовленнєво-творчої діяльності дітей: мотиваційний, діалогологічний, когнітивний, образний, креативний та емоційно-експресивний [2].

Так, перший із них – мотиваційний – визначається як спонування дитини до мовленнєво-творчої діяльності, бажання вигадувати, фантазувати, “виходити за межі” зображуваного, свідомо вибирати предмет творчості.

Діалогологічний компонент виявляється в розумінні діалогічної природи мовленнєвої творчості, в якій кожен творчий прояв є реакцією на будь-яку інформацію (сприйнятий текст, репліку в спілкуванні).

Мовленнєва творчість передбачає створення кінцевого продукту – зв'язного висловлювання в певній словесній формі, що відповідає певному змісту. Діалогологічний фактор, таким чином, відбивається на позитивному та творчому ставленні дитини до діяльності, прагненні до творчості власного мовлення.

Третій когнітивний компонент передбачає вміння логічно, зв'язно, змістовно, виразно будувати власне мовлення за допомогою схем зв'язку між реченнями; конструювання жанру розповіді (опис, сюжет, проза, розповідна інформація, міркування, інтерпретація); передача знань про жанри, особливості будови та мови художніх творів і засобів художньої виразності до самостійної творчо-виразної діяльності.

Наявність образного компонента свідчить про інтерес дитини до багатой мови та вміння використовувати в мовленні виразні засоби. Нагадуємо, що слова набувають характеру образів лише тоді, коли вони активізують у словах метафоричні значення, використовують модифікатори, порівняння, адже образ – це комунікативний персонаж, предмет. Основна увага приділяється іншим асоціаціям, які виникають через використання слів і фраз. У своїй незвичній обстановці вони переосмислюють у метафоричному (образному) сенсі.

Творчий компонент мовленнєво-творчої діяльності дітей характеризується загальною творчою спрямованістю особистості, що виявляється в оригінальності викладів, умінні створювати власні сюжети, готовності до багатоваріантного вирішення творчих завдань. Останнє – емоційно-експресивний компонент має бути обов'язковим у процесі написання промови, щоб створити емоційно сприятливу атмосферу натхнення, поезії тощо. [1, с. 167–169].

Висновки. Таким чином, у старших дошкільників мовленнєво-творча діяльність, що включає самостійне мовлення у різних типах зв'язних висловлювань та поєднання з образотворчим, музичним, літературним, театральним та мовленнєво-ігровим компонентами, відображає емоції, відчуття та переживання дітей, а також їхні особливості розвитку художньо-естетичного сприймання, уяви, мислення, інших психічних процесів та пізнавальної активності.

Список використаних джерел

1. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Вид. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2014. 304 с.
2. Богуш А., Гавриш Н. Вчимося розповідати. Складання розповідей за серіями сюжетних картин на основі літературних творів : навч.-метод. посіб. Київ : МЦФЕР-Україна, 2013. 32 с.
3. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах. Київ : Слово, 2010. 304 с.
4. Гавриш Н. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці: Донецьк: ТОВ «Либідь», 2001. 216 с.
5. Марценюк Юрій/ Розвиток мовлення дошкільників в ігровій діяльності [Електронний ресурс] / Марценюк Юрій// Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр. – Режим доступу ресурсу: [efaidnbmnnnibpcajpcgicfindmkaj/https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/](https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/efaidnbmnnnibpcajpcgicfindmkaj/)

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЕЛЕМЕНТІВ ГРАМОТИ

*Людмила Мацук, кандидат педагогічних наук, професор
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)*

Актуальність проблеми. Заклад дошкільної освіти є першою соціальною інституцією у розвитку інтелектуальних можливостей, формуванні творчих та комунікативних здібностей дітей дошкільного віку, зокрема, навчання їх елементів грамоти.

Питання вивчення рідної мови, розвитку грамотної особистості відображено у низці нормативно-правових документів, а саме: законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Комплексних заходах щодо всебічного розвитку і функціонування української мови», «Базовому компоненті дошкільної освіти» та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними завданнями вихователя ЗДО у підготовці дітей дошкільного віку до навчання в школі є формування фонематичного слуху, розвиток зорового аналізатора, артикуляції звуків, активізація словника, засвоєння граматичних категорій, розвиток усного мовлення, навчання елементів грамоти та готовність руки дитини до письма. Зміст навчання дітей дошкільного віку елементів грамоти окреслено у Базовому компоненті дошкільної освіти України та конкретизовано у чинних програмах ЗДО.

Загальнотеоретичні питання навчання дітей дошкільного віку грамоти розкрито в працях видатних сучасних психологів (О. Кононко, В. Котирло, Т. Піроженко та ін). Психологи зазначають, що важливою особливістю психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку є ще нестійка сформованість до систематичного навчання. Однак зацікавленість дітей до навчання проявляються досить помітно, тому не виключенням є й оволодіння вихованцями елементів грамоти.

Відтак, педагоги (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик, К. Крутій, І. Луценко, О. Савченко та ін.) окреслюють, що для вирішення низки завдань з навчання дошкільників грамоти важливо, щоб вихователі ЗДО були зацікавлені, діти були активними учасниками освітнього процесу, а батьки підтримували і допомагали.

Навчання грамоти дітей дошкільного віку засобами ігор знаходимо в наукових розвідках В.Захарченко, Б.Контаутене, Н.Савінової та ін. Особливості використання інноваційних технологій в освітньому процесі ЗДО розкрито у працях О. Вознюк, І. Дичківської, Л. Меленець, О. Приліпко та ін.

Мета статті полягає в аналізі сучасних ефективних методик навчання дітей дошкільного віку елементів грамоти.

Виклад основного матеріалу. Підготовка до навчання дітей грамоти проходить ще з раннього віку. Спочатку означений процес відбувається у сім'ї, пізніше в ЗДО. Перші слова малюк чує і промовляє в родині. Навчати дитину правильної вимови слід з перших звуків, які вона починає вимовляти, активізувати словник, формувати разом з нею перші прості речення.

Далі дитина потрапляє в мовне середовище своїх однолітків – у заклад

дошкільної освіти. Мова дорослих – приклад для неї. Завдання вихователя і сім'ї: виразно, правильно і чітко розмовляти з дитиною, не кричати, дотримуватися середнього темпу мовлення, використовувати у мовленні влучні вирази, формувати засоби художньої виразності.

Таким чином, дорослі повинні забезпечити правильний мовленнєвий розвиток дитини, починаючи вже з перших місяців її життя. Це можна здійснити за допомогою сучасних інноваційних методик раннього навчання дітей мовлення загалом, грамоти зокрема.

Цікавою є методика раннього навчання дітей грамоти за методикою В. Ліщука. Український педагог-новатор, батько п'яти дітей, дідусь семи онуків зазначав, що дітей можна навчити читати раніше, ніж говорити. Свій досвід він описує в книгах «З молоком матері», «Читати раніше, ніж говорити», «Школа сімейного виховання», «Материнська школа».

В. Ліщук стверджує, що навчити дітей елементів грамоти, підготувати мовно-артикуляційний до промовляння звуків та слів вимагає копіткої роботи з боку дорослого. Навчання вимагає від дітей уваги, тому слід зацікавляти їх, спонукати до слухання, уваги, пізніше навчитися «спілкуватися» з книгою.

Він виокремлює такі етапи формування читацьких умінь дітей раннього віку: ознайомлення дітей з буквами і словами; читання слів і словосполучень; читання книжок. Заняття з малюками пропонує проводити в ігровій формі, з використанням музичного супроводу, усної народної творчості тощо [2].

Оригінальна методика раннього навчання дітей читати за безбукварним методом, розроблена М. Зайцевим. Методику навчання назвали «Кубики Зайцева». В основі навчання вчений заклав ігрову діяльність дітей із кубиками.

Навчають дітей читати за такими етапами:

1. Ознайомлюють малюків із кубиками і таблицями, вивчають склади. При цьому використовують ігрові вправи типу: «Відгадай, який кубик звучить?», «До маленького кубика підбери великий», «Знайди букву золотого кубика і назви склад», «Який кубик зник?». На таблицях зображені кубики, але в розгорнутому вигляді. Вихователь показує слова, а діти співставляють їх з тим словом, що вже викладене кубиками. Так малюки легко засвоюють склади.

2. Читання одного слова. Така робота супроводжується спеціальними завданнями. Вони спрямовані на розвиток мовлення. Використовують такі дидактичні ігри: «Назви слово навпаки» «Назви іграшку» тощо.

3. Читання тексту, ігри-тексти з кубиками. Діти закріплюють уміння читати окремі слова, читати слова в реченнях. Використовують ігри «Підбери колір», «Підбери слово», «Схожий чи несхожий».

Завдяки такій системній роботі діти опановують навичками читання малих текстів. Але вони мають бути написані великим шрифтом. Ілюстрації яскраві та виразні. Вихователь читає вголос. Вихованці уважно стежать за текстом очима і

читають подумки. Автор вважає, що тільки після цього можна легко вивчити з ними алфавіт [6].

В основі методики навчання дітей грамоти (за Л.Шелестовою) –раннє навчання дітей читання. Основні аспекти методики: вміння дітей читати по складах; використовувати наочний матеріал під час навчання малюків читати; залучати вихованців до різних видів діяльності; проводити заняття у вигляді гри; здійснювати особистісно-орієнтований підхід до дітей; стежити, щоб змісту завдань відповідав чинним програмам; вивчення літер має бути логічним і послідовним.

Щодо формування елементів грамоти, то вихователь знайомить дошкільників з буквами, що позначають голосні звуки, далі приголосні; навчає утворювати відкриті й закриті склади; вчить злито читати від односкладових до трискладових слів, словосполучень, речень, коротких текстів. Так, ознайомлюючи дітей з буквою, Л.Шелестова пропонує знайти її серед уже відомих, утворити з нею склад, знайти його серед інших, скласти з ним слова. Під час такої роботи діти «оживляють букви», розфарбовують, штрихують, обводять, підкреслюють, складають з паличок тощо [4].

Раннє ознайомлення дітей з буквами простежуємо у методиці О.Пашенко. Мета методики навчити дітей 2-6 років асоціативного зв'язку між буквами. В посібнику автора «Асоціативне вивчення букв» описано основні положення запропонованої методики.

1. Асоціативні образи мають нагадувати букву, яку вони асоціюють (С-сом, Б-барабан).

2. Асоціативний образ має починатися з тієї букви, в яку він інтегрований.

3. Спочатку вихователь показує асоціативний образ. Далі - графічне зображення букви, тоді вірш. Така послідовність є обов'язковою.

4. Зображення чорно-біле, оскільки колір відволікає увагу дитини.

Автор стверджує, що не обов'язково навчати дітей читати, можна обмежитися ознайомленням дітей з буквами. У методиці є довідник, в якому описано прийоми ознайомлення дітей з буквами та їх тлумачення. Також можна викладати букви паличками, нитками, писати їх за крапками [5].

Методика Макіндер спрямована на навчання дітей елементів грамоти.

Навчання відбувається на дидактичному матеріалі, який складається з ігрових конструкцій, спеціальних карток. Навчання грамоти складається з п'яти етапів.

1. Вивчення голосних і приголосних звуків (літер). Діти шукають літери на стінному індикаторі за допомогою малюнків. Під малюнком зазначена початкова літера слова-назви. Далі літери разом із малюнком переносяться у зошит. Отже, засвоєння абетки - перший етап роботи.

2. Діти вивчають трибуквенні слова. Малюки отримують картки з картону, на яких з одного боку зображено предмет, а з другого – назва його. Слово читається за допомогою малюнка.

3. Вихованці завчають напам'ять слова, після того, як їх покажуть дитині.

4. Читання коротких речень за допомогою малюнків. Діти добирають картинки до фраз.

5. Вивчення спеціальних фонограм, читання книжок [1].

Означений метод є аналітико-синтетичним і звуко-буквенним. Аналіз і синтез існують у взаємодії – звук і буква вивчаються водночас.

Методика раннього навчання дітей грамоти Ж.Декролі окреслена двома чинниками – психологічним (ставлення дитини до довколишнього світу) та соціальним (дитина-сім'я-школа-суспільство). Гра була основною в освітньому процесі, використовувалися карти розумових дій і метод проєктів, а також такі види ігор: сенсорні географічні, граматичні, ігри з грамоти. В основі навчання Ж. Декролі вперше проголосив принцип «дитиноцентризму» Ігри з грамоти розроблені автором, спрямовані на підготовку дитини до читання і письма. Граматичні ігри – на формування у малюків умінь звукового аналізу слова. Педагог радив максимально використовувати наочність в процесі навчання дітей читати [3].

Висновки. Таким чином, використання означених методик дає змогу утримати інтерес дітей до навчання елементів грамоти, зокрема, читання, підвищує їх пізнавальну активність. Ігрова форма організації освітнього процесу створює умови, за яких дитина отримує задоволення від розв'язання ігрових інтелектуальних завдань, а, отже, – сприяє розвитку у дітей бажання навчатись.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
2. Зміст та завдання технології раннього навчання дітей читання Г. Домана та В.С. Ліщука. URL: https://studopedia.com.ua/1_342456_zmist-ta-zavdannya-tehnologii-rannogo-navchannya-ditey-chitannya-domana-ta-vs-lishchuka.html (дата звернення: 6.03.2023).
3. Машкіна Л. Педагогічна система Жана-Овіда Декролі // Педагогічний дискурс. 2014. Вип. 16. С. 119-124.
4. Особливості використання методики Л. В. Шелестової у процесі навчання читання дітей дошкільного віку. URL: http://skvirarmk.at.ua/doschkillya/osoblivosti_vikoristannja_metodiki_l.shelestovoji.pdf (дата звернення: 6.03.2023).
5. Пащенко О. Асоціації за друдлами // Дошкільне виховання. 2009. № 4. С. 24-25.
6. Технологія раннього навчання читання М. Зайцева. URL: http://lab-do.luguniv.edu.ua/04_tehnologyi/07_technology_Zaycev/index.htm (дата звернення: 6.03.2023).

ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Олена Мошківська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Олена Максимова, кандидат педагогічних наук, доцент*
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Питання сенсорного розвитку дошкільників є актуальним на сучасному етапі, адже саме він є основою для подальшого розумового та пізнавального розвитку особистості, умовою успішного оволодіння нею будь-якою практичною діяльністю. Сенсорний розвиток дитини – це розвиток її сприйняття та органів чуття, утворення уявлень про властивості предметів (форму, колір, розмір, положення у просторі тощо). Загальновідомо, що саме ранній вік є найбільш сензитивним для розвитку органів чуття, накопичення уявлень про навколишній світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню сенсорного розвитку дітей надавали важливого значення такі видатні зарубіжні та вітчизняні педагоги минулого як М. Монтессорі, Ф. Фребель, С. Русова. Не втрачає своєї актуальності ця проблема і в наш час. Зокрема, питання сенсорного розвитку дітей дошкільного віку є предметом дослідження таких відомих представників вітчизняної дошкільної педагогіки, як Н. Грама, Т. Дуткевич, Т. Поніманська та ін. Проте питання особливостей сенсорного розвитку дітей раннього віку потребує більш детального вивчення.

Завданням нашої статті є: висвітлити сутність поняття «сенсорний розвиток дітей дошкільного віку»; охарактеризувати його характерні ознаки щодо дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури (Н. Грама, В. Кошель, Р. Павелків, Т. Поніманська) надав нам можливість визначити зміст поняття «сенсорний розвиток дітей дошкільного віку», під яким розуміємо психофізіологічний процес формування сприйняття та уявлень дитини про навколишній світ та явища природи, якості та властивості предметів, а також відношення між ними.

В психології до сенсорних процесів відносять відчуття і сприйняття [1, с. 71]. Відчуття – психічний процес, що полягає у відображенні окремих властивостей предметів, якостей предметів, що сприймаються, явищ матеріального світу, а також внутрішніх станів організму в момент безпосереднього впливу подразників на відповідні рецептори [4, с. 180]. Відчуття – найпростіший, елементарний психічний процес, який стає основою для більш складного психічного процесу – сприйняття.

Сприйняття – психічний процес відображення предметів чи явищ дійсності в свідомості людини за їх безпосереднього впливу на органи чуттів [2, с. 187].

Як зазначає Н. Грама, у ході сприйняття відбувається впорядкування та поєднання різних відчуттів в цілісні образи речей і подій. В результаті

сприйняття складаються образи предметів, явищ, ситуацій дійсності, що виникають на основі, як правило, комплексу взаємопов'язаних відчуттів [1, с. 72].

Відчуття і сприйняття тісно пов'язані між собою. І те, й інше є пізнавальними психічними процесами, які відбивають навколишній світ і виникають при безпосередньому впливі подразника на органи чуття, а, отже, складають основу сенсорного розвитку дитини.

Значення сенсорного розвитку дітей раннього віку складно переоцінити. Саме цей вік більшістю дослідників [4; 5] вважається найбільш сприятливим для вдосконалення діяльності органів чуття, накопичення уявлень про навколишній світ. Однак без цілеспрямованого виховання, розумного педагогічного керівництва оволодіння знаннями про оточуючий світ здійснюється стихійно, тому часто виявляється неглибоким, неповним, поверховим. З цієї причини необхідно проводити систематичну роботу з дітьми раннього віку з вдосконалення та збільшення їхнього чуттєвого досвіду, що сприятиме становленню у дітей понять про ознаки та характерні риси предметів. Ці напрями здійснюються педагогом дошкільної установи у процесі сенсорного розвитку дитини.

У кожному віці сенсорний розвиток дитини має свої особливості, які потрібно враховувати в процесі сенсорного виховання. Розглянемо особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку. У вітчизняній психології ранній вік охоплює період від одного до трьох років [2, с. 60].

Період перших 3 років – період найбільш інтенсивного сенсорного розвитку дітей, адже у малюків не розвинене абстрактне мислення, вони пізнають життя саме через відчуття, що лежать в основі психічного та фізичного розвитку дітей. «Розум дитини знаходиться на кінчиках її пальців» – слова відомого вітчизняного педагога В. Сухомлинського точно відображають завдання сенсорного виховання дошкільника. У ранньому дитинстві (від 1 до 3 років) розвиток відбувається через предметну діяльність, завдяки якій формується образне мислення. Дітям важливо відчутти предмет на смак, відчутти його структуру, торкнутися поверхні. Взаємодіючи з навколишніми об'єктами, дитина вчиться сприймати та аналізувати інформацію. У цьому їй допомагають органи чуття та відповідні аналізатори: зорові; слухові; тактильні; нюхові; смакові. Через ці системи формуються уявлення про навколишню реальність.

Отже, сенсорний розвиток дітей раннього віку починається із сприйняття предметів і явищ навколишнього світу. В подальшому, на другому році життя у дитини починають накопичуватися уявлення про колір, форму, величину та інші властивості предметів. В цей період вдосконалюється здатність дитини вирізняти якомога більшу кількість ознак у предметах, дитина вчиться виділяти властивості предметів, порівнювати, зіставляти предмети. Накопичення

чуттєвого досвіду дитини призводить до розвитку впізнавання, в якому інтегровані пам'ять та сприймання. При цьому дитина орієнтується на якусь найбільш помітну зовнішню ознаку, а не на їх систему.

На третьому році життя деякі добре знайомі дитині предмети стають постійними зразками, з образами яких дитина порівнює властивості будь-яких об'єктів. З цього починається ознайомлення дитини із загальноприйнятими сенсорними еталонами та способами їх використання. Термін «сенсорні еталони» ввів О. Запорожець. В психологічній літературі [1; 4] під сенсорними еталонами розуміють загальноприйняті зразки зовнішніх властивостей предметів, створені людством у процесі суспільно-історичного розвитку. Такими еталонами, як зазначають педагоги та психологи, є сім кольорів спектру, система геометричних фігур (квадрат, коло, трикутник, овал), фонемі, система музичних звуків та ін.

Використання сенсорних еталонів дітьми відбувається поступово. Загальним моментом для всіх видів сенсорних еталонів є те, що спочатку діти повинні ознайомитися з основними зразками, а пізніше – з їх різновидами.

Так, на третьому році життя при сприйнятті дитиною одного предмета, інший використовується як зразок (наприклад, про круглі форми малюк говорить, що вони схожі на м'ячик, про предмети трикутної форми говорить, що вони схожі на дахи, при сприйнятті кольору дитина порівнює жовтий колір із сонечком, зелений – із травою). В цей період дитина відображає окремі особливості предметів, здебільшого суттєві, важливі для безпосереднього використання. В подальшому засобами сприйняття для дитини виступають не конкретні предмети, а деякі зразки їх властивостей, кожна з яких має певну назву.

Сенсорний розвиток дітей раннього віку здійснюється у ході предметної та ігрової діяльності. Одним з основних засобів розвитку сенсорики у дітей є дидактичні ігри та вправи, які в дошкільній педагогіці вважаються основним засобом сенсорного виховання.

Висновки. На основі проведеного дослідження визначено, що сенсорний розвиток дитини – це психофізіологічний процес формування сприйняття та уявлень дитини про навколишній світ та явища природи, якості та властивості предметів, а також відношення між ними. Період перших 3 років – найбільш сензитивний період сенсорного розвитку дітей, адже, взаємодіючи з навколишніми об'єктами, дитина вчиться сприймати та аналізувати інформацію, накопичує чуттєвий досвід, на основі чого формує уявлення про різні властивості предметів, знайомиться з загальноприйнятою системою сенсорних еталонів та способами їх використання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні методів та засобів сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Список використаних джерел

1. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: монографія. Одеса, 2018. 239 с.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
3. Кошель В.М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019 160 с.
4. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: навч. посібник для самостійної роботи студ. К. : Академвидав, 2011. 376 с.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К.: Академвидав, 2006. 455 с.

ВПЛИВ НАРОДНИХ ІГОР НА РОЗВИТОК СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Петрук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник – Олена Гордієнко, доцент кафедри початкової освіти
та культури фахової мови
Житомирський державний університет імені Івана Франка.

Актуальність проблеми. Загальновідомо, що пишучи чи розмовляючи, кожен носій мови повинен уміти знайти те єдине слово, що передасть найтонші відтінки думки або почуття. У це уміння – дібрати необхідні мовні засоби, доречні в тій чи іншій мовленнєвій ситуації – є необхідним компонентом мовної культури, яка тісно пов'язана з розумовим, інтелектуальним розвитком особистості. Вік старшого дошкільного дитинства – період швидкого розвитку та збагачення словника, який безпосередньо залежить від педагогічних умов виховання дитини та її індивідуальних особливостей, тому правильний розвиток лексичної компетентності – важлива умова становлення мовленнєвої особистості майбутніх першокласників. Водночас, як показує практика, виразним і розвиненим мовленням володіють не всі діти, які поступають у перші класи шкіл. А це може негативно позначитися на розвитку пізнавальних процесів, може викликати небажання вчитися, знизити мотивацію дитини до навчання. Таким чином, проблема формування в дітей – майбутніх випускників закладу дошкільної освіти лексичної сторони мовлення традиційно входить в розряд актуальних, адже має важливе значення як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти проблеми розвитку словника дітей протягом усіх періодів дошкільного дитинства досліджувались ученими різноманітних галузей науки. Зокрема, засоби впливу на процес збагачення словника дітей у ранньому віці досліджували Ю. Аркін, Г. Ляміна; особливості роботи вихователя над словником дітей всіх етапів дошкільного віку – А. Богуш, Н. Гавриш, Ю. Ляховська; проблеми становлення і

розвитку словника як важливого аспекту загальної проблеми становлення мовленнєвої особистості дитини впродовж дошкільного дитинства – А.Іваненко, А.Леушина, Н.Луцан, Н.Савельєва та ін. Психологічний аспект проблеми ґрунтується на уявленнях про закономірності розвитку мовлення дітей дошкільного віку, які сформулювали Л.Виготський, Д.Ельконін, О.Запорожець, О.Леонтьєв, Ф.Сохін. Проблема розвитку зв'язного мовлення розвинена в дослідженнях А.Богущ, Н.Гавриш, Н.Кузіної, А.Зрожевської, Н.Семенової, Н.Харченко. Лінгводидактичний аспект використання дидактичних ігор і мовленнєво-комунікативних вправ для розвитку мовлення, зокрема і словника дошкільників, розкрито в низці наукових праць сучасних дослідників (О.Аматьєва, Л.Березовська, С.Ласунова, Н.Савінова). Доведено, що навички дитини використовувати в різних життєвих ситуаціях, а також у грі зв'язні висловлювання розвивають їх емоційно-чуттєву сферу, а також активізує мислення і мовлення дітей.

Попри достатньо повне дослідження феномену гри неповною мірою розглянуто використання народних ігор, традицій і розваг українського народу, які можуть виступити ефективним засобом загального розвитку дитини, а значить, її мовлення, мислення, самостійності, обізнаності з оточуючим світом. **Мета статті** – розглянути теоретичний аспект проблеми використання народних ігор для розвитку словника в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових праць з означеної проблеми дозволяє зробити висновок, що збагачення словника дітей дошкільного віку – важливе завдання розвитку їх мовлення. Воно є необхідною умовою розвитку умінь комунікувати з однолітками та дорослими. Для того щоб сформулювати словник, дитина повинна накопичити в своєму запасі якомога більше слів, засвоїти їх значення, навчитися правильно і доречно використовувати їх у спілкуванні. Робота над словом передбачає не просто запам'ятовування звучання і значень слів, але й навчання використовувати його граматично правильно, уміти складати з низ словосполучення та речення, а згодом текст [6, с. 5].

Провідним видом діяльності в дошкільному віці є гра. У нашому дослідженні спираємось на думку А.Богущ, що гра відбувається саме у мовленнєвому спілкуванні, бо під час гри діти висловлюють свої думки, обмінюються репліками, виконуючи свої ролі відповідно до умов гри. У грі словами діти передають почуття – а відтак розвивають та поповнюють свій словниковий запас [1, с. 123].

Залучення дітей старшого дошкільного віку до участі в українських народних іграх виступає одним із ефективних засобів розвитку їх словника. Крім того, це допомагає ознайомити дітей з українськими національними традиціями, формує світогляд та є засобом національно-патріотичного

виховання [2, с. 10].

Народні ігри є духовним надбанням нашого народу; як твори усної народної творчості, вони передаються від старшого покоління до молодшого. Народні ігри та забави як окремий розділ народної дидактики охоплюють її важливі аспекти: мовленнєвий, народознавчий, пізнавальний, розважальний, оздоровчий тощо. Народні ігри, у змісті яких відображено звичаї, пов'язані з хліборобською працею, проводились під час народних свят, у національних обрядах [5, с. 112].

Як показує наш досвід, діти дошкільного віку люблять слухати усні народні твори, їм цікаво спостерігати за пригодами героїв казок. У закладі дошкільної освіти використовуємо твори фольклору для ознайомлення дітей з оточуючим світом: природою, повсякденним життям суспільства, трудовими процесами. Твори усної народної творчості – могутній засіб пізнання світу, спілкування рідною мовою, входу в культурний простір рідного народу. Розвиток словника дітей передбачає ознайомлення дитини з новими словами, а це можна робити, ознайомлюючи дітей з традиціями і звичаями нашого народу під час екскурсій, бесід, заняття гуртка, святкових ранків, розваг.

За дослідженнями багатьох мовознавців, психологів, істориків (І.Потебня, М.Грушевський, О.Гончар, П.Мовчан та ін.) у національній мові відбитий спосіб мислення, увесь лад народного життя, мораль, родина етика, традиції, звичаї – усе те, що є природним джерелом повноцінного існування народу та кожного окремого його представника. Вслухаймося: дружина – це не просто жінка свого чоловік, це насамперед найближчий друг, духовний товариш (спільнокореневе – подружжя). Освіта – це слово пов'язане зі змістом світла, отже, освічений – це не просто атестований чи дипломований, це, передусім, - освітлена, осяяна знанням людина. Уся робота з ознайомлення дітей зі звичаями і традиціями рідного народу має бути спрямована на активне оволодіння мовленням, і починаємо цю роботу з раннього віку. Вивчення маленьких віршиків, прислів'їв і приказок, примовок, рухливих народних ігор («Ладусі», «Печу, печу хлібчик», «Горобчик», «Киця Мура», «Зайчик») не тільки розвивають уміння рухатись, розважають дітлахів, але й допомагають їм запам'ятати милозвучне рідне слово, формують активне слухання і мовлення.

У роботі з дітьми середнього дошкільного віку поступово вводяться в коло роботи на заняттях нові твори фольклору, різноманітніші за змістом. Діти отримують нові враження: вивчають нові пісеньки, віршики про природу, навчаючись любити і берегти її. Також вчаться правильно використовувати в мовленні речення, складні граматичні конструкції тощо. Закріпити одержані отримані знання отримують можливість у самостійній діяльності, під час ігор, родинних свят тощо [3, с. 10].

Для дітей старшого дошкільного віку тематика занять з ознайомлення з

українськими народними традиціями стає складнішою: наприклад, «Наш рідний край», «Моя рідна Україна», «Київ – столиця України», діти дізнаються про державні символи і народні обереги, природу рідного краю [4, с. 96].

Дітей ознайомлюють із календарними святами і обрядами українського народу під час проведення традиційних свят «Вечорниці», «Зимові колядки, щедрівки», «Що ти, весно, нам принесла?», «Свято казки», «Подорож у країну казок». Діти старшого дошкільного віку за допомогою таких розваг поповнюють свій активний словничок новими фразеологізмами, прислів'ями, синонімами, антонімами. Твори фольклору спонукають їх до римування рядків вірша, дають змогу поповнити своє мовлення, зробити його багатим, милозвучним.

Знайомство дітей з предметами домашнього вжитку, хатнім інтер'єром, національним одягом також допоможе поповнювати словник новими словами. Тоді доречною буде така тематика занять: «Бабусина світлиця», «З маминої скрині», «Що в бабусі в печі», «Село в Україні, наче писанка», «Мандрівка у Карпати», «гостинність українського дому», «Андріївські вечорниці». Кожна місцевість України має свої специфічні особливості будівель, фарбування хат, специфічні назви. Наприклад, *гличик, горщик, тин – паркан, гражди*. Тому у нашій роботі ми складаємо тематичний тлумачний словничок, куди заносимо традиційні українські назви, а також регіональні. Наприклад, словничок до теми «Українська оселя»: *хата, оселя, світлиця, вітальня, передпокій, подвір'я, тин, паркан, піч, лава, ослін, скриня, ліжник, рушники, рядно, мисник, криниця – журавель, комин, стріха, покут, долівка, соняшник, мальва, чорнобривці, вишні, налавники, витинанки, домівка, лелека*. У грі «Опиши дідову хату» діти намагаються використати якомога більше нових для них слів.

Ознайомлення дітей з народними іграми, традиціями, предметами побуту, народними ремеслами стане в нагоді вихователю як ефективний засіб розвитку мовлення та мислення дитини дошкільного віку, збагачення її словника та емоційно-чуттєвого досвіду. Загадки, казки, прислів'я, приказки, легенди доступні і цікаві дітям завдяки своєму динамічному змісту, а забавлянки, колискові, народні ігри вчать нормам народної моралі, цікавому проведенню дозвілля, тексти легкі для запам'ятовування. Тому вихователь робить значний внесок в духовний розвиток дитини завдяки скарбам рідного слова, які вона засвоювала шляхом наслідування дорослого, напівсвідомо, механічно, через що і може вживати слова і вирази, іноді не знаючи справжнього, точного їх значення.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі.

Особливістю словникової роботи в закладі дошкільної освіти є те, вона пронизує усю систему навчально-виховної роботи з дітьми. Словник дитини дошкільного віку формується як під час ознайомлення з навколишнім світом, так і під час діяльності, у різних режимних моментах, в активному спілкуванні з ровесниками та дорослими. Словникова робота уточнює уявлення дитини про навколишній

світ, збагачує соціальним досвідом, поглиблює чуттєву сферу. Усе це має особливе значення в дошкільному віці, оскільки саме тут закладаються основи розвитку мислення й мовлення, відбувається становлення соціальних контактів, формується особистість. Таким чином, проблема збагачення, уточнення та активізації словника дітей дошкільного віку засобами народних ігор може бути розвинена та доповнена, вихователю варто звертати увагу на подолання бідності словника дітей, відсутності в активному мовленні саме народознавчої лексики, фразеологізмів, малих фольклорних форм (приказки, прислів'я тощо). Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Так, наприклад, потребують окремого з'ясування розробка цілісної програми розвитку мовлення дітей через ознайомлення їх з українськими народними традиціями.

Список використаних джерел

1. Богуш А., Попова І. Розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору: навч. посіб. К.: Слово, 2014. 200 с.
2. Вашуленко М. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності. Дитячий садок. 2004. №2. С.10-15.
3. Логвинчук С.Л. Дидактичні ігри, вправи, творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетенції дошкільників. Х.: Основа, 2012. 191 С.
4. Міщенко М.О. Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку / М.О. Міщенко. Збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта». За заг. ред. проф. О.Л. Кононенко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 196 с.
5. Трифонова О.С. Формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку [Монографія] О.С. Трифонова. Одеса: Вид-во ТОВ Передрук. 2012. 467 с.
6. Царенко О.М. Мовленнєвий розвиток дитини і його вікові особливості [Текст] / О. Царенко. Дитячий садок. 2012. № 19. С. 5.

ПОТЕНЦІАЛ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ФОРМУВАННІ СЕНСОРНИХ ЕТАЛОНІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Ірина Салюк, вихователь Житомирського дошкільного підрозділу Початкової школи 11 міста Житомир,
асистент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій
Житомирський державний університет імені Івана Франка,*

Актуальність теми дослідження. Сенсорне виховання розуміється, як цілеспрямований процес, у ході якого при організації правильної педагогічної взаємодії розвивається сприймання, накопичується сенсорний досвід дитини, формуються уявлення про навколишній світ. Саме з «живого споглядання» дитина пізнає навколишній світ через відчуття та сприймання.

Для виникнення інших, більш складних пізнавальних процесів таких як (уяви, пам'яті, мислення) передумовою є розвиток відчуттів і сприймань, вдосконалення практичної діяльності сучасної людини.

Значна кількість зарубіжних та вітчизняних вчених приділяли увагу розвитку сенсорних еталонів. Та все ж таки вагомий внеском був зазначений М. Монтесорі, О.Запорожцем, Л.Венгер та багатьма іншими.

Мета статті: обґрунтувати потенціал дидактичних ігор у розвитку сенсорних еталонів дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Виховання сенсорних еталонів здійснюється в нерозривному зв'язку з різновидами діяльності дітей. Вагоме значення в сенсорному розвитку займають продуктивні види діяльності: конструювання, ліплення, малювання. просторове співвіднесення частин один із одним (справа, зліва, над, зверху).

Я.А. Коменський сформулював «Золоте правило дидактики» так: «Усе що тільки можливо, надавати для створення відчуттям: візуальне – для сприйняття зором; звуки – слухом; запахи – нюхом; смакове – смаком; тактильне – дотиком. Якщо якісь предмети можна сприймати одночасно декількома відчуттями, то педагог зобов'язаний у грі створити всі умови для цього [1].

Гра має особливе значення для дітей, та займає певне місце в їхньому житті, прийнято називати її «супутником дитинства». У дошкільників гра виступає, як провідна діяльність, тісно переплітаючись з навчанням та працею.

В історії дошкільної педагогіки виокремилося два напрями використання гри у вихованні дітей:

- для забезпечення гармонійного розвитку;
- у вузько дидактичних цілях.

Дидактична гра – це гра, створена дорослим із дидактичною метою, яка вирішуються на основі взаємодії ігрових і дидактичних завдань у дітей.

Дитина вчиться стежити за собою та своїми речами за допомогою ігор і вправ, які розвивають дрібну моторику. З розвитком дрібної моторики рук пов'язано ще і формування самостійності дитини. Що має велике значення для формування особистості людини [2].

Дидактична гра – це гра спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. О. Усова трактує здатність дидактичної гри навчити і розвивати дитину через ігровий задум, як автодидактизм (отримання нової інформації по ходу гри). Основним стимулом до виконання дидактичного завдання, розумової активності, є не вказівки вихователя, а природне прагнення дитини до гри, мотивація отримання позитивних емоцій [3].

Необхідно виділити три найбільш важливі умови для формування сенсорних еталонів у дітей молодшого дошкільного віку в процесі використання дидактичних ігор:

1. Спрямованість дидактичних ігор на розвиток різних органів чуття. Залежно від зон впливу, дидактичні ігри можна розділити:

- для розвитку слуху дитини («вгадай по голосу»);
- для розвитку мови (ігри з описом предметів і малюнків);
- для розвитку дрібної моторики (конструктори, мозаїка, сенсорна коробка з природними матеріалами);
- для розвитку смаку («вгадай за смаком»).

Дидактичні ігри, особливо в молодших групах, розглядаються в дошкільній педагогіці як метод навчання дітей сюжетно-рольовим іграм; вмінню взяти на себе певну роль, виконати правила гри, розгорнути її сюжет. Наприклад, в дидактичній грі «Укладемо ляльку спати» вихователь вчить дітей молодшої групи послідовності дій у процесі роздягання ляльки – акуратно складати одяг на стілець, дбайливо ставитися до ляльки, укладати її спати, співати колискову пісеньку. Таких ігор у молодших групах проводиться кілька; «День народження ляльки Каті», «Одягнемо Катю на прогулянку», «Катя обідає» тощо[4].

2. Перехід від споглядального інтересу і окремих наслідувальних рухів до окремих предметно-ігрових дій. Формувати предметно-ігрові дії можна шляхом наслідування, за зразком, за словесною інструкцією. Поступово від предметно-відображувальної відбувається перехід до навчання сюжетно-відображувальній грі. Діти вчаться співвідносити назви ролей із певними діями і атрибутами («Одягни ведмедика»), використовувати не тільки натуральні предмети, а й іграшки-замінники («Кораблики»).

У дошкільній педагогіці дидактичні ігри, розрізняють за навчальним змістом, організацією і стосунками дітей, за ігровими діями і правилами. Класифікуються вони за змістом навчання та виховання.

Сенсорне виховання відбувається за допомогою сприйняття художніх образів, кращих зразків живопису, музики, живого художнього слова. Провідне місце в сенсорному вихованні відводиться зору і слуху. Поширеною є систему дидактичних матеріалів:

- штучні: лото, дерев'яні форми і тіла, будівельний матеріал, іграшки, картини;
- природні: насіння, плоди, овочі, листя, квіти, каміння тощо;
- побутові предмети: меблі, посуд, одяг, знаряддя праці.

Відомі дітям ігри стають найбільш цікавими, якщо в їх зміст вводиться щось нове, яке потребує інтенсивної інтелектуальної, мовленнєвої діяльності.

Дидактичні ігри на розвиток тактильних відчуттів. Гра «Чарівний мішечок» має на меті виконання таких ігрових дій як знайти предмети за

описом. Гра «Визнач на дотик» передбачає знаходження предметів, що розрізняються за однією ознакою. «Хусточка для ляльки Тані» - визначення предметів за фактурою матеріалу, у даному випадку визначення типу тканини.

Дидактичні ігри та вправи для закріплення поняття форми. У грі «Знайди предмет зазначеної форми» дитині пропонується знайти картинки з зображенням предметів, за формою схожих на задану форму. У грі «З яких фігур складається» потрібно за малюнком визначити, з яких геометричних фігур складається предмет і скільки їх. У грі «Знайди предмет такої ж форми» діти вчаться виділяти форму в конкретних предметах навколишнього оточення.

Дидактичні ігри та вправи на закріплення поняття величини. У грі «Порівняй предмети за висотою» діти мають визначити предмет від найнижчого до найвищого. У грі «Найдовша, найкоротша стрічка» дітям пропонують розкласти різнокольорові стрічки по довжині, можна запропонувати порівняти стрічки за кількома ознаками. У грі «Різнобарвні кружки» дітям пропонують покласти кружки (або іншу геометричну фігуру) починаючи від самої великої, так щоб був видний колір попереднього кружка.

Дидактичні ігри та вправи на закріплення кольору. У грі «Якого кольору не стало?» діти мають визначити, якого бракує кольору. У грі «Якого кольору предмет» можна запропонувати дітям підібрати необхідний колір для предмета. У грі «Збери новорічну гірлянду» дітям пропонують за пам'яттю зібрати гірлянду з різнокольорових кружків відповідно до зразка.

Висновки. Отже, роль дидактичних ігор полягає в розширенні фактичного застосування еталонів, фактичних орієнтувань. Результативність навчання забезпечується спеціально розробленими педагогічними критеріями проведення дидактичних ігор: урахування особливостей освоєння дитиною сенсорних еталонів, формування зацікавленості через прийоми роботи, які активізують діяльність дітей, позитивне емоційне ставлення до ігрової діяльності у дитини.

Сенсорне виховання розуміється як цілеспрямований процес, у ході якого при організації правильної педагогічної взаємодії розвивається сприймання, накопичується сенсорний досвід дитини, формуються уявлення про навколишній світ. Головною метою сенсорного виховання є оволодіння дитиною сенсорною культурою.

Список використаних джерел

1. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: [Монографія]. Одеса, 2018. 239 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те видання. К.: ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
3. Тарнавська Н.П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально-методичний посібник. Ж.: ЖДУ імені Івана Франка, 2016. 154 с.

4. Білан І.О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Вид. 2-ге, зі зм. і доп. Тернопіль: Мандрівець, 2022. 216 с.

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Валентина Ставська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник – Олена Гордієнко, доцент кафедри початкової освіти
та культури фахової мови
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Дошкільний вік – це найважливіший етап у розвитку особистості дитини. Дитина дошкільного віку пізнає все, що її оточує, від чого і отримує початкові знання. За допомогою батьків оволодіває рідною мовою та розпочинає своє спілкування з людьми, і вже в дошкільному віці в неї починає формуватися правильне зв'язне мовлення. Тому велике значення для дитини цього віку має створення оптимальних умов для формування і розвитку її мовленнєвої компетентності. Саме тому пошук ефективних методів і прийомів, які сприяють мовленнєвому розвитку дитини – важливі завдання, які стоять перед дошкільною освітою.

Базовий компонент дошкільної освіти виділяє такий освітній маршрут, як «Мовлення дітей», який передбачає навчання мовленнєвої культури та спілкування дітей, формуванню різних типів мовленнєвої та комунікативної компетенції [2, с. 3]. Ці навички сприяють формуванню мовленнєвої особистості дитини. В державних стандартах дошкільної освіти серед важливих компетенцій названо діалогічну компетенцію і зазначено, що діти старшого дошкільного віку повинні вміти використовувати навички діалогічного мовлення, внаслідок чого формуються діалогічні відносини між дітьми, опановуються мовні засоби та невербальна комунікація [5, с. 132].

Основною складовою особистості дитини дошкільного віку є мовленнєва компетентність, яка включає в себе навички діалогічне мовлення. Для дітей дошкільного віку розвиток діалогічного мовлення відіграє важливу роль, адже діти за допомогою діалогу спілкуються не тільки між собою, а й з іншими людьми. За допомогою діалогу діти повинні вільно спілкуватися одне з одним, підтримувати бесіду, відповідати на запитання та задавати їх, описувати, переказувати, розповідати, вислуховувати, домовлятися, дякувати та вибачатися, ділитися будь-якою інформацією, висловлювати свої думки та враження. Саме тому розвиток діалогічного мовлення засобами інтерактивних технологій – серед актуальних проблем методик дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені (А.Добрович, Б.Ломов, С.Якобсон) у своїх працях, присвячених проблемам спілкування, наголошують, що вищим рівнем спілкування є діалогічний тип. Діалог – це безпосередній процес спілкування, в якому кожен учасник стає оратором і слухачем. Діалогічне мовлення складається з реплік – висловлювань учасників, які пов'язані між собою за змістом і формуються в процесі спілкування. Як зазначають учені (Алексюк С.Ю, Луцан Н.І., Полєвікова О.Б.), в дітей старшого дошкільного віку діалогічне мовлення активно розвивається, адже саме воно дозволяє дитині з легкістю встановлювати мовленнєві взаємодії з однолітками та дорослими. Уміння та навички ведення діалогу, що постійно розвиваються, забезпечують ці взаємодії. За допомогою таких умінь і навичок діти спілкуються між собою, беруть участь у розмові, дотримуються правил мовленнєвого етикету, зв'язно висловлюються, формують тональність свого мовлення. Для розвитку діалогічного мовлення пропонуємо використовувати інтерактивні технології – технології, засновані на активній взаємодії дітей між собою. Н.Луцан серед інтерактивних виокремлює групу ігор і називає їх «мовленнєво-орієнтованими іграми», серед яких є усні народні ігри, режисерські, театральні, музичні, розважальні та ігри-забави [4, с. 78]. Вчені наголошують, що ігри мають проходити в інтерактивному режимі та супроводжуються образним народним мовленням (А.Богуш, Н.Луцан). Отже, проблеми діалогічного мовлення завжди були в полі зору досліджень учених.

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Водночас недостатньо розроблені аспекти проблеми розвитку діалогічного мовлення дітей, зокрема, використання для цього інтерактивних технологій. Так, маємо звернути увагу на умови формування і розвитку умінь діалогічного мовлення дітей, зокрема, наш невеликий педагогічний досвід свідчить, що потрібно створити належне розвивальне педагогічне середовище, простір для різноманітних форм спілкування, дотримуватися правил організації життєдіяльності дітей, що допомагають використовувати, зокрема, інтерактивні методи для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Вони забезпечують емоційний комфорт і творчу атмосферу, вербальне середовище, в якому діти взаємодіють із дорослими та однолітками. Таке середовище сприяє також розвитку розумових умінь та навичок. Перед тим як організувати спілкування, вихователь насамперед має орієнтуватися на потреби та інтереси дитини, врахувати вік та індивідуальний мовленнєвий розвиток. Наприклад, можемо використовувати прийом словесних доручень (попросити в дитини допомоги, наприклад, розкласти пазли, картинки на кожен стіл для проведення заняття). Спочатку залучаються найбільш комунікабельні діти, а згодом і всі інші, по черзі. Спільна діяльність дуже важлива для розвитку діалогічних навичок. Під час цього

процесу виникають завдання-скерування, проговорення дій, погодження або заперечення та оцінка дій. Встановлюються та підтримуються зв'язки, відбувається обмін думками та ідеями, виникає розуміння та посилюється активність дитини. Головною умовою в розвитку діалогічного мовлення є зацікавленість та власна ініціатива дитини, до якої вихователь повинен дитину заохочувати. Також діти поступово вивчають правила мовного етикету, набувають навичок дотримуватись їх.

Мета статті – проаналізувати проблему розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами інтерактивних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Було помічено, що спільна діяльність дітей має значний вплив на діалогічне мовлення та посилюється, якщо показати, що успішність дитини залежить від її спілкування і вміння домовлятися, набуття та розвитку навичок мовлення. Спеціально розроблені мовленнєві ситуації допомагають дітям цілеспрямовано засвоювати розмовне мовлення. Наприклад, розігруючи будь-яку ситуацію, діти вчаться домовлятися, вислуховувати не перебиваючи, підтримувати тему розмови [3, с. 76]. Також, важливу роль у розвитку діалогічного мовлення відіграють інтерактивна робота, дидактичні і рухливі ігри, де провідну роль відіграє мовленнєва діяльність дітей. У процесі таких ігор розширюється словниковий запас, розвиваються навички швидкого добору потрібних слів, діти вправляються у зміні та утворенні слів, складанні зв'язних речень та розвивають усне мовлення. Словесно-дидактичні ігри, які проводяться в невеликих інтерактивних групах особливо важливі для розвитку мовлення, тому що вони встановлюють пізнавальні завдання на основі мовного матеріалу, а організувати взаємодію між дітьми допомагають правила. Такі правила стимулюють слухати іншого, запитувати, погоджуватися або відмовляти іншому учаснику діалогу, чекати своєї черги в обговоренні. У мовних дидактичних іграх, які проводяться в парах, основним в навчанні є усвідомлення правил гри як правил спілкування та збагачення досвіду в спілкуванні через ігри. Словниковий запас дитини збагачується через рухливі ігри, в яких вона запрошує інших дітей до гри, при цьому учасники гри розподіляють ролі між собою та обговорюють правила. Потрібно зазначити, що дидактичні і рухливі ігри позитивно впливають на розвиток діалогічного мовлення, але лише тоді, коли гра правильно організована і увага приділяється не тільки засвоєнню матеріалу, а й іншим формам взаємодії між дітьми.

Також в інтерактивному режимі можна використовувати драматизацію художніх творів – різновид дитячого театру. Драматизація літературних творів або їх уривків сприяє кращому розумінню дітьми творів, збагаченню мови, розвитку творчої уяви, зацікавленості і прищепленню любові до художньої літератури. В основу драматизації покладено твори для дітей з чітким

динамічним сюжетом, мають повтори та короткі діалоги («Котик та півник»), тому що діти копіюють рухи, голоси, вирази та міміку дорослих, яких вони бачили в цих або схожих ролях. У старших групах через театралізовану гру діти можуть вивчати нові слова та вирази, засвоювати прийоми перевтілення, виражати свої емоції та вчитися інтонаційно передавати характеристики персонажів. Під час проведення таких ігор вихователі спочатку враховують, хто з дітей зрозумів та запам'ятав казку, а вже потім вирішують, хто буде грати ту чи іншу роль. Діти старшого дошкільного віку згодом поступово вчаться самостійно розподіляти ролі між собою. Під час драматизації вихователь може взяти на себе роль ведучого та в ході гри допомагати учасникам за допомогою різноманітних запитань, жестів, підказок. У центрі уваги діалогу – ігри, зокрема, за ролями художніх творів, які позитивно впливають на мовленнєвий розвиток дошкільнят. Саме з художнього твору на прикладі діалогів діючих осіб діти дошкільного віку засвоюють приклади правильного мовлення, мовленнєві норми та вирази. Також зразковим для дітей є мовлення педагога, який пояснює суть гри, демонструє зразки правильного мовлення, запрошує дітей до гри, діти вчаться домовлятися, спільно діючи, обираючи атрибути, починаючи і закінчуючи гру.

Дошкільники використовують діалогічну мову, узгоджуючи власні дії одне з одним для реалізації своїх ігрових задумів. Розвиток уяви в дітей пов'язаний з розвитком мовлення. Різноманітність виразних засобів робить гру між дітьми змістовнішою, жвавою та цікавою. Спочатку діти використовують зрозумілі їм слова, що описують дії, а згодом висловлюють свої думки та почуття, замінюючи дії всі більшим спектром слів. Тому слова в режисерських іграх відіграють важливу роль, так як дитина виступаючи в ролі режисера, повинна пояснити правила гри учасникам. Іграшки та будь-які інші предмети допомагають у грі, тому що найчастіше діти надають перевагу іграшкам та грі з ними, при цьому «віддають» свої ролі саме іграшкам і продовжують розігрувати сюжети від їхнього імені. Для цього їм потрібно вміти контролювати свою поведінку, продумувати свої слова, узгоджуючи свої дії з іншими дітьми [5, с. 135].

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Отже, вважаємо, що інтерактивні ігри за сюжетами літературних творів якнайкраще підходять для розвитку діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку. Діти запам'ятовують правильні, гарні слова, засвоюють мовний етикет з текстів художніх творів. При цьому вони можуть легко реалізувати сюжет літературного твору в грі, передати діалог персонажів твору, розвивати спілкування між однолітками і дорослими. Розігруючи діалог з художніх творів, діти насамперед відтворюють діалог дослівно, а потім використовують набуті навички для спілкування через вільне мовлення в грі. В

процесі інтерактивної діяльності відбувається розвиток навичок діалогічного мовлення, розвивається зв'язне мовлення, діти вчаться доречно використовувати жести, міміку, інтонацію, виражати почуття, що допомагає зробити гру змістовнішою, цікавішою, додає яскравих фарб у мовлення.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Так, наприклад, потребують окремого з'ясування розробка цілісної програми розвитку діалогічного мовлення дітей різних вікових груп в різних режимних моментах.

Список використаних джерел

1. Алексюк С. Ю. Розвиток діалогічного та монологічного мовлення дошкільників у театральних іграх // Розвиток творчої особистості в системі дошкільної освіти. Донецьк – Краматорськ, 2003. – С. 129 – 138.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України / <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyyu%20komponent%20doskillya.pdf>
3. Луцан Н. І. Методика розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор: Дис...канд. пед. наук: 13.00.02 / Південноукраїнський педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського. – Одеса, 1995. – 186 с.
4. Малиновська Н.В. Методика використання лінгводидактичних ідей С.Ф.Русової у навчанні дошкільників переказу художніх творів: Автор. Канд. дис. Одеса, 1997.
5. Полєвікова О. Б. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Херсон, 2015. Вип. 67. С.132–139.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ

*Світлана Стоцька, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми: Сучасна суспільна дійсність вимагає від дітей вміння ефективно спілкуватися, виявляти толерантність до різних культур, поважати права та свободи інших людей, а також бути активними учасниками громадського життя. Дошкільники та школярі, які мають розвинені навички соціальної поведінки, здатні успішно вирішувати конфліктні ситуації, встановлювати стосунки з різними людьми та бути здатними до співпраці в групі.

Аналіз досліджень та публікацій. У роботах учених (Г. Беленька, О. Богініч, Л. Варяниця, Н. Гавриш, І. Загарницька, О. Кононко, Т. Логвиненко, Л. Лохвицька, Т. Поніманська, Ю. Приходько) приділяється увага необхідності посилення уваги до формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку, що сприяє активізації особистісного потенціалу дитини.

Значна кількість наукових праць аналізує інтеракційну сферу дошкільників та її вплив на побудову взаємовідносин у групі дошкільників, зокрема: діяльнісне опосередкування міжособистісних відносин (О. Запорожець, В. Мухінат та ін.); взаємодії з однолітками в процесі ігрової діяльності (О. Запорожець, Л. Лисенко, та ін.).

Завданнями статті є: визначити основні організаційно-педагогічні умови, які сприяють ефективному формуванню соціальних навичок у дітей; запропонувати дієві форми та методи формування навичок соціальної поведінки у дітей.

Виклад основного матеріалу. Сучасна прогресивна педагогічна думка наполягає на необхідності врахування історичного контексту, адже діти початку третього тисячоліття представляють історично новий тип дитинства, дитячого розвитку, кардинально змінився статус дитинства в системі людської культури (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Поніманська). О. Кононко, визначає соціалізацію на ранніх етапах онтогенезу як «процес, за допомогою якого дитина дошкільного віку спрямована на орієнтацію в ситуації, адаптацію, перетворення живої та неживої природи, власного «Я» [3, с. 8].

В Базовому компоненті дошкільної освіти підкреслюється, що дитина здобуває інтерес та навички розуміння інших, долучення до спільної діяльності з однолітками та дорослими, спільного досягнення результатів та поваги до інтересів інших людей завдяки спілкуванню з дорослими як носіями суспільно-історичного досвіду. Взаємодія з іншими людьми є важливим елементом вступу дитини в людський соціум, що потребує уміння гармонізувати свої інтереси, бажання та дії з іншими членами суспільства [2].

Дитина здобуває соціальний досвід безперервно, а вихователь має постійно насичувати його гуманним змістом. Уся атмосфера дошкільного закладу має сприяти комфортному збагаченню соціального досвіду дошкільника. Компетентність вихователя проявляється в здатності адекватно спілкуватися з дітьми, враховуючи їхні почуття та досвід, вмінні ввічливо й дбайливо обговорювати теми, які їх цікавлять, та вмінні надавати необтяжливу та точну допомогу в процесі освоєння дитиною світу людей. Для ефективного формування навичок соціальної поведінки в дітей необхідно створити відповідні організаційно-педагогічні умови, які мають бути ретельно обдуманими і спрямованими на забезпечення позитивного розвитку дітей. До таких умов можна віднести:

- створення сприятливої атмосфери в колективі, де діти поважають один одного, допомагають іншим та відчують підтримку від дорослих. Основна мета цієї умови полягає в тому, щоб забезпечити дітям здорову, безпечну та дружню атмосферу, яка сприяє їхньому розвитку та благополуччю.

Створення сприятливої атмосфери в колективі означає, що діти мають відчувати, що вони є важливими членами групи, де кожен має своє місце та роль. Важливо, щоб діти поважали один одного та приймали один одного такими, які вони є. Крім того, дитина повинна відчувати, що вона може отримати допомогу та підтримку від дорослих, які займаються її вихованням та навчанням. Це включає в себе надання підтримки в емоційній, соціальній та академічній сферах, а також створення безпечних та здорових умов для зростання та розвитку.

1. проведення групових занять, які сприяють формуванню навичок спілкування та розвитку емоційної сфери. Групові заняття можуть включати театралізовані ігри, рольові ігри, тренінги та інші активності, які допомагають дітям навчатися взаємодіяти з іншими людьми, розвивати соціальні та емоційні навички, та створювати позитивні взаємини з оточуючими.

Театралізовані ігри та рольові ігри можуть допомогти дітям відчувати себе комфортно та впевнено у соціальних ситуаціях. Ці ігри дають можливість дітям переживати різні емоції та «приміряти» соціальні ролі, що допомагає їм розвивати емпатію та здатність співпереживати. Вони також можуть навчити дітей взаємодіяти з іншими людьми, що є важливим для їхнього соціального та емоційного розвитку. Тренінги та інші групові активності можуть допомогти дітям навчитися розв'язувати конфлікти та знаходити компроміси.

2. залучення батьків до виховання дітей, проведення зустрічей з педагогами, на яких обговорюються питання виховання дітей із залученням сімей. Ці зустрічі можуть проводитися в різних форматах, наприклад, консультації, батьківські збори, індивідуальні зустрічі, інтерактивні семінари тощо. Один з ключових аспектів зустрічей з педагогами є залучення сімей до процесу виховання та навчання дітей. Це може включати розуміння та підтримку батьків у їх ролі вихователів, спільне формування цілей та стратегій виховання, а також надання конкретних порад та рекомендацій щодо конструктивної взаємодії з дітьми.

Важливо, щоб ці зустрічі були відкритими та демократичними, з дотриманням поваги до думки кожного учасника. Крім того, їх варто організовувати регулярно, щоб педагоги та батьки мали можливість спостерігати за прогресом дітей та вносити корективи в процес навчання та виховання відповідно до потреб дитини.

3. впровадження індивідуальних підходів до кожної дитини, з урахуванням її особливостей та інтересів. Це означає, що при навчанні та вихованні дітей необхідно враховувати їхні індивідуальні особливості та інтереси. Для реалізації цієї умови педагоги повинні мати глибоке розуміння того, що кожна дитина унікальна та має свої власні потреби, здібності та темп навчання. Також враховувати ці особливості, плануючи та проводячи заняття.

Для цього вихователі можуть використовувати різні методи, такі як індивідуальні співбесіди, спостереження та збір інформації від батьків.

Наведемо приклади форм і методів, які можуть використовуватися у практиці роботи ЗДО з формування у дітей соціальної компетентності:

- гімнастика почуттів, енергетичні вправи «Жива вода», «Серце на долоні», «Тепло рук друга»;
- ігрові вправи «Квітка доброти», «Дзвіночки совісті», «Промінчик людяності»;
- ситуації морального вибору (порівняльні, оцінювальні, проблемні);
- складання родового дерева, розгляд сімейних фотографій, документів, листів та інших родинних реліквій;
- проєктивні діагностичні методики (малюнки «Моя сім'я», «Життя», «Добро»);
- театралізовані вправи «Прихід у гості», «Відвідини хворого», «Вітання з днем народження» та ін. [4, с. 55].

Висновки. У результаті проведеної роботи нами було виділено основні організаційно-педагогічні умови, які сприяють ефективному формуванню соціальних навичок у дітей, включають створення сприятливого середовища, яке забезпечує можливість дітям розвиватися в різних аспектах, зокрема в соціальній сфері. До таких умов належать: організація комфортної атмосфери в дитячому колективі, сприяння спільній взаємодії з однолітками за допомогою різних ігрових методів, співпраця з батьками та індивідуальний підхід до дітей з урахуванням їх особливостей. Для досягнення максимальної ефективності варто використовувати різні цікаві дітям методи, що дозволить активізувати їх ціннісну, мотиваційну, поведінкову сферу у потрібному напрямку.

Список використаних джерел

1. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / Богуш А. М., Варяниця Л. О.; за заг. ред. Гавриш Н. В. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти : авт. кол. : А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. – Київ : Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2012. 26 с. [URL: http://www.mon.gov.ua/ua//activity/education/56/690/bazovij_komponent_doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/](http://www.mon.gov.ua/ua//activity/education/56/690/bazovij_komponent_doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/).
3. Кононко О.Л. Простір «Я»: реальність та життєва проблема // Дошкільне виховання. 2001. № 4.
4. Максимова О.О. М17 Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : навчальний посібник / О.О. Максимова. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 175 с.
5. Соціологія. Навчальний посібник / за ред. В. Г. Городяненко. Київ: Академія, 2002. 560 с.

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

*Людмила Ткаченко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,*

*Науковий керівник – Тамара Андреева, заступник завідувача кафедри
психології і педагогіки дошкільної освіти з наукової роботи, кандидат
філософських наук, доцент, Університет Григорія Сковороди в Переяславі*

Актуальність проблеми. Сьогодні, в умовах актуалізації природоохоронних питань, пошуку шляхів відновлення природних багатств України, особливої уваги серед педагогічних проблем заслуговує проблема формування екологічної свідомості дітей та молоді, виховання поваги та шанобливого ставлення до рідної природи. На нашу думку, засвоєнню ціннісного ставлення до природи, як основи формування екологічної свідомості особистості, насамперед, сприяє цілеспрямоване, систематичне, особистісно зорієнтоване виховання, яке сьогодні має здійснюватися через поєднання педагогічного потенціалу засобів екології.

Слід також зазначити, що основи світогляду людини закладаються в ранньому дитинстві, тому ознайомлення дітей з природою та виховання естетичного ставлення до неї має велике значення для особистості в дошкільному віці, виступаючи невід'ємною складовою освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Екологічна політика України, спрямована на раціональне використання природних ресурсів на території країни, збереження безпечних і нешкідливих умов довкілля для людини і живої природи, гармонізацію взаємовідносин суспільства і природи, визначається Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Відповідно, одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти, відображених у нормативних документах, є питання гуманізації взаємин дитини з природою. Враховуючи вищевикладене, можна сказати, що сьогодні актуальною є проблема формування екологічної свідомості дітей з раннього віку, виховання особистості дитини в гармонії з природним середовищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звернення до загальнолюдських цінностей – характерна риса нашого часу. Особливо яскраво ця тенденція проявляється в екологічному вихованні. Важливу роль духовної складової в цілісності людини наголошували Б. Аркі, П. Блонський, В. Соловйов та ін. Проблема ціннісних орієнтацій у системі екологічної освіти відображена в працях С. Глазачова, І. Зверєва, А. Захлебного, Н. Мамедова, В. Сенкевича, І. Суравегіної. Культурологічний підхід до проблеми досліджено у працях Н.

Вересової. Питання морально-екологічного виховання дітей знайшли відображення в працях і дослідженнях С. Алексєєва, С. Васильєва, Н. Вересова, Н. Виноградова, Н. Груздевої, І. Зверєва, І. Пономарбової та ін.

Незважаючи на досить ґрунтовну розробку проблематики досліджуваної проблеми, процес формування екологічної свідомості дошкільників у сільській місцевості залишається недостатньо вивченим.

Мета статті – обґрунтувати можливості формування екологічної свідомості дошкільників у сільській місцевості.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми формування суспільної свідомості в історико-культурному та логічному аспекті дало підстави стверджувати про взаємозв'язок екологічної свідомості суспільства як форми культури з філософією, мистецтвом, релігією. Усі галузі культури взаємопов'язані і кожна знаходить своє відображення в інших науках. В епоху Відродження науку, філософію і мистецтво об'єднали оптимізм і віра в людину. Мистецтво випереджало науку, виконуючи функцію загального пізнання, відображало екоцентричний світогляд і світогляд раннього Відродження, мало великий вплив на розвиток науки, зокрема на педагогічну теорію Яна Амоса Коменського.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав підстави стверджувати про важливість розвитку екологічного мислення у формуванні екологічної свідомості, спрямованої на сприйняття і відображення єдиного образу світу в сутнісно-духовному його сприйнятті, що характеризується спотворенням структури мислення, відсутністю категорій моралі.

Розглядаючи мислення в контексті досліджуваної проблеми, ми звернули увагу на важливість образного мислення, яке забезпечує розкриття естетичної та моральної цінності об'єкта [1; 2; 3; 7]. Екологічні знання як логічний результат процесу пізнання природи, перевірений практикою, передують розвитку екологічної свідомості. Набуття дітьми екологічних знань забезпечує об'єктивне і правильне формування екологічної свідомості, а морально-естетичні істини сприяють залученню до мистецтва, є основою розвитку моральної свідомості [5; 6].

Суб'єктивне ставлення до природи формується шляхом: формування ставлення в процесі побудови перцептивного образу та аналізу отриманої інформації; безпосередньої практичної взаємодії. Важливою ознакою розвиненої особистості дитини є активність, яка проявляється в різних сферах: грі, праці, ознайомленні з навколишнім середовищем, стосунках з дорослими та однолітками. Тому особливо важливо знайти такі педагогічні технології, в основі яких було б забезпечення активної позиції учнів, надання їм ініціативи в різних видах діяльності.

Важливо сформувати екологічні компетентності на доступному для дітей

старшого дошкільного віку рівні, які стануть основою для подальшого екологічного виховання, культури особистості, для збереження не лише довкілля, а й людської популяції. У закладі дошкільної освіти це має бути одним із провідних напрямків навчання.

Дослідники відзначають, що сучасний вихователь дитячого садка – це педагог нового типу. Педагог, який впроваджує нові інноваційні технології дошкільної освіти, є партнером, консультантом дитини, допомагає учневі пізнавати навколишній світ, дбає про формування загальнолюдських моральних цінностей, сприяє формуванню різнобічної особистості. Основним завданням педагога в закладі дошкільної освіти в контексті екологічного виховання є надання дітям екологічних знань, виховання бережливого ставлення до природи, тварин і рослин, готовності до відтворення рослинного світу тощо. З огляду на зазначене, формування екологічної свідомості стає актуальним завданням для вихователів закладів дошкільної освіти.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти до кінця дошкільного віку у дитини має сформуватися природний світогляд, на основі якого дитина усвідомлює себе частиною природи, почуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї, його діяльність у навколишньому середовищі [4].

Екологічна освіта має на меті дати підростаючому поколінню наукові знання про взаємозв'язок природи і суспільства, сприяти усвідомленню багатогранного значення природи для суспільства загалом і для кожної людини зокрема, сформувати розуміння того, що природа є основою людського існування, людина є частиною природи, її ставлення до неї, почуття відповідальності за довкілля як національної та загальнолюдської цінності, розвиток творчої діяльності щодо охорони та перетворення довкілля, виховання любові до рідної природи.

Екологічні знання доцільніше здобувати дитині в пізнавальній діяльності. Основними його видами є екологічні подорожі, спостереження, прогулянки. Спостереження — основний метод ознайомлення дітей з природою, активна форма пізнання навколишнього світу, яка спрямована на накопичення факторів, уявлень про предмети та явища природи, завдяки чому його можна вважати пізнавальною діяльністю та методом навчання.

На думку вчених і практиків, основними завданнями екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку є:

- вчити дітей бачити взаємозв'язок рослин і тварин, розуміти, як люди впливають на їх життя;
- формувати в дітей уміння бачити красу в усьому живому, будь то люди, рослини чи тварини, розуміти ту істину, що в природі немає корисних і шкідливих тварин, але всі вони взаємопов'язані, потрібні одне одному, тому корисний;

- розвивати у дітей вміння відчувати на місці квітку, рослину тощо;
- вчити любити і берегти природу не словами, а допомагаючи квітам, деревам, тваринам, птахам, усьому живому;
- пробуджувати у дітей емоційне реагування на різноманітні явища природи, виховувати бажання милуватися нею, насолоджуватися нею, виражати почуття за допомогою художнього слова, образотворчого мистецтва [14].

Для розкриття змісту екологічної освіти необхідно розглянути два аспекти: набуття знань про довкілля та перетворення екологічних знань у ставлення. Знання є обов'язковим елементом процесу формування екологічних компетентностей, ставлення – його кінцевим продуктом. Знання предмета формує ставлення до нього. Екологічні знання сприяють формуванню свідомого ставлення і є основою екологічної свідомості. Якщо установка будується поза розумінням природних зв'язків у природі, соціально-природних зв'язків людини з природним середовищем, то вона не може бути основою екологічної свідомості, оскільки не враховує об'єктивно існуючі процеси, а лише враховує враховувати суб'єктивний фактор.

Екологічне виховання в закладах дошкільної освіти повинно включати такі компоненти, як:

- створення умов для екологічного виховання в ЗДО: розвивальне середовище, фонд методичних, наочних та ілюстративних матеріалів;
- організація «екологічного простору» в приміщеннях ЗДО: групові куточки природи, зимовий сад, оранжерея, кімната природи, акваріум (макет прісної водойми, штучно створена міні-екосистема), живий куточок, в якому збережено екологічний принцип утримання тварин, обладнання їх приміщень за природними умовами життя, належний догляд;
- організація та обладнання «екологічних просторів» на території ЗДО: природний майданчик, мікроферма, «куточок первозданної природи» (ліс, луг, пустир), екологічна стежка, «лікарські грядки», город;
- створення умов для роботи дітей та дорослих у природній зоні ЗДО.

Умови формування екологічної свідомості дітей старшого дошкільного віку:

- поєднання різноманітних форм, методів, засобів екологічного виховання;
- підвищення екологічної культури педагогів та батьків;
- практична діяльність учнів з охорони природи;
- взаємодія закладів освіти з підприємствами, науковими установами та громадськими організаціями, суб'єктами природоохоронної діяльності;
- наступність екологічної освіти та виховання.

Найефективнішими шляхами формування екологічної компетентності є:

екологізація знань, заняття за відповідним напрямком, організація різноманітних видів діяльності на природі (праця на природі, ігри природного характеру, спостереження, екскурсії на природу, цільові прогулянки).

Однією з основних форм формування екологічної свідомості дітей старшого дошкільного віку є прогулянки, на яких діти шляхом спостережень знайомляться з ознаками природних об'єктів і явищ, що відбуваються протягом тривалого часу. Під час прогулянок реалізуються важливі натуралістичні завдання програми щодо ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природою, що передбачено календарним планом, під час прогулянки педагог організовує ігрову діяльність з натуралістичним та дидактичним матеріалом. Саме під час прогулянок дитина може отримати як організовану педагогом взаємодію з природою, так і самотійно, за бажанням, поспілкуватися з природою.

Прогулянка відрізняється від екскурсії тим, що прогулянка є обов'язковим регулярним процесом, який проводиться щоденно для кожної вікової групи на груповому майданчику. Тематику природничої роботи на прогулянці можна повторити. Під час прогулянки проводяться спостереження різного типу: планові, позапланові, короткочасні та тривалі, індивідуальні та колективні.

Цікавими формами роботи є дослідницька, освітня та туристична діяльність. Такі заняття не нав'язують готові знання, а дають можливість поділитися своїми відчуттями, і лише потім робиться акцент на головній проблемі.

Для дітей старшого дошкільного віку велике значення у формуванні екологічної свідомості має організація активного відпочинку дошкільників. Так, учитель планує ігри з природним матеріалом. Наприклад: ігри зі снігом, які відбуваються взимку, спрямовані на ознайомлення дітей зі знаннями про властивості снігу (мокрый, липкий, не липкий, тане в теплі тощо), накопичення сенсорних вражень.

Важливе значення у формуванні екологічної свідомості дітей старшого дошкільного віку мають екологічні ігри та змістовна природоохоронна діяльність. У ЗДО вихователь проводить заняття-досліди, заняття з муляжами та екологічними знаками, заняття-подорожі до Червоної книги України. Важливе значення у формуванні екологічних компетентностей має використання художніх творів природничого змісту.

Проведення дослідів із природним матеріалом є важливим елементом у формуванні екологічних компетентностей дітей старшого дошкільного віку. Адже з дошкільного віку діти повинні знати про проблеми навколишнього середовища: забруднене повітря, вода, ґрунт і т. д.

Завдяки дослідженню дошкільнята мають доступ до речей, які неможливо спостерігати та аналізувати в природі. У цих умовах діти пізнають зв'язки, що

виникають у природі, проникають у суть природних явищ. При цьому максимально активізується діяльність кожної дитини, методи, що використовуються, спрямовані на зміну предмета пізнання.

У дітей зростає інтерес і цікавість, поступово вони вчаться записувати результати і узагальнювати кінцеві дані. Діти дізнаються, що одні явища в природі можуть викликати інші. Нові знання, які діти здобувають у процесі дослідження, мають певну логічну послідовність і відображають обумовленість внутрішніх змін зовнішніми умовами. Процес дослідження також вчить раціональному плануванню діяльності.

Висновки. Отже, формування екологічної свідомості старших дошкільників включає безперервний процес засвоєння цінностей і понять, спрямований на розвиток навичок, необхідних для розуміння й оцінки відносин між людьми, їхньою культурою та навколишнім середовищем, які є умовою формування екологічних компетенції та навички приймати екологічно відповідальні рішення.

Проведений у нашому дослідженні аналіз наукової літератури дозволив виявити природу, тип та динаміку екологічної свідомості суспільства, зокрема: екологічна свідомість пройшла складний шлях становлення в умовах безперервності та взаємодії мистецтва, науки, релігії, філософії, а її види змінювалися паралельно з розвитком цивілізації та відповідали менталітету суспільства, протягом історії впливали на розвиток педагогічних систем та екологічної освіти.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у реалізації принципу «наступності» «заклад дошкільної освіти – ДНЗ» у визначеному дослідницькому контексті.

Список використаних джерел

1. Бубнова В. Екологічне виховання як інструмент культурного спілкування дитини з природою. URL: http://dnz.ucoz.net/blog/bubnova_v (дата звернення: 12.03.2023).
2. Возна Н. Екологічна освіта для сталого розвитку. *Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету*. Випуск 10 (частина І). Кіровоград. 2010. С. 45–49.
3. Горобаха Н. Закладання основ екологічної культури особистості у дошкільному дитинстві. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=_kcSo7AAAAAJ&citation_for_view=_kcSo7AAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC (дата звернення: 13.03.2023).
4. Іванова О. Досвід роботи школи з екологічного виховання учнів URL: <http://osvita.ua/school/upbring/1130> (дата звернення: 16.03.2023).
5. Грановська Т. Роль вихователя у формуванні екологічної свідомості дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні науки*, 2013. № 5. С. 129-133.
6. Іщенко Л. В. Педагогічні умови забезпечення наступності в екологічному вихованні дітей перехідного періоду від дошкільного до молодшого шкільного віку. *Укр. Довкілля : наук. зап. Уман. держ. пед. ун-ту: зб. наук. пр. Умань : Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини*, 2017. С. 58–63.

ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Оксана Тушинська, здобувач другого(магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Неля Рудницька, доцент кафедри початкової освіти та
культури фахової мови, кандидат педагогічних наук
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми: Для становлення особистості дитини є важливим формування соціально-громадянської компетентності. Ця компетентність є передумовою для подальшого розвитку дітей. Вона є важливою складовою, адже закладається в дошкільному віці, отже потрібно приділяти велику увагу її формуванню. Соціально-громадянська компетентність передбачає виховання любові до своєї країни, повагу до звичаїв та традицій, повагу до свого оточення. Ці знання, уміння, навички, які будуть сформовані в дітей будуть супроводжувати протягом всього життя. Вихователі мають докласти зусилля, щоб діти зрозуміли свою приналежність. На сьогодні соціально-громадянське виховання є дуже важливим. Отож засоби краєзнавства чудово підійдуть для формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Багато педагогів приділяли важливу роль громадянській позиції, як-от: Г. Сковорода, К Ушинський, Б.Грінченко, В. Сухомлинський. Не розділяли освіти і краєзнавство – П. Тронько, Ф. Шевченко, М. Дмитрієнко, Л. Гайда.

Мета статті: полягає в розкритті краєзнавства як засобу формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні реформування в Україні сприяє підвищенню якості дошкільної освіти, забезпечити її сталий інноваційний розвиток. Тому Державний стандарт дошкільної освіти визначило потребу у формуванні дітей старшого дошкільного віку соціально-громадянської компетентності, яка є ключовою у формуванні особистості дитини.

Соціально-громадянська компетентність – ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших людей, до міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, сімейством, іншими людьми, однолітками у соціально-громадянському просторі, до культурної спадщини українського народу людей, різних національностей та їх культури; вміння втілювати особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини [1, с. 13].

Педагогічні колективи дошкільних навчальних закладів мають необхідність створення у закладах організаційно методичні умови для формування особистісних якостей дитини.

Аналізуючи Базовий компонент дошкільної освіти, Програму розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкілля» [2, с. 30] та Програму «Зерно

любові», ми можемо виділити такі основні освітні завдання формування соціально-громадянської компетентності :

- учити та заохочувати дітей спілкуватися державною мовою;
- формувати основи поваги до захисників та захисниць України;
- розширити кругозір дітей за допомогою екскурсій;
- познайомити з особливостями українського побуту;
- ознайомити дітей з традиційною кухнею;
- дати знання про окремі традиції і звичаї попередніх поколінь;
- ознайомити дітей з основними цінностями нашого народу;
- ознайомити дошкільників з народними іграшками;
- розвивати інтерес до свого роду, Батьківщини;
- формувати почуття поваги та гордості за свій народ;
- формувати позитивне ставлення до інших народів, які населяють нашу країну;
- розвивати самостійність, творчі здібності та ініціативу;
- ознайомити з українським народним одягом;
- сформувати знання про українську вишивку [3, с. 10-11].

Відродження держави ставить перед нами проблему громадянської освіти, адже з самого дитинства починає розуміти важливість суспільних явищ. Формування соціально-громадянської компетентності відбувається за допомогою різних засобів. Оптимально будуть сприяти формуванню соціально-громадянської компетентності засоби краєзнавства.

Науковці вважають краєзнавство – це вивчення та збереження національної історико-культурної спадщини, розуміння співвітчизників Батьківщини, які своїми здобутками прославляли минуле та творили сьогодення. Адже можна більше дізнатися про історію свого краю від найдавніших часів до сьогодення [5, с. 9-13].

Система краєзнавчої роботи дошкільного закладу повинна відповідати таким основним вимогам:

- науковість і доступність;
- комплексність і системність;
- плановість, безперервність, прозорість;
- оптимальне поєднання пізнавально-дослідницької роботи та суспільно корисної праці;
- зв'язок дитячого колективу з місцевими установами та організаціями, які мають безпосереднє відношення до краєзнавства;
- самостійна краєзнавча діяльність дітей у поєднанні з кваліфікованим керівництвом дорослих [4, с. 83-87].

Ефективність використання засобів краєзнавства у формуванні соціально-громадянської компетентності буде залежати від педагога. Він має врахувати безліч факторів, які можуть вплинути на роботу. Щоб підготуватись можна проходити такі практичні форми роботи: рольові та ділові ігри, тренінги, семінари-практикуми, майстер-класи, що будуть сприяти формуванню у педагогів здатностей організовувати освітній процес. Таким чином легко можна підбирати краєзнавчу інформацію, яка буде відповідати віковим особливостям та інтересам дитини, підбір матеріалів про рідне місто (дидактичні ігри, предмети мистецтва, посібники) та узгодженість тематики занять.

Важливо пам'ятати, що краєзнавча система громадського виховання дошкільників базується на таких принципах:

- знайомство з рідним містом має бути природною частиною навчального процесу;
- формувати особистісне ставлення до факторів, подій, явищ міського життя, створюючи умови для активної участі дітей у суспільній дійсності;
- використання елементів музейної педагогіки надати дітям можливість налагодити діалог з культурною спадщиною минулого та сьогодення;
- нехай діти беруть участь у міських святах, нехай проникають в атмосферу радості та піднесеного настрою;
- обирати шляхи ознайомлення дітей з рідним містом, які зводяться, головним чином, до активізації їхньої пізнавальної та емоційної діяльності;
- створення розвивальних середовищ у групах та дошкільних закладах (міні-музей народного побуту, народно-ужиткового мистецтва, фольклору, музики тощо);
- робота з батьками організована під гаслом: «Передавати свої знання та любов до рідного міста».

Висновок. Отже, краєзнавство є чудовим засобом для формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Краєзнавча робота є важливою частиною ознайомлення дітей з навколишнім світом, особливо рідною країною. Так як наша країна є на стадії національно-духовного відродження, то потребує націоналістично вихованих, свідомих громадян. Людей, які будуть поважати і оберігати традиції та звичаї свого краю.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ за заг.ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець. 256 с.
3. Дзюба Н. Електронне краєзнавство. *Світ дитячих бібліотек, спеціальний випуск*. 2007. №4.

С. 10-11

4. Житомирська Т. М. Педагогічно-краєзнача технологія формування полікультурної компетентності майбутніх вихователів. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл, 2015. Вип. 36. С.83-87.
5. Куземко Л. В., Косенчук О. Г. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 6. С. 9-13.

ЗМІСТОВА СТРУКТУРА ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Марія Федорова, кандидат педагогічних наук, доцент,
Анна Нужда, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Дошкільний вік – період, коли закладаються основи ціннісного ставлення до Батьківщини. Саме у дошкільному віці закладаються моральні якості особистості, система цінностей, у тому числі любов до батьківщини, усвідомлення себе як частини українського народу, основи майбутньої громадянської позиції. Дитина дошкільного віку відкрита та сприйнятлива до всього нового, вона допитлива та активна. Ці властивості дозволяють виховувати патріотизм, ціннісне ставлення до батьківщини, до традицій та звичаїв народу, рідної мови, інтерес до своєї історії.

Аналіз досліджень та публікацій. Ціннісні ставлення – це ставлення людини до найвищих (високого рівня абстракції) цінностей, такі, як «людина», «життя», «суспільство», «праця», «пізнання», «совість», «свобода». Особливо слід виділити ціннісне ставлення до Батьківщини, спільноти людей, серед яких дитина виросла і пізнала радість життя.

Л.Ільїна та Г.Посохова показали динаміку розвитку ціннісного ставлення до Батьківщини у дітей дошкільного і шкільного віку. 1-й етап – інстинктивний патріотизм, який виражається в словах: «Я люблю Батьківщину, за що – не знаю». Опора на інстинктивний характер патріотизму у вихованні дітей дуже важлива, оскільки є базою для розвитку у дітей свідомого патріотизму.

2-й етап – формування любові до ближніх. Цей етап можна охарактеризувати як прихильність до соціального середовища – оточуючих людей з їх менталітетом, взаємовідносинами, звичаями, законами. Ставлення до близьких і рідних, всього народу в цілому є важливим компонентом змісту патріотизму. «Особливо треба вселити дітям споріднену справедливості чесноту – готовність прислужити іншим і потребу у цьому, – писав Я.Коменський.

3-й етап – розвиток прихильності до природного середовища Батьківщини з її річками, змінами сезонів, холодним і теплим кліматом, що виявляється в інтересі до навколишньої природи, викликає приємні спогади про дитинство у дорослої людини.

4-й етап – розвиток прихильності до духовного середовища: народної творчості та мистецтва, літератури, науки тощо. Однією з важливих складових патріотизму є також знання і шанобливе ставлення до рідної мови.

5-й етап – позитивне ставлення до рідної мови. На цьому етапі важливим є виховання громадянськості, як найвищого вияву патріотизму. Важливою є постановка питання про гармонізацію прав дорослих і дітей в сім'ї.

6-й етап – вивчення культурно-історичного розвитку інших народів в перехід від ідеї свого народу до ідеї держави і народу в цілому. Особливістю патріотизму стає усунення ворожнечі до інших народів і готовність людини трудитися для всього людства, якщо вона може принести йому користь.

7-й етап – активний характер патріотизму, який проявляється в практичній діяльності на благо батьківщини.

О. Вишневський виділяє такі етапи становлення національної свідомості: етап ранньої етнічно-територіальної самосвідомості, який є базовим у вихованні ціннісного ставлення до батьківщини. Цей етап реалізується у середньому і старшому дошкільному віці і основними соціальними інститутами його реалізації є сім'я та заклад дошкільної освіти. Його результатом є формування почуття любові до середовища, що оточує дитину, до рідного краю. Другим етапом є етап державно-патріотичної самосвідомості, коли ціннісне ставлення до батьківщини поширюється до рівня державності і проявляється в любові, повазі до своєї держави [2, с. 42]. Проходження даних етапів свідчить про соціальну і патріотичну зрілість людини.

Мета статті. Обґрунтувати змістову структуру ціннісного ставлення до Батьківщини у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. На кожному віковому етапі прояви ціннісного ставлення до Батьківщини мають свої особливості. У дитини старшого дошкільного віку це проявляється як потреба брати участь у справах на благо оточуючих людей, представників живої природи, наявність таких якостей, як співчуття, почуття власної гідності, усвідомлення себе частиною навколишнього світу. У дошкільному віці ціннісне ставлення до Батьківщини включає, перш за все, любов до рідної сім'ї, рідного міста, рідної природи, повагу до історії свого народу, усвідомлення приналежності до національної культури (І.Бех, К.Чорна, В.Щетиніна).

У період старшого дошкільного віку розвиваються високі соціальні мотиви і моральні почуття. У цей період починають розвиватися ті риси характеру, які пов'язують дитину зі своїм народом, своєю країною. Коріння цього впливу – у

мові народу, яку засвоює дитина, в народних піснях, музиці, іграх, іграшках, враженнях про природу рідного краю, про працю, побут, звичаї та традиції людей, серед яких вона живе.

До особливостей психічного розвитку, які варто враховувати при формуванні ціннісного ставлення до батьківщини, належать: підвищена емоційна чуйність; синкретичність світосприйняття; глибина вражень, обумовлена їх первинністю і новизною; правдивість, змістовність, яскравість, барвистість образів, що сприймаються і створюються; прагнення до експериментування при освоєнні світу (Т.Дуткевич) [3].

Передумовами формування ціннісного ставлення до Батьківщини виступають особливості розвитку особистості дитини. У дітей п'яти років відбувається різкий стрибок в усвідомленні своєї етнічної приналежності. Значна частина дітей старшого дошкільного віку правильно визначає свою національну приналежність і мову, якою спілкуються. Г.Костюк вважає, що в старшому дошкільному віці увага дитини спрямована не тільки на предметно-операційне середовище, що її оточує, але і на сферу відносин з іншими людьми. У віці шести років дитина починає сприймати іншу людину в розмаїтті її властивостей, індивідуальних особливостей.

У дошкільному віці з'являється почуття національної самосвідомості. Важливим є той факт, що в процесі формування ціннісного ставлення до рідного краю емоційні переживання дітей стають більш глибокими і стійкими. Діти дошкільного віку здатні продемонструвати турботу про однолітків і рідних. Тому необхідно знайомити дитину з основними сферами суспільного життя, починати формувати елементарні патріотичні почуття. Ці почуття тільки з'являються, але дуже важливі для майбутнього становлення особистості людини, зазначає С.Матвієнко.

При формуванні ціннісного ставлення до Батьківщини у дошкільників необхідно враховувати їх вікові особливості. Рівень уявлень дітей про рідний край багато в чому обумовлюється змістом матеріалу, відібраним вихователем, його доступністю, організацією предметно-розвивального середовища в групі ЗДО. Процес пізнання повинен бути наочним, щоб дитина безпосередньо бачила, чула, сприймала органами чуття навколишній світ.

В.Селіванов вказує, що у дітей старшого дошкільного віку почуття співпереживання трансформується в стійке новоутворення особистості, яке здатне проявлятися в різних ситуаціях. Здатність до співпереживання впливає на поведінку дітей, стає мотивом їх поведінки. Стійка стабілізація почуттів і виникнення співпереживання є головним придбанням морального розвитку старших дошкільників. Відбувається зміна внутрішніх установок в ставленні до людей, до природних об'єктів, з'являється радість від спілкування і взаємодії з ними.

Л.Божович пише, що у старших дошкільників розвивається загальна позитивна спрямованість особистості, тим самим створюється стрижень особистості дитини. Тому автор вважає, що при організації процесу виховання ціннісного ставлення до Батьківщини слід спиратися на почуття співпереживання, використовувати методи, що здатні викликати емоційні переживання у дошкільників.

Особливістю дошкільного віку є здатність до наслідування, оскільки поки що недостатньо розвинене критичне мислення. Здатність до наслідування полягає в тому, що діти піддаються зовнішнім впливам, копіюють те, що бачать в оточуючому середовищі (як хороше, так і погане). Таким чином, одним з методів виховання ціннісного ставлення до Батьківщини стає особистий приклад дорослих (вихователів, батьків, інших людей).

На основі аналізу наукової літератури можна виділити такі компоненти ціннісного ставлення до Батьківщини у старших дошкільників:

- когнітивний компонент – оволодіння дітьми доступним обсягом уявлень і знань про оточуючий світ: про історію країни, соціальний устрій суспільства, традиції та культуру народу, природу рідного краю;

- емоційно-мотиваційний – переживання особистістю позитивного ставлення до навколишнього світу, любові до рідного міста (села), країни, гордості за досягнення народу, поваги до історичного минулого своєї країни, захоплення народною культурою і творчістю, переживання поваги до рідної мови, любові до природи рідного краю, прояв інтересу до них, прагнення брати участь в суспільно корисній праці;

- поведінковий компонент – уміння і навички, що реалізують емоційно відчуті і усвідомлені знання в діяльності (прояв турботи про батьків, надання допомоги дорослим, готовність виконати завдання дорослого, дбайливе ставлення до природи, речей, громадського майна, вміння відобразити отримані знання у творчій діяльності), наявність комплексу морально-вольових якостей, розвиток яких забезпечує ціннісне ставлення до Батьківщини.

Висновки. Аналіз наукової літератури дозволяє виділити компоненти ціннісного ставлення до рідного краю у старших дошкільників: когнітивний компонент, емоційно-мотиваційний, поведінковий.

Список використаних джерел

1. Бех І. Виховуємо патріотизм як почуття і цінність. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2016. № 6. С. 4–8.
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання: педагогічні нариси. Львів, 1996. 238 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
4. Солонська А., Майгутяк Н. Формування патріотичних почуттів у старших дошкільників. Науковий вісник Мелітопольського держ. пед. у-ту: зб. наук. праць. Серія: Педагогіка. 2017. Вип. 2 (19). С. 88–92.

ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Аня Філоненко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник – Олена Гордієнко, доцент кафедри початкової освіти
та культури фахової мови
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Розвиток мовлення є одним із центральних завдань дошкільної освіти. Сучасна стратегія мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку в Україні відображена в чинних державних програмах «Малютко», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля» тощо. В них підкреслюється, що дитина дошкільного віку повинна навчитися не просто називати предмет, а й описувати його, розповідати про якусь подію, явище, дотримуючись послідовності опису подій, розповідь має бути логічною, відображати основні риси предмету і суть подій [6, с.45]. Адже гарне, розвинене мовлення служить для дитини надійним засобом спілкування, впливає її загальний розвиток, є основою для розвитку мислення. Від уміння якісно користуватись мовою залежить успішність дитини у шкільному навчанні, її авторитет уміння працювати в команді. І якщо спілкування через діалог легше дається дитині, то монологічне мовлення потребує значних зусиль з її боку, зосередженості, уваги, дотримання усіх норм літературної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування зв'язного мовлення в дітей, зокрема й монологічного, описані в працях Є. Андрушко, Н Горбунової О. Кміть, О. Малешко, Н. Рудківської та ін. Дослідниками відзначається складна організація зв'язного мовлення та необхідність проведення цілеспрямованої роботи з його формування. Питання впливу різних методів та засобів на розвиток монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку також стало об'єктом уваги у дослідженнях Ю. Галецької, С. Горбань, І. Гречишкіної, О. Полєвікової, О. Трифонової та ін. Проблеми використання засобів наочності у дошкільному навчальному закладі проаналізовані в працях С. Горбань, Л. Кобилецької, Т. Поніманської та ін. Науковці акцентують увагу також на висвітленні розвивальних можливостей творів образотворчого мистецтва (Т. Ладиженська, Д. Кравчук, В. Цимбалюк,

В. Мельничайко, О. Беляєв, Г. Шелехова, С. Жила). Описуючи картину, діти набувають навичок правильного викладу думок, розвивають уяву, вчаться розуміти і передавати словами почуте й побачене, збагачують свій лексичний запас.

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Поділяючи погляди провідних сучасних методистів, вважаємо, що завдання розвитку монологічного мовлення дає широкі можливості для використання засобів наочності, зокрема, й творів образотворчого мистецтва. Це надзвичайно об'ємна та цікава тема, саме тому в своїй роботі ми звертаємо увагу на цей аспект роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей. На жаль, вихователі не завжди звертають увагу на доцільне використання наочності. Іноді доводиться спостерігати, що наочність слугує лише своєрідним фоном, так би мовити, «прикрасою» заняття, а глибока, планомірна робота з нею, яка б розвивала зв'язне мовлення дітей, на жаль, не проводиться або проводиться недостатньо. Тому в контексті нашого дослідження варто дослідити вплив наочності на формування монологічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті: проаналізувати проблему використання наочності та її основні засоби для формування монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що монологічне мовлення є найскладнішою формою мовлення. Воно формується в умовах тісного взаємозв'язку мовного та розумового розвитку. Розповіді дитини «про щось» передують розумова діяльність: необхідно утримувати образ об'єкта, володіти навичками аналізу, вміти виділяти основні якості та властивості об'єкта, встановлювати причинно-наслідкові, часові та інші взаємозв'язки між предметами та явищами. Монологічне мовлення (монолог) являє собою зв'язне мовлення однієї особи, комунікативна мета якого - повідомлення про що-небудь. Монологічне мовлення характеризується одностороннім і безперервним характером висловлювання, йому притаманні логічна послідовність викладу, розгорнутість, довільність, орієнтація на слухача. Варто зазначити, що оволодіння мовленням можливе тільки при певному рівні сформованості словникового запасу й граматичної будови мови. Багато хто з дослідників підкреслюють важливість засвоєння дітьми речень різної структури для розвитку зв'язного мовлення дитини [5, с. 21].

Для монологічного усного мовлення властиве використання інтонації, логічних наголосів, жестів, міміки тощо. Володіння монологічним мовленням передбачає вміння будувати прості і складні речення, які об'єднуються в текст. Наші спостереження над мовленням дітей старшого дошкільного віку дали

підстави стверджувати, що діти можуть припускатися суттєвих помилок у формулюванні власних думок, не завжди завершують речення, уміють довести власну точку зору, мовлення деяких дітей бідне, невиразне, може бути нелогічним, непослідовним. Не можна не погодитися з думкою провідних методистів, що пошуки шляхів ефективного розвитку мовлення є однією з важливих проблем, що стоїть перед сучасною освітою.

Одним із ефективних шляхів формування монологічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку вбачаємо використання різноманітних засобів наочності. Ще Я.-А. Коменський у своїй «Великій дидактиці» проголосив «Золоте правило» дидактики – максимальне залучення для сприймання всіх засобів чуття [7]. Для нашого дослідження вагоме значення мають висновки сучасних учених про роль засобів наочності у навчально-виховному процесі. Так, згідно Л. Кобилецької, наочність – принцип, за яким навчання будується на конкретних зразках, безпосередньо сприйнятих дітьми не тільки через зорові, а й моторні, а також тактильні відчуття [4, с. 311].

У наш час педагоги часто використовують для розвитку та навчання дітей сучасні інноваційні технології, в яких важливе місце посідає наочність: аудіо- та відеоматеріали, презентації, які сприяють поглибленому вивченню складних тем для ефективного сприйняття дитиною.

Опрацьовуючи методичну літературу, ми помітили, що існують різні класифікації наочних засобів. У нашому дослідженні ми орієнтувались на класифікацію С. Горбань [1], яка представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Види наочних засобів

Працюючи з наочністю, необхідно дотримуватися низки умов під час їхнього використання: 1) наочність має відповідати віку та психічному стану дитини; 2) застосовувати її тільки у відповідний момент заняття; 3) необхідно розмежовувати основне і неосновне під час показу ілюстрації; 4) потрібно заздалегідь продумувати супутні пояснення для кращого сприйняття дітей;

5) демонстраційний матеріал має бути узгоджений зі змістом проведеного заняття; 6) потрібно залучити дітей до аналізу інформації, що дається; 6) необхідне раціональне поєднання різних форм і методів повідомлення навчального матеріалу і роботи дітей з урахуванням змісту і специфіки наочних посібників [2, с. 133].

Наш невеликий досвід свідчить, що правильне використання наочності на заняттях у дитячому садку сприяє формуванню в дітей чітких уявлень за темою заняття, розвиває увагу, логічне мислення та мовлення, допомагає дійти до узагальнень, які пізніше застосовують на практиці. Використання засобів наочності позитивно впливає на успішне засвоєння матеріалу, підвищує інтерес, утримує увагу, сприяє виробленню в дітей емоційно-оцінного ставлення до отримуваних знань [2, с. 134].

Наприклад, під час читання ліричних віршів увага дітей спрямовується на висновки і заклики, які в них містяться. Пригадаймо вірші В. Симоненка «Лебеді материнства» та Олександра Олеся «Білі гуси». Для їх осмислення важливе розуміння доказів і висновків авторів, в чому може суттєво допомогти ілюстративний матеріал про лебедів і гусей як оберегів України, символів вірності та краси. Характерним для малюнків із зображенням цих птахів є те, що лебеді завжди виступають у парах, а гуси – в згаях. Така робота допомагає заохотити дітей до слухання та заучування того чи іншого твору, долучити їх до світу поезії і образотворчого мистецтва, прищепити любов до прекрасного, суттєво покращити зв'язне мовлення. Адже старший дошкільний вік – сенситивний вік для розвитку мислення та уяви, умінь робити висновки, аналізувати, давати розгорнуту, повну відповідь на запитання [6, с. 45]. Саме в цей вік відбувається бурхливий розвиток розумової діяльності, наприклад, формується навичка виокремлення найсуттєвіших фактів у предметах чи явищах. Старші дошкільники з цікавістю підтримують бесіду, мотивують власну думку, міркують, вони не тільки називають предмет, а й виокремлюють його характерні властивості, ознаки, можуть аналізувати явища та предмети. Але діти ще зазнають труднощів у виборі необхідних знань. У цей період мовлення є не тільки засобом спілкування, а й також джерелом нових знань. Що частіше дитина спілкується з дорослими та однолітками, то різноманітнішим є її мовленнєвий досвід, що створює сприятливі умови для розвитку зв'язного мовлення

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. З'ясовано, що використання наочності допомагає розвинути в дітей зібраність, зосередженість, посидючість, сприяє засвоєнню більшої кількості інформації, це відбувається через комплексний вплив на усі органи чуття, що сприяє повноцінному запам'ятовуванню матеріалу на занятті. Розкрито особливості використання наочності в процесі розвитку монологічного мовлення дітей

дошкільного віку.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Так, наприклад, потребують окремого з'ясування розробка цілісної програми розвитку мовлення дітей різних вікових груп з використанням засобів наочності.

Список використаних джерел

1. Горбань С. Особливості застосування наочності в процесі формування зв'язного мовлення дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Інклюзивне та інтегроване навчання: стан, проблеми і перспективи. 2019. С. 59–62.
2. Гречишкіна І. Вимоги до наочності у навчанні мовлення молодших дошкільників. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2019. 1 (324) Ч. 2. С. 133–139.
3. Гречишкіна І. Дидактична наочність як засіб навчання зв'язного мовлення в молодшому дошкільному віці. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. 2017. Вип. 79(1). С. 63–68.
4. Кобилецька Л. Малі фольклорні жанри як чинник розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Вип 50. С. 311-315.
5. Малешко О., Атрощенко Т. Формування готовності старших дошкільників до мовленнєвого спілкування. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених і студентів, 27-28 жовтня 2016 р., Мукачево / Ред.кол. : В.І.Кобаль (гол.ред.) та ін. Мукачево: МДУ, 2016. С. 21.
6. Онищенко Л. Педагогічні умови формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку. Збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 45.
7. Дидактичні погляди Я.А.Коменського // <http://www.info-library.com.ua/books-text-490.html>.

РОЗВИТОК УМІНЬ ПЕРЕКАЗУВАТИ ТЕКСТ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ХУДОЖНЬОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ

*Юлія Шелігацька, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник – Олена Гордієнко, доцент кафедри початкової освіти
та культури фахової мови
Житомирський державний університет імені Івана Франка.*

Постановка проблеми. Уміння переказувати тексти творів художньої літератури має вагоме значення для розвитку мовлення дитини дошкільного віку, оскільки дуже важливе для подальшого навчання дітей у школі, адже запам'ятовувати інформацію і правильно відтворювати її сприяє розвитку всіх психічних процесів, зокрема, пам'яті, уваги, сприймання тощо [1, с. 10]. Вважаємо, що зазначене уміння необхідне дитині для отримання освіти взагалі. Переказування тексту – це складна діяльність, яка потребує тривалої роботи

пам'яті, мислення, уяви. Щоб запам'ятати та переказати текст, дитина дошкільного віку має навчитися в першу чергу уважно слухати текст, розуміти його зміст, запам'ятати послідовність елементів сюжетної лінії, виразно відтворити текст у процесі переказу. Для розвитку умінь монологічного мовлення, яким є переказ, вагоме значення має ознайомлення дитини з доступною для її віку художньою літературою. Завдання вихователя при цьому – вибрати такі твори художньої літератури, які будуть цікаві та доступні для дітей, матимуть художню та естетичну цінність.

Аналіз останніх досліджень. Актуальність проблеми формування розвитку умінь переказувати текст в процесі ознайомлення з художньою літературою дошкільників відбивається у численних психолого-педагогічних дослідженнях, також і в освітніх програмах. Вагомим значення переказам творів надавав ще видатний український педагог К. Ушинський, який вважав, що переказ є обов'язковим етапом в опануванні мовленнєвої діяльності. Дослідники І. Волощук, О. Коненко, М. Стельмахович підтримували цю думку і надавали вагомим значення правильному добору художніх творів, які б зацікавили дитину літературою та навчанням, що сприятиме, зокрема, успішному навчанню дитини переказу. Питання навчання переказуванню дошкільників розкриті в роботах А. Леушиної, А. Бородач, Е. Тіхеєвої, Р. Габової та інших. Автори зазначають, що уміння переказувати та ознайомлення зі зразками художньої літератури допомагають дітям здобувати нові знання і сприяють розумовому, естетичному розвитку, моральному вихованню [3, с. 52]. Також під час навчання переказування творів художньої літератури відбувається формування важливих якостей мовлення дошкільників: правильності, логічності, виразності [4, с. 108].

Водночас слід відзначити значні труднощі у виявленні умінь дітей переказувати тексти, що викликано низкою причин: швидка стомлюваність, нездатність виділяти головне в тексті і відділяти його від другорядного, неповне розуміння значення всіх слів, бідний словниковий запас, невміння мислити логічно і послідовно тощо. Крім того, вихователі на практиці не завжди впевнені, які саме твори варто брати для навчання переказам. Усе сказане ще раз підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті: визначити та проаналізувати розвиток умінь переказувати текст у дітей старшого дошкільного віку у процесі ознайомлення з художньою літературою.

Виклад основного матеріалу. Актуальність нашого дослідження визначається також специфікою віку: в дітей старшого віку зростає здатність до швидкого осмислення та сприйняття твору і проявляється це в таких аспектах: уміння співчувати героям твору; розуміння поведінки героїв; уміння відтворювати ланцюг подій літературного твору; свідоме ставлення до авторського слова [1, с. 8].

Слід зазначити, що для поглибленого аналізу проблем розвитку умінь переказувати текст у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з художньою літературою, слід дати визначення таким ключовим поняттям, як «переказ», «художня література».

Переказ – свідоме відтворення літературного тексту в усному мовленні. У нашій роботі ми використовуємо такі види переказу. *Повний (цільний) переказ* – одна дитина переказує весь текст. Доцільно використовувати цей вид, якщо текст короткий. *Переказ за частинами (командами)* – краще, якщо діти самі обирають собі команду, домовляються, хто яку частину переказуватиме. *Колективний переказ* – діти по черзі послідовно відтворюють текст твору. Обсяг висловлювання визначає вихователь – це може бути речення або епізод. *Інсценування за ролями* – вихователь бере на себе роль автора, допомагає дітям розподілити ролі, дібрати атрибути, елементи костюма, обговорює з ними характер персонажів, радить обрати правильну інтонацію а діти відтворюють текст, розігруючи свої ролі. Таку роботу можна починати вже з молодшого дошкільного віку. *Творчий переказ* – цей спосіб переказу широко застосовуємо у старшому дошкільному віці, коли діти вже мають певний досвід відтворення текстів. *Вибірковий переказ* – коли діти переказують не весь текст, а найбільш цікаві в мовному плані фрагменти, визначені вихователем або обрані дітьми за бажанням [5, с. 101].

Художня література – це частина текстів у загальній системі культури. Джерелом художньої літератури в дошкільному закладі є твори українських письменників-класиків (Є. Гребінки, Т. Шевченка, Марка Вовчка, Л. Глібова, Панаса Мирного, І. Франка, П. Грабовського, М. Коцюбинського Лесі Українки), сучасних письменників. Діти також ознайомлюються з фольклорними жанрами: малі фольклорні жанри (колисанки, забавлянки, пестушки, потішки, небилиці, заклички, примовки, лічилки, прислів'я, приказки, загадки, дражнилки, мирилки), казки. Для роботи з дітьми активно використовуємо улюблені малечею твори українських та зарубіжних письменників: П.Тичини, А.Малишка, М.Рильського, Н.Забіли, П.Воронька, М.Сингаївського, Л.Костенко, О.Іваненко, В.Сухомлинського, Шарля Перро, братів Грім, Г.-Х.Андерсена та ін.

Ураховуючи актуальність теми, нами було проведено дослідження на базі ЗДО №49 м. Житомира, яке включало констатувальний та формувальний етапи. У процесі формувального етапу було проведено систему занять з дітьми старшого дошкільного віку – вихованцями групи «Перлинка». Заняття проводились за такою структурою. 1. Вихователь пропонує дітям послухати оповідання, звертає увагу на уважне сприйняття тексту. Для цього пояснює значення слів, які можуть бути незрозумілі дітям (назви специфічних дій, образних слів та висловів). Вихователь читає текст. 2. Бесіда за змістом оповідання з обов'язковим використанням наочності. 3. Повторне читання із

зосередженням уваги дітей на запам'ятовуванні тексту для подальшого його переказу. 4. Коротка бесіда, в якій звертаємо увагу дошкільників на характер героїв, їх міміку, жести. 5. Складання плану переказу та власне переказ дітьми тексту.

Готуючи дітей до переказу, приділяємо увагу формуванню вмінь переказувати текст у правильній логічній послідовності, розуміти зміст, тобто вчинки персонажів, слова та вирази твору, визначати та виражати особисте ставлення до героїв, визначати та називати риси характеру героїв.

Педагогічний експеримент складався з таких етапів: констатувального, формувального, аналіз результатів. Вибірка склала 15 дітей. На першому етапі за допомогою бесіди було з'ясовано, наскільки дошкільники вміють переказувати текст, визначати характер героїв, як передають зміст. А також визначили, як дитина аналізує вчинки героїв, як робить певні висновки, наскільки точно може переказати текст. Такий контрольний зріз виявив: високий рівень розвитку умінь переказувати текст виявили 20% респондентів, середній рівень – 50%, низький рівень – 20 % дітей. Наступним етапом педагогічного дослідження було залучення дітей старшого дошкільного віку групи «Перлинки» у цікаву роботу, зокрема, було проведено систему занять, де проводились дидактичні ігри, вправи, де діти вправлялись в удосконаленні умінь переказувати тексти, готували розповіді, наприклад, «Кому потрібна вода», «Ходять капельки по колу», «Сліди».

Після цього було повторно проводився контрольний зріз для перевірки рівня сформованості в дітей переказувати текст. Він виявив таке: високий рівень розвитку умінь переказувати текст виявили – 50% респондентів, середній рівень – 40%, низький рівень – 10%. Статистичні дані дослідження представлено у таблиці 1

Таблиця 1.

Узагальнені показники рівня розвитку умінь переказувати текст у дітей старшого дошкільного віку

Група	Високий	Середній	Низький
	%	%	%
Констатувальний етап	30	50	20
Після формувального етапу	50	40	10

Як бачимо з таблиці, показники кількості дітей, що виявили високий рівень зазначених умінь, значно зросла після проведення спеціальних занять.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проведене дослідження свідчить про ефективність пропонованої методики. Діти виявили зацікавленість роботою, тому легко засвоїли зміст твору та зуміли його

переказати, самостійно охарактеризували героїв, що свідчить про ефективність роботи. Наші спостереження виявили, що діти почувають себе більш впевненими на заняттях і краще засвоюють зміст твору, стали дуже активними і виявляють ініціативу. У процесі переказування творів діти навчаються послідовності викладу, що допоможе їм в інших видах діяльності, наприклад, в навчанні виконанню певних дій. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Так, наприклад, плануємо розробити цілісну програму розвитку мовлення дітей різних вікових груп у процесі ознайомлення з творами художньої літератури.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Текст]. Наук. кер. та заг. ред. Богуш А.М. Київ: МЦФР, 2012. 230 с.
2. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Київ: Вид. дім "Слово", 2008. 408 с.
3. Гурович Л.М. Дитина і книга: Книга для вихователя дитячого садка. Під ред. Логінової В.І. Київ: Просвіта, 1992. 64 с.
4. Поніманська Т. І. Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти ХХ ст. / Т.І.Поніманська. Дошкільна педагогіка : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. І. Поніманська. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. С. 99–107.
5. Я у світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. Нова ред. Аксьонова О.П, Аніщук А.М, Артемова Л.В, Кононко О.Л. Київ: Академвидав, 2019. 488 с.

РОЗДІЛ 5. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія Грамотун, вихователь

Кам'янобрідський ЗДО «Лісова казка», Довбиської селищної ради

Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Оксана Сорочинська, доцент, кандидат педагогічних наук

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. У сучасному світі система дошкільної освіти набула інноваційних змін. Особливо широко почала застосовуватись у навчанні, розвитку та вихованні дітей пошуково-дослідницька діяльність, оскільки кожен із нас все більше стикається з проблемами довкілля і для їх вирішення потрібні серйозні зусилля.

Дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для формування екологічної культури у дітей, а пошуково-дослідницька діяльність є одним із найбільш ефективних методів навчання, яка сприяє розвитку дітей у всіх аспектах. Ще однією вагомою проблемою є недосконале володіння вихователями методикою пошуково-дослідницької діяльності. Як наслідок, це може бути неправильно сформовані у дітей: бачення про природу, її взаємозв'язки, способи збереження та охорону; навички культурної поведінки та мотиви. Тому потрібно приділяти належну увагу розвитку екологічної культури через пошуково-дослідницьку діяльність, а саме створити сприятливі умови для формування знань, умінь та навичок, пов'язаних із екологією та екологічними проблемами.

Таким чином, пошуково-дослідницька діяльність має практичний зв'язок та привертає увагу фахівців із екології, педагогіки з питань виховання екологічної культури щодо збереження природного середовища, формування екологічної свідомості та активної громадянської позиції стосовно проблем забруднення довкілля.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику екологічного аспекту в освітньому процесі дітей дошкільного віку досліджували та вивчали багато педагогів (Н. Бібік, Г. Волошина, Г. Гончаренко, Л. Іщенко, О. Савченко). До питань розвитку екологічної культури дошкільників через пошуково-дослідницьку діяльність звертались педагоги та методисти (Г. Ващенко, К. Водолазька, О. Савенков, О. Сорочинська, К. Яготинський). На аспекти питання

екологічної культури дітей старшого дошкільного віку звертають увагу науковці сучасності (Л. Артемова, Л. Божович, Т. Поніманська). Проте, незважаючи на численні дослідження науковців, проблема пошуково-дослідницької діяльності у розвитку екологічній культурі дітей старшого дошкільного віку є недостатньо розкритою.

Метою статті є висвітлення оптимальних шляхів розвитку екологічної культури дітей старшого дошкільного віку через пошуково-дослідницьку діяльність.

Виклад основного матеріалу. Екологічна культура дошкільників є важливою складовою виховання та розвитку дитини. Вона допомагає формувати у дітей загальні цінності, погляди та уміння, які сприятимуть збереженню природного середовища та екологічній стійкості у майбутньому.

З наукової точки зору, «екологічна культура» тлумачиться по-різному: як здатність користуватися образами досконалого навколишнього світу та умовного ідеалу; як сукупність досвіду взаємодії людини з природою [3, с. 105].

Розвиток екологічної культури в старшому дошкільному віці вкрай важливий і може бути досягнутий через різноманітні форми діяльності, з використанням пошуково-дослідницьку діяльність. Такі дії допоможуть розвинути певні навички та уміння: аналітичне мислення, спостережливість, творчість, екологічну свідомість та відповідальність.

Екологічна культура дітей старшого дошкільного віку – це знання, уміння та навички, пов'язані з охороною довкілля, збереженням ресурсів та відповідальним ставленням до природи. Вона проявляється в екологічних уявленнях дітей, умінні встановлювати причинні зв'язки в природі, емоційних реакціях на їх порушення, проявленні інтересу до об'єктів та явищ природного світу, бажанні дотримуватися норм та правил поведінки в природному довкіллі [3, с. 105]. Старші дошкільники активно досліджують навколишній світ і здатні дуже швидко засвоювати нові знання. Тому для розвитку екологічної культури ефективним методом є пошуково-дослідницька діяльність.

Пошуково-дослідницька діяльність – це процес систематизованої роботи з дослідження та розвитку, який базується на наукових підходах та методах. Вона впливає на розвиток у різних аспектах, таких як когнітивний, мовний, соціальний та емоційний. Використання пошуково-дослідницької діяльності може допомогти розвинути у дітей цікавість до оточуючого світу, стимулювати їх активність, сприяти формуванню навичок спостереження та аналізу [5, с. 35].

Як зазначав К. Ушинський, що пошуково-дослідницька діяльність є формою ознайомлення дітей із природою та спостереженням за спеціально створених умов. Він надавав великого значення розвитку пізнавальної активності, проведенню дослідів та вихованню прагнення до здобуття знань [2, с. 81].

Дослідниця А. Мартін, визначає пошуково-дослідницьку діяльність як

процес, в якому діти відкривають світ навколо себе, досліджують його, експериментують та розв'язують проблеми. Також Н.Семашкіна тлумачить поняття «пошуково-дослідницька діяльність» як діяльність, яка передбачає взаємодію дитини з навколишнім середовищем, збирання інформації, формулювання запитань, створення припущень та гіпотез, виконання експериментів, аналіз отриманих результатів, формулювання висновків та подальшу роботу над проблемою [2, с. 83].

Відповідно до освітньої програми «Українське дошкілля» пошуково-дослідницька діяльність у старшій групі може проводитися з організмом людини, у неживій природі, у рослинному та тваринному світі, дотримуючись структурних компонентів: спостереження, поетапного фіксування результатів, зіставлення результатів дослідного і контрольного матеріалу, висновків. Пошуково-дослідницька діяльність старшого дошкільного віку забезпечується практичною діяльністю, словесним обґрунтуванням та чуттєвим сприйманням, що формує взаємозв'язок активізації розумової діяльності дітей [1, с. 187].

Для забезпечення максимальної результативності розгорнутої пошукової діяльності старшої групи необхідно спочатку правильно організувати роботу. Для цього вихователю потрібно пам'ятати про види дослідів та вміння їх розрізняти (ілюстративний та навчальний), які дають можливість стежити за ходом явища та відтворювати їх із повторенням умов. Окрім того, потрібно дотримуватись чіткої структури проведення дослідів. Наприклад, структура проведення дослідів «Дерева взимку»:

1. Підготовка дітей до дослідів (проведення бесіди: «Чому дерева взимку живі?», «Чому вони не замерзають від сильного морозу?»).
2. Початок дослідів (обговорення умов і висунування припущень: «Як ви думаєте, в якій склянці вода швидше замерзне?»).
3. Хід дослідів (спостереження дітей та обмін думками).
4. Заклучний (обговорення наслідків дослідів).
5. Перевірка гіпотези (найважливіший етап, про який часто забувають вихователі. Застосовується для уникнення неправильних засобів і способів, педагог повинен логічно та правильно продумувати свою діяльність: послідовність дій, способи фіксації результатів, використання засобів і матеріалів. Тобто планування роботи вихователя повинно підпорядковуватися єдиній меті в переході теоретичних уявлень на рівень систематизованих та узагальнених знань) [5, с. 35].

Окрім того, з дітьми старшого дошкільного віку можна провести дослідів, які розвивають екологічну культуру: «Як світить сонце?», «Напрямок вітру», «Яке повітря?», «Властивості води», «Властивості піску», «Значення води для росту рослин» та багато інших.

Також, правила роботи вихователя відіграють важливу роль у проведенні

пошуково-дослідницької діяльності; врахування особливостей пори року; виховання дбайливого ставлення до природи, речей; доведення досліду до кінця; від простого до складного, від знайомого до незнайомого; поглиблення або уточнення знань при повторному проведенні досліду; підсумок результатів досліду [4, с. 46].

Висновки. Отже, за допомогою правильно застосованої методичної роботи вихователя дитина шести років буде спроможна ставити мету та досягати її, володіти знаннями про блискавку, грім, веселку, снігопад, льодохід. іній, хуртовину, град та туман.

На нашу думку, подальшими дослідженнями можуть бути: вивчення впливу сімейного оточення на розвиток екологічної культури дітей; вивчення ефективних методів мотивації дітей до дбайливого ставлення до природного середовища.

Список використаних джерел

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за новою ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець, 2022. 256 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.
3. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: педагог дошкільник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. 400 с.
4. Формування екологічної культури дітей дошкільного віку. *Екологічне виховання дошкільників* : зб. матеріалів науково-практ. семінару, м. Київ, 25 лип. 2014 р. 2015. С. 135.
5. Савицька Д. О., Сорочинська О. А. Формування основ екологічної культури в дітей віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки* : Матеріали III Міжнар. науково-практ. онлайн-конф., м. Київ, 19 берез. 2021 р. Київ, 2021. С. 8–15.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Іванна Журахівська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Валентина Танська, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. У зв'язку з тим, що в дітей першого року навчання в початковій школі ще не сформувалися стійкі переконання, інтереси та погляди, завдання всіх педагогів, які формують екологічну культуру, полягає в тому, щоб:

- розвивати любов і дбайливе ставлення до природи;
- сприяти збереженню неповторної краси рідного краю;

- *формувати почуття відповідальності за стан навколишнього природного середовища;*
- *сприяти розвитку творчих здібностей учнів;*
- *навчити мислити самостійно та знаходити інноваційні рішення проблем;*
- *навчити бачити красу довкілля та розвинути почуття естетики;*
- *сформувати розуміння екологічних аспектів;*
- *розвинути активну життєву позицію [5].*

Екологічна освіта має бути активною, цікавою, раціональною і максимально наближеною до життя, а навчальні матеріали не повинні бути перевантажені інформацією, яку діти ще не здатні правильно зрозуміти [1].

Формування екологічної компетентності в учнів початкової школи проходить в такі **етапи**:

I етап - дітей навчають бачити і розуміти цінність краси навколишнього світу.

II етап - формують у молодших школярів потребу не лише спостерігати, а й бережливо ставитися до природи, охороняти та збагачувати її;

III етап - дитина усвідомлює, що людина є свого роду учнем природи, і через спілкування з навколишнім середовищем набуває вищих моральних якостей.

IV етап - формування відповідальності за довкілля як фундаментальної риси характеру, що ґрунтується на знанні сучасних екологічних проблем і можливості реалізувати на практиці концепцію сталого розвитку сучасної цивілізації та довкілля [3].

Першочергово діти молодшого шкільного віку вчать помічати красиве і незвичне навколо себе, спостерігати і захоплюватися природою, захищати її, уникати нанесення їй шкоди і робити навколишнє середовище чистішим. Важливими аспектами психологічної підготовки підростаючого покоління до екологічної компетентності є розвиток почуття причетності та відповідальності, розуміння необхідності піклування про природу та бажання жити в гармонії з природою та за її законами. Як наступний крок, метою формування екологічної культури є усвідомлення людиною масштабів екологічної кризи, знання та розуміння причин і наслідків негативного впливу людства на довкілля, формування нового типу мислення, розробка нових ідей щодо охорони довкілля та практична діяльність, спрямована на виявлення актуальних проблем і поліпшення стану довкілля.

На першому етапі формуються початкові уявлення про навколишній світ, живу й неживу природу та ставлення до неї, які проявляються в конкретній поведінці на емоційному рівні.

На другому і третьому етапах відбувається нагромадження знань про природні об'єкти, закони розвитку та функціонування біологічних систем, аналіз і прогнозування простих екологічних ситуацій та встановлення нормативних правил поведінки в навколишньому середовищі. Поглиблюються і розширюються знання про явища і закони природи, виявляються причини екологічних криз і встановлюються шляхи збереження природних комплексів.

На заключному етапі моделюються прості екологічні кризи та способи їх подолання.

Алгоритм формування екологічної компетентності учнів початкових класів:

1. Формування екологічних уявлень.
2. Розвиток етичних та естетичних компетенцій, звичок.
3. Набуття екологічної свідомості та почуттів.
4. Формування переконань про необхідність екологічних дій.
5. Розвиток здатності діяти в контексті природи.
6. Подолання споживацького ставлення до природи в характері учнів.

Ключовими **шляхами формування екологічної компетентності в дітей молодшого шкільного віку є:**

❖ **освітні процеси:** формування світогляду, спостереження, твір, етичні уподобання.

❖ **науково-практична діяльність:** інтерактивні методи, проєктні методики, дослідницька діяльність.

❖ **інтегрований підхід;**

❖ **навчально-практична діяльність** [4].

Результатами формування екологічної компетентності молодших школярів є: знання про навколишній світ, наявні світоглядні ціннісні орієнтації на природу, екологічний стиль мислення та відповідальне ставлення до природи і власного здоров'я, набуття навичок і досвіду розв'язання екологічних проблем, безпосередня участь в екологічній діяльності та формування екологічних компетентностей [2].

Тому, **основними напрямками роботи вчителів** початкових класів щодо формування екологічної компетентності є:

- 1) створення необхідних умов для формування в молодших школярів екологічної свідомості та критичного мислення на засадах життєвої компетенції та активної громадянської позиції;
- 2) поступово формувати цілісне уявлення про довкілля та світ, знайомити їх із взаємозв'язком між діяльністю людини та природою;
- 3) розвивати екологічне мислення;
- 4) сприяти розвитку в дітей навичок екологічної культури та формуванню екологічно компетентної особистості;

- 5) сприяти цілісному розвитку особистості в тісній співпраці з родиною;
- 6) розвивати шанобливе ставлення до всіх живих істот і формувати інноваційну особистість, здатну розбудовувати економіку, засновану на принципах сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Дробноход М., Вольвач Ф., Іващенко С. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою : монографія. Київ, 2000. 76 с.
2. Карпенко В., Мостов'як І., Пушкарьова-Безділь Т. Оцінювання сформованості екологічних компетентностей : навчально-методичний посібник. Одеса, 2017. 59 с.
3. Пономаренко Л. Екологічне виховання молодших школярів у процесі навчання : посібник. Харків, 2009. 144 с.
4. Пустовіт Н., Пруцакова О., Руденко Л., Коленькова О. Формування екологічної компетентності школярів : наук. метод. посібник. Київ, 2008. 64 с.
5. Юрченко Л. Екологічні цінності в структурі екологічної свідомості й екологічної культури. *Мультиверсум. Філософський альманах* : зб. наук. праць. Київ, 2009. Вип. 78. С. 229–237.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Євгенія Корнілова, здобувач другого(магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Неля Рудницька, доцент кафедри початкової освіти та
культури фахової мови, кандидат педагогічних наук,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми: Розвиток зв'язного мовлення є найбільш важливим завданням при опануванні дитиною рідною мовою. Рівень розвитку мовлення зумовлює можливості в пізнанні навколишньої дійсності, визначає характер відносин з однолітками та дорослими, характеризує психічний розвиток дошкільника. Важливим місцем в розвитку зв'язного мовлення дитини є театралізована діяльність, котра містить конкретно чуттєвий матеріал для розповіді, розвиває їх уяву, почуття й мислення, спонукає до самостійності, ініціативи й творчості.

Розвиток зв'язного мовлення досліджували такі видатні вчені як А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, С. Ф. Русова, Ю. М. Косенко, Ю. М. Перенчук. Вони займалися розробкою основних методик діагностики розвитку зв'язного мовлення, досліджували ключові аспекти важливості мовлення в дошкільному віці.

Мета статті: полягає в розкритті театралізованої діяльності як засобу розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток — це процес формування

особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих факторів, у якому провідну роль відіграє цілеспрямоване виховання дітей.

Зв'язне мовлення – це послідовне усне або письмове висловлення думок та знань. Результатом цієї діяльності є текст – сукупність взаємопов'язаних самостійних речень, об'єднаних спільною темою за допомогою лексичних, граматичних та інтонаційно-фонологічних засобів. Термін «зв'язне мовлення» також відомий як розділ методики, завдання якого – допомогти дітям зрозуміти й побудувати висловлювання, що відповідають нормам літературної мови.

Оволодіння рідною мовою – є одним із найважливіших досягнень дошкільників. На думку К. Д. Ушинського, засвоєння понять, оволодіння граматично правильною мовою можуть сприяти розвитку логічного мислення.

К. І. Стрюк вважає, що діти народжуються зі здатністю вивчати мову, а потім розмовляти нею. Тому розвивати українську мову дошкільнят можна через будь-який вид діяльності, переважно через театралізацію, ігри, малювання, ліплення, конструювання, аплікацію тощо.

А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, два погляди на розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Навчання дітей зв'язного мовлення є і метою і засобом практичного оволодіння мовою. Це надзвичайно важливо для розвитку інтелекту та самосвідомості дошкільнят, а також добре працює на формування важливих особистісних якостей, таких як соціальні навички, ввічливість, доброта, ініціативність, креативність, компетентність. Завдяки розвитку зв'язного мовлення дитина вчиться мислити і легко спілкуватися з іншими. Дитина дошкільного віку постійно активна, розвиває та вдосконалює свої творчі здібності [2, с. 287].

Більш високого рівня розвитку мовлення може досягти у старших дошкільників. Діти можуть чітко і правильно вимовляти голосні та приголосні звуки, опановують навички вимови слів. Досягненням цієї вікової групи є усвідомлення ними звукової культури рідної мови. Діти вивчають монологи та контекстну мову.

Головним завданням вихователя – є створення умов для розвитку кожної дитини дошкільного віку з урахуванням її здібностей. Наприклад, однією з причин неувважності у дітей є швидка стомлюваність, яка виникає при виконанні складних і нецікавих завдань. Крім того відсутність концентрації може бути викликана перевантаженням мозку великою кількістю вражень і емоцій. Важливим засобом профілактики неувважності дітей дошкільного віку є також мовлення вихователя. Педагог говорить жваво, емоційно, чітко, виразно, сповнений довіри та поваги до дітей, з жартами та гумором, не можна залишати дитину байдужою та привернути її увагу.

Театралізація – це не тільки чудовий спосіб розвитку зв'язного мовлення, але й найпростіший варіант оволодіння дошкільнятами елементами мовного

спілкування.

Одним із видів театральної діяльності є драматизація. Вона стимулює активне мовлення, збільшуючи словниковий запас і покращуючи артикуляцію. Діти пізнають багатство рідної мови та її виразні можливості. Вони намагаються говорити чітко, щоб інші могли їх зрозуміти, використовуючи засоби інтонації, які відповідають характерам і діям персонажів. Вони також вчаться говорити з емоціями у форматі діалогу. Діти дошкільного віку краще розуміють зміст твору, логіку і послідовність подій, їх розвиток і причини виникнення. Ігри-драматизації допомагають їм опанувати елементи мовленнєвої комунікації (міміку, жести, позу, інтонацію та модуляцію голосу) [1, с. 45].

Вона активізує словниковий запас і покращує звукову культуру мови та інтонацію дітей, одночасно розвиваючи навички виразності мови персонажів. Розігруючи ролі, дошкільнята чітко і виразно вимовляють речення та опановують письмову мову. Удосконалюється мовлення дітей та граматична будова діалогу.

С. Ф. Русова, чудовий педагог, однією з перших, відкрила для себе різні види театральної діяльності і вбачала в них ефективний засіб розвитку мови дітей, збагачення їхнього словникового запасу та творчих здібностей. Одним з найважливіших з них була гра. В іграх діти дошкільного віку часто використовують зміст і вирази відомих казок та оповідань для власної забави; С. Ф. Русова виділила два шляхи розвитку мовлення в процесі театралізованих ігор. Перший спосіб – це коли дошкільнята заздалегідь готують свої ролі і заучують репліки літературних персонажів дослівно, що, на думку автора, збагачує словниковий запас дітей метафоричними літературними виразами. Якщо гра відбувається без заучування тексту заздалегідь, а за власною інтерпретацією, розвивається словесна творчість та винахідливість дітей, що проявляється у побудові сюжету. Другий спосіб розвиває вміння знаходити і підбирати слова, характерні для певного моменту або властиві конкретному персонажу [5, с. 46].

Театралізована діяльність спрямована на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку, адже кожна зі складових цієї діяльності – пізнання літературних творів через драматизацію, театр як гра для себе та інсценізація як дитячий виступ, підготовлений для глядачів – виконує своє завдання [4, с. 72].

Театр є засобом самовираження та самореалізації дітей. Важливою умовою успішної театральної діяльності є особиста зацікавленість педагога в цій діяльності дітей.

Основним завданням вихователів у театралізованій діяльності є формування позитивної взаємодії між дітьми, вони повинні навчити дітей узгоджувати свою поведінку з іншими учасниками театралізованої гри та залучати їх до спільних ігор.

Н. І. Луцан стверджує, що у дітей дошкільного віку розвивається увага та повага до однолітків, уміння узгоджувати свою поведінку з іншими та враховувати інтереси інших дітей – потреба у спільних іграх. Вихователям необхідно взаємодіяти з дітьми в толерантній і спокійній манері [3, с. 256].

Крик, дратівливо-гучне мовлення, постійні зауваження є неприйнятною поведінкою з боку педагогів. Мовлення педагогів є зразковим.

Висновок: Таким чином, розвиток зв'язного мовлення є основним завданням у навчанні дітей дошкільного віку рідної мови, оскільки зв'язне мовлення дає можливість дітям вільно спілкуватися з дорослими та ровесниками. Вільне володіння мовою є необхідною умовою для успішного навчання.

На думку багатьох видатних вчених, театралізована діяльність є однією зі складових художньо-мовленнєвої діяльності та засобом розвитку красивого, образного та літературного мовлення, за допомогою якого діти можуть виражати свої почуття, своє ставлення до літературних образів, ставати героями казок і самостійно конструювати зв'язні тексти. Активність та інтереси дітей під час театралізованої діяльності покращують результат їхньої роботи. Театральні заняття враховують індивідуальні особливості кожної дитини в школі та сприяють її загальному розвитку.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі. Київ, 2002. 292 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник / За ред. А. М. Богуш. К.: Вища шк., 2007. 542 с.: іл.
3. Луцан Н. І. Теорія і практика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02/ Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2006. 467 с.
4. Макаренко Л. В. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. Київ, 2008. 128 с.
5. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Прага, 1924. 130 с. (Архівовано 22 вересня 2020)

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Вікторія Павлюківська, вихователь середньої групи,
заклад дошкільної освіти №14, м. Коростень, Житомирська область
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Проблема формування емоційно-ціннісного ставлення до занять з фізичної культури у дітей старшого дошкільного віку складна і багатогранна. З педагогічної точки бачення розглядається як процес

формування системи цінностей, ціннісних орієнтацій, можливості залучення дітей до загальнолюдських цінностей.

У літературі відсутній єдиний підхід до трактування емоційно-ціннісного ставлення як психологічного поняття, оскільки воно є складною багатофункціональною системою взаємопов'язаних, взаємодіючих структурних елементів. Тому тема є актуальною та вимагає чергового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування емоційно-ціннісного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до занять фізичними вправами присвячується значна увага в сьогочасних науково-педагогічних дослідженнях, а саме у працях А. Богуш, Е. Вільчковського, Н. Денисенко, О. Кононко, І. Кривенко, О. Курок, О. Поліщука, Т. Поніманської, О. Романенко та ін.

Багато досліджень висвітлювали, що формування емоційно-ціннісного ставлення до занять з фізичної культури у дітей пов'язане з багатьма чинниками, зокрема з сімейним середовищем, якісною підготовкою педагогічного персоналу, організацією занять тощо.

Завданням нашого дослідження є висвітлення важливості формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення до занять з фізичної культури та ознак його сформованості у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Старший дошкільний вік – надзвичайний період в житті дитини, протягом якого з'являються і розвиваються безліч особистісних новоутворень, серед яких основне місце посідає процес формування світоглядних цінностей та ціннісних орієнтацій. Теоретична база дослідження базується на визначенні основних понять «емоція», «цінність», «здоров'я» [3, с. 76].

Серед важливих завдань дошкільної освіти - забезпечення підходящих умов для гармонійного фізичного розвитку дитини, рівень якого визначають одним із важливих показників стану здоров'я дитини. Зважаючи на це, характерного значення набуває рухова активність, яка є необхідною умовою для становлення й удосконалення особистості дитини й виконує роль своєрідного регулятора росту та розвитку дитячого організму.

У процесі фізичного виховання здійснюється комплексний вплив на формування всебічно розвиненої особистості. В дитячому віці закладається фундамент майбутнього здоров'я дорослої людини, і, що важливо, «засади не тільки біологічні, а й психологічні». Тільки-но привчивши дитину постійно піклуватись про власне здоров'я, прищеплюючи їй корисну звичку регулярно і свідомо виконувати фізичні вправи, можна вважати, що в майбутньому вона залишиться вірною у дитинстві звичці і потребі свідомо займатися фізичною культурою. Тому виникає потреба формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою [2, с. 56].

Проблема, з якою стикаються зазвичай вихователі та батьки щодо досліджуваного аспекту, полягає в тому, що діти не відчують задоволення від фізичних вправ, відчують страх перед ними або будуть нецікавими до них. Одна з цих причин в тому, що діти можуть відчувати втому від занять, особливо якщо вони є одноманітними та нудними. Також можливо, що діти не переживають позитивних емоцій від занять, оскільки вони не мають можливості веселитися і гратися під час занять [1, с. 89].

Рисами позитивного емоційно-ціннісного ставлення до рухової активності та збереження здоров'я у дітей старшого дошкільного віку є:

1. Зацікавленість і потреба у фізичному вдосконаленні.
2. Емоційні реакції на власні досягнення в руховій сфері.
3. Демонстрація стійкої позитивної мотивації до активної рухової діяльності.
4. Товариські взаємини, підтримка в командних спортивних іграх.
5. Вміння боротися, вигравати та програвати.
6. Виявлення позитивного ставлення до загартувальних і гігієнічних процедур.

Емоційно-ціннісне ставлення характеризується наступними показниками. Дитина:

1. Виявляє інтерес та потребу у фізичному вдосконаленні, емоційно реагує на власні досягнення у руховій сфері (пластичність, упевненість, виразність та естетика рухів).

2. Демонструє стійку позитивну мотивацію до активної рухової діяльності, цінує чесність, товариськість, підтримку в командних спортивних іграх, виявляє спритність.

3. Виявляє позитивне ставлення до загартувальних та гігієнічних процедур.

Психологічні особливості дітей, що відбиваються на формуванні емоційно-ціннісного ставлення до занять з фізичної культури, містять:

1. Розвиток самосвідомості та самооцінки. Діти старшого дошкільного віку починають більш точно сприймати свої можливості, формують свої власні стандарти поведінки.

2. Розвиток емоційної сфери. Діти старшого дошкільного віку знаходяться у періоді розвитку, що може впливати на їхнє ставлення до занять з фізичної культури.

3. Індивідуальні особливості. Кожна дитина є унікальною та має свої власні індивідуальні особливості [2, с. 98].

Пробудити інтерес у дитини до занять допомагає бажання показати свої вміння перед однолітками. Поступово у дитини розвивається впевненість у своїх силах і бажання вчитись далі, засвоювати нові, більш складні ігри і рухи.

Якщо у дитини немає бажання займатись фізичним заняттям, потрібно проаналізувати причини негативного ставлення, щоб в подальшому створювати більш слушні умови. Регулярні фізичні вправи, ігри корисні як для тіла, так і для мозку дитини.

Висновки. Отже, формування емоційно-ціннісного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до занять з фізичної культури є досить складним та багатогранним процесом, який залежить від багатьох факторів. Однак основною складовою формування є позитивний настрій та створення комфортних умов на занятті для дітей.

Фізичне виховання є не лише засобом виховання й поліпшення фізичної підготовки, а й основним чинником відновлення та зміцнення здоров'я, могутнім джерелом підвищення загальної та розумової працездатності.

Список використаних джерел

1. Бабюк С. Педагогічні умови фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08. Інститут проблем виховання НАПН України, Київ, 2011.
2. Круцевич Т.Ю. Значення ціннісних орієнтацій та їх сформованість в галузі фізичної культури у дітей. XIV Міжнародний конгрес «Олімпійський спорт і спорт для всіх». Київ, 2018. 471 с.
3. Лісневська Н. Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі: автореф. дис... канд. психол. наук: 13.00.08. Київський державний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2016.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ (НА ДОСВІДІ ПАВЛИСЬКОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ)

*Ольга Умінська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: Валентина Танська, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. У контексті модернізації закладів загальної середньої освіти важлива роль відводиться вчителю початкових класів, особливого значення набуває розвиток його педагогічної майстерності, вміння ефективно взаємодіяти з учнями і забезпечувати наступність та перспективність між дошкільною та початковою ланками освіти.

Питання наступності двох перших етапів навчання досліджували: А. Богуш, Л. Калмикова, О. Ковшар, Т. Піроженко, О. Савченко, О. Скрипченко, А. Харченко, О. Шадюк та ін. Українські педагоги-класики теж акцентували увагу на закономірностях освітнього процесу в початковій школі. На своєму практичному

досвіді директор Павлиської школи, В. Сухомлинський, доводив важливість спадкоємності дошкільної та початкової освіти, визначав ефективні умови її забезпечення.

Метою нашої наукової розвідки стало актуалізувати ідеї видатного педагога, виявити та проаналізувати особливості реалізації наступності й перспективності між дошкільною та початковою освітою у Павлиській середній школі, визначити роль педагогічної майстерності вчителя у забезпеченні неперервності освіти.

У сучасному психолого-педагогічному словнику наступність навчально-виховного процесу визначається як багатоаспектне педагогічне явище, що має комплексний, міждисциплінарний характер та визначається як: 1) зв'язок між різними етапами розвитку, суть якого полягає у збереженні елементів цілого чи окремих частин організації освітньо-виховного процесу; 2). зв'язок між явищами пізнання, коли нове, змінюючись зберігає елементи; 3) як передачу соціальних і культурних цінностей від покоління до покоління, від формації до формації та засвоєння цих цінностей новими поколіннями, новими соціальними системами; 4) як один із принципів освіти, «який передбачає зв'язок та узгодженість у цілях, змісті, організаційно-методичному забезпеченні етапів освіти, які межують один з одним» [6, с. 257].

Розділяємо думку О. Савченко, що наступність в закладі дошкільної освіти та початкової школи – це не тільки традиційна наступність у змісті, методах, формах і прийомах, перш за все бачення та реалізація наступності в лініях, основних аспектах розвитку особистості дошкільника та молодшого школяра». Дошкільний навчальний заклад, відповідно до Базового компоненту початкової освіти має забезпечити належний рівень соціалізації, емоційного, розумового та мовленнєвого розвитку дитини, її самореалізацію [1]. Початкова школа повинна сприяти формуванню навичок навчання, як нової провідної діяльності учня, реалізації особистісно-орієнтованого підходу, в основі якого знання індивідуальних особливостей дитини, її здібностей та інтересів. О. Косенчук звертає увагу на те, що цінності дошкільної та початкової освіти тісно взаємопов'язані за змістом і процесом формування досвіду дитини у різних видах діяльності, а сформованість ключових компетентностей у дошкільному віці закладає основу не тільки для навчання в початковій школі, а й впродовж життя [2, с. 3].

В. Сухомлинський вважав наступність запорукою ефективного розв'язання багатьох навчально-виховних проблем. Вчителі Павлиської школи знайомились з майбутніми першокласниками задовго до їх вступу, улітку і навесні проводили екскурсії, а взимку – ігри у спеціально відведений кімнаті. Педагог зазначав, що виховна робота має починатися з вивчення розвитку дитини, вчителі повинні знати психофізіологічні особливості кожного учня, що є одним з найважливіших

елементів педагогічної майстерності. Така активна співпраця вчителя з майбутніми першокласниками дає можливість побачити, як дитина пізнає світ, і передбачити, як вона навчатиметься. В. Сухомлинський зазначав, що процес навчання – це результат роботи мозку, і, щоб мати певні уявлення про індивідуальні особливості дитини потрібно побачити цю роботу до того, як дитина сіла за парту [4, с. 238].

Педагог помітив, що вже в дошкільному віці у дітей виявляються інтереси до певної діяльності, тому з 5-6 років залучав їх до шкільних гуртків. Крім того, для майбутніх першокласників були облаштовані спеціальні місця, які б змушували дітей мислити: в одній кімнаті зібрані зразки квітів, щоб спостерігати за їх розвитком; в другій – картини про життя та поведінку тварин, в третій – дійові моделі машин та механізмів. На думку В. Сухомлинського, «кожна дитина розумна і талановита по-своєму і дуже важливо «вогник цих здібностей... запалити уже в дошкільні роки» [4, с. 240]. Тому він прагнув, щоб дитина вже з п'ятирічного віку перебувала у полі зору вчителів початкових класів і у сфері виховного впливу школи. У цьому контексті надзвичайно важливою є та складова педагогічної майстерності, без якої людина не може бути педагогом – гуманізм, любов до дитини та віра у її здібності. Такий підхід має бути наскрізним для освіти, щоб вчасно побачити обдарованість дитини та визначити «сферу застосування її інтелектуальних і творчих сил» [4, с. 31]. Таким чином будуть створені сприятливі умови для самореалізації дитини, а наступність зробить їх успішними.

Ідея поступовості переходу дитини до нової соціальної ролі школяра відображена у Концепції НУШ, перший етап початкової освіти – адаптаційно ігровий. У цей перехідний період вчитель має виявити ще одну грань педагогічної майстерності – педагогічна взаємодія, комунікація з усіма учасниками освітнього процесу (учні, батьки, колеги) та педагогічний такт.

Директор Павлиської школи визначальним вважав середовище, в якому зростає дитина від двох до семи років, адже в розвитку дитини вирішальну роль відіграють люди, що її оточують. Тому в школі проводились зустрічі з батьками майбутніх першокласників, з метою формування педагогічної культури батьків. Усі заходи створювали «систему педагогічної освіти й пропаганди педагогічних знань серед населення, батьків і навіть старшокласників» [7, с. 299]. Принцип наступності дошкільної та початкової освіти буде реалізований ефективно лише «завдяки послідовній підтримці дитини вихователями та батьками у дошкільний період і спільним зусиллям вчителів та батьків у період навчання дитини в початковій школі» [2, с. 5].

Також, важливим елементом реалізації наступності дошкільної і початкової ланок освіти є глибокі, досконалі знання та моральність вчителя, яка втілюється «у моральні відносини між дітьми, що ґрунтуються на міцній основі наукового

світогляду, правдивості, чесності, принциповості, працьовитості...» [4, с. 63]. Від того, яким було дитинство, хто був наставником, які цінності перейняла дитина, залежить становлення особистості.

Висновки. Отже, в педагогічній системі В. Сухомлинського чільною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість дошкільної та початкової освіти на всебічний розвиток особистості кожної дитини. У дошкільному віці важливо забезпечити максимальний усебічний розвиток дітей, а у початкових класах сформувати відповідні навички для подальшого успішного навчання. Визначною є особистість вчителя, його педагогічна майстерність – гуманізм, моральність, глибокі професійні знання, педагогічний такт та взаємодія. Перспективними вважаємо подальші дослідження принципів професійного зростання вчителів початкових класів та їх впровадження у практику НУШ.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш та ін.; науковий керівник А. М. Богуш. Київ, 2012. 26 с.
2. Косенчук О. Г. Формування компетентностей дитини: наступність дошкільної та початкової освіти: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 19 листопада 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. Том 3 № 2 С. 1-6.
3. Савченко О. Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти/ *Дошкільне виховання*. 2000. № 11. С. 4–5.
4. Сухомлинський В. О. Павлицька середня школа. Вибрані твори в 5 томах. Том 4. Київ : Радянська школа. 1976. С. 7–390.
5. Тарапака Н. Погляди Сухомлинського на проблему взаємодії дошкільного навчального закладу, школи та родини. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки. 2013. Вип. 123(1). С. 297-301.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЯМ

*Софія Феицук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, кандидат філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Дошкільний вік – це особливий етап життя, період, коли дитина пройшовши через неймовірні зміни, збагачує свій чуттєвий досвід і засвоює специфічні людські форми мислення і сприйняття. На цьому етапі формується творча уява, довільна увага та пам'ять, а також відбувається формування особистості, що включає почуття справедливості, відповідальності, адекватного сприйняття успіхів та невдач, колективізм та дисципліну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішньому етапі дошкільної освіти змінюються пріоритети, і набуває актуальності розвиток комунікації рідною мовою. Це вимагає від вихователя не лише вміння вчити дітей висловлюватися правильно і зрозуміло, а й розуміння стратегії виховання мовної особистості. Основне завдання – навчити дітей використовувати різні засоби спілкування у повсякденному житті, щоб забезпечити комунікативну діяльність, яка допоможе розвивати комунікативну компетентність.

Ці питання розглянуті у таких нормативно-правових документах, як Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Державна національна програма «Освіта», Базовий компонент дошкільної освіти. Також, ця проблема описується у працях багатьох науковців, таких як: І. Синиця, М. Кочерган, Л. Мацько, М. Плющ, Н. Орланова, А. Богуш, О. Біляєв, М. Вашуленко, І. Черезова та інші.

І. Черезова стверджує, що сьогодні комунікативна компетентність вимагає від людини здатності налагоджувати та підтримувати контакти з іншими людьми, а також володіння певними вміннями та навичками, необхідними для ефективного спілкування [6].

Для набуття дітьми комунікативних навичок у процесі взаємодії зі суспільним довкіллям необхідно впроваджувати відповідні методики та організаційно-педагогічні умови.

Мета даної статті полягає в тому, щоб розкрити сутність роботи над формуванням комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку через ознайомлення з суспільним довкіллям.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетентність дитини дошкільного віку – це здатність ефективно спілкуватися за допомогою мови, включаючи знання мови, уміння формулювати власні думки, розуміти висловлювання співрозмовника та організовувати мовленнєву взаємодію.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, комунікативна компетентність – це використання мовних та немовних засобів для комунікації та спілкування в різних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування та ініціативність у взаємодії з партнером [1].

Успішний розвиток особистості дитини у майбутньому, її здатність взаємодіяти з дорослими та ровесниками і виявляти гуманність під час взаємодії, значною мірою залежить від того, як буде сформована її комунікативна компетентність, особливо у процесі ознайомлення з суспільним довкіллям. Варто неодноразово наголосити на тому, що це завдання є актуальним завжди і має на меті виховати інтелектуальну особистість, яка вміє розвивати і висловлювати свої ідеї, створювати культурні цінності та бути активним суб'єктом взаємодії.

Важливу роль при цьому відіграє ігрова діяльність. Під час ігор діти вчаться спілкуватися, досягають соціальний, природний та предметний світи й

розвивають навички взаємодії з однолітками та дорослими. Н. Гулько стверджує, що дидактична гра, заснована на елементарній лексиці дитячого спілкування, є ефективним засобом формування комунікативної компетентності.

Гра допомагає створити психологічну готовність дошкільників до спілкування, забезпечує природну необхідність у систематичному повторенні розмовного матеріалу, а також допомагає дітям тренувати вибір потрібного мовленнєвого зразка та готує їх до спонтанного ситуативного спілкування [4].

Оскільки дитина проводить більшу частину часу в дошкільному навчальному закладі, то педагоги та однолітки є її головними співрозмовниками, а спілкування з ними відбувається переважно в ігрових ситуаціях та побуті, де діти не лише використовують вивчені мовні конструкції, але й створюють свої власні унікальні вирази. Вихователь має надавати цікаві приклади ситуацій спілкування, навчати правил етикету, активно застосовувати інноваційні методи та прийоми у педагогічному процесі, ставити завдання та створювати відповідні умови для розвитку комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

На основі цього, вихователю потрібно вирішувати такі завдання:

1. Створювати оптимальні умови для розвитку дитини, які дозволяють реалізувати її природний, фізичний, психологічний та соціальний потенціал;
2. Формувати механізми саморозвитку у дітей, підвищувати рівень свідомості та сприяння їх свідомому життю;
3. Розвивати базові особистісні якості дітей;
4. Навчати дітей жити в гармонії зі світом та самим собою, достойно реагувати на різні події, з оптимізмом ставитися до життя, довіряти оточенню та почуватися захищено;
5. Підтримувати та розширювати різноманітні види дитячої діяльності;
6. Забезпечувати гармонійний особистісний розвиток дітей, формувати ціннісне ставлення до себе, природи, людей та розвивати практичні навички для життя.

Для формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку важливо заохочувати їх взаємодіяти з оточуючим світом, надихати на самовираження та розвивати уміння ефективно спілкуватися. Це можна здійснювати без напруження та примусу, але постійно з інтересом, який проявляє як дорослий, так і дитина [1].

Діти будуть ефективніше набувати комунікативних знань та вмінь, якщо ними будуть реалізовуватися завдання у різних видах діяльності:

- В ігровій діяльності – за допомогою сюжетно-рольових ігор, діти можуть вчитися розвивати казкові діалоги та сценарії.

- В пізнавальній діяльності – діти можуть висловлювати свої розмірковування, пояснення та запитання, щоб упорядкувати та класифікувати свої уявлення про довкілля та зрозуміти проблеми, з якими вони можуть стикатися.
- В художньо-мовленнєвій діяльності – дошкільники можуть складати казки, вірші, загадки та інше за своїм задумом.

Розвиток комунікативної компетентності у дошкільників не обмежується простим відтворенням мовлення, це складний процес, для якого необхідно створити відповідні умови, що сприятимуть активності кожної дитини та її мовленнєвому розвитку.

Досягнення мети можливе, якщо:

1. Вихователь ефективно організує заняття та зацікавить дітей вивченням теми.
2. Заняття будуть проводитись у підгрупах з 10-13 дітьми.
3. Дошкільники будуть правильно розміщені.
4. Навантаження на дітей буде оптимальним, щоб підтримувати їхню активність та інтерес.
5. Педагог буде застосовувати індивідуально-диференційований підхід, враховуючи особливості кожної дитини.

Для цього можна використовувати різні методи та форми роботи, такі як сюжетно-рольові ігри, відтворення проблемних ситуацій та вправ, застосування художнього слова, драматизація, бесіди та дискусії з дітьми, спостереження та метод асоціацій. Проте, важливо пам'ятати, що ці методи та форми роботи допоможуть досягнути результату тільки тоді, коли на занятті обговорюється проблема, з якою діти вже мають досвід або відчули її в минулому. Теми обговорень не повинні бути занадто вузькими [5].

Також, важливо зазначити, що формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з суспільним довкіллям, залежить і від батьків. Сім'я відіграє велику та відповідальну роль у цьому процесі, оскільки батьки є першими вихователями дитини. Важливо, щоб батьки використовували українську мову під час спілкування з дітьми, підтримували розвиток мовлення в різних сферах діяльності дитини, спілкувалися з нею привітним і лагідним тоном, відповідали на запитання та проводили бесіди на різні теми. Таким чином, батьки будуть заохочувати дошкільника до бажання відтворювати свої життєві враження у різних видах діяльності [2].

Вихователі й батьки повинні розуміти значення розвитку комунікативної компетентності для дітей. Тому вдома і в дитячому садку має бути створена атмосфера тепла, довіри і привітного ставлення до дитини, де вона має право на спілкування, довіру, помилки і зростання [3]. Крім того, вихователі й батьки

повинні пам'ятати про важливість позитивного зразка для дитини. Вони мають бути прикладом коректного, поважного й терплячого ставлення до інших людей в процесі спілкування.

Висновки. Отже, у цілому, формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з суспільним довкіллям є дуже важливим процесом, який потребує уваги та внутрішньої мотивації дитини. Це є одним з найважливіших завдань сучасної системи освіти і має бути основним напрямком педагогічної роботи. Для ефективності цього процесу важливо щоб діти, їх однолітки і дорослі злагоджено взаємодіяли в побутовій, ігровій діяльності та різних ситуаціях спілкування. Результатом сформованої комунікативної компетентності повинна бути особистість, яка з повагою ставиться до оточуючих, вміє вирішувати проблемні ситуації з якими стикається, вміє знаходити компроміс, проявляє такт.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. №33. Дошкільне виховання. 2021. № 7. С. 4-19.
2. Богуш А.М., Гавриш Н. В. Мовленнєва робота з дошкільниками: шляхи оптимізації. *Журнал: Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. №3. С. 4-14.
3. Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей: поради педагогам. *Журнал: Дошкільне виховання*. 2004. № 7. С. 18-19.
4. Гулько Н.І. Гра як засіб формування іншомовної комунікативної компетенції дошкільників. *Вісник Київського університету. Серія: Психологія і педагогіка*. 2012. Вип. 7. С. 235-240.
5. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання. *Журнал: Початкова школа*. 2005. №3. С. 15-16.
6. Черезова І. О. Комунікативна компетентність як базова якість особистості. *Вісник Херсонського університету. Серія: Психологічні науки*. 2014. Вип. 1. С. 103-107.

РОЗДІЛ 6. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН У СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Ірина Денисюк, здобувач (другого) магістерського рівня вищої освіти
Науковий керівник: Іван Коновальчук, доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. У сучасному світі, де фінансові технології розвиваються з кожним днем, фінансова грамотність стає надзвичайно важливою навичкою для успішного життя. Однак, багато вихователів не мають необхідних знань та навичок, щоб ефективно навчати дітей фінансової грамотності. Тому виникає необхідність у якісній підготовці майбутніх вихователів для формування навичок фінансової грамотності у дітей старшого дошкільного віку.

Останні дослідження показують, що підготовка майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності у дітей старшого дошкільного віку є надзвичайно важливою задачею. Багато досліджень підтверджують необхідність розвитку цих навичок в дітей з раннього віку, щоб допомогти їм стати фінансово незалежними та успішними в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням фінансової грамотності населення цікавились такі закордонні дослідники та економісти, як М. Бучард, Д. Грахам, Карла Діко, Р. Клаусен, А. Лусаретті та інші. Серед вітчизняних дослідників варто відмітити внесок у питання розвитку фінансової грамотності Л. Шевчук, Н. Грами, Н. Григор'євої, Л. Столярчук та інших.

Мета статті – визначити пріоритетні форми навчання для ефективної підготовки майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей старшого дошкільного віку

Виклад основного матеріалу. Згідно з дослідженням, проведеним Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), у 2019 році, підготовка майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей старшого дошкільного віку, є актуальною проблемою в більшості країн світу. Дослідження показали, що лише 54% країн мають національну програму з фінансової грамотності в дошкільній освіті.

Інші дослідження, проведені університетами та науковими інститутами, підтверджують, що вихователі, які мають досвід у роботі з фінансовою грамотністю та знають, як ці навички можуть бути передані дітям, більш успішно викладають ці поняття дітям. Однак, багато майбутніх вихователів не мають достатнього навчання з фінансової грамотності, тому їм потрібна додаткова підготовка та навчання [2].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) зазначено, що навички фінансової грамотності є компонентом соціальної компетентності. Вони виявляються тим, що дитина усвідомлює, хто вона є і як потрібно взаємодіяти з іншими людьми. Це надихає дитину вивчати свої права і обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, формує розвиток лідерських якостей [1].

Одним з важливих аспектів підготовки майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей старшого дошкільного віку є розвиток практичних навичок. Навчання фінансовій грамотності повинне бути орієнтоване на практику та повинне включати в себе ігри, симуляції та інші інтерактивні методи навчання, що допоможуть дітям краще зрозуміти фінансові поняття та придбати практичні навички управління грошима.

Крім того, важливо, щоб майбутні вихователі мали доступ до різних методик та програм з фінансової грамотності, які розроблені для дітей старшого дошкільного віку. Це допоможе їм знайти оптимальний підхід до формування навичок управління грошима в дітей.

Можна виділити традиційні та інноваційні форми роботи щодо підготовки майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей старшого дошкільного віку.

Серед традиційних форм роботи щодо підготовки майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей старшого дошкільного віку можна виділити наступні:

1. Лекції – корисне джерелом інформації для майбутніх вихователів. У рамках лекцій вони можуть дізнатися про різні аспекти фінансової грамотності, такі як бюджетування, збереження грошей та інвестування. Лекції можуть проводитися експертами з фінансової грамотності або досвідченими викладачами.

2. Практичні заняття – під час практичних занять майбутні вихователі можуть навчатися різним прийомам управління грошима. Наприклад, вони можуть вчитися складати бюджет, планувати витрати та збереження, аналізувати різні фінансові ситуації та приймати рішення з їх управління.

3. Практична підготовка – практика є важливим аспектом підготовки майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей

старшого дошкільного віку. Майбутні вихователі можуть набувати досвіду, працюючи з реальними дітьми, допомагаючи їм збирати кошти на благодійність, розуміючи необхідність розумного використання грошей та інших питань, пов'язаних з фінансами.

4. Дискусії – дискусії можуть допомогти майбутнім вихователям обговорювати різні погляди на фінансову грамотність та використовувати аргументи для оперування та засвоєння фінансової інформації.

5. Самостійна робота – використання самостійної роботи дозволяє майбутнім вихователям вивчати різні аспекти фінансової грамотності самостійно та власним темпом. Такий підхід дозволяє глибше розуміти теоретичні аспекти фінансів та навчатись практичним прийомам управління грошима [3, 137].

До інноваційних форм роботи щодо підготовки майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей старшого дошкільного віку можна віднести:

1. Використання цифрових технологій та мультимедійних засобів – це може бути використання відеоуроків, ігор, електронних книг та інших цифрових ресурсів, які можуть зробити навчання більш цікавим та ефективним для майбутніх вихователів. Наприклад, спеціальні додатки та програми, які допомагають дітям розуміти фінансові поняття та основи бюджетування.

2. Проектна діяльність – це може бути організація проєктів з фінансової грамотності, наприклад, створення власного бізнесу, розробка бюджету для віртуальної родини, організація благодійних акцій та інше. Проектна діяльність дозволяє майбутнім вихователям практично використовувати отримані знання та навички.

3. Рольові ігри – використання рольових ігор є досить ефективним методом, який дозволяє майбутнім вихователям практично набути досвіду використання фінансових інструментів та навчитися керувати своїм бюджетом. Використання різних ситуацій та ролей у майбутньому майбутнім вихователям розуміє, як реалізувати фінансове планування та управління коштами в реальному житті.

4. Групова робота – використання групової роботи дозволяє майбутнім вихователям навчатися співпрацювати та обговорювати свої ідеї з колегами, що сприяють взаєморозумінню та розвитку комунікативних навичок. У цій груповій роботі майбутні вихователі можуть обговорювати фінансові ситуації, пропонувати різні рішення та аналізувати їх ефективність. Такий підхід майбутнім вихователям розвинути навички співпраці, аналізу та прийняття рішень.

5. Тренінги та семінари – участь у тренінгах та семінарах з фінансової грамотності дозволяє майбутнім педагогам отримати актуальну інформацію та

дізнатися про нові технології та методики управління грошима. При цьому вони можуть отримати практичні поради та рекомендації від експертів з фінансової грамотності [3, 156].

6. Співпраця з представниками бізнесу – це може бути організація спільної роботи з представниками бізнесу, які можуть поділитися своєю досвідом та знаннями з фінансової грамотності. Наприклад, представники банків можуть провести лекції для майбутніх вихователів про фінансові послуги та інвестиції.

Висновки. Таким чином фінансова грамотність є важливим аспектом для майбутніх вихователів. Важливим аспектом у підготовці майбутніх вихователів до формування навичок фінансової грамотності в дітей старшого дошкільного віку є добір оптимальних форм та методів навчання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція. Наказ МОН України № 33. від 12.01.2021. С. 21–22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>.
2. Бонд Р. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки / Роберт Бонд, Олексій Куценко, Наталя Лозицька [FINREP, Проект розвитку 13 фінансового сектору]. Київ, 2010. 40 с.
3. Туркот Т.І., Коновал О.А. Педагогіка та психологія вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Херсон: Олді-плюс, 2013. 466 с.

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Алла Омеляненко, кандидат педагогічних наук, доцент,
Бердянський державний педагогічний університет*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Підвищення професіоналізму майбутніх вихователів виформовується як першочергове завдання та необхідна умова модернізації дошкільної ланки освіти, що відповідає нагальним потребам сучасного суспільства у воєнному стані. Освітня система покликана забезпечити організаційну та змістову єдність, наступність та взаємозв'язок усіх ланок, які покликані спільним зусиллями розв'язувати завдання фахової підготовки кожної людини, враховуючи актуальні та перспективні потреби, забезпечуючи прагнення до самоосвіти та саморозвитку впродовж всього її життя. Питання пов'язані із кардинальним переглядом змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів набувають сьогодні особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання обраної проблеми і на які спирається автор. Загальнотеоретичні підходи до вивчення професійної готовності майбутніх вихователів запропоновані науковцями Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківська, О. Заболотська, Л. Загородня, Е. Карпова, Р. Куліш, К. Крутій, Н. Лисенко, В. Ляпунова, І. Луценко, М. Машовець, М. Пентилюк, Т. Поніманська, Л. Присяжнюк, Т. Танько.

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Соціальний розвиток суспільства, досягнення психолого-педагогічної науки, сучасні завдання з розвитку особистості, вимоги до підготовки висококваліфікованих фахівців дошкільної освіти, з одного боку, наявність різноманітної та багатой за змістом і жанрами дитячої літератури, з іншого боку, настійливо вимагає оновлення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з дитячою книгою. Знати дитячу літературу та її особливості необхідно вихователеві у повсякденному житті. Безпосереднє спілкування з художніми творами, дозволяє розв'язувати завдання, безпосередньо пов'язані з формуванням і розвитком особистості дитини дошкільного віку.

Формулювання цілей статті. Визначити методи професійної готовності майбутніх вихователів до формування художньо-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням авторських положень і результатів. Процеси, які відбуваються сьогодні в дитячому читанні, складні й суперечливі. Останніми роками різко збільшився випуск літератури для дітей, розширилися її тематичні межі, надзвичайно привабливим стало оформлення книжок. Набуває більшої різноманітності та диференційованості дитяча періодика: для сімейного читання, дозвілля, дитячої творчості. Разом із цим спостерігається ціла низка негативних явищ. У зв'язку з потужним розвитком засобів масової інформації, в цілому, знизився інтерес до книги, до читання. До читацького світу вклинюється пласт масової культури низького гатунку. Це явище виформовує пасивне усвідомлення в читача, поверхнєве сприйняття, зниження рівня уяви, мовленнєвого розвитку дітей. У суспільстві не відбувається залучення до «читацького» стилю життя. Сучасна практика свідчить про те, що процес літературного виховання є малоефективним через суттєві недоліки в галузі підготовки майбутніх вихователів до роботи з дитячою книгою. Серед них такі: недостатній рівень професійної спрямованості викладання предметів «Дитяча література», «Методика формування художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку» у вищих навчальних закладах, низький рівень літературознавчої підготовки, недостатня мотивація до вивчення дитячої літератури, недостатня

обізнаність зі змістом програм із ознайомлення дітей дошкільного віку з дитячою книгою. Очевидним є той факт, що традиційні методи підготовки вихователів недостатньо забезпечують процес формування фахівця. Високий рівень професійної готовності вихователя є визначальним у формування художньо-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку.

Дефініція готовності до виконання будь якої діяльності, не дивлячись на широке розповсюдження, не має єдиного визначення. Дослідники розглядають поняття «професійна готовність» під різним кутом зору: тимчасову (ситуативну), довготривалу (стійку), функціональну та особистісну, психологічну та практичну, загальну та спеціальну. У психолого-педагогічних дослідженнях готовність до професійної діяльності розглядається як психічний стан, складне особистісне утворення, яке складається з цілісного комплексу компонентів готовності (мотиваційний, інтелектуальний, емоційний). Готовність до педагогічної діяльності визначається, насамперед, професійною спрямованістю. Спрямованість, на думку С. Рубінштейна, фактично визначається потребою індивіда у будь-чому, що знаходиться поза межами індивіда. Будь яка динамічна тенденція завжди вбирає в себе усвідомлений зв'язок індивіда з тим, що знаходиться поза його межами, взаємовідношення внутрішнього і зовнішнього.

Науковці Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківська, Р. Куліш як складові компоненти професійної готовності розглядають професійну спрямованість, психолого-педагогічні уміння, індивідуальні здібності людини. До структури професійної готовності входять взаємопов'язані та взаємообумовлені компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, оціночний [1, 2, 4, 6].

Сучасні дослідники розглядають різні аспекти підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності: полікомпонентне явище професійно-особистісної сфери майбутніх вихователів (О. Ліннік, Р. Куліш); модель формування професійної компетентності вихователів (Г. Беленька, О. Богініч, З. Борисова); змістовий і процесуальний рівні підготовки майбутніх вихователів до навчання дітей дошкільного віку рідної мови (Т. Котик, Н. Шиліна); теоретичні аспекти підготовки майбутніх вихователів до формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку (І. Луценко).

Досліджуючи професійні функції вихователя закладу дошкільної освіти, Т. Котик, Р. Куліш, Н. Шиліна виділяють три групи умінь: психолого-педагогічні (аналітичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні); частково-методичні (пов'язані з навчанням або організацією конкретної діяльності); спеціальні вміння (в певній галузі діяльності, якої навчають дітей дошкільного віку) [3,4].

І. Луценко запропонувала такі групи вмінь: аналітичні, прогностичні, конструктивні, організаторські, комунікативні, контрольні-оцінні. На думку автора, така класифікація обумовлена логічною послідовністю етапів діяльності вихователя, а також фаховими вимогами до виконання функцій зазначеного фахівця [5, с. 12]. Центральне місце у підготовці фахівців дошкільної освіти посідає установка на опанування професією та її органічна взаємодія з такими компонентами: емоційним (формування потреби опанувати способами реалізації теоретичних знань та практичних навичок в освітній діяльності закладу дошкільної освіти); когнітивним (вивчення закономірностей освітнього процесу в закладі дошкільної освіти); операційним (способи застосування теоретичних знань та практичних умінь).

Для формування професійної готовності майбутніх вихователів ми використовували такі методи: моделювання ситуації роботи з книгою, розробка практичних рекомендацій для роботи з книгою, складання тематичних, перспективних планів, обговорення онлайн-занять по ознайомленню з художньою літературою, проведення відео-вікторин, літературних свят, розваг та дозвілля за мотивами літературних творів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. У професійній готовності майбутніх вихователів до формування художньо-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку визначального значення надаємо використанню активних, розвивальних, діяльнісних методів у визначенні особливостей сприймання дітьми художньої літератури, у відборі літературних творів з врахуванням індивідуальних, вікових особливостей дітей дошкільного віку. Перспективу вбачаємо в розробленні критеріїв оцінки професійної готовності майбутніх вихователів до формування художньо-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи. К.: Кондор, 2008. 272с.
2. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. К.: Світич, 2006. 304с.
3. Котик Т.М. Українська дошкільна лінгводидактика: історія, здобутки, перспективи. Одеса: СВД М.П.Черкасов, 2004. 296с.
4. Куліш Р.В. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського. 2014. Вип.145 (106). С.73-77.
5. Луценко І.О. Підготовка майбутніх вихователів до формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова. 2012. 310с.
6. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці / Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, З.Н.Борисова та ін.; за заг.ред. І.І.Загарницької. К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова. 2009. 310 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

У збірнику збережено орфографічні та пунктуаційні особливості
авторських текстів

Надруковано з оригінал-макетів авторів

Підписано до друку 26.05.2023 р. Формат 60*84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Arial. Друк різнографічний. Наклад 150.
Видавництво: ФОП Левковець